

Augustin Mureșan
Doru Sinaci
Rodica Colta
Felicia Oarcea

MICĂLACA
Monografie

**Cartea a apărut cu sprijinul financiar al
deputatului PDL de Arad-Micălaca, Lucian Riviș-Tipei
și al senatorului PDL de Arad, Ovidiu Marian**

Coperta 1: sigiliul comunei Micălaca

Coperta 4: biserica ortodoxă din Micălaca-Veche I

Editor: Ioan Matiuț

Tehnoredactor: Călin Chendea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Micalaca monografie / Augustin Mureșan, Doru Sinaci, Rodica Colta,

Felicia Oarcea. - Arad : Mirador, 2010

ISBN 978-973-164-088-4

I. Mureșan, Augustin

II. Sinaci, Doru

III. Colta, Rodica

IV. Oarcea, Felicia

908(498 Micalaca)

Editura **MIRADOR**
acreditată CNCSIS cod 339
miradorul@yahoo.com

Tipărit la *Stampa S.R.L.* Arad

ISBN 978-973-164-088-4

Augustin Mureșan
Rodica Colta

Doru Sinaci
Felicia Oarcea

MICĂLACA

Monografie

Arad, 2010

Cuvânt înainte

În primăvara anului 2009, când s-a înființat Colectivul Monografic, ca organism științific pe lângă Centrul Cultural Județean Arad, puțini erau cei care acordau prea mari șanse de reușită dificilei activități de elaborare a monografiilor de localitate. Până la acea dată, monografiile de localitate care au apărut au fost pornite fie din inițiativă privată – lucrări de licență, de grad didactic și, de dată mai recentă, de master – fie din îndemnul autorităților locale, care au dorit să marcheze, și în acest fel, sărbătorile localităților. În rest, doar porniri singulare, sporadice, dar cu atât mai laudabile pentru inițiatorii acestora. Ei bine, iată că, după un an și jumătate, activitatea Colectivului Monografic nu doar că devine din ce în ce mai vizibilă în județ, dar se extinde și la nivelul municipiului Arad. După lansările monografiilor de la Petriș, Șepreuş, Rădești și Păuliș – ca să le enumerăm doar pe cele mai recente – iată că astăzi avem „pe masă” și Monografia cartierului Micălaca. O monografie a unui cartier al municipiului Arad, care vede lumina tiparului după Monografia suburbiului Pârneava și care va fi urmată de monografiile cartierelor Aradul Nou și Gai, aflate deja în plin proces de finalizare.

De ce a fost necesară elaborarea Monografiei cartierului Micălaca? În primul rând, pentru că acest cartier a fost alipit municipiului Arad abia în urmă cu 80 de ani, până atunci fiind o localitate de sine stătătoare. Și nu orice localitate, ci una dintre cele mai vechi din județul Arad, fiind atestată documentar încă din cel de-al doilea secol al mileniului trecut, deopotrivă cu Mănăstirea Hodoș-Bodrog. Prin urmare, vorbim despre o veche localitate curat-românească, așezată la întretăierea a două mari drumuri comerciale, care a cunoscut toate marile momente ale istoriei noastre naționale.

Colectivul de cercetători care s-a înhămat la această muncă de elaborare a Monografiei Micălăcii a întâmpinat atât bucurii, cât și mari neajunsuri. Bucuriile vin din partea înaintașilor într-ale cercetării monografice, care au pus primele pietre de temelie în acest demers. Regretatul părinte Vasile Căvășdan a elaborat o Monografie a Parohiei Ortodoxe Micălaca-Veche, ca lucrare de licență la Facultatea de Teologie din Sibiu. De asemenea, profesorul universitar dr. Iulian Negrilă a elaborat o Monografie a Școlii Generale nr. 12 din Micălaca. Ambele lucrări ne-au fost de un real ajutor, fiind citate destul de des în lucrarea pe care o supunem astăzi atenției dumneavoastră. Necazurile, la fel de mari am spune, pe măsura bucuriilor de mai sus, vin chiar din istoria Micălăcii. Mai precis, de la inundațiile din anul 1932, când toată arhiva Primăriei din Micălaca piere în apele învolburate ale Mureșului. La fel ca și arhiva Școlii, arhivele personale ale locuitorilor de aici și toate celelalte bunuri, care ne-ar fi fost astăzi de un real ajutor. Puși în fața acestui handicap, am încercat să suplینim lipsa unei documentări directe prin cercetări colaterale, corespondențe cu instituțiile bisericești, orașenești și comitatense, cu alte localități etc. La fel de mult am insistat și pe cercetările de teren.

În schimb, dincolo de toate aceste neajunsuri, am beneficiat în permanență de sprijinul total al micălăcenilor. Preoții, indiferent de confesiune, profesorii de la cele două școli, intelectualii „de pământ” și toți cei la care am apelat ne-am primit cu brațele deschise. Așa ne-am convins, încă o dată, că Micălaca este o comunitate aparte a municipiului nostru și nu doar un simplu cartier rezidențial. Micălaca trăiește prin micălăceni, acești oameni minunați, care pot să-ți pună pe masă dovada documentară a 300 de ani de locuire neîntreruptă. Peste jumătate dintre numele de familie din conscripțiile imperiale de după anul 1700 le-am găsit și astăzi în Micălaca, caz extrem de rar întâlnit în această zonă a continentului nostru.

În final, un cuvânt de laudă și pentru alesul cetățenilor din cartierul Micălaca, deputatul Lucian Riviș Tipei, cel care a avut inspirația să organizeze anul trecut prima ediție a Zilelor Micălăcenilor, a avut perseverența să continue această frumoasă manifestare și, nu în ultimul rând, a avut bunăvoința să susțină publicarea volumului de față.

Autorii

CAPITOLUL I.

Cadrul natural

În anul 1930, Micălaca a fost alipită orașului Arad.¹ Până atunci, a fost comună de sine stătătoare, iar mai înainte sat, fiind una dintre cele mai vechi așezări din comitatul Aradului. Micălaca este așezată în partea de nord-est a municipiului Arad, pe șoseaua națională Arad-Deva-București, actualmente Drumul Național nr. 7. La răsărit, pe DN 7, se învecinează cu localitatea Vladimirescu (Glogovăț), iar spre miazănoapte, la aproximativ 4 km, cu comuna Livada și satul Sâncleani. În partea de miazăzi, peste Mureș, se găsește Sânicolaul Mic, un alt fost sat, alipit ulterior la municipiul Arad.

De-a lungul vremii, datorită dezvoltării orașului și a suburbiilor, lângă Micălaca Veche a apărut Micălaca Nouă – configurată mai ales prin împroprietărirea cu locuri de case și loturi agricole a luntrașilor micălăceni, angajați de către autoritățile orașenești în anul 1810 - iar, de dată mai recentă (trei-patru decenii), vorbim și despre Zona III, așezată pe faleza Mureșului. Micălaca Veche, împreună cu Micălaca Nouă sunt înconjurată, de jur-împrejur de magistrale de cale ferată. Spre apus este calea ferată Arad-Timișoara, iar în partea de miazănoapte trece linia ferată Arad-București. În anul 1953 a fost construită o linie de cale ferată nouă, în paralel cu faleza Mureșului, care face legătura, pe podul de cale ferată de peste Mureș, între Gara din Arad și stația CFR Aradul Nou și care împarte actualul cartier Micălaca în două.

Caracteristici fizico-geografice

Relieful este condiționat de cursul Mureșului, fiind alcătuit dintr-o câmpie tânără, cu o înclinație mică, de 0, 6 m/km. Desele schimbări de

albie ale Mureșului spre sfârșitul Cuaternarului și mai ales după ultima glaciațiune (Wurm), au dat naștere unei câmpii de loess inundabilă. Din punct de vedere geologic, conurile de dejecție s-au format în Cuaternarul superior, peste care s-a depozitat o cuvertură de loess, formată din praful cu constituție granulometrică fină, care s-a tasat în timp. Peste aceste depozite loessoidale, sub o vegetație de silvostepă și în condițiile unui climat temperat continental moderat, s-a format tipul de sol cernoziom levigat, care acoperă cea mai mare parte din teritoriul localității Micălaca. Altitudinea medie a câmpiei este de 110 m, porțiunile mai înalte având cernoziomuri freatic umede, iar lunca inundabilă conținând mături și nisipuri. Câmpia Aradului, din care face parte și Micălaca, reprezintă din punct de vedere genetic o deltă cuaternară, chiar halocenă a Mureșului, construită la ieșirea din defileul Șoimoș-Lipova.²

Anul	Media anuală	Maxima absolută	Data înregistrării	Minima absoluta	Data înregistrării
1932	9,9	37,0		- 21,5	
1933	9,7	34,5		-23,0	
1935	10,9	37,7		-26,2	
1936	11,2	38,5		-15,6	
1937	11,8	33,3		-12,8	
1938	10,7	37,6		-22,5	
1939	11,3	38,3		-17,0	
1940	8,3	32,0		-26,6	
1950	11,8	39,7		-18,9	
1951	12,0	37,5		-9,3	
1952	11,4	40,4	16 august	-15,7	
1953	10,5	34,0		-20,4	
1954	9,5	36,3		-31,1	6 februarie
1955	10,3	31,4		-16,5	
1956	9,2	34,7		-29,0	
1958	10,9	35,9		-18,6	
1971	10,4	36,0	7 august	-16,4	12 ian.
1976		34,2	21 iulie	-20,4	31 ian.
1978	9,5	32,5	8 august	-22,0	21 feb.

¹ Vezi Decretul Regal Nr. 247, din 9 decembrie 1929, publicat în Monitorul Oficial din 1 ianuarie 1930, pag. 1.

² xxx, *Aradul, permanentă în istoria patriei*, Arad, 1978, p. 19.

Clima locală se înscrie în zona temperat-continentală moderată, cu ierni nu prea friguroase și veri călduroase, cu influențe oceanice ușoare.

Din simplul sondaj pe care l-am efectuat, se observă că măsurătorile efectuate de stația meteorologică din Arad permit reconstituirea temperaturilor înregistrate în Micălaca pe durată lungă.

Regimul precipitațiilor în Arad-Micălaca între anii 1955-1978

Anul	Media anuală	Lunile cele mai ploioase
1955	671,0	Iulie, iunie, ianuarie
1956	603,1	Iunie, mai, noiembrie
1957	591,6	Mai, octombrie, decembrie
1958	526,4	Iunie, aprilie, martie
1971	521,3	Iunie, martie, ianuarie
1972	592,4	Iulie, august, octombrie, aprilie
1976	517,0	Iunie, septembrie, ianuarie, decembrie
1978	581,4	Iunie, septembrie, februarie, decembrie

Potrivit tabelului de mai sus, media anuală a precipitațiilor în acest interval s-a încadrat între 521, 3 și 671, 0 mm.

Cele mai multe precipitații au căzut în luna iunie (86 mm), iar cele mai puține în lunile octombrie și martie (33 mm). Prin urmare, perioada cea mai ploioasă în Arad-Micălaca este mai-iulie, când cad o treime din precipitațiile anuale (206 mm), iar perioada cea mai secetoasă se înregistrează în lunile ianuarie-martie (107 mm).

Vântul suflă dinspre S-E (13, 17%), dinspre Sud (13, 0%), dinspre Nord (12, 4%) și mai rar dinspre Est (3, 8%). Intensitatea maximă a vântului se produce în timpul vijeliilor din perioada verii - vijelii determinate de prezența unor fronturi atmosferice reci - dar rareori depășesc 30 m/s.

Teritoriul localității Micălaca se găsește sub influența vânturilor regulate de vest, cum este Austrul, un vânt uscat și cald, care se manifestă în lunile de vară. Vânturile de nord și nord-vest se manifestă cu precădere în timpul iernii.

Flora și fauna

Micălaca este plasată pe cursul inferior al Mureșului în actuala rezervație naturală „Lunca Mureșului”, cu o suprafață de 6941ha, ce se întinde în Câmpia Mureșului între Pădurea Vladimirescu și Pădurea Bezdin, la o altitudine de 115-110 m, cu o ușoară cădere de la est spre vest. Rezervația include 13 localități și 8 trupuri de pădure.

Odinioară pădurea Micălăcii se întindea până la Frumușeni și Fântânele, însă cu timpul a fost tăiată. Partea rămasă, până în urmă cu câteva decenii, poartă numele de „Hadă” și se găsește între Micălaca și Glogovăț.³ Din acest punct de vedere, vegetația localității Micălaca se încadrează în zona de silvostepă și forestieră de câmpie. Speciile arboricole cele mai răspândite sunt fagul (*fagus silvatica*), gorunul (*quercus petraea*), stejarul (*quercus*), carpenul (*carpinus betulus*), ulmul (*ulmus campestris*), frasinul (*fraxinus excelsior*), alunul (*corylus avellaria*), paltinul (*acer pseudoplatanus*), cornul, dudul, nucul, arțarul, jugastrul, cireșul, teiul, salcâmul, salcia și arinul. Dintre arbuști, cele mai răspândite specii sunt măceșul, murul, socul și porumbarul, iar vegetația de luncă mai cuprinde trestia, pipirigul și rogozul. Aceeași vegetație de silvostepă o constituie și gramineele, precum grăușorul, păiușul, festuca, precum și trifoiul, lucerna, măcrișul, ștevia, troscotul, mușetelul, menta sau lăptucul. Digurile de protecție ale Mureșului, neafectate de intervenții agricole, conservă și azi o mare parte din vegetația și flora autohtonă a regiunii, oferind porțiuni de teren de refugiu pentru numeroase specii dispărute în alte locuri.

Dintre plantele cultivate, cele mai frecvente au fost multă vreme, grâul, porumbul, ovăzul, orzul, secara, floarea-soarelui, fasolea, cartoful și dovleacul. De asemenea, inul și cânepa, precum și plantele furajere. Alături de legume, grădinile din Micălaca conțin și flori, dintre care cele mai întâlnite sunt gherghina, stânjenelul, busuiocul, bujorul, diferite specii de trandafir, lemnul Domnului etc.

Defrișarea pădurii din Micălaca a dus la dispariția unor animale specifice – cum este cerbul, căprioara sau mistrețul. Au rămas veverița, iepurele, vulpea, fazanul și dihorul. În schimb, zona este bogată în faună ornitologică. Vrabia, ciocănitorea, privighetoarea, ciocârlia, cioara, pupăza, pițigoii, potârnichea, cucul, mierla, rața sălbatică, rândunica sau turtureaua sunt prezente și astăzi în Micălaca și în câmpurile și bălțile din vecinătate. De asemenea, în apele Mureșului trăiesc numeroase specii de pești: cleanul, mreana, știuca, somnul, linul, carasul, plătica, roșioara etc.

³ Nica Melentie, *Vladimirescu Glogovăț. File de Monografie*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008, p. 15.

CAPITOLUL II.

Micălaca de-a lungul veacurilor

Urme de locuire

De multe ori, istoria unei localități începe cu prima atestare documentară însă, întotdeauna, începuturile unei așezări sunt cu mult mai vechi, din vremurile în care izvoarele arheologice primează.

În decursul timpului, teritoriul municipiului Arad, ne-a oferit numeroase descoperiri arheologice, care au fost încadrate în diferite epoci istorice⁴. Aceste urme arheologice, dovedesc o locuire încă din epoca străveche și veche⁵.

O parte din materiale arheologice, din care aici ne interesează o daltă de piatră șlefuită, găsită în cartierul Micălaca⁶ (neilustrată), aparțin neoliticului⁷. De asemenea, în acest cartier, în apropierea Uzinei de Apă, pe lângă pâraul numit valea Fırtezului, se găsește un tell eneolitic (Tisa III-Tiszapolgár) pe suprafața și din prejma căruia au fost descoperite în anii 1973, 1976, 1981, 1983, materiale arheologice ce aparțin eneoliticului (cultura Tiszapolgar⁸; epocii bronzului (interferențe Otomani, Vatina, Mureș)⁹ și hallstattului timpuriu (sporadic)¹⁰.

⁴ *** *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior, județul Arad*, Edit. Orizonturi Universitare, Timișoara 1999: poziția Arad, pp. 33-42.

⁵ În legătură cu periodizarea și cronologia absolută a epocii străvechi și vechi, vezi *Istoria Românilor* (coord. Acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița, Alexandru Vulpe), vol. I, Edit. Enciclopedică, București, 2001, pp. 67-779.

⁶ Piesa neolitică a fost descoperită pe Calea Lipovei, la nr. de casă 228. Informație Egon Dörner (1975), vezi *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior, județul Arad*, p. 36/a.

⁷ Vezi *Arad, monografia orașului*, prefață de prof. univ. dr. Nicolae Edroiu, Edit. Nigredo, Arad, 1999, pp. 9-10.

⁸ Eugen Pădureanu, *Contribuții la repertoriul arheologic de pe Valea Mureșului Inferior și a Crișului Alb*, în „Crisia,” XV, 1985, p. 29. Atrag atenția două fragmente ceramice pictate cu bitum, care se află în colecția prof. Eugen Pădureanu (Arad).

⁹ Ibidem, p. 29. Material inedit în colecția prof. Eugen Pădureanu; Fl. Gogaltan, *Repertoriul descoperirilor aparținând epocii bronzului din sud-vestul României*, (teza de doctorat).

¹⁰ Material inedit în colecția prof. Eugen Pădureanu.

Materialul arheologic recoltat de la suprafață constă din fragmente ceramice bogat ornamentate și un fragment de topor din piatra șlefuit. Pasta conține uneori nisip fin și este de culoare brună la exterior, neagră la interior și cenușie. Ornamentele constau din striuri neregulate (Bensens-trich), regulate cu piepten (Kamstrich), triunghiuri hașurate, incizii, caneluri fine, caneluri late-orizontale sau oblice, bandă în zig-zag ornamentată cu impresiuni fine, semilunare, puncte imprimare, alveole, creștături, impresiuni cu o lamă triunghiulară sau cu piaptănuț. Dintre ornamente menționăm brâul alveolat sau crestă, butonii conici, proeminența-creastă de cocoș, s. a.

Dintre forme amintim: castronul, vasul opaiț, oala, vasul de provizii, străchini, vasul-borcan. După pastă, formă și ornamente, așezarea poate fi atribuită culturii Otomani faza I/II, în care apare influența Vatina și Wietenberg. Analogii avem, în zonă, la Cicir – Spinul lui Stanca¹¹, Socodor¹², Vârșand sau în nordul Banatului, la Cornești. Aceste descoperiri arheologice atestă fără îndoială, prezența unor vechi comunități umane în perimetrul actualului cartier Micălaca.

Cercetările arheologice atestă și că dacii au locuit și pe teritoriul actual al orașului Arad, cursul inferior al Mureșului aflându-se în interiorul Daciei.

În acest sens menționăm că, între Uzina electrică și strada Moș Ajun, a fost descoperit, întâmplător, un vas dacic de epocă Latène¹³.

De asemenea, în primăvara anului 1981, în cartierul Micălaca (zona VII), la punctul topografic „Cimitirul Vechi” sau „La Buțu”, cu ocazia lucrărilor de excavare a pământului, pentru ridicarea fundațiilor noilor blocuri cu nr. 729-731 (actualmente pe strada Vaslui), a fost scos la suprafață un material arheologic dacic deosebit de bogat¹⁴.

Cercetările de la fața locului și analiza materialului arheologic descoperit a permis emiterea ipotezei conform căreia ne aflăm în fața unei așezări dacice, care se întinde, în timp, aproximativ din secolul II î. d. Hr.

¹¹ Eugen Pădureanu, în „Banatica”, 2, 1973, p. 399-400.

¹² Ibidem, p. 400.

¹³ Vasul se află la Complexul Muzeal Arad. Vezi I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică cu specială privire la Transilvania*, București, 1969, p. 252. nr. 10 e.

¹⁴ Augustin Mureșan, *Noi dovezi arheologice*, în „Flacăra Roșie” (Arad), din 27 noiembrie 1982.

până în secolul I. d. Hr.¹⁵. Acest material arheologic salvat constă din unelte de fier, bucăți de zgură, chirpic și mai ales ceramică¹⁶.

Ceramica provenită din locul „Cimitirul Vechi” sau „La Buțu” se poate împărți, din punct de vedere al tehnicii de lucru, în *două categorii*: lucrată cu mâna și la roată¹⁷.

Din prima categorie de ceramică fac parte fragmente de vase din pastă grosieră cenușie sau roșie cărămizie, având ca degresant nisip cu granule mari, pietricele și pleavă. Această ceramică grosieră este prost și neuniform arsă, cu urme de ardere secundară de la utilizare. Din acest fel de pastă sunt fragmentele de oale, cești, vase de tip borcan sau fructieră, toate fiind comune așezărilor dacice de pe Valea Mureșului Inferior¹⁸. Ornamentația este bogată, realizată în relief sau prin incizare într-o mare varietate de motive și combinații. Decorurile în relief sunt formate din butoni de diferite dimensiuni, simpli cu alveole sau cu cruce. Acest ultim tip răspândit în secolul II Î. d. Hr. nu este întâlnit decât în mod excepțional în secolul I d. Hr.¹⁹.

Brăul în relief cu alveole constituie, alături de butoni, elemental ornamental cel mai frecvent întâlnit. El este unul din motivele decorative caracteristice pentru ceramica daco-getică mai ales în faza clasică când cunoaște o dezvoltare maximă fiind unul din motivele cele mai îndrăgite ale geto-dacilor.

Există și fragmente ceramice lucrate cu mâna din pastă bună, bine arsă de culoare cenușiu-închis care provin de la fructiere și de la căni înalte.

A doua categorie de ceramică este alcătuită din fragmente de la vase lucrate la roată, care a fost aflată într-o cantitate mai mică decât cea lucrată

¹⁵ Mircea Barbu, Augustin Mureșan, *Noi descoperiri dacice de la Arad-Micălaca, în „Ziridava”, XV-XVI, 1987, pp. 43-54.*

¹⁶ Mircea Barbu, Augustin Mureșan, *op. cit.*, p. 43.

¹⁷ *Ibidem*, p. 43-44.

¹⁸ Vezi I. H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1978; Vasile Boroneanț, *Considerații preliminare asupra cercetărilor de la Cladova (com. Păuliș, jud. Arad)*, în „Ziridava”, X, 1978, pp. 139-158; Mircea Barbu, Mircea Zdroba, *Așezarea dacică de la Vărădia de Mureș*, în „Ziridava”, X, 1978, p. 21-40; Mircea Barbu, *Așezarea dacică de la Săvârșin*, în „Ziridava”, XII, 1980, p. 101-116; Mircea Barbu, G. P. Hurezan, *Cercetările arheologice de la Săvârșin*, în „Ziridava”, XIV, 1982, p. 49-67.

¹⁹ I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică cu privire specială la Transilvania*, Edit. Științifică, București, 1969, p. 208.

cu mâna. Ceramica lucrată la roată se împarte în două subcategorii: una este din fragmente arse în cărămiziu roșcat, provenind de la vase de dimensiuni mai mijlocii din pastă mai puțin omogenă, cuprinzând pietricele, iar alta compusă din fragmente arse cenușiu de diferite nuanțe dintr-o pastă foarte bună.

În general formele sunt cele întâlnite în așezările dacice din epoca clasică: chiupuri, oale, srăchini, căni, fructiere. Ca și decor se observă urme de lustruire pe fragmentele de culoare cenușie.

Remarcăm în acest sens o căniță ce are și inel de fund. Referitor la ceramica descoperită în locul „Cimitirul Vechi”, putem spune că sunt reprezentate toate tipurile de ceramică cunoscute în ceramica clasică din Latèneul târziu. Afirmăm aceasta o emitem privitor la tehnica de execuție, cât și la modul de decorare, dar mai puțin formele, având în vedere starea fragmentară a materialului salvat.

Alături de ceramica propriu-zisă menționăm descoperirea a două greutăți piramidale de lut ars cu gaură de la războiul de țesut sau de plasă de pescuit, cât și a unui lustritor pentru ceramică (neilustrat).

În afară de materialul amintit, în urma cercetărilor de teren, au fost salvate și câteva fragmente de obiecte din fier, zgură și mult chirpic.

Atât obiectele din metal cât și ceramica din punct arheologic de la „Cimitirul Vechi” sau „La Buțu”- cartierul Micălaca- își au analogii în așezările dacice în general și în special în cele de pe Valea Mureșului Mijlociu și Inferior²⁰.

În șanțurile de fundație au fost surprinse vetre de foc și locuințe de tip bordei. S-a emis ipoteza că această așezare ar fi în legătură cu un alt punct arheologic cunoscut de localnici sub numele de „Deluț”. După 1970, în urma excavării pământului, pentru întărirea digului de protecție a orașului, aici a fost identificată o altă așezare dacică, distrusă în mare parte.

Sondajele arheologice efectuate în anii 1976-1977 au permis identificarea unei așezări dacice din perioada secolelor II î. d. Hr. - I d. Hr., dar cu mult mai întinsă la „Deluț”²¹. Materialul ceramic salvat este similar cu cel descoperit la locul „Cimitirul Vechi” sau „La Buțu”. Cantitatea de ceramică lucrată la roata olarului este mai mare. Prin modul de configurare

²⁰ Mircea Barbu, Augustin Mureșan, *op. cit.*, p. 54.

²¹*** *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior, județul Arad*, p. 36, 8/a

a terenului nu este exclus ca la „Deluț”, să fi existat o așezare dacică întărită²². Acest aspect va fi lămurit de cercetările arheologice viitoare.

Descoperirile de materiale dacice pe întreg teritoriul municipiului, în zonele mai înalte (grinduri), sugerează existența mai multor așezări dacice, variate ca întindere, care probabil gravitau în jurul așezării fortificate de la Deluț. Civilizația dacică din zona Aradului se înscrie, prin caracteristicile sale, în teritoriul mai larg locuit de acest popor. Cu analogii în ceramică, locuințe și rit de înmormântare, monede, atât în vestul României, dar și la un nivel mai larg, incluzând întreaga Dacie, cu prelungiri în Ungaria și Slovacia, așezările de pe vatra orașului își continuă dezvoltarea până la începutul secolului al II-lea d. Hr.²³ În acest sens, se remarcă, descoperirile monetare provenind din emisiunile monetare ale împăraților Otho, Vespasianus, Domițian, Nerva și Traian găsite în diferite locuri ale teritoriului municipiului Arad²⁴.

În zona Uzinei de apă, aproape de pârâul Firiteaz, lângă tellul menționat, pe lângă descoperirile din epocile enumerate mai sus s-a recuperat și material arheologic ce aparține epocii post-romane (material atribuit dacoromanilor), secolele III-IV d. Hr.²⁵.

În luna iulie 1963, cu ocazia efectuării unei gropi de fundație pe porțiunea de teren dintre Uzina electrică și strada Moș Ajun, muncitorii au scos la iveală un schelet uman, sarmatic, așezat întins pe spate, care a fost distrus în timpul lucrărilor²⁶. În colecția Gh. Miloi din Arad a ajuns de aici o căniță cenușie, lucrată la roată, care, după spusele muncitorilor, s-ar fi găsit lângă craniul scheletului²⁷. Alte informații despre eventualele obiecte

²² Vezi Arad, *Monografia orașului*, 1999, p. 22.

²³ Idem, p. 22.

²⁴ Vezi Mircea Barbu, Peter Hügel, *Monede romane imperiale descoperite în zona arădeană*, în „Ziridava”, XVIII, 1993, p. 63-72 și *Repertoriul arheologic al Mureșului inferior, județul Arad*, s. v. Arad.

²⁵ Ceramică gri-cenușie și negricioasă, cu ornamente lustruite (colecția prof. Eugen Pădureanu-Arad), vezi și I. H. Crișan, *Continuitatea dacică în Câmpia Aradului*, în VII/1, *Arheologie-istorie-etnografie*, 1968, pp. 241-250.

²⁶ Locul se află la sud de drumul național ce duce de la Arad la Deva, în apropierea noului turn de apă al stațiunii de termoficare, vezi Egon Dörner, *Cercetări și săpături arheologice în județul Arad*, în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. IX, 1970, Edit. Academiei R. S. R., p. 450; Sever Dumitrașcu, *Dacia Apuseană*, Edit. Cogito, Oradea, 1993, p. 141.

²⁷ Egon Dörner, în „*Omagiu lui C. Daicoviciu cu prilejul împlinirii a 60 de ani*”, București, 1960, p. 159; Idem, *Cercetări și săpături arheologice...*, p. 450.

de inventar ale mormântului, care aparține perioadei dintre secolele II-IV d. Hr. nu deținem²⁸.

Mai menționăm că, la Muzeul Național Maghiar, a intrat, în 1903, inventarul a două morminte, probabil sarmatice, descoperite cu ocazia construirii căii ferate, alcătuit din două perechi de cercei de aur, fragmente de podoabe de bronz, mărgelile de chihlimbar și bucăți de sticlă²⁹. Cercetările arheologice viitoare vor scoate cu siguranță la lumină noi vestigii arheologice, care să completeze istoria acestui cartier, în epocile străveche și veche.

Epoca medievală

Toponimul „Micălaca”

Numele de „Micălaca”, păstrat de-a lungul timpului în diverse variante, vine după Iosif Moldovan – cel mai probabil – de la românescul „*loc al lui Mica*”, cu trimitere la o veche familie de localnici. . De aici se ajunge la „Mica-loc” și, ulterior, la denumirea de astăzi.³⁰ Dar la fel de valabilă este și teoria conform căreia numele localității se referă la perimetrul administrativ restrâns al acesteia, care era mărginit de frontierele naturale existente în acele timpuri îndepărtate, cum este vechea pădure de la marginea localității și, evident, râul Mureș, ajungându-se astfel la denumirea de „loc mic”. O interpretare similară a originii numelui, ne este oferită de Somogy Gyula, în lucrarea sa privind istoria Aradului. Somogy Gyula susține că „*numele comunei a fost, în vechime, Kisloc,*”³¹ care în traducere înseamnă „loc mic”, de la care, prin inversiune, s-a ajuns tot la „mic-loc – Micălaca”.

Comparând cele două teorii privind formarea numelui localității Micălaca, putem concluziona că ambele variante sunt demne de luat în

²⁸ Ibidem, p. 451-452. Arheologul Sever Dumitrașcu datează scheletul sarmatic, după inventar, ca fiind din secolul IV d. Hr., vezi Sever Dumitrașcu, *op. cit.*, p. 141.

²⁹ J. Hampel, în „*Archaeologiai Értesítő*”, 23, 1903, p. 434; D. Csallány, *Archäologische Denkmäler der Gepiden im Mitteldonaubecken*, Budapeșt, 1961, p. 144; *Repertoriul arheologic al Muresului inferior...*, p. 37.

³⁰ Într-un articol publicat în *Biserica și Școala*, nr. 38 din anul 1930, articol intitulat „*Micălaca*”, Iosif Moldovan îmbrățișează această teorie în ceea ce privește formarea numelui localității.

³¹ Somogy Gyula, *Arad szab. kir. város és Arad vármegye községeinek leirása*, Arad, 1913, p. 93-94

considerare. Deoarece vorbim despre o localitate curat românească, iar mărturiile celor mai vechi conșcripții sunt cât se poate de evidente în acest sens, nu trebuie să scăpăm din vedere nici faptul că autoritățile feudale maghiare, civile sau ecleziastice, deopotrivă, au tradus în această limbă și denumirea de „loc mic”. Altfel spus, Kisloc-ul lui Somogy ar însemna, de fapt, „locul mic” pe care l-au dat băștinașii români acestui teritoriu mărginit, în mod natural, de meandrele Mureșului și de vechiul drum comercial de pe partea dreaptă a râului, a cărui vechime poate merge până dincolo de perioada stăpânirii romane³².

Așezarea medievală

Relativa stabilitate a albiei Mureșului pe porțiunea întinsă între Micălaca și Pârneava au permis dezvoltarea unor așezări în acest perimetru.

De asemenea, Mureșul a reprezentat, din cele mai vechi timpuri, una dintre cele mai importante căi de transport a mărfurilor din inima Transilvaniei, către zona centrală a continentului. Lemnul și sarea au fost materiile prime esențiale, care au tranzitat pe aici, iar formarea localității Micălaca în această zonă poate să fie pusă în legătură și cu acest fapt³³. Tot legat de vechile drumuri comerciale din această parte a țării, nu putem scăpa din vedere nici faptul că drumurile, care străjuiesc Valea Mureșului și Valea Crișului Alb, se întretaie exact pe teritoriul localității Micălaca, între Arad și Glogovăț.

Descoperirile arheologice din zona arădeană, atestă de altfel prezența unei populații românești, ruralizată, care trăia în obști, practica un ritual de înmormântare roman provincial și întreținea legături permanente cu civilizația romană de la sud de Dunăre.

Această populație românească folosea o monedă de bronz, măruntă, de factură romano-bizantină (Valentinian I, Valentinian III, Iulian Apostatul, Iustinian I, Iustin al II-lea, Heraclius, Ioan I Tzimiskes etc.) încât simpla prezență a acestei monede în zonă, în condițiile migrațiunii popoarelor,

³² Liviu Mărghitan, *Considerații referitoare la drumul comercial român de pe Valea Mureșului Inferior*, Ziridava, IX, Arad, 1978, p. 49-52

³³ Kovách Géza, *Date cu privire la transportul sării pe Mureș în secolele X-XIII*, „Ziridava”, XII, Arad, 1980, p. 193-200

susține existența unei populații autohtone, dar și continuitatea legăturilor cu lumea romano-bizantină.³⁴

Săpăturile de la Arad-Vladimirescu³⁵ au dus la localizarea, în punctul numit „Die Schanzen”, a uneia dintre cele mai vechi fortificații din pământ și lemn. Cetatea este așezată la marginea de sud-vest a comunei, la cca 1 km de șoseaua Arad-Deva și malul drept al râului Mureș, pe un platou, ce se ridică între fostele două brațe ale râului³⁶.

Vestigii arheologice descoperite în acest areal, din care nu putem exclude localitatea Micălaca, atestată prezența unei culturi materiale din secolele VI-X, ce ne permite să vorbim despre o continuitate a locuirii din neolitic până în feudalismul dezvoltat.

Dintre popoarele migratoare care au atins și spațiul Câmpiei Aradului, implicit această zonă micălăceană, sunt menționați goții, care au lăsat urme în arealul Mako-Nădlac,³⁷ hunii, după ce s-au așezat în Câmpia Panonică și au început să efectueze raiduri de pradă în zona noastră, gepizii, avarii și slavii.

Ungurii, așezați la finele secolului al IX-lea în Panonia, și-au început expansiunea spre vest și est un secol mai târziu.

După incursiunile spre Transilvania din secolul X, au urmat, în secolul al XI-lea luptele de cucerire a ducatelor românești din aceste ținuturi. În secolele IX-XI teritoriul localității Micălaca era cuprins în formațiunile statale ale lui Glad și Ahtum. Insistăm asupra acestui aspect, bazându-ne pe „Cronica lui Anonymus” și pe „Legenda Sfântului Gerard”³⁸, dar și pe descoperirile arheologice din zona Arad-Vladimirescu, spațiu care include și localitatea Micălaca de astăzi.

³⁴ *Valentinian I* în S. C. I. V. 2, 1963, p. 469, *Valentinian III*, colecția Complexului Muzeal Arad, *Iustinian I* în S. C. I. V. 2, 1960, p. 431, *Julian Apostatul*, în colecția Complexului Muzeal Arad, la fel ca *Ioan I Tzimiskes*, 8 monede bizantine în zona Aradului (1).

³⁵ Mircea Zdroba, Mircea Barbu, *Săpăturile arheologice de la Felnaș și Vladimirescu*, în *Ziridava*, VI, Arad, 1976, p. 54.

³⁶ În prima jumătate a secolului al XI-lea, fortificația a fost abandonată și transformată în cimitir.

³⁷ Diaconu Gheorghe, E. Dorner, *Zwei ostgotische Fibulen in Arader Museum*, în *Dacia*, N. S. XI, 1967, p. 343-354.

³⁸ Zezi Gluk Eugen, *Unele informații provenite din cronicile medievale referitoare la zona Aradului, sec. VIII-X*, *Ziridava*, VI, Arad, 1976, p. 73-109.

Potrivit relatărilor lui Anonymus, în jurul anului 900 teritoriile de la nord de Mureș intrau în componența ducatului condus de Menumorut, iar teritoriul situat la sud de Mureș aparțineau ducatului lui Glad. Un argument esențial îl reprezintă și moștenirile toponimice, cum sunt, la Vărădia de Mureș, „Valea lui Gladu” sau Gladova-Cladova din zilele noastre. Informațiile lui Anonymus privind luptele din zona Aradului sunt completate de descoperirile arheologice de la Vladimirescu, care dovedesc că primul nivel al fortificației de refugiu și apărare a fost distrus de un puternic incendiu, în prima jumătate a secolului al X-lea.

Tot din lucrarea lui Anonymus aflăm că urmașii lui Glad – dintre care cel mai important a fost Ahtum – aveau asigurată domnia ereditară.³⁹

Înfățișând societatea românească din partea de vest a țării, în primii ani din secolul al XI-lea, „Legenda Sfântului Gerard”⁴⁰ vorbește despre ducatul condus de Ahtum, descendentul lui Glad, care, la sfârșitul secolului al X-lea și începutul secolului al XI-lea, reușea să supună autorității sale un teritoriu vast, întins de la Dunăre, până în zona Crișurilor. Tot în „Legenda Sfântului Gerard” găsim și informația despre îndrăzneala ducelui Ahtum, de a vămuia transporturile de sare, aduse cu plutele pe Mureș, din Transilvania.⁴¹ Vămuirea plutelelor, care transportau sare pe Mureș, coroborată cu descoperirile arheologice din zona Arad-Vladimirescu, ne permit să tragem concluzia că teritoriul localității Micălaca era cât se poate de propice pentru un asemenea act. Cel de-al doilea argument în reprezentă chiar cursul râului Mureș în această zonă de curbură, unde plutele vin singure la mal, prin forța curentului apei.

În sfârșit, tot din Legenda Sfântului Gerard, varianta mare, aflăm că în ducatul lui Ahtum religia dominantă era creștinismul de rit oriental, credincioșii fiind, în cea mai mare parte români.⁴²

³⁹ Anonymus, *Gesta Hungarorum*: „ex cerius atiam progenial lunga tempora descenderat Ohtum, quem Sunad interfecit”.

⁴⁰ *Legenda Sancti Gerardi* este cunoscută în două versiuni (mare și mică) și patru variante: *Codex Sagredo*, Veneția, 1597, *Codex patavinus*, Biblioteca universitară din Padova, *Codex vindobonensis*, Budapesta 1939 și textul publicat de *Simone Siculus* la Roma, în anul 1519, reproduc în *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae*, tom. 13, 1961, fasc. 1-2.

⁴¹ *Vezi în Scriptores*, vol. I, Budapesta, 1937, p. 67 și vol. II, p. 490.

⁴² *Ibidem*, vol. II, p. 492.

Să nu uităm, că săpăturile arheologice de la Vladimirescu au scos la iveală un cimitir, aparținând unei populații de rit creștin răsăritean, fapt atestat și de monedele descoperite în aceste morminte.

Prima informație istorică concretă despre Micălaca ne parvine de la istoricul maghiar Márki Sándor, care, în lucrarea sa *Arad vármegye és Arad szabad király város története*, scria: „*Micălaca, în vechime s-a numit Itelaca (Mekilake, Mikelaka, Mitelaka, Itelaka, Mikalaka). În prezent Micălaca este așezată spre nord-est de Arad. La 1377 era situată în întregime numai lângă Mureș. Capitlul din Arad a primit-o în jurul anului 1135. În 1333 a fost deja parohie. Tot așa o găsim și în 1343, 1349, 1350, 1359, 1367, 1368, 1377. Când s-a prezentat judecătorul de țară Iakob în Micălaca, între Capitlul și familia Luczkfyekkal a fost un mare proces. Familia Luczkfyekkal a renunțat de bunăvoie la orice pretențiune. În 1380 jumătate din Micălaca a primit-o Capitlul, iar cealaltă a primit-o Prepozitura. În 1392 părțile păduroase numite Gyrokszak, Moratve și Sziget le-a primit Capitlul. În 1559 Deczyak a luat cu forța partea Capitlului, cu toată intervenția poliției din Gyula. În 1561 Capitlul plătea încă în Micălaca impozit după 20 de porți.*”⁴³

Din textul lui Márki aflăm implicit și anul intrării localității Micălaca între posesiunile Capitlului din Arad.⁴⁴ Dacă Micălaca⁴⁵ exista în anul 1135 ca așezare, atunci cu siguranță că data înființării ei a fost anterioară. Voievodatul lui Ahtum a existat până în anul 1036, însă cu mult înainte a fost atestată Episcopia ortodoxă de la Morisena, din Cenadul de astăzi. Gheorghe Lițiu și Ștefan Lupșa⁴⁶ în „Istoria Eparhiei Aradului”, precizează

⁴³ Traducerea îi aparține preotului Gheorghe Căvășdan, în *Monografia istorică a parohiei Micălaca Veche*, Sibiu, 1956, Lucrare de licență la Institutul Teologic de Grad Universitar Sibiu, p. 5, aflată în Arhiva Bisericii Ortodoxe Române Micălaca Veche (A. B. O. R. M. V.).

⁴⁴ Capitlul era o instituție care conducea activitatea unei biserici sau unei mănăstiri catolice. A fost organizată în secolul VIII, iar în secolele XII-XIII s-a generalizat în toată Europa catolică. Prepozitura Aradului a luat ființă, după toate probabilitățile, în anul 1131, paralel cu dania lui Bela al II-lea. În orice caz, la 1156 prepozitul Primogenitus din Arad se află printre semnatarii documentelor regale (vezi Arhiva Primatului de la Esztergom, lada 67, facs. 1, nr. 1, în *Istoria României în date*, București, 1971, p. 62.

⁴⁵ Doar pe raza municipiului Arad sunt cunoscute mai multe așezări rurale, printre care Micălaca, Șega, Geled, Abad, Desc, Chemperlaca, Fuc etc.

⁴⁶ Preot dr. Gheorghe Lițiu și preot dr. Ștefan Lupșa, *Istoria Eparhiei Aradului*, manuscris, în Gheorghe Căvășdan *op. cit.*, p. 41.

că „*Episcopia ortodoxă de la Morisena nu e probabil să se fi înființat decât după anul 480, când împăratul bizantin Zeno ordonă ca fiecare oraș să aibă episcop. Cel dintâi episcop cu numele cunoscut, care a rezidat în această episcopie, este episcopul „Avaritanilor”, care a participat la Sinodul al VII-lea ecumenic din Niceea la anul 787 și care purta numele românesc de Ursu. Catedrală îi va fi fost bazilica din Cenad, înființată și în anul 1002.*”

În acest context istoric extrem de tulbure, când documentele oficiale lipsesc aproape cu desăvârșire, nu putem decât presupune că localitatea Micălaca a existat în acele vremi, pe malul drept al Mureșului, între localitățile Glogovăț și Arad, acesta din urmă fiind, pe atunci, tot un sătuleț.

Vechea vatră a Micălăcii s-a aflat chiar lângă râul Mureș, începând din zona actualului pod de cale ferată. În sprijinul acestei afirmații stă și faptul că vechea biserică ortodoxă din Micălaca, având hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, fusese construită la capătul sudic al străzii Frăției, pe locul unde astăzi se află crucea lui Pănădanu. În jurul vechii biserici era cimitirul, micălăcenii mai în vârstă amintindu-și și astăzi de criptele, care încă se mai vedeau pe acel loc, în urmă cu trei-patru decenii.

O altă informație, tangențială, despre Micălaca o aflăm dintr-un document din 1183⁴⁷, în care se vorbește despre drepturile Capitlului din Arad și ale mănăstirii din Bistra, cu privire la vămuirea sării, document care a fost reînnoit în anul 1211.⁴⁸ Mai departe, un nou act⁴⁹ în anul 1233, ne informează despre drepturile diferitelor instituții bisericești în legătură cu sarea. Astfel, mănăstirea de la Bulci avea dreptul anual la 5. 000 de bucăți de sare, Chelmacul, la 3. 000, Bistra, la 4. 000, Aradul, la 2. 000, Cneazmonostorul la 2. 000, iar Cenadul la 5. 000. Calculând un bloc de sare la aproximativ cinci kilograme, ajungem la zeci de tone de sare, care erau valorificate de către instituțiile ecleziastice ale vremii. Mai mult, analizând „drepturile de sare” ale fiecărei localități, menționate în documentul de la 1233, constatăm că Aradul avea o populație redusă din punct de vedere numeric, comparativ cu așezările învecinate. Tot din acest document reiese că unele instituții bisericești aveau vase proprii pe Mureș,

⁴⁷ Arhiva Națională Budapesta, DL 45, vezi și Richard Marsina, *Codex Diplomaticus et Epistolaris Slovaciae*, Bratislava, 1971, Rubr. 19, I, în Aradul permanentă... p. 112.

⁴⁸ Arhiva Ordinului Călugăresc din Pannonhalma, Rubr. 19, I.

⁴⁹ Monumenta Ecclesie Strigoniensis, I, 294.

care transportau sare și lemne, iar în cursul anului 1233, vasele Capitlului din Arad erau scutite de vamă. Cu siguranță că o parte din luntrași erau din localitatea Micălaca, ei cunoscând cât se poate de bine meandrele și capcanele râului Mureș.

Dintr-un document din anul 1387, reiese că satul Micălaca a fost înzălogit pentru suma de 2. 000 galbeni, cel mai probabil fiind vorba despre un proces civil, intentat domnului de pământ.⁵⁰ Acest sistem ipotecar era des întâlnit în perioada medievală. Tot în această perioadă istorică – secolul al XIV-lea – trebuie să menționăm și faptul că orașul Lipova se ridică la o mare însemnătate economică, datorită portului fluvial, pentru vasele și plutele care transportau mărfuri pe Mureș, existent aici. În plus, în Lipova se înființează și o monetărie, iar în anul 1389 orășenii de aici obțin de la Sigismund de Luxemburg o treime din vama sării.⁵¹

În anul 1496, nobilul Laurențiu Doczy atacă domeniile din Zădăreni și Micălaca, luând cu această ocazie mai mulți iobagi de aici, spre nemulțumirea Capitalului arădean. Nu cunoaștem mai multe detalii referitoare la acest abuz, dar ne pare exclusă o relație dușmănoasă între familia Doczy și iobagii din Micălaca. Dimpotrivă, relațiile conflictuale se manifestau, cu precădere, între domnii de pământ, iobagii devenind doar victime colaterale în această ecuație.

O altă informație despre Micălaca medievală o găsim tot la istoricul maghiar Márki Sándor: „În 1557, existau în Micălaca 23 de porți, în 1558, 19 porți, în 1560, 17 porți și în 1564 deja numai 13 porți. Văzând cu ochii au scăzut în acest interval de timp. În 1605 a primit-o Racz Laszlo. În 1658 s-a întărit cu refugiați din Boroș-Ineu și pentru prima oară, în 1629 s-au trimis 100 de bucăți de sare pentru întreținerea bisericii și a școlii reformate.”⁵²

Cât privește perioada stăpânirii turcești, românii din această zonă nu au avut prea mult de suferit, deoarece turcii, interesați de forța de muncă locală și de existența plătitorilor de biruri, au fost cât se poate de îngăduitori cu practicile confesionale ale locuitorilor.

Dintr-o statistică a Capitalului din Arad, referitoare la anul 1561, aflăm că la acea dată Micălaca plătea un impozit pentru un număr de 20

⁵⁰ Lakatos Otto, *Arad története*, Arad, 1881, p. 26.

⁵¹ Arhiva Națională Budapesta, *D. L. 14. 839*, în *Aradul permanentă...*, p. 119.

⁵² Márki Sándor, *op. cit.*, vol I (1892), vol. II (1895), pp. 281, 421.

de „porți”.⁵³ Comparând această cifră cu numărul de „porți” care se impozitau și în alte localități învecinate, putem concluziona că Micălaca era o așezare medie din acest punct de vedere.

Vorbind despre scăderea numărului de „porți” care se impozitau în Micălaca în perioada 1557-1564, la care se referă istoricul maghiar Márki Sándor, acest lucru poate însemna fie o epidemie – cum se întâmpla peste tot în Europa acelor vremi – fie o revărsare abundentă a râului Mureș, care ar fi putut produce o inundare a terenurilor agricole și, implicit, o depopulare voluntară a teritoriului, fie, pur și simplu, o strămutare a populației în păduri sau în locuri ferite, din fața primejdiilor sau pentru a evita plata birurilor, pe care nimeni nu le accepta cu bucurie. Mai ales că iobagii erau supuși la o dublă impozitare, de către turci și de către autorități feudale maghiare.⁵⁴

Atestările documentare

Conform *Dicționarului istoric al localităților din județul Arad*⁵⁵, Micălaca este menționată începând din 1177, cu denumirile de Mikalaka, Ytelaka:

-1177, 1202/1203 – prima mențiune documentară, în donația regelui Bela III, către Capitlul din Arad. Borsa...

-1332-1337. Mykelaka, cu parohie, preotul Elek, M. V. I. 146, 151, 155. Doc. C. b. III, 223, 230-231, 237-238, M-I. 380.

-1343-1347. „Ytelaka dictaque Mykelaka nominata” ANU. DL. 29675, Doc. C, b. III, 224, 231. Gy. I, 181, Cs. I, 775, Fabian, 226-227.

-1343, 1349, 1358, 1367, domeniu Laczkffy, Banffy, I, 294, 338.

-1359, Mykelaka, doc. C. XI, 398.

-1372, Ytelaka, Ortway, Okl. 139-141, Arhiva capitlului din Alba Iulia, Cista Maramaros, Fasc. 4, nr. 68.

⁵³ Conform sistemului turcesc de impozitare, prin „poartă” se înțelegea un număr de patru gospodării iobăgești luate laolaltă, cu toate terenurile ce le aparțineau. vezi Gheorghe Ciuhandu, *Români din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, Editura Diecezana, 1940, p. 110.

⁵⁴ Până în anul 1605, Micălaca a ținut, din punct de vedere administrativ, de Capitlul din Arad, după care a fost dată lui Racz Laszlo (probabil sârb). La 1732 Micălaca a intrat în proprietatea Ducelui de Modena, iar la începutul secolului al XIX-lea apare ca sat cameral, ceea ce înseamnă că aparținea direct statului.

⁵⁵ Alexandru Roz, Kovács Géza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, 1997, p. 45-46.

- 1380, „Mikelaka alio nomine Hytelaka”, ANU, DL. 29716, Fabian, 204, Cs. I, 775.
- 1387, ANU. DL. 29276, Fabian, 238, 248, 257-258, Zs. I. 81.
- 1388, „Villa Mykelaka”, ANU. DL. 29728, Zs. I. 728.
- 1392, Mykelaka, Ortway, Okl. 220-223.
- 1409, ANU. DL. 92339, Zs. II/2. 6757.
- 1431, ANU. DL. 29774, Fabian, 205.
- 1456, ANU. DL. 30214, M. I. 290.
- 1552-1561. 26 sesii iobăgești precum și două sesii părăsite în posesia prepozitului și capitlului din Arad, precum și în posesia familiilor Horvath, Magocsy și Liszthy, ANU. A/2610, II, 120, M. I. 216, Maksay, 1016-1023.
- 1560, Gyulai, Okl. 325.
- 1567-1579, 46, respectiv 42 fam. Kaldy, 99-100.
- 1605, M. II, 219.
- 1607, ANU. Liber Regius, Rakoczy Zsigmond, 151-152, Marky, Dipl. Ar. II. ms.
- 1667, S. Dragomir, Dieceza...

Micălaca în contextul istoric al secolului al XVIII-lea

Către sfârșitul secolului al XVII-lea, putem vorbi despre trecerea de la „mica”, la „marea Europă”, datorită recuperării creștinătății orientale și extinderii frontierelor politice spre partea răsăriteană a bătrânului continent. Totodată, spre finele acestui veac, „Marea Europă” inaugura epoca Luminilor, debutul luptei între vechi și nou, între laic și religios, rațional și irațional, între libertate și despotism.⁵⁶

În plan politic, Diploma leopoldină din 4 decembrie 1691⁵⁷ a devenit, pentru următorii 150 de ani, o veritabilă „Constituție” a Transilvaniei, chiar dacă, prin recunoașterea și confirmarea vechilor libertăți și privilegii, Habsburgii consolidează identitatea tradițională a stărilor.

⁵⁶ *Istoria României, Compendiu*, Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, coordonatori, Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca, 2004, p. 418.

⁵⁷ Dată de împăratul Leopold I de Habsburg (1658-1705), după tratativele desfășurate cu principele Mihail Apafi (1661-1690) și cu reprezentanții stărilor transilvănene, prin care Transilvania renunță la suzeranitatea otomană și acceptă protecția imperială.

După pacea de la Karlowitz, linia Mureșului capătă o importanță considerabilă din punct de vedere strategic, iar cetatea Aradului va deveni un veritabil centru de apărare în această zonă. Cât de important era transportul de mărfuri pe Mureș în acea perioadă aflăm din chiar conținutul Tratatului de pace de la Karlowitz, potrivit căruia turcii se angajau să nu refacă cetatea Lipovei, asigurând astfel libera circulație a plutelor pe Mureș, pentru ambele părți combatante.⁵⁸

Confiniul grăniceresc tisa-mureșan

În paralel cu eforturile lui Eugeniu de Savoia pentru rezidirea cetății Aradului, austriei au înființat pe firul Mureșului o zonă grănicerească de apărare. Proclamațiile imperiale din anii 1688 și 1690 au găsit un ecou favorabil la sârbi, care vor lupta alături de austrieci în războaiele cu turcii. În plus, în 1690, are loc și marea migrație sârbă, condusă de Arsenie Cernovici,⁵⁹ când, câteva zeci de mii de sârbi cu familiile părăsesc teritoriile de la sud de Dunăre, ocupate de turci, refugiindu-se în imperiu.

Astfel, începând cu anul 1686, după eliberarea Aradului, în vecinătatea Mureșului sunt așezați grănicerii sârbi, zona fiind cunoscută în continuare drept „orașul sârbesc” sau „orașul militar”.⁶⁰

Nobilimea maghiară primește cu ostilitate așezarea grănicerilor în aceste zone și încearcă, în mod repetat, să-i trateze pe grăniceri ca și pe iobagi. De fapt, niciodată nu s-a putut realiza o înțelegere între imperiali și nobili în acest sens, ceea ce explică izbucnirea răscoalei „curuților” în anul 1703. În timpul luptelor, care s-au purtat, imperialii recurg și la sprijinul grănicerilor pentru înăbușirea acestei răscoale.

Curuții au pătruns pe Valea Mureșului, ocupând Vărădia de Mureș, iar la 18 iunie 1705 au asediat orașul Arad. Venind pe firul Mureșului, dinspre Vărădia, cu siguranță că tabăra de asediu a fost așezată pe undeva prin

⁵⁸ Márki Sándor, *op. cit.* II, p. 128-138.

⁵⁹ Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.*, p. 60-70.

⁶⁰ Curtea din Viena trimite la Arad pe contele Lamberg și pe emisarul Cancelariei Albert Thavonat, pentru stabilirea modalităților de așezare a populației grănicerești. În mai 1702, Consiliul de Război hotărăște modalitatea de retribuire a grănicerilor și stabilirea lor în următoarele sate militarizate: Cenad, Nădlac, Semlac, Pecica, Sânicolaul Mic, Arad, Aradul Nou, Glogovăț, Mândruloc, Păuliș, Șoimoș, Vărădia, Șiria, precum și în cetățile Ineu, Dezna și Hălmagiu. (Vezi *Aradul, permanență în istoria patriei*, p. 156.)

teritoriul localității Micălaca. Curuții intră în orașul Arad, dar nu pot cuceri Cetatea. Luptele din jurul Aradului s-au încheiat în anul 1710, după care urmează o epidemie de ciumă, care se pare că i-a afectat și pe localnicii din Micălaca.⁶¹

După pacea de la Passarowitz, încheiată ca urmare a războiului dintre turci și austrieci, dintre anii 1716-1718, când întreg Banatul trece sub stăpânirea austriacă, frontiera imperiului se mută de la Mureș la Dunăre, iar unitățile grănicerești de aici își pierd utilitatea. Totuși confiniul militar își menține prerogativele, în ciuda presiunilor care se fac pentru desființare.

Răscoala grănicerilor din anul 1735 avea să grăbească lucrurile.

Mai ales că, după anul 1740, când pe tronul imperial urcă Maria Tereza, aceasta va avea nevoie și de sprijinul aristocrației maghiare, în războiul de succesiune, căreia începe să-i facă o serie de concesii.⁶²

Din documentele Congregației comitatense⁶³, aflăm că, în primăvara anului 1751, conducerea comitatensă arădeană solicita Dietei să păstreze nealterate drepturile fundamentale, prerogativele și privilegiile anterioare, iar localitățile militare⁶⁴ să fie încorporate comitatului.

Rezultatul a fost că, până în anul 1752, Confiniul grăniceresc tisa - mureșan a fost desființat. Grănicerii, care nu au acceptat să se mute în localitățile militare de la Dunăre, au fost transformați în iobagi sau jeleri, și supuși aceluiași sistem de dări ca și ceilalți țărani.

O parte dintre grănicerii din Arad, aflați sub conducerea lui Ioan Horvath, au decis să emigreze în Rusia, alături de unitățile din Nădlac, Semlac, Pecica, etc.⁶⁵ În urma înțelegerii dintre țarina Elisabeta și împărăteasa Maria Terezia, la Arad au sosit, în anul 1754, ofițeri ruși, care au organizat plecarea grănicerilor și a familiilor acestora în Rusia.⁶⁶

⁶¹ Márki Sándor, *op. cit.*, II, p. 279-294.

⁶² Pragmatica Sancțiune nu i-a asigurat Mariei Terezia o succesiune liniștită. Regele Prusiei a emis pretenții asupra Sileziei, iar armatele franceze au invadat Boemia și au cucerit Praga. Maria Terezia a venit în 1741, în Dieta maghiară, dar nobilii maghiari i-au promis ajutorul cu condiția să nu-i plătească și taxe. (Vezi Taylor A. J. P. *Monarhia Habsburgică 1808-1918* ALLFA 2000, București, trad. Cornelia Bucur, p. 16).

⁶³ Ibidem, ședința din 23 martie 1751, seria 15, p. 500-508.

⁶⁴ Fostele localități grănicerești, scutite de impozite.

⁶⁵ S. J. A. N. A., *Fondul Prefectura Județului Arad, Acta Congregationum*, 5/135, 16/137, 6/159 din anul 1751.

⁶⁶ Ibidem, 14/216, 217, 4/149, 14/204-217.

Totuși o parte din foștii grăniceri au rămas. Așa se face că, în recensămintele din Micălaca apar și câteva familii cu nume sârbesc, proveniți din foștii grăniceri mureșeni.

Din punct de vedere administrativ, localitatea Micălaca făcea parte, la mijlocul secolului al XVIII-lea, din districtul Totvărădia-Miniș, care cuprindea 31 de localități: Roșia, Corbești, Petriș, Seliște, Ilteu, Toc, Temeșești, Soborșin, Vinești, Pârnești, Lupești, Totvărădia, Baia, Giulița, Govășdia, Groși, Dumbrăvița, Căpruța, Monoroștia, Bârzava, Conop, Odvoș, Radna, Cladova, Miniș, Ghioroc, Cuvin, Covăsânț, Micălaca, Zimand și Arad, opid sau oraș cameral.⁶⁷

Recensămintele veacului al XVIII-lea

Date referitoare la populația din Micălaca le găsim în lucrarea lui Gheorghe Ciuhandu, „*Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*”, care utilizează statisticile maghiare privind „*Populația Ungariei pe timpul Sancțiunii pragmatice*”⁶⁸.

Cele două statistici pe care le analizează Gheorghe Ciuhandu, din anii 1715 și 1720 (Anexe, Tabel 1, Tabel 2), sunt întocmite de către autoritățile vremii după trei criterii. Din punct de vedere **politic**⁶⁹, se urmărește dacă gospodăriile recensate aparțin nobililor, cetățenilor din orașe (oppidum), iobagilor, jelerilor, libertinilor etc. Din punct de vedere **etnic**⁷⁰, se urmărea naționalitatea contribuabililor. În fine, din punct de vedere **economic**⁷¹, se stabileau domeniile de impozitare: ce întindere de pământ avea pentru agricultură, ca lazuri sau locuri despădurite, livadă, vie, numărul morilor și cât producea fiecare dintre acestea, veniturile care se obțineau din căsăpît, cârciumărit, pescuit, comerț și alte resurse.

⁶⁷ Ibidem, p. 32.

⁶⁸ *Magyarorsag nepssege a Pragmatica sanctio koraban, 1720-1721*, Budapesta, 1896, volum XII, din seria de Studii statistice ungare.

⁶⁹ La 1715 existau în comitatul Arad 26 de localități cu 981 de gospodării, dintre care 900 gospodării iobăgești și doar 81 ale iobagilor. (Vezi Populația Ungariei în timpul Sancțiunii Pragmatice, București, 1896).

⁷⁰ Din totalul de 981 de gospodării existente la nivelul comitatului Arad, 804 erau românești (81, 94%), 112 erau maghiare (11, 41%) și 64 erau germane (6, 65%). Vezi Caciora Andrei, Gluk Eugen, *Evoluția demografică a comitatului Arad în secolul al XVIII-lea*, în Revista Arhivelor, București, nr. 2/1973, p. 316.

Statistica maghiară indică, pentru anul 1715 un număr de 62 de gospodării aparținând iobagilor din localitatea Micălaca, toate fiind românești. Având în vedere că, în medie, o gospodărie era formată din patru persoane – media vremii fiind chiar mai mare – deducem că în Micălaca locuiau cel puțin 250 de persoane. Desigur, numărul acestora poate să fie chiar mai mare, deoarece chiar recenzorul maghiar, care a întocmit conscripția din anul 1715 se plângea de faptul că mulți localnici au fugit din calea agenților de conscriere, iar alții locuiau în sălașe, în afara intravilanului localității.

Conscripția din anul 1720 ne indică o reducere, la 54 a gospodăriilor în Micălaca. Această scădere, care se manifestă în toate localitățile de pe Valea Mureșului din Districtul Totvărădia-Miniș, față de conscripția precedent, pare a fi cauzată de epidemia de ciumă, care a bântuit în acea vreme.⁷²

În anul 1728 însă, într-un caiet de dări bisericești al episcopiei Aradului, Micălaca, care figura atunci la Protopopiatul Șoimoș, figura cu 90 de case.⁷³

Începând cu anul 1732, localitatea Micălaca intră în componența marelui latifundiu, acordat Ducelui de Modena⁷⁴, care în acest fel devine domn de pământ.

Cea mai completă statistică din secolul al XVIII-lea, cu privire la Micălaca, este „*Domestica Conscriptia*”⁷⁵, întocmită din însărcinarea Congregației Comitatusense a Aradului, între anii 1742-1743.⁷⁶ (Anexe, Tabelul 3). Conform acestei statistici, localitatea Micălaca avea un număr de 60 de familii. Simpla înșiruire a numelor capilor de familie ne permite să con-

⁷¹ Populația iobăgească din comitatul Arad ajungea, aproximativ, la 31-32. 000 de persoane.

⁷² Lakatos Otto, *op. cit.*, vol. II, p. 129, în Ciuhandu Gheorghe, *op. cit.*, p. 30. „*La 1710, ciuma bântuia în centrul Ungariei așa de groaznic, încât locuitorii din Sarkad (la marginea apuseană a județului Bihor de atunci) se vâtau regelui, că din pricina împușinării populației prin ciumă, nu mai pot suporta sarcina dăjiilor.*”

⁷³ I. D. Suciu, Radu Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. I, Timișoara, 1980, p. 170

⁷⁴ Rinaldo Duce de Modena, Reggio și Mirandola, principe de Coreggio și Markgraf d'Este. Actul de donație în Făbian Gábor, *op. cit.*, p. 48-49.

⁷⁵ Primele conscripții din secolul al XVIII-lea datează din anii 1715 și 1720.

⁷⁶ Cu întocmirea „*Domestica Conscriptia*” din 1742 sunt însărcinați notarul jurat comitatens, Emeric Văsárhely, judecătorul nobiliar Ioan Cernovics și Ioan Maller, jurat și comisar comitatens. (Vezi Ciuhandu Gheorghe, „*Românii din Câmpia Aradului*”, care în anexă publică și statistica din „*Domestica Conscriptia*”).

cluzionăm că Micălaca a fost locuită, majoritar, de români.⁷⁷ Din punct de vedere material, micălăcenii dispuneau, în anul 1742, de 192 cubule de pământ arabil, ceea ce înseamnă tot atâtea jugăre cadastrale. Mai aveau 86 de boi de jug, 74 de vaci de lapte, 51 de junci și juninci, 71 de cai, 2 mânji, 96 de oi, 6 capre și 78 de porci. Comparând datele privind starea materială cu numărul de familii, deducem că majoritatea locuitorilor aveau o condiție materială destul de bună pentru acea vreme, fiecare gospodărie dispunând de câte o capacitate de tracțiune (boi sau cai), de un porc și de o vacă pentru lapte. Numărul mic al oilor și caprelor se explică, cel mai probabil, prin lipsa terenului pentru pășunat, comuna fiind așezată într-un areal arabil și productiv. În plus, atribuirea de către autoritățile imperiale sau comitatense a unor suprafețe de pășune pentru locuitorii din Micălaca – eveniment care avea să se producă abia în secolul următor – ne conduce la concluzia că terenul pentru pășune a reprezentat o cerință permanentă a micălăcenilor. Tot din această statistică aflăm că, în Micălaca, existau și câteva familii de pescari, precum și o familie de iobagi, care dispunea de un servitor.

Demn de remarcat – referitor la această conscripție din perioada 1742-1743 – este faptul că vechile nume de familii menționate aici se găsesc și astăzi în cartierul Micălaca, demonstrând perpetuarea acestor familii până în zilele noastre. Este cazul familiilor Mihuța, Lucaci, Toader, Ciucean, Dreucean, Floca, Bugariu, Dehelean, Ardelean, Morodan, Stoian, Dan, Ciurdar, Moț, Duca, Giura etc.

Satul Micălaca apare prezentat pe un plan al Aradului din 1765.

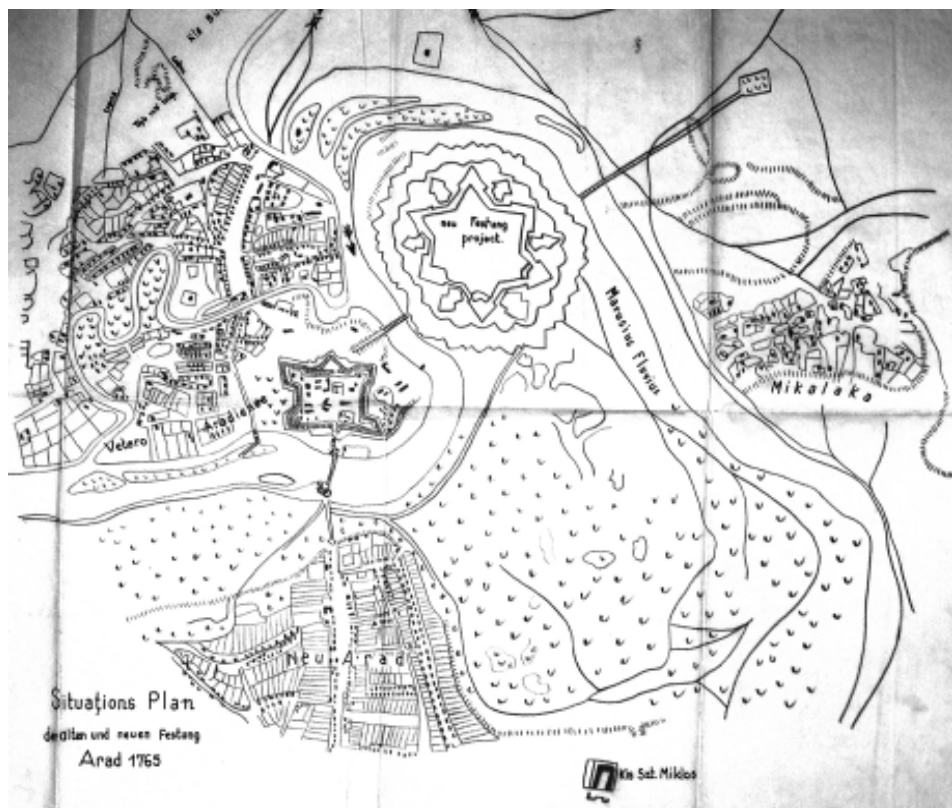
Fiscalitatea în prima jumătate a secolului XVIII

Referitor la fiscalitatea la care au fost supuși iobagii din Micălaca, aceasta a fost una cât se poate de împovărătoare. Această fiscalitate excesivă a fost determinată de nevoile financiare ale războaielor, care se purtau în acea vreme.⁷⁸

Dieta din anul 1714, ținută după răscoala lui Francisc Rakoczy, impunea fiecărui iobag o robotă de patru zile pe săptămână, iar jelerilor, care nu aveau pământ și trăiau numai din munca mâinilor, câte trei zile. Mai mult,

⁷⁷ Din conscripție lipsesc locuitorii care nu posedau proprietăți supuse impozitării.

⁷⁸ Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.* p. 110-111.

Planul Aradului din 1765. În dreapta se vede satul Micalaca

nobilii cereau ca robota să nu o facă doar capii de familie, ci toți membrii acesteia, capabili de muncă.

În Micălaca anului 1721, impozitele publice sau contribuțiile erau fixate după vechiul sistem de „porți”, de unde se mai păstrează și astăzi numele de „porție”, asimilat impozitului funciar.

Taxele erau și ele împărțite pe mai multe categorii. Exista „taxa capitatis” sau darea pe cap, „taxa mercaturae” sau impozitul pe negustorie, „taxa opificii” sau pe meserie, „taxa insemnationis”, care se calcula după cantitatea semănaturilor, „taxa pecorum”, după numărul de vite, „taxa proventuum”, după veniturile obținute, „taxa domorum”, după casă, numită și taxa de fum.

Fiecare iobag cu gospodărie proprie plătea „taxa capitis”, sau darea „pe cap”, cum i se mai spunea, de un florin imperial⁷⁹. Fiecare „subhospes”, sau iobag de mâna a doua, plătea câte 55 de cruceri, la fel ca și iobagii fără casă și fără pământ, care trăiau doar din „munca palmelor”. Fiii iobagilor, care depășiseră vârsta de 16 ani erau impozitați cu 25 de cruceri, iar frații capilor de familie, care trăiau sub același acoperiș, sau în aceeași gospodărie, plăteau câte 50 de cruceri anual. Locuitorii din Micălaca mai plăteau câte un florin imperial pentru fiecare pereche de boi sau de vaci pe care o dețineau și tot cu câte un florin erau taxate și posesia a patru junci sau juninci, perechea de cai sau iepe, posesia a patru mânji, a câte 10 oi sau capre sau a opt porci. Desigur, impozitul se plătea progresiv, chiar dacă iobagul dispunea doar de unul sau doi porci etc. „Taxa inseminationis”, care se plătea după cantitatea pământului semănat, deci arabil, era diferențiată după tipul semănăturii și după cantitate. Astfel, șase cubule⁸⁰ de grâu erau impozitate cu un florin, la fel ca 15 cubule semămate cu orz sau cu ovăz. Două cubule de porumb sau de mei erau taxate tot cu un florin imperial, iar 15 stupi de albine la fel. Meșteșugarii de clasa I plăteau câte un florin anual, cei de clasa a II-a, 50 de cruceri, iar cei de clasa a III-a plăteau doar 25 de cruceri. Via lucrată cu zece lucrători se impozita tot cu un florin, la fel ca și morăritul sau măsura⁸¹ de țuică. Una peste alta, acest sistem impozita cam tot ceea ce se producea în Micălaca, iar pe tot districtul cameral al Totvărădiei, din care făcea parte și localitatea Micălaca și satele de pe dreapta Mureșului, inclusiv Aradul, până la Petriș, se încasa o dare publică de 8. 654 de florini imperiali și 27 de cruceri. Această sumă se trimitea instanței militare superioare de la Oradea Mare (Cassa Bellica), iar peste această sumă se mai plăteau încă 3. 000 de florini imperiali – deci totalul era de 11. 637 florini – care era destinată plătirii lefurilor funcționarilor comitatensi.⁸²

⁷⁹ *Florinul rhenens*, bătut din aur, era cea mai întrebuițată monedă și, în sud-vestul Germaniei se mai numea și „gulden”, de la aur. (Cf. Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.*, p. 110).

⁸⁰ Cubulul era măsura de volum pentru produsele agricole, pe care românii o mai folosesc și astăzi fie sub denumirea de „căbel”, fie sub cea de „șinic”.

⁸¹ Măsura de țuică era numită de români și „acău” sau „hăcău” și consta în 54, 30 l.

⁸² După cum scrie Gheorghe Ciuhandu, în lucrarea citată, la pagina 112, corupția funcționarilor de la comitat era și ea destul de mare, deoarece în anul 1730, perceptorul comitatens Sigismund Edelspacher a lăsat, la moartea sa o gaură în buget de 5. 400 de florini imperiali.

Pentru a ne da seama de nivelul ridicat al acestor taxe pe care locuitorii din Micălaca trebuiau să le plătească, sub diferite forme, stăpânirii, menționăm că prețul diferitelor produse pe piața, în anul 1758, a fost următorul: o vacă productivă prețuia între 5 și 8 florini, un tăuraș de doi ani între 4 și 6 florini, o oaie cu miel între 0, 5 și 1, 2 florini, iar un porc îngrășat cu jir între 2 și 4 florini.⁸³

Față de birurile mari unii au reacționat în felul lor. Din actele uneia din ședințele comitatense din 1751, aflăm că foarte mulți contribuabili români sunt nestatornici și obișnuiesc să fugă în Banat⁸⁴, iar când se întorc le sunt confiscate averile de către domnii de pământ și sunt încarcerați. În aceeași ședință, deputații congregaționali erau de părere că astfel de practici trebuie să înceteze, după cum trebuie să fie sistată și vămuirea dublă, la frontiera dintre Ungaria și Ardeal, unde produsele care tranzitează erau vămuite cu 30%.

Justiția

Cât privește justiția vremii, iobagii fiind aproape lipsiți de drepturi civile, instanța de judecată o reprezenta, în exclusivitate, hotărârea domnului de pământ sau a reprezentantului acestuia. Destul de rare sunt cazurile când se ajungea la judecata administrației politice locale, formată tot din nobili. Cu toate acestea, în anul 1750 găsim un litigiu civil în care sunt implicați doi iobagi din Micălaca, Câmpan Toma și Ardelean Ștefan, care avuseseră o afacere, din care ieșiseră păgubiți de către cineva din comitatul Bihor. Ei se adresează în scris conducerii comitatului Arad, plângându-se de paguba respectivă, iar cei de la comitat se adresează comitatului vecin și cer să li se facă dreptate țăranilor micălăceni. Nu avem date despre cum s-a rezolvat acest caz, dar faptul că cei de la comitat au dat curs cererii celor doi iobagi din Micălaca ne conduce la concluzia că justiția, atâta câtă era, funcționa mai ales în cauzele civile.⁸⁵

⁸³ Ibidem, p. 123.

⁸⁴ „Fuga în Banat” trebuie înțeleasă ca o fugă peste Mureș, în partea bănățeană. Micălăceni erau luntrași vestiți, astfel că dispuneau de astfel de mijloace pentru trecerea Mureșului. Chiar și astăzi, bătrânii din Micălaca folosesc termenul de „peste Mureș”, atunci când se referă la partea bănățeană a județului.

⁸⁵ *Protocolul Congregației Arad*, ședința din 21 august 1750, seria 36, vol. 434, în Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.*, p. 123-124.

În probleme religioase, românii se adresau episcopului ortodox al Aradului. Astfel, într-o petiție din anul 1777, o parte din locuitorii colonizați la Arad, Micălaca, Șiria, Cherechiu și Radna, s-au plâns consistoriului ortodox din Arad, că fii lor plecați la lucru în Arad au fost siliți de parohul unit Paul Breg să treacă la uniție, motiv pentru care au fugit în Banat.⁸⁶

Reglementarea urbarială din 1771

Reglementarea urbarială din anul 1771 avea să însemne, pentru locuitorii din Micălaca, o relativă ușurare a sarcinilor iobăgești. De fapt, domnii de pământ sau arendașii erariali, au încercat tot timpul să sporească obligațiile iobagilor. Acest fenomen a determinat conflicte între imperiali și nobilimea locală, deoarece împovărarea sarcinilor iobăgești lovea direct această categorie de contribuabili și o puneă în imposibilitatea achitării sarcinilor fiscale către stat. Curtea de la Viena și-a dat seama că încasarea acestora nu putea să fie asigurată decât printr-o reglementare urbarială, care să stăvilească lăcomia domnilor de pământ.⁸⁷

Conform reglementărilor urbariale din 1771, obligațiile iobagilor au fost fixate la 52 de zile pe an de robotă cu carul, sau 104 zile de robotă cu palmele, după o sesie întreagă, precum și la 1 florin darea de fum, 1 car de lemne, 2 cocoși, 2 pui, o cupă de unt și 12 ouă. La acestea se adăugau nona și zeciuiala din toate produsele agricole, inclusiv inul și cânepa, precum și din miei, porci și stupi de albine.⁸⁸

Jelarii erau obligați la 18 zile de robotă cu palmele pe an, 1 florin dare pentru casă (darea de fum) și nona după produsele pe care le obțineau de pe pământurile arendate. Jelarii fără casă erau datori cu doar 12 zile de robotă cu palmele pe an.⁸⁹

Urbariul Mariei Terezia a reglementat, de asemenea, și unele probleme legate de administrație și de conducerea efectivă a satelor, încercând să pună capăt abuzurilor feudale. Dacă până atunci susținerea bisericii, a

⁸⁶ I. D. Suci, Radu Constantinescu, *op. cit.*, p. 381

⁸⁷ În Ungaria, dintr-o populație de aproximativ 10 milioane de locuitori, doar o jumătate de milion erau posesori de pământ și scutiți de taxe. Această mare și mică nobilime privilegiată, constituia un real obstacol în calea instaurării controlului fiscal imperial. (Vezi Taylor A. J. P. *Monarhia Habsburgică 1808-1918* ALLFA 2000, București, trad. Cornelia Bucur, p. 19).

⁸⁸ Géza Kovach, *Dezvoltarea agriculturii în comitatul Arad după reglementarea urbarială din 1771/1772*, în Studii, Revista de istorie, nr. 4, 1960, p. 239-256.

⁸⁹ S. J. A. N. A., *Fond Prefectura Județului Arad, Conscriptiile urbariale*.

preotului,⁹⁰ a școlii și a învățătorului cădea exclusiv în sarcina stăpânilor feudali, începând de acum susținerea acestor instituții sătești se va face, din ce în ce mai mult, prin contribuția comunității locale. De asemenea, urbariul terezian asigură alegerea judeului și a altor conducători locali de către comunitatea sătească, aprobarea stăpânului feudal fiind doar una de principiu. Urbariul a admis schimbarea liberă a sesiilor între iobagi, la fel ca și transmiterea acestora către urmași prin moștenire ereditară, precum și vânzarea liberă a acestora. Din punct de vedere social, toți iobagii aveau drept de liberă strămutare.⁹¹ Mai târziu, Iosif al II-lea avea să interzică nobilimii achiziționarea de terenuri de la iobagi, astfel că proprietatea migra în interiorul aceleiași clase sociale. Țăranii puteau să vândă pământul doar unor alți țărani, dar niciodată nobilului. Astfel, pătura țărănească a obținut un tip de protecție socială care nu a mai existat în altă parte a Europei din acea vreme, decât după Revoluția franceză.⁹² Din acest punct de vedere, localitatea Micălaca a avut numai de câștigat, tradiția moștenirii funciare și reformele tereziene și josefine contribuind la păstrarea identității așezării.⁹³ Nu în ultimul rând, prin fixarea precisă a obligațiilor iobăgești, țăranii din Micălaca devin mult mai interesați în dezvoltarea propriilor gospodării.

Surplusul de produse agricole au început să fie valorificate de către micălăceni mai ales în târgul Aradului, oraș care a fost înzestrat cu dreptul de a avea târguri mari, ținute regulat, de câte două-trei ori pe an, încă din anul 1702.⁹⁴ Din acest punct de vedere, un lucru deosebit de interesant este faptul că la momentul 1702, când comisariatul regal a încuviințat ținerea acestor târguri, a aprobat ca acestea să se țină în zilele de sărbători ortodoxe, după calendarul vechi, la Sfinții Petru și Pavel și la Sf. Dimitrie,

⁹⁰ Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că, începând cu anul 1708, episcopul Isaia Diaconovici mută reședința episcopală ortodoxă de la Ineu, la Arad, lucru benefic pentru locuitorii din Micălaca, în marea lor majoritate ortodocși. (Vezi Nicolae Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, I, p. 303).

⁹¹ S. J. A. N. A. , *Fondul Prefectura Județului Arad, Conscriptiile urbariale*.

⁹² Taylor, A. J. P. , *op. cit.* p. 18.

⁹³ *** *Aradul, permanență în istoria patriei*, p. 167.

⁹⁴ Márki S. , *op. cit.* , vol. II, p. 873, cf. Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.* , p. 191.

practică care a rămas în ființă pe întreg teritoriul comitatului Arad. Evident, de aici putem trage concluzia că ponderea producătorilor agricoli era majoritar românească.⁹⁵

La 6 august 1771 – data întocmirii urbariului⁹⁶ – în Micălaca existau 177 capi de familie, dintre care 32 erau iobagi cu case și cu sesie iobăgească, 117 aveau numai case de locuit, iar 27 nu aveau nici case, nici pământ.⁹⁷ (Anexe, Tabelul 4) Legat de iobagii care aveau numai case de locuit, trebuie să facem mențiunea că ei dispuneau, totuși, de o suprafață de teren în jurul gospodăriei, în intravilan, care nu era considerată ca fiind sesie iobăgească. Loturile de pe lângă case se păstrează chiar și în zilele noastre, constituind grădinile micălăcenilor. În medie, un „loc de casă” – termen păstrat până în prezent – însumează aproximativ 1. 600 mp, cu toate că, în urma căsătoriilor și a moștenirilor funciare, aceste loturi întregi s-au fărâmițat. Iobagii fără case și fără pământ trebuie înțeleși ca fiind frați, surori, fii sau fiice, care ajunseseră la maturitate, dar nu aveau înregistrată pe numele lor nici o proprietate. Urbariul din 6 august 1771, cu toate că a reprezentat o clarificare necesară a raporturilor iobăgești pentru locuitorii din Micălaca, a produs și numeroase nemulțumiri. Cel mai probabil că aplicarea legislației urbariale de către autoritățile comitatense a fost cât se poate de deficitară, deoarece la începutul anului 1776, chiar pe data de 8 ianuarie, iobagii din Micălaca amenințau că se vor muta în Moldova.⁹⁸ Autoritățile comitatense reacționează, la aceste amenințări ale locuitorilor din Micălaca, declarând că le vor confisca toate bunurile mobile și îi vor arunca în temniță. Totuși, celor nemulțumiți li se dă dreptul să se mute într-o altă comună din comitatul Aradului. Deși nu cunoaștem mai multe amănunte despre nemulțumirea micălăcenilor din anul 1776, acestea ar putea să fie puse în legătură cu abuzurile autorităților în ceea ce privește

⁹⁵ Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.* p. 191.

⁹⁶ Urbariul a fost întocmit în Micălaca de către vicecomitele Martin Klempay și de către executorul urbarial Anton Nagy, fiind un urbariu-tip pentru toate localitățile din comitat. Vezi Gh. Căvășdan, *op. cit.*, p. 15.

⁹⁷ Vezi *Tabella Urbarialis Possessionie Mikelaka, Primae Clasis ad Duum Serenissimi Ducia Mutine pertinentis*. Anexa 4.

⁹⁸ S. J. A. N. A., Fondul Prefectura Județului Arad, procesele-verbale comitatense din anul 1776.

exploatarea iobagilor de aici, deoarece câțiva ani mai târziu, la 6 aprilie 1785⁹⁹, cu ocazia unei investigații comitatense, iobagii micălăceni se plâng de faptul că zilele de robotă nu se aplică în conformitate cu prevederile urbariale. Astfel, spre nemulțumirea lor, sunt obligați să presteze toate zilele de robotă de peste an numai în perioada de vară, în loc ca o treime din cuantumul robotei să fie executată iarna, așa cum prevede Urbariul din 1771. În aceste condiții, sătenii din Micălaca nu mai aveau timp suficient să-și lucreze propriile pământuri și să-și satisfacă celelalte necesități gospodărești, reclamate exact în perioada muncilor agricole de primăvară, vară și toamnă. Tot cu această ocazie, aflăm că în vara anului precedent, respectiv 1784, vitele domnului de pământ le-ar fi pricinuit o serie de pagube printre semănături, iar micălăcenii n-ar fi fost despăgubiți pentru acest prejudiciu nici după un an de zile. Desigur, investigația comitatensă din anul 1785 nu s-ar fi desfășurat în Micălaca fără a fi existat, în prealabil, o plângere oficială a iobagilor de aici împotriva abuzurilor domnului de pământ. Pe de altă parte, nu putem scăpa din vedere nici faptul că acest conflict între iobagii micălăceni și domnul de pământ s-a desfășurat exact în perioada când a avut loc Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, căreia i s-au alăturat și iobagii de pe Valea Crișului și de pe Valea Mureșului.

În această perioadă, în Micălaca a fost menționată o ceată de haiduci, împotriva căreia autoritățile comitatense trimit, în două rânduri, soldați înarmați din Arad. La 11 iunie 1785, pe lângă un detașament de cetățeni înarmați, sunt trimiși și 108 soldați din Cetate, semn că numărul haiducilor era destul de însemnat. Desigur, nu este exclus ca haiducii menționați să fie pur și simplu răsculații, care tranzitau teritoriul localității Micălaca, ascunzându-se în pădurile de aici, deoarece nu dispunem de nici o dovadă conform căreia împotriva localității Micălaca să fi fost luate măsuri represive la acea vreme de către autoritățile comitatense. Nu trebuie să pierdem din vedere nici faptul că micălăcenii erau de fapt și de drept „luntrașii Aradului”, mulți dintre ei fiind chiar angajați de către comandanții din Cetate pentru aprovizionarea acesteia. Prin urmare, numărul mare de luntrii și debarcaderele de aici ar fi putut reprezenta un interes deosebit pentru răsculații de la 1785.

⁹⁹ Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.*, p. 74.

Congresul iliric

Nu putem depăși perioada secolului al XVIII-lea fără a aminti și despre un alt eveniment, deosebit de important, care va avea repercursiuni și asupra românilor din Micălaca. Este vorba despre Congresul iliric, care s-a desfășurat la Timișoara în anul 1790 și care a luat în dezbatere problemele naționale ale românilor și sârbilor din Imperiu. Delegația Aradului a înaintat Congresului două memorii. În primul memoriu, din 18 septembrie 1790, se cerea nu numai libertatea cultului ortodox, ci și utilizarea limbii materne în școli, deoarece se intensificau amenințările și măsurile represive care afectau caracterul și conținutul național al învățământului.¹⁰⁰ Chiar dacă, cel de-al doilea memoriu, se referă la autonomia fostelor comune grănicerești – idee împărțită mai mult de către sârbi – revendicările arădenilor din primul memoriu au fost luate după o largă consultare publică, din care nu puteau lipsi nici reprezentanții localității Micălaca.

Micălaca în contextul istoric al secolului al XIX-lea

Ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea și primul deceniu al secolului următor însemna, pentru comunitatea iobagilor din Micălaca, strămutarea vetrei satului. Motivațiile acestei sistematizări au fost mai complexe și nu se refereau, exclusiv, la localitatea Micălaca. Reorganizarea teritorială a vizat impunerea normelor sanitare, dezvoltarea urbanistică a orașului Arad și punerea în aplicare a planului de construire a cetății Aradului. Conform „regulațiunii” imperiale, noua vatră a satului Micălaca s-a stabilit în apropierea celei vechi, fără să fie afectate prea mult proprietățile existente.

„Noua așezare a Micălăcii se face în apropierea vechii așezări, la răsărit și miazănoapte de aceasta. În prima etapă a noii așezări, Micălaca cuprinde străzile care se numesc astăzi Renașterii, de la Mureș, până la strada Credinței, apoi următoarele străzi aproape paralele cu Mureșul și perpendiculare pe Renașterii: Frăției, Marginei, Dreptății, Ciobanului, Voinicilor, Dr. Stanca Ștefan și jumătate din credinței.”¹⁰¹ În urma „regulațiunii”, loturile de casă au avut la început aceeași mărime (800

¹⁰⁰ ***, *Aradul permanentă în istoria patriei*, p. 203.

¹⁰¹ A. B. O. R. M. V. , Gheorghe Căvășdan, *op. cit.* , p. 20.

**Sigiliul satului
Micălaca din 1837**

stânjeni pătrați), iar biserica, potrivit unei notițe din inventarul vechii biserici din Micălaca, pe 1837, era „*în foarte rea stare, fiindcă cu prilejul Regulațiunii au rămas afară din sat sau la marginea satului*”. La doar patru ani după mențiunea din anul 1837, în anul 1841, sătenii din Micălaca au încheiat un contract cu maestrul constructor și arhitect arădean Iosif Ficher pentru zidirea unei noi biserici, pe strada Renașterii, colț cu strada Credinței.

Pe actualele străzi Abrud, Radnei și Lipovei, loturile de case erau de 600 stânjeni, micșorate față de suprafețele anterioare. Cauza o reprezintă împrăștiarile de după anul 1810. Istoricul maghiar, Somogyi Gyula, a menționat că „*în anul 1810, când Statul își transporta sarea cu luntrile sale, din Micălaca și-a angajat mulți luntrași cărora le-a dat de-a lungul drumului de țară, frumos, în rând, locuri pentru case, pășune din pusta Zimand, ba încă i-a scutit și de serviciul militar*.” Deși nu avem date suficiente despre numele celor angajați ca luntrași în acea perioadă, totuși prin împrăștiarile de atunci s-a extins satul Micălaca¹⁰².

Odată cu așezarea acestor familii de luntrași, în imaginarul colectiv s-a conturat delimitarea teritorială a Micălăcii Vechi, între micălăceni și „bujecani”. Termenul de „bujecan-bujucan” se pare că vine de la partea satului de lângă Mureș, denumită „Bujac”, locuită, îndeosebi, de cei care s-au îndeletnicit cu navigația pe râul Mureș. Părintele Căvășdan menționează în lucrarea sa, că sătenii din Micălaca, atunci când se refereau la cineva care locuia pe strada Lipovei, spuneau că „*locuiește între mișei*”¹⁰³. Fiecare comunitate a micălăceniilor și bujecanilor și-au administrat pășunile, până în 1930, când Micălaca devine cartier al orașului Arad.

Cele 621 de suflete, dintre care 156 familii de iobagi și 131 jeleri, potrivit conscripției din 1828, locuiau în 284 de case. Arăturilor și fânețelor li se adăugau inventarul animalier, constituit din 70 boi, 133 vaci, 24 juninci și 251 cai¹⁰⁴.

¹⁰² Somogy Gyula, *op. cit.*, p. 183.

¹⁰³ A. B. O. R. M. V., Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, p. 21.

¹⁰⁴ Kovách Géza, *Conscripția satelor arădene în 1828*, Ziridava, XV-XVI, Arad, 1987, p. 105-123.

Momentul Revoluției de la 1848 nu avea să ocolească nici localitatea Micălaca. Deși nu putem vorbi, la modul explicit, despre o participare masivă a românilor din Micălaca la aceste evenimente revoluționare, poziționarea localității în coasta Cetății Aradului și în imediata vecinătate a orașului aveau să conducă, în mod evident, la implicarea luntrașilor micălăceni în tentativa de cucerire a Cetății. Mărturie, în acest sens, au stat memoriile maiorului Kolai Kovács Emeric, din armata revoluționarilor maghiari, care laudă eforturile preotului din Micălaca, Eftimie Novac, pentru merite deosebite în asediul Cetății Aradului. Preotul Eftimie Novac a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1839, după care a fost sfințit preot în Micălaca. El s-a alăturat revoluționarilor încă de la început și a făcut propagandă în parohia sa pentru atragerea sătenilor la mișcările revoluționare. Cu siguranță că este urmat de mai mulți micălăceni, îndeosebi de luntrași.

La acea vreme, Cetatea Aradului era înconjurată efectiv de apele Mureșului, bucla râului fiind unul dintre principalele mijloace de apărare. Prin urmare, având în vedere că podul peste Mureș, care asigura legătura cu Cetatea era păzit în permanență și putea fi ridicat în porțiunea de pe insula Cetății, singura posibilitate de asediu era pe Mureș, cu plutele și cu luntrele din Micălaca. Altfel spus, prestația luntrașilor din Micălaca devenea indispensabilă în acest sens, cu atât mai mult, cu cât în fruntea lor se așezase chiar preotul Eftimie Novac. Acesta a solicitat vicecomitelui Aradului, Veres Antal, să intervină pe lângă episcopul Gherasim Raț, pentru a-i da dezlegare să meargă, alături de alți revoluționari arădeni, în tabăra de la Secskerek.

Vicecomitele i-a îndeplinit solicitarea preotului din Micălaca. Drept răsplată, în timpul absenței sale, parohia i-a fost păstrată, iar soției sale i s-a asigurat subzistența. Însă, episcopul Gherasim Raț i-a refuzat plecarea. Un an mai târziu, numele preotului Eftimie Novac a apărut pe o scrisoare de garanție, prin care a solicitat eliberarea unui enoriaș din Micălaca, arestat de către autorități în urma unui denunț fals. În urma scrisorii, enoriașul a fost eliberat, semn că preotul Novac se bucura de credibilitate în fața autorităților.

În anul 1863, a ajuns în conflict cu credincioșii din Micălaca, iar protopopul Ioan Raț al Aradului a fost însărcinat cu anchetarea cazului. Se

pare că micălăcenii aveau dreptate, deoarece din acel an preotul Eftimie Novac a fost mutat în parohia din Șomoșcheș¹⁰⁵.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, comunitatea românească din Micălaca avea să se manifeste – asemenea tuturor localităților românești din satele transilvănene, dar cu precădere în cele din comitatul Aradului, unde românii erau populația majoritară – din punct de vedere

Sigiliul comunei Micălaca din 1864

politic pentru obținerea de drepturi naționale, pentru dreptul de a alege primari și notari români și, mai ales, pentru a folosi limba română în administrația locală. Era perioada, de după, 1870, când românii din comitatul Aradului au început să-și organizeze structurile politice, bisericești, economice și culturale. Preparandia și Institutul Teologic au instruit, în ultimele cinci decenii ale secolului XIX, un nucleu de intelectuali români, dintre care mulți și-

au desăvârșit studiile academice la universități prestigioase din Budapesta, Viena, Berlin sau Cernăuți. S-a constituit Clubul arădean al Partidului Național Român din Transilvania¹⁰⁶, a luat ființă Asociația națională arădeană pentru cultura poporului român¹⁰⁷, sau pus bazele Băncii românești „Victoria”¹⁰⁸. Toate au convers spre pregătirea Aradului ca, spre finele vea-

¹⁰⁵ Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1701-1918)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 193-194.

¹⁰⁶ Înființat încă din 8 ianuarie 1892 și reactivat în anul 1895, din inițiativa lui Vasile Mangra, ca o soluție practică în fața interzicerii activității Partidului Național Român.

¹⁰⁷ Asociația ia ființă în anul 1863, iar la 10 mai 1865 Vincențiu Babeș solicita unificarea ortografiei românești, cu doi ani înaintea înființării Academiei Române de la București. (Bolovan Ioan, *Asociația națională arădeană pentru cultura poporului român 1863-1918. Contribuții monografice*, Cluj-Napoca, 1994.)

¹⁰⁸ Banca „Victoria” se înființează în anul 1887, la inițiativa a 20 de fruntași români arădeni, în frunte cu Alexandru și Antoniu Mocioni, Aurel Suciu și Nicolae Oncu, iar în anul 1893 banca avea un capital de 600.000 de coroane, fiind a doua bancă românească din Transilvania, după „Albina” din Sibiu. (Vezi Sinaci Doru, *Tribuna Poporului și tribunismul arădean*, în *Aradul și Marea Unire*, culegere de studii, coord. Grec Marius și Boia Stelean Ioan, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2008, p. 22-23.

cului al XIX-lea și începutul următorului, capitală politică a tuturor românilor din Transilvania.¹⁰⁹

Un moment politic deosebit pentru locuitorii comunei Micălaca s-a petrecut, în anul 1904, cu prilejul alegerilor parlamentare parțiale din data de 26 august în cercul electoral Pecica. Frunțașii Partidului Național Român din Arad au întrevăzut o oportunitate de promovare a unui candidat național, în persoana lui Gheorghe Popa. Tribuniștii arădeni au declanșat o campanie de presă în susținerea candidatului român: „*A murit Vasarhelyi Laszlo. Dușmanul de moarte al poporului românesc. Pe care românii cu voturile lor l-au ales deputat. Care în casa țării a ajutat să se facă legile cele mai asupritoare pentru români. Care în casa comitatului Arad a cutezat să arunce în fața românilor insulta că Avram Iancu a fost tâlhar. A murit, odihnească-se în pace și Dumnezeu să-l ierte... Vreți voi, alegători români din cercul Pecica să vă aduceți nefericirea asupra capului cu voturile voastre proprii?... Doar nu sunteți voi bătuți de Dumnezeu în așa măsură. Limba voastră, legea voastră, partidul guvernamental, partidul kossuthist și partidul lui Apponyi le badjocoresc și le e scârbă de voi și toți strigă cu gura mare că românul nu are nici un drept în țara asta, ci trebuie să se facă ungar*”.¹¹⁰

Activitatea tribuniștilor arădeni în acest sens era motivată și de faptul că militau pentru reintroducerea activismului politic, pentru promovarea candidaților naționali români în Parlamentul de la Budapesta. Frunțașii Partidului Național Român de la Sibiu susțineau încă pasivismul și neimplicarea în politica de stat. În cele din urmă, tribuniștii arădeni au avut câștig de cauză, iar la alegerile din anul următor, 1905, au reușit să trimită în parlamentul budapestan trei deputați naționali din comitatul Arad: Ioan Russu-Șirianu, Ștefan Cicio Pop și Ioan Suci. Ei și-au adjudecat victoria în cercurile electorale Chișineu-Criș, Boros Ineu și Șiria.

Alegerile parțiale ale cercului electoral Pecica, din 19 august 1904, au fost câștigate de candidatul naționalist, Gheorghe Popa. Președintele adunării, cunoscutul memorandist Mihai Veliciu¹¹¹, declara că „*apărarea*

¹⁰⁹ Ibidem, p. 16-54.

¹¹⁰ *Tribuna*, Arad, 1904, nr. 144, 31 iulie/13 august, p. 1, în Petraș Lucian, *Politică și demers național în comitatul Arad (1895-1916)*, Editura Brumar, Timișoara, 2008, p. 51.

¹¹¹ Mihai Veliciu, născut la Șepreuș, din părinți iobagi, ajunge avocat și luptător pentru drepturile românilor transilvăneni. Este singurul memorandist care, după eliberarea acestora din temnițele de la Vaț Și Seghedin, refuză să semneze scrisoare de mulțumire către împărat pentru amnistierea memorandiștilor.

*noastră a drepturilor noastre, a vieții noastre, nu o putem concrede mai mult dușmanilor noștri, ci vrem să trimitem în Dieta țării, întru apărarea noastră, sânge din sângele nostru, os din osul nostru, care să simtă palpitarea inimii noastre și să spună în auzul lumii că românul nu vrea altceva decât întărirea lui și a patriei. Să nu mai fim tot pleasnă la biciul altora, să nu mai fim slugă la dârloagă, ci stăpâni peste noi și vrerea noastră.*¹¹²

Ambele campanii electorale și întâlniri din perioada următoare cu alegătorii români au fost organizate la Pecica (24 august), Curtici (21 august), Macea și Micălaca (25 august). La toate aceste întâlniri, Gheorghe Popa a fost însoțit de lideri marcanți ai Partidului Național Român, ca deputatul de la Orăștie, Aurel Vlad, avocații Ioan Suci, Lazăr Ghebeleş, medicul Nicolae Ciaclan, protopopul Constantin Gurban, redactorul „Tribunei” Sever Bocu, dar și preoții locali Ștefan Tămășdan, Dimitrie Barbu, Liviu Raț, sau învățătorii Ștefan Roja, Efrem Hegieșan, Efrem Moldovan, Petru Rus sau Iosif Iosa. Din nefericire, singurul care a făcut notă discordantă a fost preotul din Micălaca, Iustin Dascăl, care nu îl susținea pe candidatul român, ci facea campanie electorală în sprijinul candidatului partidului guvernamental maghiar. Replica tribuniştilor a fost dură: „*O întrebare Popa Iuda, supranumit și **Iu(stin) Da(scăl) din Micălaca, ai curaj popo Iuda să spui și prețul: pentru câți arginți ți-ai vândut neamul?***”¹¹³ Deoarece în cercul electoral Pecica românii se aflau în minoritate¹¹⁴, Gheorghe Popa a obținut doar 428 de voturi, față de Zelinszky Mihaly, 457 de voturi și Herczeg Ferencz, 802 voturi, ultimul fiind declarat ales.¹¹⁵

Deoarece arhiva Primăriei din Micălaca s-a distrus cu ocazia inundațiilor din anul 1932, puținele date care ne-au stat la dispoziție provin din documente și scrieri colaterale, în special din presa vremii și din corespondența purtată de către edilii din Micălaca cu autoritățile bisericești sau civile ale vremii.

¹¹² *Tribuna*, Arad, 1904, nr. 153, 14/27 august, p. 1.

¹¹³ *Ibidem*, nr. 152, 12/25 august, p. 1.

¹¹⁴ 20. 604 români, la 28. 856 unguri, șvabi și sârbi. Pe de altă parte, exista și o politică a autorităților maghiare de a desemna cercurile în așa manieră, încât românii să nu fie majoritari. Cu toate acestea, cercurile din Boros Ineu, Șiria, Chișineu-Criș, Lipova sau Vârfurile erau majoritar românești.

¹¹⁵ Petraș Lucian, *op. cit.*, p. 52.

În perioada dualismului austro-ungar, micălăcenii și-au păstrat, nealterat, caracterul românesc al așezării, folosind limba română în antistia comunală și în redactarea actelor bisericești. Nu dispunem de date despre participarea nominală a unor locuitori din Micălaca la Alba Iulia, în 1 Decembrie 1918, dar putem presupune că o delegație din Micălaca a fost alături de puternica delegație a Aradului la acest mare eveniment național. O referință cu puternice reverberații naționale o găsim în anul 1914, la izbucnirea Primului Război Mondial, când românii din Micălaca, care au fost mobilizați, au solicitat să defileze pe centrul Aradului în grup compact, românesc, cântând cântece naționale, din care n-a lipsit „Deșteaptă-te române”. Deoarece problemele legate de Armată și de Apărare se găseau în directa subordine a Vienei și nu țineau nicidecum de voința Budapestei, cererea ostașilor micălăceni a fost acceptată. În plus, detașamentul românesc din Micălaca și-a confecționat și un drapel propriu de luptă, numai că micălăcenii, jucându-se puțin cu culorile steagului imperial, le-au nuanțat în așa măsură, încât acestea erau roșu, galben și albastru, de fapt culorile naționale românești.

Monumentul eroilor căzuți în Primul Război Mondial, în fostul cimitir militar din Arad-Micălaca

În memoria celor căzuți în Primul Război Mondial, în fostul cimitir militar din Arad-Micălaca¹¹⁶, aflat pe Calea Armatei Roșii, a fost ridicat un impunător monument din marmură albă pe care erau consemnate 200 de nume ale eroilor căzuți pe câmpul de luptă din zonă.

Micălaca după Marea Unire

La 5 mai 1923, primarul comunei Micălaca, Dimitrie Radovan a solicitat subprefectului construirea unui stăvilar în digul de protecție de pe malul Mureșului, deoarece șuvoaiele apelor nu se puteau deversa în Mureș și au inundat 36 de jugăre de teren. Menționează că și locuitorii din Glogovăț și din Mândruloc erau interesați de construcția acestui stăvilar, deoarece și ei se confruntau cu aceleași probleme pluviale. Din acest document că aflăm președintele composesoratului foștilor urbarialiști era Ioța Pănădan.¹¹⁷

Prin adresa oficială nr. 232/1927 din 3 martie, primarul Teodor Stana,¹¹⁸ i-a raportat prim-pretorului județului faptul că „*Statutele Composesoratului Urbarial al foștilor navigatori de sare din Micălaca este alcătuit și urmează să fie publicat, pentru 15 zile, la avizierul Primăriei*”. Desigur, era vorba despre statutul pășunatului, început cu un an înainte, pe vremea primarului Savu Pădurean.

Dintr-un proces verbal al Consiliului comunal Micălaca, intitulat „*Constituirea composesoratului așa numit partea Bujucani din comuna Micălaca*” și scris cu ocazia unei ședințe de constituire a composesoratului de pășune al foștilor navigatori de sare,¹¹⁹ ținută în prezența pretorului Plășii Arad, Iosif Anghelina, aflăm numele a 17 proprietari de pășune, care însumau „23 de drepturi”¹²⁰: Dreucean Terente, cu 2/4 drepturi, Stana Todor, cu 2 drepturi, Pecican George, cu 2, 2/4 drepturi, Pădurean Savu, cu 2, 2/4 drepturi, Conta Mitru, cu 2/4 drepturi, Gherman Todor, cu 1, 2/4 drepturi, Mihuța Ioan, cu 1 drept, Urlea Mihaiu, cu 1, 2/4 drepturi, Radovan Todor, cu 1 drept, Urlea Rancu, cu 1 drept, Colțău Florea, cu 1 drept, Comloșan Simion, cu 1, 2/4 drepturi, Ardelean Pavel, cu 2/4 drepturi, Tomea Savu, cu 1 drept, Miculiță Todor, cu 1, 2/4 drepturi, Cameniță Ioan Savu, cu 1, 2/4 drepturi și Comloșan Steva, cu 1 drept. Menționăm că „1 drept” era echivalentul a jumătate de jugăr de pășune.

¹¹⁶ Mutat în perioada comunistă în cimitirul Pomenirea

¹¹⁷ S. J. A. N. A. , *Fond Prefectură județului Arad, 1922*, nr. 24, f. 13.

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 41.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 3.

¹²⁰ Conform mențiunii pretorului Iosif Anghelina, aflăm că existau un număr de 145 de proprietari de pășune bujucani, cu un număr de 148, 3/4 drepturi.

Deosebit de interesantă în ceea ce privește activitatea politică din Micălaca acelor vremi era faptul că din rândul „bujucanilor” menționați - Stana Todor, Pădurean Savu, Radovan Todor și Colțău Florea - au fost aleși, de-a lungul vremii, primari. Prin urmare, putem trage concluzia că, având în vedere comunitatea de interese, cel puțin în ceea ce privește pășunatul, „bujucanii” au dat numeroși primari în Micălaca, mai ales după anul 1920, de când putem consulta rămășițele din arhive. „Bujucanii” au votat în sistem mono-bloc, susținându-și candidatul în detrimentul celui propus de către agricultorii micălăceni din partea tradițională a satului.

Referitor la documentul amintit anterior, pe mai multe zeci de pagini, au fost consemnate drepturile și obligațiile membrilor asociației de pășunat, care însuma toți locuitorii micălăceni care aveau în proprietate o parte de pășune. Pentru majorările de capital, pentru construcția de imobile sau pentru închirierea unor suprafețe era necesar votul majorității membrilor asociați, iar pentru înstrăinări sau pentru dizolvarea asociației, cel puțin două-treimi. Aveau drept de vot sătenii care dispuneau cel puțin de jumătate de jugăr de pășune, ceilalți, cu suprafețe mai mici, se puteau asocia între ei și puteau vota prin reprezentanți. Adunarea generală se ținea, conform statutului, o dată pe an și putea să fie convocată de către președinte, de către prefectul județului sau de către 10% dintre asociați. O altă prevedere statutară arăta că „nici un produs nu se poate vinde altfel decât prin licitație publică”¹²¹. Asociația avea drepturi depline și în ceea ce privește interzicerea, definitivă sau temporară, a pășunatului pentru anumite categorii de animale, care ar putea contribui la distrugerea sau degradarea islazului comunal. Asociația micălăcenilor era destul de profitabilă din punct de vedere economic, deoarece dispunea de animale de montă, de grajduri, de utilaje pentru întreținerea pășunii, inclusiv de personal (președinte, casier, păstori etc.). Se încasau taxe de pășunat de la fiecare gospodar, în funcție de numărul de animale și de categoria acestora, iar profitul era împărțit, în fiecare an, între membrii asociați.

O altă mențiune apare într-o adresă înaintată subprefectului județului, care avea următorul conținut: „cu onoare vă înaintăm actele de organizare a proprietarilor așa numiți Bujucani din Micălaca rugându-vă a da aprobarea recerută de Normele de organizare votate în ședința ținută sub conducerea

¹²¹ Ibidem, f. 12, art. 52.

noastră la 12 ianuarie a. c.”¹²² Precum putem observa din conținutul adresei, „Bujucanii”, constituiau un grup separat al comunei Micălaca, gestionându-și singuri pășunea primită în anul 1810 în pusta Zimandului.

Procesul verbal al ședinței Consiliului comunal Micălaca din 22 decembrie 1928, cuprindea discuțiile și aprobarea bugetului comunei pentru anul viitor. Au fost prezenți primarul comunei Micălaca, la acea vreme Florea Colțan, preoții Ioan I. Ardelean și Ioan Marșieu, învățătorii Dimitrie Ciobotea și Iulian Barcu, consilierii locali Antoniu Enghel, Iuliu Farago, Ioan Ardelean, Rancu Urlea, Todor Gherman și Pascu Crista, precum și notarul comunei, Ioan Albici. Proiectul de buget pentru anul 1929 a fost aprobat în unanimitate. Făcea mențiuni legate de: veniturile ordinare, care se cifrau la 1. 376. 071 lei; venituri extraordinare, 150. 500 lei; total venituri, 1. 526. 511 lei¹²³.

Într-o altă ședință a Consiliului comunal din Micălaca, din 8 iunie 1929, consilierul Iuliu Farago propunea, în baza solicitării Prefecturii arădene, alocarea sumei de 10. 000 de lei din bugetul comunei pentru construirea oficiului Protopopiatului Arad.¹²⁴

Odată cu trecerea localității Micălaca în componența orașului Arad, prin Decretul Regal nr. 247, publicat în Monitorul Oficial din 9 decembrie 1929, ce a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1930, istoria acesteia s-a împletit cu cea a urbei¹²⁵.

În ciuda avertismentelor din anii anteriori ale autorităților micălăcene despre pericolul inundațiilor, măsurile întreprinse au fost minime în raport cu catastrofele provocate de inundațiile din 1932.

Inundațiile, care au produs pagube considerabile în localitate, aveau să fie prefațate de câteva „semne” rău-prevestitoare, care se păstrează și astăzi în memoria localnicilor. Astfel, în vara anului 1923, în timp ce ciorda de vaci a micălăcenilor păștea pe pășunea de peste Mureș, un roi de insecte a năvălit asupra acesteia, provocând o adevărată panică printre dobitoace. Ciorda a luat-o la goană către Mureș, iar vacile s-au aruncat pur și simplu în

¹²² Ibidem, f. 13.

¹²³ Ibidem, 910/929, f. 38.

¹²⁴ Ibidem, f. 39.

¹²⁵ Decretul Regal Nr. 247, din 9 decembrie 1929, publicat în Monitorul Oficial din 1 ianuarie 1930, p. 1; *Aradul permanentă în istoria patriei*, p. 428.

Harta Aradului din 1931

apă. Deoarece tocmai în acel timp pe Mureș trecea un șir de plute cu lemne, 18 vaci cu lapte, mai mulți viței și 6 boi au nimerit sub plute și s-au înecat. Sătenii vorbesc și astăzi că s-a înecat jumătate din ciurda de vaci, iar faptul că cealaltă jumătate a scăpat se datorează ciurdarului care, în mod iscusit, a sărit în apă și a ținut de coarne taurul comunal, care era și inițiatorul iureșului. Paguba materială suferită de gospodarii din Micălaca a fost una considerabilă.

Patru ani mai târziu, pe data de 2 iulie 1927, la orele 17, 00, cerul s-a întunecat peste Micălaca dinspre apus și, în câteva minute, a bătut o grindină năprasnică, cu pietre de mărimea ouălor de găină.¹²⁶ „Grindina a distrus întreaga recoltă de grâu, porumb și alte semănături, așa fel că n-a mai rămas nici un firicel de iarbă neatins. După circa 10 minute de grozavă vijelie,

¹²⁶ Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, p. 26. Preotul Căvășdan menționează că îl citează pe părintele Ioan Ardelean, care a întocmit o cronică a Parohiei Micălaca pentru perioada 1920-1940, în manuscris caligrafiat.

hotarul întreg a rămas pustiu și urmele dezastrului se pierdeau în pârjolul imens ce s-a întins peste lanurile de grâu dripite la pământ. Ferestrele locuințelor – dinspre apus – sparte, iar în interiorul locuințelor tixit de grindină până la înălțimea de un metru”. Relatarea părintelui Ioan Ardelean a fost cât se poate de elocventă pentru proporțiile dezastrului care s-a abătut peste gospodarii din Micălaca. La acea vreme, 95% din micălăceni erau agricultori. Secerișul abia dacă începuse de două sau de trei zile, astfel că pe tot parcursul anului 1927, până la recolta din anul următor, micălăcenii au dus-o destul de greu.

Inundațiile, adevărați „cavaleri ai apocalipsului”, în viziunea istoricului Paul Cernovodeanu au provocat, în 1932, imense distrugerii materiale și umane. În primăvara acestui an, în urma ploilor și topirii zăpezilor, apele Mureșului au crescut înspăimântător. „*Ghiața – cităm din scrierea părintelui Ardelean – care nicidecum nu se mai putea strecura în mod normal, formase adevărați munți în unele locuri ale râului. Se prevedea că inundația Mureșului va fi inevitabilă. Într-adevăr, în ziua de 6 aprilie 1932 – cu toate eforturile autorităților administrative și ale armatei – la orele 17, 00 apa Mureșului a trecut peste linia de cale ferată Arad-Timișoara, în dosul cimitirului militar. Ceea ce a urmat de-acum, nici cel mai destoinic cronicar nu va putea să pună pe hârtie în mod destul de fidel. Clipe de groază. Pe când valurile dădeau năvală, urlând furios pe toate străzile comunei, mulțimea înspăimântată își pierdea firea. Nimeni nu mai putea să ajute nimic. Plânsul copiilor, vaietul femeilor se amestecau cu zgomotul torentelor de apă. Fiecare căuta să-și salveze întâi – dacă mai avea timp – animalele și mobilierul. Până noaptea târziu nu s-a sfârșit evacuarea comunei de tot ce era viu și ce se mai putea salva în grabă. La intervale de 5-10 minute se auzea, în noaptea sinistă, pârâitul caselor ce se dărâmau sub povara lor, ca să dispară într-o clipită în valurile apelor. Unii, în disperarea lor, se urcau pe acoperișurile caselor, ca mai apoi – neavând nici o speranță de scăpare – să fie salvați cu bărcile pionierilor militari. În fine, pe la miezul nopții, s-a dat alarma, prin sunetul clopotelor și prin baterea tobei, ca toată lumea să fie scoasă din comună.¹²⁷ În zorii zilei următoare, Mureșul a străbătut și prin digul de apărare de la Vladimirescu (Glogovăț), așa că în câteva ceasuri,*

¹²⁷ Părintele Ardelean încă mai folosește termenul de „comună”, deși, de doi ani, Micălaca devenise suburbii al Aradului.

pe la orele 7, 00 dimineța, apa a ajuns ca în unele locuri să fie mai mare de 3-4 metri și din cele aproape 800 de case din comuna Micălaca, n-au mai rămas decât vreo 20-30, care fiind zidite de cărămidă, nu s-au surpat. Dezastrul a fost complet. Micălaca a fost ștearsă de pe fața pământului. Vestea dezastrului s-a răspândit prin toate ziarele din țară, până în cele mai mari depărtări, producându-se o compătimire generală pentru soarta tristă a sinistraților micălăceni, rămași fără nici un fel de adăpost”.¹²⁸

Autoritățile județene au intrat în stare de alertă, au format comisii și au ținut ședințe pentru a fi luate măsuri.

Bilanțul dezastrelor arată faptul că sute de case au fost năruite, familii întregi au rămas fără adăpost, îmbrăcăminte și hrană. A fost creat un fond pentru sinistrați, s-au organizat baluri, concerte, șezători culturale pentru ajutorarea lor.¹²⁹

Ziarul „Știrea” anunța, în 27 aprilie 1932, sosirea M. S. Regele Carol al II-lea, cu un tren special în zonele inundate¹³⁰. Însoțit de mai mulți demnitari și oficialități ale orașului Arad, după un scurt popas în Micălaca Nouă, s-a oprit Sfânta Biserică de pe strada Renașterii. Aici, a fost întâmpinat de către Prea Sfinția Sa Părintele Grigorie Comșa, Episcopul Aradului, consilierii eparhiali și preoții din localitate. În mesajul liturgic, episcopul a descris

Inundațiile din 1932. Nivelul apei

Casă distrusă de inundațiile din 1932

¹²⁸ A. B. O. R. M. V. , Gheorghe Căvășdan, *op. cit.* , p. 29.

¹²⁹ Felicia Aneta Oarcea, *Aradul sub ape*, Complexul Muzeal Arad, Arad, 2007, p. 1-2.

¹³⁰ *Știrea*, Arad, II, 1932, nr. 56, 27 aprilie, p. 1.

Ziarul „Știrea” anunță sosirea regelui

Regele Carol al II-lea. Sosirea la Arad

văzând dezastrul, la plecare i-a dăruit suma de 1. 000 de lei. În acea zi, Regele Carol al II-lea le-a dăruit sinistraților micălăceni, în total, suma de 300. 000 de lei.

Sinistraților, autoritățile arădene, le-au oferit materiale de construcție la prețuri mici, cu posibilitatea de plată în 10 ani fără nici o dobândă. Într-o

suferințele localnicilor, a mulțumit pentru „*Dragostea părintească ce o arătați acestor locuitori le va spori speranța, perseverența și bărbăția spre a-și reface gospodăriile lor*”¹³¹. Regele, înainte de plecare, a semnat pe prima pagină a Sfintei Evanghelii a bisericii, în semn de aducere aminte despre vizita sa.¹³² La ieșirea din sfântul lăcaș, a împărțit ajutoare bănești la 200 de sinistrați, care au fost „*trecuți într-un talon întocmit de autorităț*”. Sumele au variat între 1000-4000 lei.¹³³

De la Biserică, Regele Carol al II-lea s-a deplasat de-a lungul străzilor pline cu noroi din Micălaca și a ascultat poveștile localnicilor . Memoria colectivă a stocat episodul în care Majestatea Sa a intrat în curtea casei prăbușite a crâșnicului Tudor Arse și

¹³¹ Ibidem, 28 aprilie, p. 4.

¹³² Din informațiile primite, se pare că pagina cu textul Regelui Carol al II-lea a fost ruptă din Evanghelie, de către un preot prea zelos, după anul 1947, poate și de teama unor represii din partea noilor autorități comuniste.

¹³³ Știrea, Arad, II, 1932, nr. 56, 28 aprilie, p. 4.

Regele Carol al II-lea, vorbind cu micălăcenii

adresă din 1932 a Primăriei Arad către Prefectură, s-a menționat că: „Domnule Prefect, la adresa Dvs. No. 11618/932 din 20 ianuarie 1934, cu regret trebuie să Vă comunic, că nu putem achita suma de 25. 000 de lei, restanță cu care datorează suburbia Micălaca fondului de construcții școlare, din următoarele motive. Din restanțele ce Primăria avea să le încaseze de la locuitorii din Micălaca, după anexarea acesteia la orașul Arad, fostul angajat al Primăriei însărcinat cu încasările a delapidat o sumă considerabilă, la care Primăria a trebuit să renunțe. În urma inundației din anul 1932, Primăria a renunțat la încasarea restanțelor din Micălaca, ba chiar a acordat ajutoare sinistraților și a contribuit la refacerea acestui cartier. Primăria a refăcut școlile din Micălaca Veche și Micălaca Nouă, precum și locuința directorului, toate fiind distruse de inundație, a prevăzut cu materialul didactic necesar aceste școli și a înființat o grădiniță de copii în Micălaca Nouă. Vă rugăm să binevoiți a renunța la suma de 25. 000 de lei luând în considerare faptul că Primăria a cheltuit cu școlile din Micălaca înzecit suma cerută de Dvs. Arad, 1 februarie 1934”.

După înlăturarea urmărilor dezastrului, au fost luate măsuri de îndiguire și consolidare a malurilor râului Mureș. În sprijinul micălăcenilor a

intervenit și deputatul, preotul micălăcean, Ioan Ardelean. Parlamentarii arădeni au solicitat reducerea impozitelor pentru populația care a fost afectată de inundațiile din 1932. Întâlnirea cu primul ministru Gheorghe Tătărașcu a prilejuit, în 1935, discutarea acestor probleme, care s-au soldat cu promisiunea acordării sprijinului guvernamental¹³⁴.

Cotidianul liniștit a fost întrerupt de izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Cursurile școlare au fost întrerupte, după cum am menționat în capitolul referitor la învățământul micălăcean. Mulți localnici au fost înrolați. Ororilor războiului li s-au adăugat arestările din timpul regimului comunist. Au fost reprimite mișcările de rezistență împotriva comunismului. De asemenea, în mai 1948, a fost pornit un val de arestări împotriva elevilor, preoților și membrilor bisericilor. Din biografiile prezentate, în curgerea textului, îi menționăm pe:

Ardelean Petru (n. 02. 07. 1920, Arad-Micălaca) – condamnat de Tribunalul Militar București la 20 de ani muncă silnică pentru crimă împotriva umanității. I-a executat între anii 1949-1956¹³⁵.

Bugari Teodor din Micălaca a fost condamnat de Tribunal Arad la nouă luni de închisoare. După eliberare, ca tuturor deținuților, i s-a interzis să dea relații despre perioada detenției¹³⁶.

Buzeșan Ilie (n. 17. 02. 1920, Arad) – a fost condamnat de Tribunalul Militar Timișoara la 10 ani de închisoare, pe care i-a executat între anii 1951-1961.

Drăucian Gheorghe (n. 05. 04. 1914, Arad-Micălaca) – a fost condamnat de Tribunalul Militar Timișoara la 4 ani de închisoare, pentru uneltire. În perioada 1950-1954, i-a ispășit în închisorile de la Timișoara, Jilava, Canal.

Hanț Ilie, teolog, din Micălaca, a fost arestat, în anul 1949, împreună cu lotul Organizația Național Creștină.

Hanț Petru, subofițer în Ministerul Apărării Naționale, a fost arestat împreună cu lotul Organizația Național Creștină și condamnat la 15 ani de închisoare.

Mihalcovici Alexandru (n. 18. 02. 1929, Arad) – a fost membru al Organizației Național Creștine. A fost condamnat la 12 ani de detenție,

¹³⁴ Arad. *Monografia orașului Arad*, Arad, 1999, p. 165.

¹³⁵ Corneliu Cornea, *Luptători și martiri ai rezistenței anticomuniste din județul Arad 1945-1989*, Ed. Multimedia, Arad, 2007, p. 26.

¹³⁶ Informație orală primită prin bunăvoința lui Barna Cătălin, nepotul lui Bugari Teodor.

între 1949-1964, pe care i-a executat în închisorile din Timișoara, Gherla, Baia Sprie, Aiud, Galați, Botoșani.

Mihalcovici Pavel (05. 12. 1923, Arad) – student la Facultatea de Medicină din Timișoara. Ca șef al Organizației Naționale Creștine a fost condamnat la 18 ani de închisoare. I-a executat în intervalul 1949-1964 în închisorile din Timișoara, Pitești, Gherla, Baia Sprie, Delta.

Tudor Damian (n. 09. 04. 1912, Arad) – a fost arestat în 1949 și condamnat la 1 an de închisoare. Eliberat în anul următor, a fost arestat din nou în 1959 și condamnat la 20 de ani de închisoare muncă silnică. A fost eliberat în 1964. Detenția și-a petrecut-o în închisorile din Arad, Timișoara, Aiud, Jilava, Balta Brăilei.

Zaslău Pavel (n. 30. 09. 1920, Arad) a fost arestat pentru uneltire în anul 1953 și condamnat de Tribunalul Militar Timișoara la 15 ani de închisoare. A făcut parte din lotul lui Mihalcovici. A fost eliberat în anul 1964¹³⁷.

După anul 1960, regimul comunist a cunoscut o perioadă de destindere. Cea mai mare parte a deținuților au fost eliberați în jurul lui 1964.

O descriere a fostei comune, din anul 1956, i-o datorăm preotul Gheorghe Căvășdan¹³⁸: *„Localitatea Micălaca Veche număra douăzeci și nouă de străzi largi și drepte, dintre care unele lungi și foarte frumoase. Pe marginea străzilor, în toată Micălaca sunt plantați diferiți arbori ca: tei, castani, sălcii pletoase și, în cea mai mare parte, salcâmi. Casele, în număr de 783, se înșiră de-a lungul străzilor, întocmai ca mărgelile pe un fir de ață bine întins. După felul cum sunt construite, în Micălaca găsim trei tipuri de case: a) case țărănești, lungi, cu coridor larg deschis, cu stâlpi de cărămidă; b) case la stradă, cu două sau trei camere la stradă, iar înspre curte cu coridor de cele mai multe ori închis; c) case pe colț, sau carne, cu două sau trei camere la stradă și altele spre curte, cu o parte din coridor închis, iar cealaltă deschis.... Toate sunt făcute de cărămidă arsă, acoperite cu țiglă, cu ferestre mari și luminoase, după cele mai noi cerințe de igienă.¹³⁹ Strada principală din Micălaca Veche este strada Renașterii, care împreună*

¹³⁷ Corneliu Cornea, *op. cit.*, p. 55, 87, 114, 153-154, 238.

¹³⁸ A. B. O. R. M. V., Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, p. 2-5.

¹³⁹ Este vorba despre casele construite după inundațiile din anul 1932, în timpul cărora s-au distrus 90 % din vechile case de văiușă.

cu strada Prutului străbate localitatea de la calea ferată Arad-București, până la Mureș. Aici se găsesc aproape toate instituțiile: biserica ortodoxă română, școala mixtă de 7 ani, grădinița de copii mici, căminul cultural, casa parohială, în care stă în prezent Pr. Gheorghe Căvășdan, O. C. L. „Alimentara” etc. Fosta primărie a comunei, actualmente sectorul administrativ agricol, se găsește pe Calea Armatei Roșii, în colț cu Renașterii. La marginea comunei, în partea de sud-vest, s-a făcut în anul 1954 o crescătorie de porci modernă, care ține de gospodăria agricolă anexă a Uzinei Electrica din Arad, iar în partea de est a comunei, pe pășunea așa-numită „a oilor”, acum trei ani¹⁴⁰ a fost amenajată o foarte frumoasă arie electrică. În partea de sud a comunei, în imediata apropiere a caselor, curge Mureșul. Strada Marginei a fost despărțită de Mureș numai prin dig, care în anul 1954 a fost înălțat cu un metru și mult întărit. Tot în acest an s-a făcut cantonul de la „deluș”. Toate acestea prin grija Serviciului Apelor. (...)

¹⁴⁰ 1953, luând ca reper elaborarea Monografiei în anul 1956.

CAPITOLUL III.

Populația

Vechea populație a Micălăcii a fost una românească. Conscripția din anul 1715, prima efectuată după eliberarea zonei de sub turci, atestă aici 62 de capi de familie, cu nume exclusiv românești. La mijlocul secolului al XVIII-lea, localitatea aparținea de districtul Totvărădia-Miniș¹⁴¹, care se întindea până la orașul Arad. În toate cele 31 de localități aparținătoare existau – după statistica din 1743 – cel mult 71 nume maghiare, 108 germane și 104 sârbești”, toate celelalte fiind nume românești. Astfel, în cazul localității Micălaca, din 58 de familii surprinse cu ocazia acestei conscripții, doar 14 familii au nume maghiare, celelalte 44 fiind cu nume românesc. De fapt, Micălaca a fost locuită neîntrerupt de către români, care au reprezentat populația majoritară în toate momentele istorice pe care le cunoaștem. Numele românești conscrise în Micălaca în anul 1743 precum Mihai Petru, Toader Ioan, Toader Lup, Ciucean Ion, Dreucean Pavel, Floca Gheorghe, Dehelean Ion, Morodan Iovan, Caprar Toader, Dan Iacob, Boer Petru, Mihutza Ion, Urs Petru, Gligor Ion, Ardelean Stan, Mihuța Iacob, Dreucean Uras, Toma Crăciun, Ardelean Ion, etc. , reprezintă azi un indiciu important pentru vechiul nucleu de micălăceni. Potrivit sistemului de organizare românesc, acel *officium walahorum*, în anul recensământului, satul avea jude și jurat iar comunitatea ortodoxă era condusă spiritual de un protopop, „*prota Toader*” și de *diacul Neda*¹⁴².

¹⁴¹ District din care a făcut parte și localitatea Micălaca, la fel ca toate localitățile de pe malul drept al Mureșului, de la Arad, până la limita cu actualul județ Hunedoara.

¹⁴² Gheorghe Ciuhandu, *op. cit.*, p. 23-25, Anexe.

Evoluția demografică a comunei¹⁴³

-**1857** - 2. 158 locuitori; -**1869** - 2. 091 locuitori; -**1880** - 2. 197 locuitori; -**1890** - 2. 393 locuitori; -**1900** - 3. 243 locuitori; -**1910** - 4. 315 locuitori; -**1922** - 4. 211 locuitori

Compoziția etno-confesională a populației, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, poate fi desprinsă din recensămintele efectuate de autoritățile habsburgice și austro-ungare în intervalul 1850-1910. Referindu-se la intervalul cronologic 1880-1910, cercetătorii demografici susțin că, în timpul dualismului, recensămintele, efectuate de către autoritățile maghiare, nu au înregistrat naționalitatea locuitorilor, ci numai limba maternă. Criteriul a facilitat denaturarea datelor statistice, ceea ce a permis o „creștere artificială” a populației vorbitoare de limbă maternă maghiară. Pe lângă această modalitate, demografii au luat în calcul sporul natural și statornicia maghiarilor, ca nație dominantă, precizând, deasemenea, că anumite segmente de populație au fost supuse asimilării lingvistice. Comparând cifrele recensământului din 1850-1851, care a înregistrat ca etnii aparte pe evrei, armeni și țigani, cu cele din 1869, istoricii au constatat că începând cu anul 1869 și continuând cu 1880, 1900 și 1910, ele nu mai apar ca naționalități distincte, fiind incluse la rubrica vorbitorilor de limbă maghiară¹⁴⁴.

Politica demografică, coordonată de stat, mai ales după 1867, prin crearea Oficiului Central de Statistică, a urmărit constant modificarea structurii etnice în favoarea maghiarilor, la nivelul micro-unităților administrativ-teritoriale. Nu trebuie să uităm că, după încheierea pactului dualist, maghiarii majoritari, în ideea de națiune politică dominantă, au început să limiteze drepturile naționalităților. Reușita era strâns legată de colectarea datelor statistice de la frontiera lingvistică maghiaro-slovacă și maghiaro-română. În urma constatării realităților demografice, autoritățile maghiare au intensificat măsurile „discriminatorii” față de români¹⁴⁵. Dincolo de aceste aprecieri mai mult sau mai puțin subiective, remarcăm un interes major pentru dezvoltarea economiei zonelor comitatului Arad, dar și dorința unor grupuri de populații de a duce un trai mai bun.

¹⁴³ Alexandru Roz, Kovách Géza, *op. cit.*, p. 45-46.

¹⁴⁴ Ioan Bolovan, *Transilvania între revoluția de la 1848 și unirea din 1918. Contribuții demografice*, Ed. Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 2000, p. 193-195; Sorina Paula Bolovan, *Familia în satul românesc din Transilvania*, Ed. Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1999, p. 55.

¹⁴⁵ Ioan Bolovan, *op. cit.*, p. 195.

Incursiunea demografică asupra structurii etnice, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, asupra localității Micălaca a fost asigurată de recensămintele efectuate de autoritățile austro-ungare în anii 1869, 1880, 1890, 1900 și 1910.

În localitatea *Micălaca* a avut loc o scădere procentuală a populației românești, fapt înregistrat de recensăminte – 94, 79% în 1880, 82, 67% în 1900 și 69, 32% în 1910. Istoricii maghiari afirmă că, pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, aici a fost colonizați un important grup de maghiari care au înființat „colonia” Micălaca Nouă¹⁴⁶. Încetul cu încetul, ei au început să se afirme ca și comunitate, înregistrând creșteri numerice și procentuale însemnate – 3, 71% în 1880, 14, 36% în 1900 și 28, 81 în 1910¹⁴⁷.

Tabelul 1. Structura etnică a populației Micălăcii

Anul	Români		Maghiari		Germani.		Slovovaci		Sârbi		Alții		Total
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	
1880	1784	94,79	70	3,71	4	0,21	-	-	1	0,05	23	1,22	1882
1900	2681	82,67	466	14,36	70	2,15	9	0,27	4	0,12	13	0,4	3243
1910	2990	69,32	1243	28,81	63	1,46	9	0,2	5	0,11	3	0,06	4313

Analiza statisticii, prezentată în Tabelul 2, indică o majoritate covârșitoare a populației de confesiune ortodoxă în anul 1880, pentru ca recensământul din 1910 să înregistreze o scădere cu 29, 52%. Observăm, de asemenea, augmentarea procentuală și numerică a confesiunii catolice, de la 2,44% cât a înregistrat în 1880 la 20, 51% în 1910.

Tabelul 2. Structura confesională a populației 1880, 1900, 1910

Anul	Ortodoxi		Greco-catolici		Romano-Catolici		Reformați		Evangelici		Unitarieni		Izraeliți		Total
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	
1880	1879	99,84	-	-	46	2,44	28	1,48	3	0,15	-	-	11	0,58	1882
1900	2715	83,71	9	0,27	347	10,69	128	3,94	32	0,98	-	-	12	0,37	3243
1910	3033	70,32	18	0,41	885	20,51	260	6,02	86	1,99	7	0,16	24	0,55	4313

Recensămintele din 1900 și 1910 furnizează date referitoare la structura populației pe categorii de vârste, sex și stare civilă. Potrivit cifrelor

¹⁴⁶ Somogyi Gyula, *op. cit.*, p. 183.

¹⁴⁷ Felicia Aneta Oarcea, *Structura etno-confesională a populației comitatului și orașului Arad (1867-1918)*, în „Studii de istorie a Banatului”, XXXII-XXXIII, Timișoara, 2009, p. 76; Somogyi Gyula, *Arad szabad Király város és Arad vármegye községeknek leirása*, vol. III, Arad, 1913, p. 183; Traian Rotariu (coord.), *op. cit.*, p. 26-49; M. S. K., vol. I, 1900, p. 332; vol. 42, 1910, p. 332.

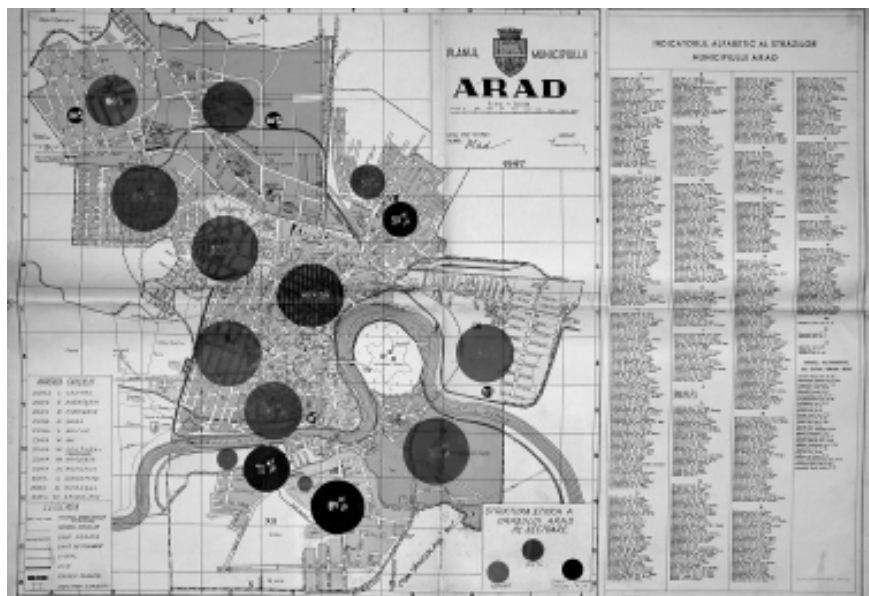
și procentelor, populația din Micălaca era una tânără. Repartiția pe sexe ne indică peste 50% populație feminină. O imagine interesantă reiese din prezentarea stării civile.

Tabelul 3. Structura populației pe categorii de vârste, sex și stare civilă. 1900. 1910

Anul	Populația pe categorii de vârste													
	0-5 ani		6-11		12-14		15-19		20-39		40-59		60-	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
1900	595	18,34	543	16,74	190	5,85	350	10,79	893	27,53	529	16,31	143	4,4
1910	675	15,65	628	14,56	296	6,86	448	10,38	1332	30,88	705	16,34	229	5,3

Anul	Populația după sex și starea civilă											
	Bărbați		Femei		Necăsătoriți		Căsătoriți		Văduvi		Divorțați	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
1900	1518	46,8	1662	51,24	1828	56,36	252	7,77	162	3,75	1	0,02
1910	2092	48,5	2221	51,49	2182	50,59	2584	59,91	387	8,97	5	0,11

Includerea localității Micălaca în componența administrativ-teritorială a orașului Arad, în anul 1930, conduce la o abordare statistică a orașului Arad, lucru care nu constituie obiectul cercetării noastre. O hartă din anul 1947 confirmă faptul că suburbia a continuat să fie locuită de o populație compact românească.

Harta etnică a Aradul din 1947

CAPITOLUL IV.

Economia

Agricultura

Hotarul Micălăcenilor a avut o întindere de 3. 432 jug. cad. ,¹⁴⁸ respectiv 1. 990, 56 ha și se împărțea în mai multe părți, purtând diferite denumiri. Partea de hotar ce se află la Mureș (sud-est), despărțită de către albia râului numai prin dig¹⁴⁹ era numită „bugeac” și era porțiunea cea mai bună a hotarului. În mare parte era plantată cu pomi fructiferi ca: pruni, cireși, meri, peri și vie. Unde nu sunt plantații de pomi fructiferi și viță de vie se putea cultiva orice, cu șanse de reușită. Această parte de hotar, în trecutul nu prea îndepărtat, a fost împădurită, pe urmă pășune, iar acum plantații și arabil. În imediata vecinătate a „bugeacului” se află partea de hotar numită „țarină”, care este iarăși de foarte bună calitate. Într-o mai mică măsură și aici se aflau plantații de pomi roditori, mai mult însă arătură. Urmează „delnițele”, bucăți mici de pământ folosite pentru cultivarea legumelor și pe alocuri se mai găsea și câte un petecaș de vie. Veneau apoi părțile de hotar numite „Ghimon”, „Jimboac”, „Firiteaz”, „Șonca”, „Cârnencea”, partea așa-zisă „La Bujecani” – compusă din trei părți: „La Livezi”, „Ograda Perii” și „La Hotar” – „La Gunoieri” (partea de hotar care nu demult a fost pășune și s-a destelenit), „La Pustă” (este vorba despre pusta Utviniș, partea de hotar cea mai depărtată de comună, pe care micălăcenii au primit-o ca împrumut după Primul Război Mondial). Mai erau apoi două părți de

¹⁴⁸ Martinovici C. , Istrati N. , *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Ed. Ardealul, Cluj, 1922, p. 161

¹⁴⁹ Acuala Zonă III.

hotar, mici dealtfel, iarăși în apropierea Mureșului, dintre care una se numea chiar „La Mureș”, iar cealaltă „La Buțu”, după numele unui vechi cios (paznic) care s-a numit astfel. În general vorbind, tot hotarul Micălăcenilor era bun și mai ales în trecutul foarte apropiat îl făceau și mai bun prin faptul că îl gunoiau tot des. „Acum mai duc o parte din gunoiul care-l produc cu vitele lor, de îl vând primăvara la nemții din Aradul Nou, care îl întrebuintează la răsadnițe. Altfel lucrează bine pământul și obțin recolte frumoase”¹⁵⁰.

Pământul bun din hotarul satului a făcut ca cea mai mare parte din populație să se ocupe cu agricultura. Încă din secolul al XVIII-lea aici s-au cultivat grâu, orz, ovăs, seară și porumb.

Din punct de vedere tehnic, agricultura din acea vreme se practica prin asolament bienal sau chiar trienal¹⁵¹, existând și libertatea defrișărilor sau deștelenirilor. Urmărind configurația terenului din Micălaca și, mai ales, apropierea de râul Mureș și de zona inundabilă a acestuia, putem constata că localitatea și-a sporit, permanent, terenul agricol prin astfel de operațiuni funciare.

*

Odată cu colectivizarea și înființarea Gospodăriei Agricole Colective „Mureșul”, proprietarii de altădată au fost nevoiți să lucreze la stat.

Treieratul la G. A. C. „Mureșul”(1959)

După 1990, cei care au avut acte, au primit pământul înapoi și au început să-l lucreze din nou în familie. Mulți și-au cumpărat tractoare și au cultivat porumb, grâu, ovăs, floarea soarelui, trifoi. Apoi, datorită prețului scăzut, pe care îl primeau la vânzare, prin 1998 majoritatea familiilor au renunțat, pământul rămânând pârlog.

¹⁵⁰ A. B. O. R. M. V. , Gheorghe Căvășdan, *op. cit.* , p. 2-3.

¹⁵¹ *** *Aradul permanentă în istoria patriei*, p. 167.

Pășunile din Micălaca. Creșterea animalelor

Pășunile din Micălaca au și ele o istorie a lor. Prima pășune din Micălaca, atestată documentar, este din anul 1767, când iobagii micălăceni primesc o suprafață de pășune pentru vitele, caii și oile pe care le dețineau. Pășunea a fost împărțită proporțional cu suprafața de teren arabil pe care fiecare iobag o avea ca sesie, la opt jugăre de teren arabil revenind trei jugăre de pășune. Pe lângă pășunea pe care o aveau la Mureș și peste Mureș, micălăcenii mai primesc la 1767 pășunea de la „Buțu”, aflată pe teritoriul pe care astăzi se întinde Micălaca Nouă. Această porțiune de pășune se mai numea și „*pășune cămărească*”, deoarece era primită de la Stat.

În anul 1810, luntrașii angajați la stat și împroprietăriți cu loturi de case primesc o porțiune de pășune din pusta Zimandului. Cele două pășuni au fost administrate separat, până în anul 1930, când localitatea Micălaca devine suburbii al orașului Arad. Dincolo de această separare în ceea ce privește administrarea pășunilor, micălăcenii au păstrat tot timpul evidența proprietății asupra pășunii. Cu alte cuvinte, cei care aveau vite, cai sau oi pentru păscut, dar nu aveau pășune, plăteau o taxă pentru utilizarea acesteia. În schimb, cei care aveau pășune, dar nu aveau animale, erau despăguți. Îngrijirea pășunii în timpul anului se făcea prin muncă obștească, la fel ca și păstrarea reproducătorilor pentru montă (tauri, vieri, armigi). Mai ales pentru întreținerea reproducătorilor, micălăcenii aveau alocate, separat, 17 jugăre de fânețe și 16 jugăre de teren arabil, cultivat cu porumb, orz și ovăz. Întreținerea fântânilor de pe pășuni cădea tot în sarcina administratorilor¹⁵² acestora, desemnați de către antistia comunală, echivalentul consiliilor locale de astăzi, administratori care se ocupau și de angajarea păstorilor și, implicit, de colectarea banilor și produselor pentru plata acestora. Prin amplasarea lor, pășunile din Micălaca se găseau în calea extinderii edilitare a orașului Arad, aflat în plină dezvoltare economică spre sfârșitul secolului al XIX-lea.

Primul conflict între locuitorii din Micălaca și autoritățile orașenești, legat de pășune, apare în jurul anului 1865, când o parte din terenurile micălăceniilor sunt expropriate în vederea construirii liniilor de cale

¹⁵² Administratorii se mai numeau și „urbariști”, după numele reglementărilor imperiale legate de agricultură.

ferată.¹⁵³ Statul îndrepta fondurile de despăgubire a terenurilor înspre construcția unei noi școli la Pecica, în timp ce micălăcenii solicitau autorităților comitatense ca banii de despăgubiri să le revină lor, pentru construirea unei noi școli în Micălaca. Conflictul avea să dureze mai multă vreme, fără ca autoritățile comitatense să satisfacă dorința locuitorilor români din Micălaca.

În anul 1900, Direcțiunea Căilor Ferate Maghiare (M. A. V.) a expropriat și din pășunea Bujecanilor o anumită suprafață, pe care s-a construit Depoul de locomotive din Stația Arad. În linii mari, este vorba despre actualul Depou CFR. Pentru această expropriere, micălăcenii-bujecani au fost, firește, despăgubiți. Tot din pășunea Bujecanilor, aflată, se pare, în calea dezvoltării edilitare a Aradului, în perioada Primului Război Mondial este rechiziționată o bucată și mai mare decât precedenta, pe care a început să fie construit un triaj de cale ferată. De această dată „bujecanii” din Micălaca nu mai sunt despăgubiți imediat, deoarece imediat după sfârșitul Primului Război Mondial are loc Marea Unire de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, când Transilvania se unește cu România, iar infrastructura de cale ferată intră în patrimoniul Statului Român. Totuși, „bujecanii” nu se lasă și, după 20 de ani de procese, în anul 1935, Ministerul Comunicațiilor îi despăgubește. Unul dintre cei mai strașnici apărători ai micălăcenilor-bujecani în procesul cu Statul Român în ceea ce privește despăgubirea pentru rechiziționarea pășunii a fost preotul Ioan Ardelean din Micălaca, care, în acel moment, era deputat în Parlamentul României, ales, firește, de către cetățenii din Micălaca.¹⁵⁴

Reforma agrară de după Primul Război Mondial a produs, pentru comuna Micălaca, și ultima reaşezare edilitară, în limitele cunoscute de astăzi. Soldații din Micălaca, care au fost pe front, dar și o parte dintre sătenii mai săraci sunt împrăștiți cu pământ în pusta Utviniș.

¹⁵³ Este vorba despre linia de cale ferată Arad-Alba Iulia, lungă de 211 km, construită de Societatea pe acțiuni „Prima cale ferată ardeleană S. A.” (Elso Erdely Vasut Rt), deschisă în anul 1867 și trecută în proprietatea statului în anul 1884. (Vezi Weil Alois, *Arad, hârtii de valoare istorice*, Publicat Centrum Voor Scriptophilie BVBA.)

¹⁵⁴ A. B. O. R. M. V. , Gheorghe Căvășdan, *op. cit.* , p. 24.

Epidemii

În primăvara anului 1922, localitatea Micălaca a fost lovită de antrax, o formă de îmbolnăvire a vacilor. Se pare că mai multe vaci au fost sacrificate cu această ocazie, astfel că la 26 aprilie 1922, printr-o adresă oficială¹⁵⁵, prim-pretorul Plasei Arad îl informa pe subprefectul județului că „*morbul de febră aphtoasă ce s-a dominat în comuna Micălaca conform raportului medicului veterinar al Plasei Arad s-au sistat. Raportez mai departe că toate bovinele din această comună s-au examinat și aflat sănătoase, cât și grajdurile dezinfectate.*”

Transportul mărfurilor cu luntrile pe Mureș

Pe lângă agricultură, care reprezenta principala ocupație a locuitorilor din Micălaca – despre care am vorbit pe larg în paginile anterioare – plutăritul sau transportul mărfurilor cu luntrile pe râul Mureș a fost o activitate la fel de importantă. Încă din cele mai vechi timpuri, sarea și lemnele de foc sau de construcție erau transportate pe firul Mureșului, de la munte, către întinsa zonă a Câmpiei de Vest și spre teritoriul Ungariei de astăzi. Desigur, nu doar luntrașii micălăceni se ocupau cu această activitate, dar aici, la confluența celor două mari drumuri comerciale – cel de pe Valea Mureșului și cel de pe Valea Crișului – putem spune că se afla una dintre stațiile de destinație ale acestor mărfuri. Documentele vremii vorbesc de un adevărat „Port al Sării”, localizat pe bucla Mureșului, astfel încât ambarcațiunile erau aduse la mal prin curentului râului, pe locul unde astăzi se găsește Baza sportivă și Hotelul Parc.

Pentru a înțelege cât mai bine în ce consta această îndeletnicire a locuitorilor din Micălaca, trebuie să menționăm faptul că plutăritul – sau transportul mărfurilor cu luntrea – era o activitate extrem de grea. Exceptând iarna, când apele Mureșului erau înghețate și nu exista posibilitatea transportului de mărfuri, micălăcenii munceau din greu. Pe firul Mureșului, până la ocnele de sare, existau mai multe porturi fluviale, care erau totodată și locuri de popas. De la locul de încărcare, luntrele și plutele erau ancorate între ele – câte trei, cel mult patru – după care urma

¹⁵⁵ S. J. A. N. A. , *Fond Prefectura Județului Arad*, 1922, nr. 24, fila 13.

drumul în aval. O condiție esențială în exercitarea acestei îndeletniciri era cunoașterea râului Mureș, în cele mai mici detalii, pe o anumită porțiune, pentru evitarea numeroaselor capcane naturale care se formau din loc, în loc. Se pare că micălăcenii cunoșteau Mureșul pe relația Deva – Arad, în porțiunea de câmpie a acestuia. Drumul era lung și necesita o atenție permanentă. Cercetând documentele păstrate la Arhivele Statului din Arad, istoricii și cercetătorii arădeni Mircea Timbus și Ioan Popovici au întocmit un studiu privind această îndeletnicire a micălăcenilor, intitulat „Documente inedite despre navigația pe Mureș”, studiu pe care-l vom prezenta în ceea ce urmează. „Încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, documentele relevă acțiunile întreprinse de autoritatea comitatului Arad în vederea curățirii albiei râului Mureș, de copaci și mărăciniș, cu scopul de a deschide drum, pe luciul apei, la început plutelor încărcate cu sare.¹⁵⁶ O asemenea acțiune se desfășura în anul 1771 de-a lungul albiei, în partea limitrofă domeniilor camerale Arad și Pecica. Executarea lucrărilor era încredințată unor muncitori plătiți de comitat, din beneficiile aduse de comerțul cu sare, cotrolat pe atunci de către stat.¹⁵⁷ Faptul că plutăritul pe Mureș devenise, în perimetrul arădean și, mai ales pentru locuitorii din Micălaca, o ramură distinctă de activitate o confirmă, pe de o parte, nevoia recrutării unui apreciabil număr de plutași pentru transportul sării, cum rezultă dintr-un ordin al autorităților administrative superioare, din septembrie 1810.¹⁵⁸

Istoricul maghiar Somogy Gyula¹⁵⁹, menționează că „în anul 1810, când Statul își transporta sarea cu luntrile sale, din Micălaca și-a angajat mulți luntrași. Le-a dat de-a lungul drumului de țară, în ordine, locuri de case, pășune din pusta Zimandului, ba încă i-a scutit și de serviciul militar. Pe casele luntrașilor era zugrăvită, ca emblemă, câte o luntre. În astfel de casă, nici primarul, nici militarii, nu aveau ce căuta. Conducătorul luntrașilor era caporal. În cauze mai însemnate căpitanul districtual judeca asupra lor. Astfel de bucurau de oarecare libertate, pe cuprinsul comitatului. Mai târziu Statul a dat în arendă transportarea sării, atunci libertățile lor au încetat și încetul cu încetul au ajuns soarta iobagilor de mai înainte.” Tot în

¹⁵⁶ Idem, *Fond Prefectura Județului Arad, Acta congregationum*, fasc. 2, doc. 77/1771, f. 1-2.

¹⁵⁷ Ibidem, doc. 3/1800, f. 502.

¹⁵⁸ Ibidem, doc. 590/1810, f. 7-8.

¹⁵⁹ Somogy Gyula, *op. cit.*, p. 183.

acel an, în luna septembrie¹⁶⁰, autoritățile arădene emit și un regulament de navigație pe râul Mureș. Documentul, bogat în informații, stabilește la 700 numărul plutașilor aflați în slujba statului. Ei erau recrutați dintre jeleri și iobagi cu L, cel mult 2 de sesie, care locuiau în apropierea Mureșului, astfel că locuitorii din Micălaca erau favorizați în acest sens. Plutașii angajați se bucurau și de unele privilegii, cum ar fi scutirea de prestații urbariale, de robotă, de obligația de a participa la transporturile publice, de a asigura încartiruirea trupelor imperiale etc. Ca semn distinctiv, profesia de luntraș era evidențiată printr-o scândură de lemn atârnată pe frontispiciul casei acestuia, având inscripționată imaginea unei corăbii. Din nefericire, până în prezent n-am reușit să descoperim nici o astfel de scândură, mai ales datorită inundațiilor catastrofale din anul 1932, când s-au prăpădit majoritatea caselor vechi din Micălaca. Luntrașii se subordonau autorităților administrative și oficialilor domeniului cameral, însă aveau statutul de „liberți”, asemenea libertinilor croați și montanistici. Numele lor oficial era de „navigatori mureșeni ai statului, în libertate, pentru transportul sării.” Dintre ei se numea un vice-jude sătesc pentru probleme de navigație, cu un salariu de la stat de 30 de florini anual. Plata fiecărui transport de sare se făcea anticipat, în funcție de greutatea transportată. Se plăteau câte 12 creițari pentru fiecare „centenar” de sare, un centenar cântărind 56, 006 kg. Se mai plătea câte un creițar pentru încărcarea și descărcarea fiecărui drob de sare.

Navigația pe Mureș se practica între mijlocul lunii martie și solstițiul de iarnă, cu excepția lunii iulie, rezervată lucrărilor de recoltare a grâului. Duminicile și sărbătorile religioase erau libere, pentru odihna și pentru nevoile spirituale ale corăbierilor. Îndeletnicirea de corăbier (plutaș) se transmitea din tată în fiu, odată cu privilegiile și obligațiile care decurgeau de aici. Corăbierul care era declarat inapt pentru această activitate, din cauza unei boli confirmată de către felcerul oficial al comitatului sau din cauza bătrâneții, era substituit de fiul său major, în vârstă de cel puțin 18 ani. La baza raporturilor dintre navigatori și administrația fiscală a comitatului stătea o convenție înscrisă în registrul comerțului, care stipula obligațiile și drepturile celor dintâi, asigurând trăinicia și stabilitatea acestei

¹⁶⁰ S. J. A. N. A. , *Fond Prefectura Județului Arad, Acta congregationum*, doc. 653/1810, f-1-9.

atât de benefice ramuri de activitate. Profesia nu era lipsită de riscuri. Dintr-un Raport al comitatului Arad, datat la 22 mai 1855¹⁶¹, aflăm că o ambarcațiune, încărcată cu 949 chintale de sare, izbindu-se de piciorul Podului de peste Mureș, în dreptul orașului Arad, s-a răsturnat, echipajul format din 15 persoane căzând în apele învolburate ale râului. Au murit înecați trei plutași: Cenușă Ioan, Stanci Iosif și Florinca Gheorghe. O imagine mai cuprinzătoare a ceea ce însemna navigația pe Mureș la mijlocul secolului al XIX-lea ne-o oferă raportul unui consilier adresat Primăriei orașului Arad (Anexe, Tabelul 6)¹⁶². Este singurul document cunoscut, care abordează și alte laturi ale navigației în afara plutăritului organizat de stat și consacrat transportului sării. Astfel, aflăm că 43 locuitori din zona Aradului – cu precădere din Micălaca n. a. – dețineau 270 de corăbii (ambarcațiuni cu vâsle sau pânze) și 476 de plute, folosite pentru transportul unor mari cantități de grâu, porumb, secară, rapiță, mei, făină, spirt, șliboviță, vin, rachiu, lână, articole de băcănie, sare, lemne de foc, scânduri, piatră, tutun etc. Plutele din bușteni se ansamblau în amonte, în Transilvania, și alunecau la vale, până la Arad sau la Szeged, unde, după descărcarea produselor, erau demontate și vândute ca material lemnos (bușteni). Pe lângă corăbiile și plutele localnicilor, raportul consilierului mai înregistra și aproximativ 350 de corăbii străine care tranzitau Aradul, venind din Transilvania, cu destinația Szeged. Pentru a facilita navigația pe Mureș și pentru a preîntâmpina posibilele accidente, autoritățile administrative au introdus o serie de reglementări speciale, referitoare la tipurile de ambarcațiuni, la tonajul acestora, la dotările și echipajele permise.¹⁶³ Navigația pe Mureș a cunoscut apogeul în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după care, concomitent cu afirmarea transporturilor feroviare, înregistrează un vizibil declin. Una dintre cauzele dispariției, în cele din urmă, a acestei îndeletniciri trebuie căutată și în costurile ridicate presupuse de menținerea râului Mureș, cu debitul său variabil, în stare navigabilă. Rapoartele de specialitate din anul 1907 evaluau cheltuielile de dragare și regularizare a albiei Mureșului la importanta sumă de 12 milioane de coroane¹⁶⁴, ceea ce reprezenta o sarcină tot mai greu de suportat pentru administrația vremii.

¹⁶¹ Ibidem, *Actele comitelui suprem*, doc. 781/1855, f. 1-6. .

¹⁶² Ibidem, *Actele împuternicitului cezaro-crăiesc*, doc. 4571/1857, f. 10.

¹⁶³ Ibidem, *doc. 7289/1885*, f. 1-8.

¹⁶⁴ Ibidem, *Actele comitelui suprem*, doc. 1309/1907, f. 1-14. .

Morăritul

În secolul al XVIII-lea în Micălaca funcționa o moară plutitoare pe Mureș, din care Toader Lup deținea a șaisprăzecea parte iar sârbul Subota Iaksin o pătrime.

Odată cu secolul al XX-lea locul morilor de apă este luat de morile cu abur. În 1936 în Micălaca Nouă, pe Calea Radnei, funcționau o moara de măcinat a lui Adolf Braun, moara de sare a lui Dozsa și moara de urluit a lui Ursitz Augustin. În Micălaca veche ultimii proprietari locali de mori au fost Păcurar Teodor cunoscut ca Mumer, Huț Savu, supranumit Cloabăr, Nini Cuzman și Cosma Gheorghe.

Pescuitul

O altă ocupație veche a locuitorilor din Micălaca, atestată la „meserii” încă din secolul al XVIII-lea, a fost pescuitul, care a reprezentat, dintotdeauna, o sursă de hrană și de existență. În acest sens, meandrele de odinioară ale Mureșului pe teritoriul localității Micălaca - cu totul altele decât cele pe care le cunoaștem în prezent, deoarece albia râului a cunoscut o serie de lucrări de schimbare a cursului și de îndiguiri, mai ales după anul 1700 – au creat condiții favorabile activităților de pescuit, iar micălăcenii se numărau printre cei care aprovizionau cu pește piața Aradului, dar mai ales numeroasa garnizoană din Cetate.

Birjăritul

Mulți dintre micălăcenii, care au avut mai puțin pământ, s-au ocupat până prin anii 1960, când acest mijloc de transport a început să dispară, cu birjăritul. Ei așteptau zilnic sosirea tranvaiului electric de la deal și duceau „delanele” cu coșurile pline cu struguri, piersici, mere la piață, care odinioară se ținea în P-ța Avram Iancu.

Azi această meserie a fost reluată de câțiva micălăceni. Ei au recondiționat vechile birje și le folosesc la nunți.

Micii meșteșugari și birtași din perioada interbelică

Conscripția din anul 1828 consemnează în Micălaca doar 4 meșteșugari care asigurau în localitate minimul de servicii. Numărul mic al acestora explică de ce în Micălaca nu a funcționat nici o breslă. De altfel aceste activități nu au avut niciodată o pondere prea mare în economia locală.

Totuși mici meseriași și prestatori de servicii au fost tot timpul în comună și vor continua să fie și după transformarea acesteia în cartier.

O parte apar deja incluși în *Almanahul orașului Arad* din 1931 alții în cel din 1936¹⁶⁵, semn că oficialitățile doreau să integreze și profesional comuna în corpul orașului.

Bărbieri și frizeri

Baneș Ioan, Micălaca

Bosneac George, Micălaca, str. Principală nr. 32

Garnic Milan, Micălaca

Szentmiklosi Vasile, Micălaca, str. Principală nr. 15

Șirian Ștefan, Micălaca, str. Renașterii nr. 27.

Bodegi

Văd. lui Cloșca Tomuța, Micălaca Veche, str. Țărei nr. 40

Soția lui Buzeșan Luca, cârciumă, Micălaca Veche, str. Principală nr. 19

Kiss Francisc senior, cârciumă, Micălaca Veche, str. Principală nr. 21

Soția lui Stretcu Mitru, Micălaca Nouă, str. Principesa Elena, nr. 37

Tomuța Vasile, ospătărie, Micălaca Veche, str. Țărei, nr. 70

Restaurante și hanuri

Hajos Gheorghe restaurant, Micălaca Nouă

Soția lui Palmai Ioan, restaurant, Micălaca Nouă

Roman Carolina, restaurant, Micălaca Veche

Szilagyi Ioan, restaurant, Micălaca Nouă

Szóllósi Edmund, restaurant, Micălaca Veche

Băcani

Guld Francisc, Calea Radnei nr. 32

Soția lui Mader Iuliu, Micălaca

Comerț mixt

Buzescu Lucia, str. Renașterii 64

¹⁶⁵ Autorii almanahului n-au dispus de o informație completă, trecerea Micălăcii la oraș fiind relativ recentă. Cf. *Almanahul orașului Arad*, Arad, 1931 și *Almanahul cu adrese din orașul și județul Arad*, Arad, 1936

Camenita Savu, str. Renașterii nr. 96
Farago Iuliu, Calea Radnei 105
Hajduc Petru, Calea Radnei 82
Juhasz Mihai, Calea Radnei 235
Kiss Francisc, Str. Renașterii nr. 6
Nini Nicolae, Str. Renașterii nr. 29
Oanea Savu, str. Renașterii nr. 54

Măcerari

Dancean Alexandru, str. Renașterii nr. 66
Oanea Faur, str. Renașterii nr. 54
Sărandan Ioan, Calea Radnei nr. 224
Stoica Alexandru, Micălaca, Calea Radnei nr. 87
Stritt Ioan, Micălaca Nouă, Calea Radnei nr. 99.
Tomuța Dumitru, Micălaca Veche

Pantofari

Komaromi Anton, Calea Radnei nr. 40
Koncsek Andrei, Calea Radnei nr. 15
Szabo Iuliu, Micălaca Nouă

Fierari

Motorca Todor, Calea Radnei, 151
Tâmplari
Szabo Ioan, Calea Radnei nr. 101

Taximetriști

Stana Ioan, Aut. Nr. 51, Micălaca

CAPITOLUL V.

Viața tradițională în Micălaca Veche

Vechea așezare

Ca tip de așezare, Micălaca Veche a fost inițial un sat de câmpie, apoi, până în anul 1929, când este alipită orașului Arad, comună.

Partea veche a actualul cartier - care are în componență și Micălaca Nouă - numără 29 de străzi și este dispusă de o parte și de alta a vechiului drum ce duce spre Deva, închisă între două importante linii de cale ferată. Străzile sunt, în cea mai mare parte, perpendiculare pe drumul principal. Comuna s-a dezvoltat în timp, ajungând, de la 345 de case înregistrate în 1869, la 718 case în 1910.

În ciuda urbanizării actuale a cartierului, a numeroaselor blocuri și construcții moderne ridicate în ultimii 50 de ani, zona de margine, locuită de micălăcenii vechi, mai păstrează aspectul rural de odinioară.

Gospodăria tradițională

Casa

Ca pretutindeni în Câmpia Aradului, casa din Micălaca a fost în vechime formată din tindă și o cameră, materialul utilizat la construcție fiind pământul bătut. De prin anii 1850 această casă a fost înlocuită de „casa franconă”, cu trei încăperi, adică două camere despărțite de o tindă. La unele dintre ele, în prelungirea camerei de locuit, se mai găsea o cămară și grajdul. Pe

străzile periferice din Micălaca veche mai pot fi văzute și azi asemenea case lungi, bătrânești, cu acoperișul în două ape, cu fronton la stradă, reconstruite, pe locul altora mai vechi, după inundațiile din 1932, când din vechiul patrimoniu construit al comunei au mai rămas în picioare doar 10% din case.

Frontoanele caselor, făcute inițial din nuiele împletite, au fost confecționate, după inundație, din scândură sau văiugă, și tencuite cu mortar. Pe unele dintre fațade, care nu au fost modernizate după 1990, mai pot fi văzute încă micile ornamente sub formă de rozete, flori sau diverse alte forme geometrice, care decorau în trecut ancadramentul ferestrelor și aceste frontoane.

De asemenea, o parte din vechile case mai păstrează inițialele proprietarului și anul în care s-a construit sau renovat casa.

Ferestrele dinspre stradă, erau prevăzute în trecut cu „șolocaturi dă lemn” (jaluzele)

De-a lungul întregii case se întinde un gang,

Casă bătrânescă cu șolocaturi la ferestri și coridor pe jumătate închis

Ornamente din tencuială la fronton

Fronton cu inițialele proprietarului

cald). În capătul opus străzii, gangul a rămas deschis și din el se intra în tindă, cămară, grajd.

Tot de pe la începutul secolului XX, unele familii și-au construit o casă mică în curte, cu o cameră în care dormeau bătrânii iarna și cu o bucătărie în care se făcea mâncare.

O modificare semnificativă în forma locuinței a avut loc prin anii 1965-70, când vechile case lungi încep să fie înlocuite de altele noi, construite în vinclu. De data aceasta ambele camere erau la stradă, iar intrarea se făcea printr-un coridor scurt, de formă pătrată, dinspre curte, care dădea spre bucătărie și una din camere. În continuarea bucătăriei se găseau spațiile anexe. Ferestrele vechi sunt înlocuite cu altele mari, în trei canaturi.

Materialul utilizat la construcția caselor s-a schimbat și el în timp. Recensământul din anul 1910 înregistrează această trecere dinspre tradițional spre modern. Din cele 718 case, inventariate la acest recensământ, 143 erau din piatră și cărămidă, 41 din pământ bătut și 523 din văiușă. De asemenea, acoperișul la 441 din ele era din țiglă, la 42 din șindrilă iar la 235 din paie.¹⁶⁶ Ulterior, pentru consolidarea pereților au început să se folosească materiale mixte (văiușă și cărămidă), puse în rânduri alternative în proporție de 1-3 rânduri de văiușă și 1 rând de

prevăzută cu stâlpi din lemn sau din zid, cu un geam spre stradă, și cu o ieșire în dreptul tindei spre curte. În perioada interbelică partea dinspre stradă a „gangului” a fost închisă cu sticlă și transformat în cameră. Cei care dormeau acolo, adică bătrânii, care „nu aveau aer în casă”, iarna „se încălzeau cu cărămizi”(încălzeau cărămizi pe foc și le puneau pe lângă ei, să le țină

¹⁶⁶ Studia Censualia Transsilvanica. *Recensământul din 1900. Transilvania*, Editura Staff, Cluj - Napoca, 1999, p. 73 și Studia Censualia Transsilvanica. *Recensământul din 1910. Transilvania*, Editura Staff, Cluj - Napoca, 1999, p. 63

cărămidă arsă, ca de prin anii 1970 să se treacă la cărămidă și mai apoi la bolțari.

Interiorul casei tradiționale

Mobila din case s-a schimbat în timp, odată cu gustul oamenilor, de la cea țărănească, simplă, din lemn vopsit, până la mobilele combinate din perioada comunistă și la cele moderne de azi.

Interiorul tradițional, care, în multe case, s-a păstrat până după al doilea război mondial, a fost unul fix, același la toate familiile. Camera curată, de oaspeți, în care nu se locuia, era obligatoriu frumos împodobită, aranjarea ei fiind o ocazie de etalare a bogăției și a priceperii femeilor din casă. Aici se găseau două paturi, fiecare pe câte un perete, de o parte și de alta a ferestrelor. Paturile erau clădite (aveau strujac, două dune, perne) să fie cât mai

Pat cu perne

înalte, și erau acoperite cu „*măsa alb de pat*” și „*chilim*”, peste care se așezau câte 9-12 perne, cu fețele ornamentate cu broderie spartă.

Între paturi, sub ferestre, era o laviță cu spate, iar în fața ei masa cu 4 scaune. În sfârșit, mobilierul era completat de un șublon și de o canapea cu spate înalt, executată în ateliere urbane în stil istorist, după moda vremii. Pereții camerei erau și ei împodobiți cu icoane încadrate de șterguri. Tot în această cameră trona la vedere oglinda mare primită de mireasă, la nuntă, de la nașă, și cutia de lemn cu geam de sticlă, în care era ținută cununa de mireasa.

În tindă, în trecut, era cuptorul cu vatră deschisă, o masă și stelaje pe care se păstrau oalele, vasele de bucatărie, cantă cu apă. Cu vremea ea s-a transformat în bucatărie, cu mobilă de bucatărie vopsită în verde

sau crem și cu sobă de gătit. Camera de locuit a avut inițial cam același mobilier ca și camera de oaspeți, doar că totul era mult mai modest și lipseau podoabele.

Aici se găsea și un șpohert, adeseori zidit, folosit atât la încălzit cât și la făcut mâncare.

Curțile

Curtea din față, împrejmuită de gard, inițial din crengi sau leături, apoi din scânduri și în final de zid sau de fier, a fost cu vremea betonată. În ea se intra printr-o poartă mare, pentru căruțe, și o portiță, pentru oameni, ultima fiind adeseori mărginită de stâlpi zidiți, uneori prezentând ornamente. În această primă curte, în afară de casă, și, în unele cazuri, de o casă mică, se mai găsea fântâna și o șură mare, cu pod pentru fân, prin care se ajungea în curtea din spate. În acest al doilea „ocol”, ascuns vederii se găsesc cocinile, cotețele de păsări. Odinioară aici era și WC-ul țărănesc din scânduri, grămada de paie, groapa de gunoi. Despărțită de un alt gard, în continuarea acestui ocol, prin care păsările umblă libere, se găsește și azi grădina de legume.

Cimitirul

Odinioară cimitirul din Micălaca Veche, cu o suprafață de 4 ha, a fost un cimitir parohial. În partea dinspre comună a acestuia, parohia a zidit o casă pentru „mormântar”, formată dintr-o cameră, bucătărie, cămară. Un alt edificiu vizibil era bisericuța - cavou, construită de Gheorghe Cosma, cetățean de vază a Micălăcii, mort în 1914 și decorat cu „Crucea de argint cu coroană”. În anul 1954, prin munca credincioșilor, parohia a împrejmuit cimitirul cu un gard de sârmă.

Vremurile noi au schimbat complet vechiul cimitir, amenajat, cum am văzut, conform tradițiilor bisericii ortodoxe. Gardul a dispărut iar prin extinderea cartierului, cimitirul a ajuns încadrat între blocuri. Aspectul său este azi unul de cimitir orășenesc, cu cruci din piatră și marmură. În el sunt înmormântați aleatoriu și romano-catolicii și neoproteștanții (penticostali, adventiști, bapțiști), care odinioară aveau un loc al lor, bine delimitat.

Ocupațiile tradiționale

Agricultura

Munca s-a desfășurat, până la apariția mașinilor agricole, în mod tradițional. Oamenii și-au arat pământul inițial cu plugul de lemn, apoi cu cel cu brăzdar de fier. Semănatul îl făceau bărbații, manual. Seceratul s-a făcut inițial cu secera apoi cu coasa. Grâul era făcut cruci, apoi snopi. Treieratul s-a făcut cu cai, mânați în cerc peste mai multe straturi de snopi, așezați unii peste alții. Din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea au apărut batozele trase cu cai, apoi cele acționate de tractoare iar din perioada interbelică batozele cu motoare proprii.

Famiile mai înstărite au avut utilaje proprii, ceilalți făceau clacă. Producția de cereale a fost mare, reprezentând o importantă sursă de venit.

Cultivarea cânepii

O cultură secundară dar nelipsită a fost cea a cânepii, semănată în trecut de toți locuitorii comunei, pentru propria necesitate. Activitatea a fost una migăloasă și se compunea din mai multe operații succesive: pregătirea solului, semănatul, culesul și topitul, după care urma prelucrarea ei în gospodărie. Majoritatea muncilor erau făcute de femei, bărbații participând. doar la semănat, cules și transportatul snopilor de cânepă la Mureș, la „*murat*”. Terenul ales pentru cânepiște se ara bine toamna și se îngrășa cu gunoi de grajd. Cânepa se semăna, cu mâna, în aprilie. În Micălaca oamenii semănau doar cânepă de vară, pentru fuior. Ea trebuia semănată deasă. Se cocea în iulie, adică până la sfârșitul secerișului și nu făcea sămânță. La cules, tulpina se scotea cu rădăcină cu tot, câte un mănunchi. Din trei mănunchiuri se făcea o mănuşe, care se lega cu o legătoare. Mănușile erau așezate în picioare la uscat. Când erau uscate se tăiau rădăcinile cu securea, și se făceau sarcini, adică grămezi de câte zece mănuşi, legate cu nuiete, care erau duse la „*murat*” la Mureș. Când era „*coaptă*” bine, se spăla, după care era pusă în picioare, la soare, până se usca, apoi era dusă acasă, unde urmau activitățile de prelucrare. Cultivarea cânepii a încetat în urmă cu 70 de ani.

Creșterea animalelor

Datorită pășunii de calitate de care dispunea comuna, locuitorii s-au ocupat în paralel și cu creșterea animalelor. Ocupația este una veche. În anul 1743 cele 60 de familii înregistrate dețineau 86 de boi, folosiți la tracțiune, 76 de vaci, 51 de vițeale, 71 de cai, 96 de oi și 78 de porci.

După 1930, când comuna a fost alipită orașului Arad, o importantă sursă de venit a reprezentat-o laptele și bânza, obținute de la vacile Simenthal, pe care le creșteau. Acestea stăteau peste vară dincolo de Mureș, în Sinicolaul Mic, la „*Hadă*”. Micălăcenii treceau cu luntrițele să mulgă. Laptele era dus cu cântile, pe umăr sau cu căruța, și distribuit direct la abonații din Arad.

La înființarea C. A. P. -ului, oamenii au fost obligați să intre cu animale cu tot în cooperativă. După 1990 au încercat să reia această ocupație tradițională, care odinioară le-a adus venituri importante. Unii au cumpărat chiar vite din Austria, cu randament mai mare de lapte, însă activitatea nu a adus veniturile așteptate iar oamenii au început după câțiva ani să renunțe. Azi în Micălaca Veche abia mai sunt 50 de vaci. De altfel, Uniunea Europeană interzice creșterea animalelor în oraș.

Pomicultura

În partea de hotar numită „*Bujac*,” locuitorii cartierului au avut în trecut livezi de pruni. Rodul acestor plantații de pruni a fost folosit în exclusivitate la fabricarea rachiului. De altfel, prima căldare este înregistrată în Micălaca încă din 1743, când se obținea o producție de 4 acoave de vinars.

Chiar și după naționalizare, în comună au mai existat trei căldări particulare de fiert țuică, care, în fiecare toamnă, lucrau neîntrerupt până în preajma Crăciunului. Proprietarii acestora au fost Dreucean Alexandru, Mihuța Toader și Milan Mitru. La sfârșitul anilor 70 livezile oamenilor au fost transformate de stat în teren agricol.

Viticultura

La mijlocul secolului al XVIII-lea a existat un singur proprietar de vie, înregistrat cu 5 sape de vie. Ulterior însă micălăcenii și-au plantat vii în livezile din Bujac și în pământul dinspre Vladimirescu, cunoscut sub numele

de *Hadă*. Aici suprafețele plantate erau mici, de 25 de arii. Via a fost una hibridă, rezistentă și nepretențioasă, din soiul „*Otela*”. Oamenii aveau la vii colne și toamna făceau „*surechiul*”. Aceste vii au dispărut și ele odată cu livezile. Micălăcenii au privit neputincioși cum, la indicația partidului, buldozerele le distrugeau colnele. Au mai rămas doar cu butucii de vie plantați în curtea casei.

Ocupațiile casnice- gospodărești

Prelucrarea cânepii, țesutul la război și cusutul

Cânepa topită era adusă acasă, unde două femei cu un „*melițoi*” o tocau până ce firele se desprindeau de puzderie. Urma „*țesălatul*” cu piaptănul până se făceau fuiuare, apoi torsul și făcutul jirebiilor cu „*rășchitorul*”. Mai demult, ca să se albească, jirebiile erau băgate în gunoi. Mai târziu albirea s-a făcut cu leșie. Următoarea operație era spălarea cu maiul, limpezirea în apă rece și uscarea la soare. Apoi jirebiile erau depănate pe „*vârtelniță*” și începea montarea războiului de țesut. Femeile făceau urzeala pe „*urzoi*” și învădeau drugile de la război cu ea.

„*În bătrân*” și în vremea războiului s-a lucrat „*cânepă pe cânepă*”, însă în mod obișnuit femeile lucrau „*cânepă cu misir*”. O parte din ornamente, adică „*șirele*” (alesături) erau făcute în război.

Tot în război erau țesute și ponevile din lână, care în Micălaca se numesc „*chilimuri*”.

Când pânza era țesută, femeile făceau din aceasta, în funcție de calitatea firelor folosite, saci, *măsaia dă pat*, *măsaia*, șterguri. Din pânza de bumbac se croiau hainele (cămăși, izmene, spătoaie și poale).

O activitate la fel de migăloasă a fost și ornamentarea acestor haine cu cipcă și cu cusături cu ață colorată.

Chilim –detaliu

Șterguri brodate

Prelucrarea laptelui în casă

În gospodăriile în care erau mai multe vaci, femeile făceau dintr-o parte din laptele muls brânză și unt, pe care le vindeau împreună cu laptele la anumite familii sau în piață.

Meșteșugurile țărănești

Odinioară în Micălaca au activat mai mulți croitori, cizmari, pantofari, cojocari, șubari, care făceau produse tradiționale (cisme cu foi, șlarfe, nădragi priceși, etc.) și le vindeau la târgurile din jur.

Printre acești meșteșugari s-a remarcat șubarul Coste Popovici,¹⁶⁷ care a confecționat, între cele două războaie, șube și cioareci pentru întreaga comună.

Portul popular

Costumul tradițional, purtat de locuitorii Micălăcii până după al doilea război mondial, a fost în mare parte lucrat de femei, în casă. Bărbații umblau vara cu cămașă cusută pe piept și la guler cu diverse motive florale, alb pe alb, și cu izmene largi, din 8 lați, – ambele făcute din pânză de bumbac țesută

¹⁶⁷ A fost și conducătorul corului bisericii.

la război – și cu laibăr negru cu bumbi metalici de alamă. Iarna purtau cioareci, pieptar de oaie cusut cu flori și șubă, din lână țesută în patru ițe. Șuba era ornamentată la piept și la buzunare cu motive florale, cusute pe postav negru, și ornamentate, de jur împrejur, cu „*pui negri*”. Tot din garderoba de iarnă făcea parte și bunda lungă, ornamentată, ca și pieptarul, cu motive florale, și căciula neagră de miel. În picioare aveau cisme la sărbători și bocanci sau opinci în zilele de lucru.

Portul femeilor a fost format, inițial, din spătoi și poale, zadie, zobon iar mai târziu din cămașă, poale, rochie, zadie, viziclu. Spătoiul era ornamentat pe mâneci cu flori din mătase albă sau colorată, iar la gât cu „*șlari*” (colți). Mânecele se terminau cu broderie și dantelă. Poalele largi erau ornamentate în partea de jos cu broderie. Peste ele se lua rochia din lână sau mătasă,

plisată în pături. Cele mai înstărite aveau haine „*mulărite*” (din mătase naturală chinezească, cumpărată de la jidovi). Peste spătoi se îmbrăca un zobon cu fir, ce se închidea cu cheutori din argint iar iarna „*cheptar*” scurt, răscroit adânc, cusut cu flori pe toată suprafața și închis tot cu cataramे mari. Peste acesta, la înce-

putul secolului XX, se mai purta și o cârpă după cap din mătasă colorată, legată la spate. La gât purtau bani de aur sau salbe cu taleri puși pe panglică și mărgelile iar pe cap „*cârpe cu pană dă plis*”. Femeile măritate aveau părul strâns într-un conc, ținut de o ceapță.

Familia lui Mihai Bugaru în port tradițional (1920)

Port de fată de măritat, de femeie măritată, de fecior și de fată din Micălaca (1942)

Conci cu ceapță

În zile de sărbătoare fetele de măritat îmbrăcau haine albe de mătăasă, „înforfoiate” cu mai multe jupoane.

Miresele aveau și ele haine mulărite de culoare deschisă, părul era încrețit, „cu apă cu țucur” sau cu fierul cald, de o femeie care se ocupa cu îmbrăcarea mireselelor, iar pe cap purtau coroană înaltă cu flori dese, asemeni spicelor, făcute din ceară. Aceste coroane se păstrau după nuntă în cutii de lemn cu geam de sticlă, pe perete.

În picioare, femeile erau încălțate cu pantofi negri de catifea.

Port bătrânesc de lucru

Port de femeie măritată azi

Iarna peste haine luau bundiță din oaie, îmbrăcată în catifea, sau *ciurac*.

Cu vremea vechiul port țărănesc a început să dispară, încât, prin anii 1950-60, mai putrau șube la sărbători doar bătrânii. În schimb *haine mulărite* și cărpe cu pană de plis mai poartă și azi unele femei, duminica la biserică.

Obiceiuri calendaristice

Postul Crăciunului(14 nov. -24 dec.)

Perioada reprezintă o etapă de purificare a trupului și sufletului pentru a întâmpina Nașterea Mântuitorului, curat și împăcat. Odinioară micălăcenii țineau tot postul. Tăiau porcii și nu mâncau carne. Când începea postul, femeile spălau oalele cu leșie și familia nu mai mânca de dulce până în ziua de Crăciun.

Această curățire de dinaintea Crăciunului se întindea și asupra casei, care era văruiată și tăgășită și, în plus, și sfințită de preot cu o săptămână înainte de Crăciun.

Ajunul Crăciunului(24 dec.)

Preziua Ajunului este și azi destinată pregătirilor, mai ales a copturilor rituale (colacii) destinate Crăciunului.

Ca zi, Ajunul este și el la fel de important ca și Crăciunul. Primii care veneau de dimineață să colinde erau copiii. Ei băteau în poartă cu un băț și întrebau dacă-i „*slobod a colinda*”. Dacă li se spunea că-i sclobod intrau în casă și cântau: „*Moș Crăciun*”, „*Steaua sus răsare*”, „*O ce veste*”, „*Astăzi s-a născut Cristos*”. Odinioară grupul era format numai din băieți. Micălăcenii credeau că băieții sunt purtători de noroc și că, dacă le trec pragul, le va merge bine tot anul. Pentru colinzi, pruncii erau răsplățiți cu bani. Mai târziu în grupul de mici colindători au intrat și fete, semn al deritualizării acestei practicii augurale.

După 12 ani, adică băieții de școală, mergeau prin cartier cu *Steaua*. Umblatul cu steaua se întindea din Ajun până a treia zi de Crăciun. Stelașii porneau pe la case în Ajun, la prânz, apoi, seara, se duceau, împreună cu corul bisericii, la Episcopie. În ziua de Crăciun, după slujba de vecernie, era concert de colinzi, unde erau lasați să-și spună rolurile și băieții cu

Steaua. A doua zi de Crăciun porneau din nou cu Steaua prin sat. Stelașii erau îmbrăcați cu stihare albe luate de la biserică, și cu comanace de carton, împodobite cu hârtie creponată. Irod ținea în mână o sabie de lemn, unul din crai steaua, iar un alt băiat strângea banii. Tematica cântecului de stea, de origine cultă, reprezintă o vestire a Nașterii lui Isus, trimitându-ne la dimensiunea creștină a sărbătorii. Obiceiul s-a întrerupt.

În sfârșit, de cum se însera, porneau la colindat, pe la case, și feciorii, în grupuri de 3-4. Colinzile în Micălaca au avut un conținut religios. Pentru cântat colindătorii primeau bani și erau serviți cu colac și băutură. În trecut, pe străzile Micălăcii obișnuiau să umble, în seara de Ajun, la colindat și feciori mascați, numiți de comunitate „urâții”. Urâții mergeau doar la neamuri cu colinda. Condiția era să fie cât mai urâți, încât sa nu-i recunoască nimeni. Erau de fapt băieți îmbrăcați în femeie și fete îmbrăcate în haine bărbătești.

În perioada comunistă obiceiul colindatului în ceată s-a oprit vreme de 30 de ani. Apoi, în 1992, un grup de tineri l-au reînviat, ca să dispară din nou după câțiva ani buni.

Conform datinii, familia trebuia să-și petreacă seara de Ajun în familie, ca aceasta „să fie unită tot anul”. Când aranjau masa de Crăciun, sub fața de masă puneau fân, care era dat a treia zi la animale, „pentru sănătate”.

Cina era un ospăț sobru, ce încheia perioada de post. În Micălaca era obiceiul să se mănânce în această seara „ciuci cu mac” (un fel de tăiței lați, cu mac), macul fiind un simbol al sporului în gospodărie.

Crăciunul(25 dec. -26 dec.)

Crăciunul reprezintă una din sărbătorile mari din calendarul popular, cu semnificații străvechi de reîntinerire a timpului. Cu mult timp în urmă bătrânii citeau „vremea” din noul anul, observând cele 12 zile de la Crăciun la Apă-Botează. Alții, între Crăciun și Anul Nou, făceau calendarul de ceapă. În funcție de câtă apă era pe fiecare frunză din cele 12, se știa cum va fi luna respectivă de ploioasă sau de secetoasă.

Dincolo însă de aceste credințe azi uitate, prima zi de Crăciun este în esență o zi destinată valențelor sale creștine. Dimineața, oamenii merg la biserică iar după masa își vizitează rudele apropiate.

În vremea când micălăcenii mai jucau la sărbători, abia a doua zi de Crăciun se organiza jocul. Obiceiul era ca, după ce jucau cele 7 „zăcăli”¹⁶⁸, feciorii mai „vigilenți”, „mai jucători” mergeau cu muzica pe la casele fetelor, „să măture”, fiindcă ziceau că fetele n-au măturat bine casa. Porneau de la un capăt al comunei și mergeau la toate fetele. Acolo erau așteptați cu mâncare, cu prăjitură. Pentru „măturat” primeau bani.

Anul Nou (1 ian.)

În noaptea de Anul Nou feciorii pușcau anul.

În prima zi din noul an, dimineața, pruncii umblau individual, pe la neamuri, „cu uratul”. Odată intrați în casă, spuneau:

*„Anul Nou ce astăzi vine
Să vă aducă numai bine
Holdele să vă rodească
Casa să se-mbogățească,
Câte pietre la fântână
Atâtea oale cu smântână
Câți cerei pă casă
Atâția galbeni pe masă.
Câte paie în coteț
Atâția porci să aveți.
Câți cărbuni în vatră
Atâția pețitori la fată.
La anu și la mulți ani!”*

Legat de prima zi din an, în trecut existau anumite credințe, ce au determinat o serie de interdicții și tabuuri dar și de practici rituale, menite să influențeze viitorul. În această zi nu se dădea nimic din casă, ca să nu se dea și norocul. De asemenea nu se mânca găină fiindcă aceasta dă pământul înapoi, ci carne de porc, fiindcă porcul împinge înainte.

Copiii erau puși să se spele pe cap cu o apă, în care s-au pus bani, „ca să fie bănoși”.

În sfârșit, la Anul Nou feciorii din Micălaca umblau cu plugușorul. Obiceiul, cu rădăcini adânci în culturile arhaice, a fost la origine un ritual,

¹⁶⁸ Suita în Micălaca era de 7 dansuri

Feciori din Micălaca umblând cu Plugușorul
prin Arad

Boboteaza (5 ian.)

În preajma acestei zile, preotul umbla prin comună să sfințească casele. Acest umblat „*cu Iordanul*” trimite la Botezul pe care Isus l-a primit în apa Iordanului. De altfel și ajunul Bobotezei era ținut odinioară cu post, curățenie trupească și sufletească, ca zi ce precede momentul nașterii spirituale a lui Isus. Se credea că cine postește în această zi va fi sănătos tot anul.

În ziua de Bobotează se sfințește apa la biserică. Toată lumea își duce și azi apă sfințită acasă și o păstrează tot anul, pentru sănătate la oameni și animale.

Sân Toaderul

Prima sâmbătă din Postul Paștelui este cunoscută ca ziua de Sân Toader. În această zi se fac colaci și colivă și se pomenesc morții.

Legat de această zi, mai demult oamenii spuneau că Sân. Toaderul are 7 servitori, 7 cai, care îi pedepseau pe cei ce umblau pe ulițe în această noapte sau care lucrau în săptămâna lui.

Fiind o zi de pomenire a morților, la biserică din Micălaca Veche era obiceiul să se pomenească toți preoții, chitorii, cantorii și cântăreții care au slujit aici. Femeile duceau și împărțeau colivă.

40 de mucenici (9 martie)

„*Mucenicii*”, cum sunt cunoscuți, constituie în mentalitatea populară un prag al primăverii, în această zi fiind săvârșite în trecut diferite acte magice menite să „*descuie vara*”.

menit să asigure pe cale magică – prin gesturi, sunetele scoase de buhai și cuvinte – bogăția recoltelor viitoare.

Ca orice timp de început, ziua de Anul Nou era considerată bună pentru lecturi meteorologice. Oamenii credeau că, așa cum va fi această zi, așa va fi tot anul.

În Micălaca oamenii țin sărbătoarea religioasă, marcată în calendar cu cruce neagră, ce prăznuiește cei 40 de creștini martirizați la Sevastia. Odinioară, femeile făceau plăcînți acre și le împărțeau la vecini și la neamuri de pomnă și pentru sporul casei.

Buna Vestire (25 martie)

Simbolizează ziua în care s-a zămislit Isus Hristos, în care Arhanghelul Gavril vestea pe Fecioara Maria că a fost aleasă să poarte în pânțece pe Fiul lui Dumnezeu.

După calendarul popular, în această zi se trezesc la viață insectele, sosesc rândunelele și începe să cânte cucu. Se zice că acum pământul este blagoslovit. Odinioară nu lipseau prescripțiile: să n-ai buzunarele goale, să nu fii flămând, nici supărat, etc.

Sf. Gheorghe(23 apr.)

Oamenii puneau crengi verzi la grajd, o reminișcentă a vremii când se credea că, în noaptea dinaintea zilei de Sf. Gheorghe, vin „bosorcile” la vaci să le bea laptele. Ca să nu poată să intre, oamenii puneau la ușa și la fereastra „iștălăului” rug străjesc.

Un alt obiceiul era ca feciorii să stropească fetele cu parfum. Pentru stropit primeau bani.

Duminica Floriilor

În fiecare an, în sâmbăta Floriilor, cunoscută ca Sâmbăta lui Lazăr, se adunau crengile de salcie la unul din „chitorii” bisericii acasă. La casa acestuia veneau apoi preotul cu prapurii și copiii de la școală, se făcea o slujbă în curte apoi copiii luau sălciile și porneau în șir spre biserică cântând „Învierea cea de obște”. Duminica, după ce erau sfințite, oamenii le duceau acasă și le făceau coronițe și le puneau la icoane pentru vreme grea.

Săptămâna Mare

În Săptămâna Mare preotul sfințea din nou toate casele. În această săptămână postul era și mai strict. În fiecare seara credincioșii mergeau la biserică, la denii. Vineri după masa, la ora 15, se punea în mijlocul bisericii Sf. Mormânt. Atunci se făcea o slujbă specială.

Paștele

Noaptea Învierii și cea dintâi zi de Paști au și azi un pregnant caracter religios. La ora 12 noaptea credincioșii merg la slujba de Înviere.

A doua zi de Paști, în Micălaca se ieșea în procesiune cu litia, la Crucea lui Pănădan¹⁶⁹. Odinioară în această zi se ținea și Paștele morților. Micălăcenii mergeau cu coșul cu colac și ouă sfințite la cimitir. În perioada comunistă, fiindcă oamenii lucrau luna, au început să iasă la cimitir prima duminică după Paști. Tot a doua zi de Paști, după masa, se ținea în trecut și jocul.

Rusaliile

La Rusalii se umple biserica cu frunze de stejar care, după ce sunt sfințite, sunt duse și păstrate acasă, tot pentru vremuri grele.

Până în urmă cu câțiva ani, a doua zi de Rusalii, se ieșea la țarină cu litia, se sfințea hotarul și se rosteau rugăciuni pentru ploaie, pentru furtună, pentru recolte bogate. La prapuri se puneau coronițe împletite din grâu.

Odinioară, în hotarul Micălăcii erau mai multe troițe din lemn, înalte de 3 m, care aveau aplicată icoana Răstignirii: „crucea de la Deluț”,¹⁷⁰ „crucea din țarină”, crucea de pe șoseaua Vladimirescu, „Crucea lui Cloșca, așezată în partea de hotar cunoscută ca Firithaz, și se mergea la ele pe rând.

Sânziene(24 iun.)

În ajun de Sânziene se făceau cununi din flori de sânziene și se duceau la cimitir și se puneau la cruci. Obiceiul se mai păstrează și astăzi.

Schimbarea la față(6 aug.)

Sărbătoarea este cunoscută în Micălaca sub numele de „*Preobraje*”. În această zi, odinioară, se duceau struguri la biserică, care, după ce erau sfințiți, se împărțeau la credincioși odată cu anafura. În ultima vreme oamenii au început să aducă și alte fructe.

¹⁶⁹ Această crucea, din marmură albă, pentru care s-a plătit 14000 lei, a fost ridicată în anul 1927, pe locul vechii biserici a Micălăcii, de la capătul străzii Frăției, cu cheltuiala credinciosului Ioța Pănădan, a soției acestuia Paulina și a fiului acestora Traian Pănădan

¹⁷⁰ Vechea cruce, din 1903, putrezită a fost înlocuită de preotul Căvășdan cu una nouă în 1955.

Adormirea Maicii Domnului (Sf. Mărie Mare-15 aug.)

Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului este pregătită spiritual printr-un post de două săptămâni.

În popor sărbătoarea este cunoscută ca „*Sfântă Mărie Mare*”. Micălăcenii mai de vază și cei mai credincioși mergeau, în trecut, în pelerinaj la mănăstirea Hodoș Bodrog, cu căruțe cu „șireglă” sau cu căruță cu „arnieu”. Copiii erau așezați pe fânul din șireglă. Porneau spre mănăstire în 14 august, după amiază, pe la ora 15, cântând „*Cruce sfântă părăsită*” sau „*Noi plecăm la mănăstire, Mărie/Dumnezeu cu noi să fie, Mărie*”, etc. Acolo ajungeau spre seara.

Pelerinaj cu căruțele la Mănăstirea Hodoș-Bodrog

La mănăstire se întâlneau credincioșii din toate satele din jur. Obiceiul acestor pelerinaje de Sf. Mărie se păstrează și acum. Odinioară, oamenii veneau în procesiune, încolonați, cu preotul, cu copii îmbrăcați în stihare, cu cântăreții, cu prapurii, cu credincioși, care cântă pe drum cântece speciale închinare Mariei. Azi grupurile de pelerini duc pancarde cu numele localității din care vin.

Fiind o zi de post, în care nu se mânca nimic de dulce, oamenii aduceau cu ei, pentru această zi, mâncare de post. Micălăcenii veneau și ei cu merinde. În prima zi, de post, mâncau mai ales cartofi opăriți cu ulei, pentru ca în 15 august să mănânce șuncă sau friptură.

În ziua de 14, la vecernie, preoții, călugării și credincioșii mergeau la mormintele călugărilor din cimitirul mănăstirii. Bătrânele nu mâncau nimic până primeau anafura.

Noaptea copiii erau culcați în căruță sau sub căruță, iar femeile se duceau la slujba religioasă, care ținea până dimineață. În jurul mănăstirii erau ridicate șetre în care se vindea turtă dulce. Cei veniți din Micălaca duceau pachete cu turtă dulce, pentru cei rămași acasă. La întoarcere bărbații obișnuiau să împodobească căruțele cu crengi de „*salcie sclipitoare*.”

Înălțarea Sfintei Cruci (14 sept.)

În această zi, se scoate Sfânta Cruce, împodobită cu busuioc, la sărutat. În biserică se cântă „Cruce sfântă”. Conform tradiției populare, din această zi încep să se bată nucii, iar insectele și șerpii intră în pământ.

Sf. Cuvioasa Paraschieva (14 oct.)

Bătrânele din Micălaca porneau în 13 oct. în pelerinaj cu trenul la Iași la moaștele Cuvioasei Paraschiva. Ajunse la Iași stăteau la rând să sărute sf. moaște și plăteau pomelnice pentru vii și morți.

Obiceiuri de familie

Tabuuri înainte de naștere

Ca timp de formare, sarcina a fost considerată în comunitatea tradițională românească din Micălaca, ca o perioadă foarte vulnerabilă la contaminări magice (prin contact sau prin analogie). Prin urmare, soacra sau mama femeii aflată „în altă stare” avea grijă ca aceasta să respecte unele prescripții, pentru ca pruncul să se nască normal. Astfel, ea nu avea voie să atingă cu piciorul pisică sau câine, „fiindcă copilul s-ar fi născut cu păr pe corp”. Nu avea voie nici să fure fructele la care poftea, ca să nu nască copil cu semn de forma fructului furat. În sfârșit, nu trebuia nici să se uite la oameni urâți sau invalizi, ca să nu facă și ea un prunc ca cel „pe care s-a mirat”.

Nașterea

Odinioară nașterea avea loc acasă, femeia fiind ajutată să aducă copilul pe lume de moașă. Aceasta făcea și prima scaldă, în care punea apă sfințită, pe care mergea să o aducă de la preot. Vreme de șase săptămâni, până la botez, copilul nu putea fi scos afară din casă. În acest timp, el trebuia să aibă, tot timpul, la cap lumânare aprinsă, pentru a fi ferit de duhurile rele, care puteau să-l strice. De asemenea, pentru a-l feri de deochi i se puneau un fir roșu la haină sau la mână. Semnul roșu le amintea vizitatorilor, că trebuie să scuipe pe copil, ca să nu-l deoache. De asemenea, la plecare, ei trebuiau să pună o scamă din haine pe copil, ca să nu-i ia somnul.

Anumite interdicții existau în aceste 6 săptămâni și în legătură cu lehuza, considerată, datorită nașterii, impură. În acest interval, ea trebuia să stea izolată de comunitate și nu avea voie să frământa și să coacă pâine. La 6 săptămâni se făcea un maslu și abia după aceea își putea relua locul în familie și comunitate.

Botezul

Mai demult, mortatilitatea în comunitățile tradiționale fiind foarte ridicată, copiii slăbuți sau bolnavi erau botezați la o săptămână sau mai repede, însă potrivit datinii, în condiții normale se boteza la 6 săptămâni. De obicei nașa de căsătorie era aceea care boteza copilul. În trecut nu se făceau mese mari de botez ca azi.

Botez la biserica din Micălaca Veche (1954)

Căsătoria

Căsătoriile în Micălaca, până după al doilea război mondial, se făceau foarte devreme. Fetele se măritau la 15 ani iar feciorii, mulți, se însurau la 18-19, adică înainte de a face armata.

Tinerii se cunoșteau duminica la joc. Acolo „*le căpăreau*” pe fete. Feciorul o întreba pe fată, dacă vrea să fie mireasă. Fata îi răspundea că depinde de ce va spune mama ei și promitea să-i aducă duminica următoare răspunsul. Dacă părinții fetei erau de acord, urma să fie pețită. În pețit mergea tata și mama băiatului și o rudă mai apropiată, un unchi. Se trimitea vorbă și erau așteptati. Tocmeala se făcea în fața tinerilor. De obicei fetei i se dădea zestre pământ, o vacă, perne de pus pe pat. Dacă se înțelegeau, fixau data nunții. Conform tradiției nănași erau „*nănașii dă familie a junelui*”.

Mai demult, nunțile aveau loc mai ales iarna, în cășlegi, când nu era atât de lucru, încât miresele purtau, pe sub rochie, „*ștrimfi*” de lână, împlețiți subțiri. Fiindcă nunțile se țineau duminica, „*pălăscașii*” mergeau, călare,

să cheme oamenii la nuntă, sâmbăta, iar, dacă erau din alte sate, joia. Caii erau împodobiți cu chilimuri iar sub chilimuri cu „*măsa creț*” și cu ciucuri și cu cipci pe cap. Pălășcașii aveau, ca semne distinctive, pălării împodobite cu pene și cu panglici și o pălască cu răchie sau vin, din care îi cinsteau, pe cei, pe care îi chemau la nuntă.

În duminica nunții, junele mergea cu muzica după nănași și îi aducea la casa lui, unde le dădea să mănânce papricaș sau „*sarme*”, apoi plecau după

Birje împodobită pentru nuntă (2010)

mireasa. Mergeau cu căruțe și cu birje. Pe drum descântau și cinsteau oamenii cu vin. Nașul era însoțit de pălășcaș, de un „*precumac*”, un „*cociș*” și de un „*givăr*”. Ajunși la casa miresei, aceasta era încuiată în casă și nănașul trebuia să o cumpere. El mergea cu ghevărul la ușă și începea să se tocmească cu givărul miresei asupra prețului.

În timpul acesta, în locul miresei,

era scoasă o mătură îmbrăcată sau o bătrână și de fiecare dată givărul miresei o respingea, spunând că ei nu după mireasa aceasta au venit. După ce se plătea suma ceruta era adusă mireasa. În ușă se punea o troacă cu apă și toți cei ce voiau să iasă din casă trebuiau să arunce bani în troacă. În curte nuntașii jucau mireasa apoi ea trebuia să își ia rămas bun de la părinți. Cel care rostea versurile în locul miresei era givărul acesteia. Apoi, se urcau toți în căruțe și mergeau la biserică la cununie. Când ieșeau din biserică asupra mirilor se arunca grâu. În drum spre casă alaiul de nuntă înconjura satul cu căruțele. Când ajungeau la casa cu nunta, mirii erau stropiți cu apă sfințită, cu busuiocul. Obiceiul era ca nănașa, precumășița și coșicița să meargă de la biserică acasă la ele așa că mireasa, givărul, fetele și feciorii se duceau cu muzica după ele, să le aducă la nuntă.

Nănașa îi dădea miresei o oglindă mare și 3 torturi (a nașei, precumășiței și coșiciței). Dacă erau pe jos, alaiul pornea spre locul unde era nunta, câte doi, în frunte cu mireasa și cu givărul, care ducea oglinda. Alaiul se oprea și juca după muzică la fiecare colț de stradă. Abia după ce ajungeau

cu nănașele, li se servea nuntașilor mâncarea. În mod tradițional, la nunțile din Micălaca se servea „*zamă de vacă, carne cu sos, sarme și tocană*”. După ce terminau de mâncat începea jocul. După miezul nopții mireasa își schimba hainele. Se îmbrăca în alb și trebuia să joace pe bani. Nănașu bătea în blid, spunând că cine are voie să joace mireasa. Primii jucau pălășcașii. Ei jucau gratis pentru că „*au slujit la uspat*”. După ei veneau neamurile. În timp ce dansau, nănașul bătea în farfurile și de câte ori se auzea bătaia, cel ce dansa mireasa punea bani.

Miri din Micălaca. Bugaru Savu și Viorica (1946)

Înmormântarea – cultul morților

Când murea cineva, o persoană din familie se ducea să anunțe la biserică, ca să se tragă clopotele. Dacă era bărbat se trăgea clopotul mare de trei ori, dacă era femeie se trăgea clopotul mijlociu de două ori iar dacă era copil clopotul mic. Acasă era oprit ceasul și pe oglindă se punea o ștergură. Mortul era spălat de o femeie mai bătrână, dintre rude. Apa și cârpele cu care l-au spălat erau aruncate într-un loc mai ferit, să nu calce cineva pe ele. Apoi mortul era îmbrăcat în hainele de moarte și era pus în copârșeu. Lângă el se puneau și lucrurile personale, ca să nu se întoarcă acasa. Dacă era bărbat se puneau piaptănul, sculele de bărberit, țigările sau pipa iar dacă era femeie conciul și acele, cu care era cusut acesta. Tot ca să nu se întoarcă mortul din groapă se tămâia sicriul.

Priveghiul ținea în trecut o seară și nu se

Scoaterea mortului în curte

Scaunul cu care era dus mortul la groapă

Cortegiul funerar în drum spre cimitir

servea decât rachiu, bărbaților. Aceștia jucau cărți în timp ce femeile povesteau. Cele din familie obișnuiau „să se cânte” după mort. Acum la priveghi se servesc prăjituri, suc.

În ziua de înmormântare, după ce se scotea mortul din cameră, cu picioarele înainte, și era așezat în curte pentru slujba de înmormântare, în camera unde a fost sicriul se întorceau simbolic scaunele, ca mortul să nu se mai întoarcă. Până prin anul 1980, mortul a fost purtat spre cimitir de rude, pe umăr, cu un scaun special, care era adus la casa mortului în ziua înmormântării. Azi sicriul este dus cu mașina. De asemenea, cortegiul funerar

avea, odinioară, în frunte, alături de preot și dieci în haine albe, care purtau ripizii. Traseul este și azi același. Se opresc cu mortul la fiecare colț de stradă. Preotul citește din Evanghelie și se aruncă bani.

În Micălaca mai era obiceiul ca, la groapă, în

timp ce se arunca pământ pe sicriu, corul sau cantorul să cânte „*Pe câmpul plin cu flori,*” o variantă fixă de Hora mortului. La gropari li se dădea, peste groapă, un colac, un bocal cu nuci, ștergură și un măr. Celor cu prapurii și celor care au dus mortul pe umăr li se dădeau șterguri.

De la cimitir rudele, cei care au dus prapurii, cei care au dus mortul, vecinii erau invitați la pomană. Acasa era pregătit un lighean cu apă și o ștergură și toți se spălau înainte de a se așeza la masă.

Pe locul unde a stat mortul se punea masa și pe ea o farfurie cu făină și un pahar cu apă, să fie pentru mort, fiindcă oamenii credeau că sufletul mortului stă pe lângă casă 7 zile.

A doua zi, fix la ora 12, se mergea iar la cimitir. Se ducea într-un vas cărbuni, se aprindea lumânarea și se tămâia roata mormântul, de trei ori. După aceea, vasul în care au fost cărbunii se spărgea de cruce, tot ca să nu vină mortul acasă. Apoi se dădea peste groapă felii de cozonac și răchie. La 9 zile, să făcea din nou pomană, dar atunci participau doar neamurile mai apropiate și vecinii și atunci se împărțeau haine, pahare. La 6 săptămâni, la 6 luni și la un an se făcea *parastaș* la biserică. Se dădea la fiecare preot, crâșnic, la conducătorul de cor câte un colac, care se puneau pe masă. De asemenea, se împărțea în biserică felii de colac și colivă. În schimb parastasul de 7 ani se făcea foarte rar.

Ocazii de socializare

Jocul duminical

În fiecare duminică după masa, de la ora 13, în Micălaca se ținea jocul duminical, într-un „*căzământu*” (Casa Culturală) al bisericii, aflat pe str. Voinicilor, pe colț¹⁷¹. După slujba de la biserică, oamenii mergeau acasă să mănânce apoi tinerii din mai multe uliți se întâlneau într-un loc anume, dinainte stabilit, și mergeau împreună la joc. La sala de joc, mare de 14 x 8 m, era *un chitor* de la biserică care încasa de la fiecare o taxă.

De cântat a fost când a cântat și doar un muzicant, „baci Todoruț”, cu lăuta, dar au fost și perioade

Taraful din Sâmbăteni

¹⁷¹ Unde acum întoarce tramvaiul

când micălăcenii plăteau să le cânte ștabu lu Ioți Nicolae Vâtcă¹⁷² din Sâmbăteni și banda lui *Gaudi*, cu baci Truț¹⁷³ la dubă, din Vladimirescu.

Joc se ținea și a doua zi de Crăciun, la Anul Nou, a doua zi de Paști. Suita de dansuri în Micălaca era formată din 7 *zâcăli*.

Credințe magice

Vechea gândire mitico-magică a societăților tradiționale românești a dispărut cu multă vreme în urmă în Micălaca. Oameni credincioși, foarte legați de biserică, micălăcenii nu cred în lucruri „băbești”: priculici, strigoi, strigi.

Azi puține femei mai performează, în momente grele, unele rituri de protecție. Totuși mai sunt bătrâne care aprind lumânarea de la Înviere sau împlântă securea în curte, în timpul furtunilor, pentru a feri gospodăria de grindină.

În mod curent însă apărătoare pentru vremurile grele sunt considerate salcia de la Florii și frunzele de stejar sfințite în biserică și care sunt păstrate în casă vreme de un an.

În sfârșit, vreme îndelungată, deochiul a fost vindecat în Micălaca cu cărbuni stinși și cu descântece. Toate bătrânele știau să descânte, dar existau și descântătoare recunoscute de comunitate.

Alimentația tradițională

Fiind o comunitate orășenizată, micălăcenii și-au schimbat bucătăria sub influența meniurilor urbane. De altfel exceptând „*ciucii cu mac*” din seara de Ajun, toate celelalte alimente preparate sunt cele genaral tradiționale românești: supele de găină, fripturile de găină și de porc, plăcințele și prăjiturile obișnuite în zonă.

Supranume

Vechile porecle ale locuitorilor din Micălaca Veche, devenite supranume, prin utilizarea lor de către toți membrii comunității, când se referă la o anumită persoană, funcționează și azi, ele transmițându-se odată cu numele de familie. Și azi vechii micălăcenii se recunosc între ei după

¹⁷² Ioți Nicolae Vâtcă n. 1920

¹⁷³ În Vladimirescu a funcționat prin anii 1957 formația familială a primașului Struț.

porecla familiei, pe care o folosesc ori de câte ori vor să se facă înțeleși de interlocutori.

Acestea sunt: „ *A lu' Banu, A lu' Băbău, A lu' Bănățanu, A lu' Brânzău, A lu' Brodariu, A lu' Broscoi, A lu' Bugaru, A lu' Cârpati, A lu' Cila, A lu' Cocoșelu, A lu' Cosma, A lu' Crista, A lu' Cula, A lu' Cureteioie, A lu' Dabu, A lu' Despot, A lu' Duș, A lu' Ghicuța, A lu' Ghioca, A lu' Ghiurca, A lu' Grebla, A lu' Grecu, A lu' Jofa, A lu' Lenca, A lu' Lupu, A lu' Neamțu, A lu' Negruțu, A lu' Ou, A lu' Pânădanu, A lu' Pâncotan, A lu' Pișa, A lu' Popa Ion, A lu' Pustanu, A lu' Puțuroiu, A lu' Ricu, A lu' Sfârnoie, A lu' Sibisi, A lu' Stana, A lu' Șiculanu, A lu' Șomoioasă, A lu' Șoricuțu, A lu' Tegeșo, A lu' Tri Bani, A lu' Tri Mihai, A lu' Tuduranu, A lu' Văduva, A lu' Văruie Cai, A lu' Vraciu, A lu' Zăndălic*” etc.¹⁷⁴

¹⁷⁴ Aducem mulțumiri pentru capitolul de tradiții, persoanelor intervievate: Emilia Barna, Cătălin Barna, Viorica Bugari, Mărioara Bugari, Maria Puterity.

CAPITOLUL VI.

Tradiția școlară micălăceană

Simbol al vieții și cotidianului fiecărei comunități, instituția școlară a evoluat sub auspiciile factorilor economico-politic, sociali, demografici, mentali. Școala sâtească a devenit o instituție cultural-educativă, ce dispunea de un local propriu, învățător și elevi. Modestele instituții au fost inițial locuri de transmitere a unor informații cultural-educative cu caracter general. Mai târziu, când întreaga comunitate era prezentă la serbările școlare și festivitatea de deschidere a anului școlar, au devenit centre de difuzare a valorilor culturale și naționale.

Tradiția școlară s-a înfiripat, în secolul al XVIII-lea, pentru cele mai multe localități arădene. Înainte de această perioadă, în timpul ocupației turcești, nu s-au făcut consemnări despre existența vreunei instituții de învățământ în Micălaca¹⁷⁵. Învățământul, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, a evoluat sub auspiciile filosofiei iluministe, care „a situat omul în centrul viziunii lui despre lume, al dispozitivului în jurul căruia își organizează întreaga reflecție”¹⁷⁶. Corespondența dintre Maria Terezia și fiul său a ilustrat, extrem de clar, definiția pe care Iosif al II-lea a dat-o toleranței religioase – permisiunea acordată tuturor cetățenilor care sunt folositori statului să posede pământuri, să exercite meserii și diverse alte funcții care pot aduce avantaje materiale, indiferent de credința pe care o practică. Teoriile absolutismului luminat au la bază și interese de ordin economic.

¹⁷⁵ Márki Sándor, *op. cit.*, vol. II, p. 246.

¹⁷⁶ Michel Vovell (coord.), *Omul Luminilor*, Polirom, Iași, 2000, p. 5.

După vizita pe care o efectuează în Transilvania, în anul 1773, luând contact direct cu realitățile politice și religioase de aici, Iosif al II-lea ahotărât abolirea treptată a practicilor represive la adresa necatolicilor din imperiu și suspendarea oricărei forme de cenzură civilă și religioasă¹⁷⁷. Desigur, imperialii vizau întărirea poziției Vienei în Transilvania, opunând nobilei maghiare tradiționaliste dezvoltarea economică, administrativă și culturală a sașilor și românilor. Libertatea religioasă și accesul la învățătură aveau să conducă spre o dezvoltare a conștiinței naționale pentru toate popoarele din imperiu.

Decretul imperial din 1777 (Ratio educationis), completat cu Norma regia (1781) urmăreau uniformizarea programelor școlare, a manualelor școlare, diminuarea analfabetismului și statornicirea unei rețele școlare. Politicile școlare, abordate în spiritul iluminismului austriac, vizau, într-un imperiu multiethnic, pregătirea unei clase sociale care să servească intereselor statului. A început creionarea imaginii bunului împărat, care avea, multă vreme, să rămână în conștiința românilor¹⁷⁸. Curtea vieneză a decis, la 10 octombrie 1786, să emită instrucțiuni clare cu privire la funcționarea sistemului educațional. Înființarea școlilor era încredințată directoratului școlar din Oradea, care, în cooperare cu autoritățile locale și cu domnul de pământ, încheiau un contract de parteneriat pentru edificarea și susținerea acestora. Se prevedea ca învățătorul să aibă pregătirea metodică necesară și să cunoască limba germană. Pregătirea metodică avea să se asigure prin cursuri, desfășurate la Timișoara¹⁷⁹ și

¹⁷⁷ La 8 iunie 1782, Iosif al II-lea a emis Patenta imperială de abolire a cenzurii. Cu un an înainte, acordase primul Edict de toleranță, în octombrie 1781 pentru Austria Superioară, la 25 octombrie pentru Ungaria, la 27 octombrie pentru Moravia și Styria, la 30 octombrie pentru Boemia, și la 3 noiembrie pentru Krajna, la 8 noiembrie pentru Transilvania, 10 noiembrie pentru Galiția, 12 noiembrie pentru Țările de Jos austriece, la 30 martie 1872 pentru Schleswig, iar la 30 mai 1872 pentru Lombardia. Toate aceste patente, adaptate provinciilor cărora se adresau, aparțin ansamblului coerent al politicii iosefine, cunoscut sub numele de *Toleranzpolitik*.

¹⁷⁸ Liviu Maior, *Habsburgi și români. De la loialitate dinastică la identitate națională*, Ed. Enciclopedică, București, 2006, p. 256-257.

¹⁷⁹ Cursurile metodice de la Timișoara erau susținute sub conducerea lui Teodor Iankovics de Minevo.

Oradea¹⁸⁰. Dotațiunea învățătorului, compusă din 2/3 bunuri în natură – cereale, fructe, fân, carne, paie – și 1/3 bani, era stabilită printr-un contract încheiat între direcția școlară comitatensă¹⁸¹ și antistia comunală¹⁸². Bunurile în natură erau asigurate de comună, iar banii de domnul de pământ și direcția școlară comitatensă¹⁸³.

S-a subliniat, de asemenea, necesitatea efectuării unui recensământ școlar, pentru a se cunoaște cu exactitate numărul copiilor de vârstă școlară, construirea unor edificii școlare, obligativitatea părinților de a-și trimite copii la școală. Mai mult, pentru că în mediul rural majoritatea copiilor erau folosiți de către părinți la muncă, autoritățile imperiale au dispus angajarea pentru fiecare localitate a unei persoane, care să se ocupe cu păstorirea animalelor. Copii erau, în acest mod, degrevați de această sarcină și li se dădea posibilitatea de a frecventa cursurile școlare¹⁸⁴.

În comitatul Arad au fost înființate, cu această ocazie, un număr de patruzeci și opt de școli, printre care și cea din Micălaca¹⁸⁵, începând cu luna martie a anului 1789, când împăratului Iosif al II-lea i s-au remis contractele privind constituirea lor și a semnat decretul imperial. Au fost tipărite contracte școlare-tip, pentru toate școlile românești. În ele nu era nominalizat învățătorul, însă era consemnată structura retribuției acestuia. Diferența salarială asigurată de comune a constituit un motiv pentru care învățătorii căutau să găsească școlile, ce ofereau beneficii mai mari, condiții mai bune de cazare sau chiar suprafețe de pământ mai mari.

¹⁸⁰ La Oradea, cursurile metodice se desfășurau sub coordonarea lui Alexe Vizileci, directorul școlilor românești neunite, iar mai târziu a succesorului acestuia, Teodor Abramovici. Micălaca, la fel ca toate localitățile din dreapta Mureșului – cu excepția Aradului Vechi – țineau de Oradea, iar cele din stânga Mureșului, de Timișoara.

¹⁸¹ Echivalentul Inspectoratului Școlar Județean de astăzi.

¹⁸² Echivalentul Consiliului local de astăzi.

¹⁸³ Iulian Negrilă, Lucia Rotaru, Mihai Iovan, *Școala generală nr. 12 Arad. 200 de ani de existență*, Inspectoratul Școlar al județului Arad, Casa Corpului Didactic, Arad, 1986, p. 9.

¹⁸⁴ Ibidem, p. 10.

¹⁸⁵ Dud, Târnova, Tauț, Drauț, Nadăș, Măderat, Mâsca, Curtachier (Chier), Cherechi (Caporal Alexa), Pâncota Veche, Agriș, Minișul de Sus, Luguzău, Chier, Gurba, Șicula, Ineu, Mănerău, Aldești, Bocsig, Zărând, Sinteia, Otlaca (Grăniceri), Șiclău, Pilu Mare, Vârșand, Cinteia, Nădab, Miniș, Cuvin, Radna, Covăsânt, **Micălaca**, Talpoș, Mișca, Cermei, Sepreuș, Apateu, Iosaș, Sebiș, Dezna, Dieci, Sâmbăteni, Semlac, Păuliș, Buteni, Bonțești și Almaș (vezi Iulian Negrilă, Lucia Rotaru, Mihai Iovan, *op. cit.*, p. 10.).

Așezată în apropierea Aradului, Micălaca a aparținut camerei crăiești. Reorganizarea teritorială a comunei și regularizarea cursului râului Mureș au afectat locația instituției de învățământ. potrivit părintelui-paroh Căvășdan. În lucrarea sa monografică amintea despre existența, în 1777, a unei școli, cu o singură clasă în care se desfășurau cursurile. Dacă prima regularizarea a cursului Mureșului nu a schimbat amplasarea edificiului școlar, în cea de-a doua, respectiv în secolul XIX, proiectul l-a prevăzut lângă biserică. Pe strada Renașterii, la numărul 7, a fost ridicată o școală¹⁸⁶. Aici erau școlarizați doar copiii din localitate, iar învățător, în 1791, era Gheorghe Popovici¹⁸⁷. La acea dată, învățătorul avea deja o vechime de doi ani. Populația de vârstă școlară recențată în anul menționat anterior era cifrată la 48. Numărul băieților era mai mare decât cel al fetelor. Diferența numerică dintre băieți și fete o putem pune în sarcina mentalităților de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când școlarizarea fetelor nu era privită ca o necesitate. Numărul redus de copii recențați se putea explica și prin faptul că, la acea dată, existau numeroase sălașe răspândite pe câmpia din jurul localității Micălaca.

Învățătorului i s-a stabilit o retribuție modestă în bani de 88 de florini și 40 de cruceri, și „bunuri naturalnice” anuale de 110 porții de fân și 10 stânjeni de lemne pentru foc. În 1796, salariul dascălului a fost augmentat la 150 fl. și bunuri în natură. Edificiul școlar era din lemn, solid, însă dotarea era modestă¹⁸⁸.

În plus, congregația comitatensă¹⁸⁹ arădeană a anulat, din 1 mai 1790, toate contractele școlare încheiate până atunci. Era, pe de o parte, o politică a autorităților locale maghiare de a sabota reformele imperiale, care îi ridicau pe românii majoritari din statului de neștiutori de carte, iar pe de altă parte, o tendință de evitare a sarcinilor de a construi școli și a plăti învățători de către domnii de pământ și autoritățile locale din acea vreme. Efectul acestei măsuri a fost unul cât de poate de devastator pentru școlile

¹⁸⁶ Arhiva Bisericii Ortodoxe Române Micălaca Veche (A. B. O. R. M. V.), preot Gheorghe Căvășdan, *Monografia istorică a parohiei Arad-Micălaca-Vache*, mss. f. 112.

¹⁸⁷ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *Școala Generală nr. 12 Arad – 200 de ani de existență*, Casa Corpului Didactic Arad, 1986, p. 11.

¹⁸⁸ Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Comitetul de Cultură și educație socialistă, Arad, 1974, p. 147.

¹⁸⁹ Asemănător Consiliului Județean de astăzi.

românești de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, deoarece mulți învățători, nemaifiind plătiți, și-au abandonat școlile¹⁹⁰.

Din fericire, Școala din Micălaca a continuat să funcționeze și în aceste condiții vitrege. Sătenii au luat asupra lor sarcina plătirii învățătorului. Populația de vârstă școlară, în intervalul 1811-1820, era numeroasă, însă numărul celor care frecventau cursurile era mic. Spre exemplu, din cei 247 copii de vârstă școlară, 6-12 ani, doar 13 frecventau școala. (Tabelul 1)¹⁹¹

Tabelul 1. Frecvența școlară în localitatea Micălaca

An școlar				
1810-1811	1814-1815	1817-1818	1818-1819	1819-1820
6	13	18	13	16

Sursa: Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, p. 84-85.

Situația nesatisfăcătoare a frecvenței școlare a determinat, în anul 1815, directorul școlilor neunite din Oradea, Teodor Abramovici, să efectueze, alături de pretorul arădean, o inspecție în teritoriu. A constatat două cauze care determină această situație a elevilor la Școala din Micălaca: salariul învățătorului nu era plătit cu regularitate, fapt care nu îl făcea să fie atașat de școală și de comunitate, iar clădirea școlii era prea mică și, prin urmare, necorespunzătoare pentru școlarizarea unui număr mai mare de elevi. În fine, învățătorul Isaia Pilcovici avea o purtare bună, iar profesorul Gheorghe Alexici îl aprecia pentru conduita sa. Demn de remarcat pentru comunitatea micălăcenilor este faptul că, în pofida indiferenței autorităților comitatense, Școala din Micălaca a continuat să funcționeze, iar sătenii, conștienți de importanța educării copiilor, au contribuit, voluntar, la dotarea școlii cu mobilier și la plata învățătorului¹⁹².

Situația învățământului românesc din comitatul Arad a suferit modificări radicale din 1812 datorită înființării Preparandiei. Începutul secolului al XIX-lea a stat, și în cazul românilor transilvăneni, sub influența puternică a curentului iluminist, care devenise fondul și forma gândirii și a acțiunii

¹⁹⁰ Iulian Negrilă, coord. , Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.* , p. 11-12.

¹⁹¹ Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, p. 84-85.

¹⁹² Iulian Negrilă, coord. , Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.* , p. 12-13.

sfârșitului de veac XVIII¹⁹³. Într-un asemenea climat ideologic și cultural trebuia plasată și înțeleasă acțiunea de promovare a sistemului de învățământ al românilor ortodocși din Imperiu. Înființarea Preparandiei din Arad, în 3/15 noiembrie 1812, a deschis noi perspective de instruire metodică-didactică a viitorilor învățătorilor.

În anul școlar 1816-1817, cu ocazia efectuării unei conscripții, învățătorul Ilie Pilcovici intruia 19 elevi. Dotațiunea acestuia era stabilită de către locuitorii din Micălaca – începând cu anul școlar 1813-1814 – la 50 fl. anual, plus bunuri în natură. Ilie Pilcovici a renunțat, în 1817, la postul său. Locul său a fost luat de către învățătorul Petru Vasilievici, originar din Arad și absolvent al Preparandiei. S-a ocupat de educația a 24 elevi, dintre care 22 frecventau cursurile regulat. Obiectele de învățământ predate în 25 de ore pe săptămână au fost: Catehism (2 ore), Cunoașterea literelor (4 ore), Silabisirea (3 ore), Citire (4 ore), Aritmetică (4 ore), Istoria bibliei (3 ore), Exerciții de scriere (3 ore), Cânt (2 ore).

Petru Vasilievici a renunțat în anul școlar 1820-1821 la postul său, locul său fiind luat de Matei Cosma. Frecvența școlară, în 1822, era redusă. Din 122 copii de vârstă școlară, doar 35 frecventau cursurile. Prin strădaniile directorului școlar Vasile Iovănaș, dotațiunea învățătorului s-a ridicat la 238 fl. din care 150 bani. În anii școlari 1824-1826, învățătorul Constantin Saiter s-a ocupat de instruirea a 33 de elevi. Din 1832, instrucția școlară a celor 25 de elevi a fost asigurată de învățătorul Sava Mihalcovici¹⁹⁴. Dascălul Andrei Stoianovici, în anul școlar 1841-1842, a instruit 113 elevi, iar în anul următor 56, distribuiți în trei clase – clasa I-26; clasa II-12; clasa III-18. Vasile Micșa a preluat postul de învățător în anul 1844-1845. Numărul copiilor de vârstă școlară s-a ridicat la 80, iar a celor care frecventau cursurile la 35¹⁹⁵.

În timpul evenimentelor revoluționare pașoptiste, școala din Micălaca a fost ocupată și de revoluționarii maghiari. Mobilierul a fost distrus, iar zidurile afectate. Învățătorul Ștefan Ioanovici, consemna, în raportul său

¹⁹³ Doru Bogdan, *Preparandia din Arad și Școala Ardeleană în conștiința intelectualității românești*, în *90 de ani de administrație românească în Arad*, coord. Doru Sinaci și Emil Arbonie, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2010, p. 26.

¹⁹⁴ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 14-15.

¹⁹⁵ Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, Arad, 1979, p. 61.

din 24 octombrie 1849, că avea o vechime în muncă de 24 de ani. Statistica din toamna anului 1852 l-a menționat ca învățător, ce se ocupa de pregătirea a 65 de elevi¹⁹⁶.

După Revoluția din 1848-1849, Curtea vieneză a intervenit tot mai insistent în organizarea învățământului pe toată întinderea Imperiului, considerând – pe bună dreptate – că accesul la educație putea contribui la dezvoltarea spiritului cetățenesc și la eliminarea manipulării maselor. S-a produs o nouă organizare a rețelei școlare. Directoratul de la Oradea a fost desființat, iar în locul acestuia s-a instituit „Ocârmuirea școlastică districtuală a districtului milităresc orădean”, organism care și-a început activitatea în luna august a anului 1850. L-a avut ca director pe Dimitrie Ionescu, născut la Semlac, fost profesor la Preparandia din Arad.

După evenimentele revoluționare pașoptiste, instituțiile de învățământ din acea vreme au funcționat în baza „Principiilor pentru organizarea provizorie a trebii de învățatură în Țara Ungurească a coroanei ereditare”¹⁹⁷. Potrivit regulamentului, organizarea învățământului popular cădea în sarcina autorităților bisericești, iar statul s-a implicat în angajarea învățătorilor, în aprobarea manualelor școlare, inspectarea școlilor și înființarea grădinilor cu pomi¹⁹⁸.

Școala din Micălaca era subordonată, pe plan local, Inspectoratului școlar al Aradului, condus de către Ioan Raț. Statistica din toamna anului 1852 l-a menționat ca învățător pe Ștefan Ioanovici¹⁹⁹, ce se ocupa de pregătirea a 65 de elevi²⁰⁰.

¹⁹⁶ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 17; Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, p. 94.

¹⁹⁷ Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea, 1821-1867*, p. 117.

¹⁹⁸ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 19.

¹⁹⁹ Despre preponderența numelor cu rezonanță sârbească printre învățătorii din Micălaca, trebuie să facem câteva considerații, spre lămurirea cititorilor acestei Monografii. În primul rând, ne aflăm în perioada sfârșitului de secol al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, când toată ierarhia bisericească ortodoxă din Transilvania era subordonată clerului sârbesc și Mitropoliei din Karlovitz. După mutarea primului episcop al Aradului în scaunul mitropolitan de la Karlovitz – ne referim la Isaia Diacovici – a urmat un lung șir de episcopi sârbi la Arad: Ioanichie Martinovici (1710-1721), Sofronie Ravanicianin (1722-1726), Vichentie Iovanovici (1726-1731), Isaia Antonovici (1731-1748), Pavel Nenadovici (1749-1751), Sinesie Jivanovici (1751-1768), Pahomie Cnezevici (1770-1783), Petru Petrovici (1784-1786) și Pavel

Din raportul învățătorului Moise Babescu, care funcționa la școala din Micălaca din 1857, înaintat în 15 octombrie 1863, inspectorului școlar Ioan Raț, reieșea că a fost efectuată conscrierea copiilor cu vârstă școlară cuprinsă între 6-12 ani – 144 băieți și 109 fete; un total de 253. Dintre aceștia, doar 130 de elevi frecventau școala cu regularitate, ceea ce înseamna 51, 38% din numărul total de copii. Creșterea numărului de elevi l-a determinat pe Moise Babescu să solicite un al doilea post. Cererea învățătorului micălăcean s-a bucurat de susținerea directorului școlar local Toma Bugariu și a notarului comunal, Petru Petrilă.

Planul de învățământ, fixat pentru anul 1863-1864, cuprindea 12 obiecte de studiu: Rugăciunea, Catehismul, Istoria Bibliei, Legendarul, Citirea cu litere, Citirea germană, Citirea ungară, Ceaslovul, Psaltirea, Aritmetica, Îndeletnicirea în scrisoare, Cântarea națională și bisericească și Moralitatea. Alături de limba germană a fost introdusă și maghiara. Treptat, ultima a căpătat teren, eliminând-o din structura învățământului pe prima²⁰¹.

Anul școlar debuta la 1 octombrie și se încheia în 18 august, când începea vacanța. Una dintre atribuțiile de seamă ale învățătorului a fost întocmirea rapoartelor semestriale despre frecvența școlară. Din datele statistice studiate am constatat că aceasta era mai bună în lunile de iarnă, când elevii din Micălaca erau mai despovărați de sarcinile gospodărești. Mai constatăm faptul că doar jumătate dintre copii de vârstă școlară frecventau cursurile²⁰².

În acea perioadă, manualele școlare erau tipărite la o tipografie special înființată de către Curtea de la Viena. La Școala din Micălaca erau utilizate „Cartea de citire sau Legendarul” lui Samuil Andreevici, tipărită la Viena în anul 1856, „Aritmetica pentru a doua și a treia clasă”, aparținând aceluiași autor și tipărită în 1850, precum și cartea lui Atanasie Marian Marienescu din Lipova, tipărită la Sibiu în anul 1858, cu aprobarea

Avacumovici (1786-1815). (vezi Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1701-1918)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p. 62.)

²⁰⁰ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 17; Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, p. 94.

²⁰¹ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 20.

²⁰² În Raportul său din 16 martie 1865, Ioan Raț îl informa pe referentul școlar Gheorghe Popa că la școala din Micălaca sunt 125 de elevi, dintre cei 289 de copii de vârstă școlară recenzați. (Cf. Iulian Negrilă, *op. cit.*, p. 21.)

autorităților imperiale, intitulată „Învățătorul și Poporul”. Gramatica era studiată în clasele mai mari după „Gramatica românească pentru școalele populare”, scrisă de Sava Popovici Barcianu și tipărită la Sibiu în anul 1853. Alături de aceste manuale didactice, învățătorii îi instruiau pe elevi și în ceea ce privește economia rurală, plugăritul, albinăritul, iar fetele în alte domenii ale activității gospodărești. Era un învățământ practic, care-i educa pentru viața cotidiană, dar care ținea vie în sufletul lor și trăirea națională. Sfârșitul de an școlar, când în prezența inspectorului elevii susțineau examenele de peste an, era însoțit și de o serbare școlară, care, deseori, în Micălaca îmbrăca aspectele unei sărbători naționale.

În anul 1866, învățătorul Moise Babescu alcătuiește o nouă conscripție școlară, de această dată mai extinsă și cu multe referiri la populația localității Micălaca²⁰³. Din același raport aflăm că Școala din Micălaca dispunea de un fond financiar pentru acoperirea cheltuielilor de întreținere care se ridica la suma de 79 de florini și 17 creițari. Cu doar un an înainte, locuitorii din Micălaca, împreună cu învățătorul Moise Babescu s-au adresat inspectorului școlar Ioan Raț, solicitându-i sprijinul pentru mărirea fondului școlar în vederea înființării unui al doilea post de învățător, pentru închirierea sau construirea unui nou local de școală, cel vechi devenind neîncăpător. În cererea lor, micălăcenii precizau și sursa financiară din care să provină acești bani: despăgubirile pentru suprafețele de pământ rechiziționate în vederea construirii liniei de cale ferată, în valoare de 200 de florini, sumă care era dirijată de către autoritățile comitatense pentru construirea unei noi școli la Pecica, spre nemulțumirea locuitorilor din Micălaca²⁰⁴. Solicitarea lor a rămas fără răspuns.

Învățământul micălăcean avea să cunoască evoluții și transformări profunde în intervalul 1867-1918. Compromisul dualist, consființit prin încoronarea împăratului Francisc Iosif ca rege al Ungariei, în 8 iunie 1867, a marcat începutul reformării sistemului de învățământ. Legislația elaborată de către autoritățile statale a tins spre un control mai mare asupra școlilor, care nu aparțineau statului. Principalele articole legislative școlare emise,

²⁰³ În Micălaca existau un număr de 324 de case, iar totalul populației era de 1. 637 locuitori. Din punct de vedere etnic, 1. 637 erau români, iar 20 de locuitori erau maghiari, alte etnii neexistând în localitate. (Cf. Iulian Negrilă, *op. cit.*, p. 22.)

²⁰⁴ Iulian Negrilă, *op. cit.*, p. 22-23.

în această perioadă au fost: Articolul de lege 38 din 1868 în chestia învățământului public popular din Ungaria sau Legea Eötvös, sancționat în 5 decembrie 1868²⁰⁵, Articolul XVIII al Legii din 1879 prezentat Parlamentului, la început, ca proiect, de către ministrul Cultelor și Instrucțiunii Trefort Ágoston²⁰⁶, Articolul de lege XXX din 1883, opera ministrului Trefort²⁰⁷, Articolul de lege XXVII din 1907 sau despre raporturile de drept

²⁰⁵ *Educatorul*, Oravița, V, 1913, octombrie-noiembrie, nr. 9-10, p. 172 (Articolul de lege **38 din 1868** a stipulat că dreptul de a înființa instituții școlare revenea confesiunilor, societăților publice, comunităților și statului. Autoritățile fondatoare suportau cheltuielile de funcționare ale școlii: salarizarea învățătorilor, repararea localului, înzestrarea cu mobilier. Paragraful 11 prevedea „Confesiunile pot să susțină și să înființeze din propriile puteri, în toate comunele unde locuiesc credincioșii lor, institute publice de învățământ popular; la înființarea și susținerea acestor institute de învățământ pot și deacincolo, cum s-a obișnuit până acum, să ia în ajutor contribuirea materială a credincioșilor în modul și în proporțiunea demarcată de reprezentanții lor; la acele institute ele pot alege învățătorii și profesorii lor, ele să statornicească plata acestora; ele pot să determine manualele didactice, și pot să dispună și în privința sistemului de învățământ și a metodei, ținând în vedere dispozițiunile articolului 45 ...”, care făcea referire la amplasarea și materialul de construcție a edificiilor școlare, separarea pe sex a elevilor).

²⁰⁶ P. Roșca, *Învățământul primar ardelean*, în „*Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928*”, p. 1024; V. Păcală, *Învățământul normal din Transilvania*, în „*Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928*”, p. 1046; *Istoria României. Transilvania*, vol. II, Ed. „George Barițiu”, Cluj-Napoca, 1997, p. 224-225. (Articolul XVIII al Legii din 1879 a stipulat ca în toate școlile pedagogice și populare românești să fie introdusă ca materie obligatorie limba maghiară „ca fiecare candidat de învățător în întregul curs de învățământ să și-o însușească în vorbire și în scriere” (§1). Din 30 iunie 1882, potrivit §2, nici o persoană nu putea obține diploma de învățător fără a avea competența de a preda limba maghiară. Învățătorii „aflători în funcțiune sau cari acum pășesc pe cariera învățătorescă și cari au absolvat cursul preparandial în intervalul dela 1872-1881 ori vor absolve, sau în acest timp au intrat sau vor intra în oficiul învățătoresc” (§3) care nu aveau calificare pentru predarea limbii maghiare erau obligați să urmeze, timp de patru ani, un curs special, finalizat printr-un examen. Protestele deputaților români, sârbi, slovaci și sași din Camera deputaților (Dietă), sau cele ale ierarhilor în Casa Magnaților (Camera superioară), ai cărei membri erau, și criticile vehemente aduse prin intermediul presei, au rămas fără ecou).

²⁰⁷ Ioan Munteanu, *Banatul istoric. 1867-1918. Școală. Educație*, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2008, p. 76-77; *Istoria României. Transilvania*, vol. II, p. 224-225; V. Păcală, *Învățământul normal din Transilvania*, p. 1046. (Articolul de lege XXX din 1883, opera ministrului Trefort, votat în Parlamentul de la Budapesta, a stipulat introducerea obligativității limbii maghiare în toate școlile secundare și obligativitatea profesorilor de a o cunoaște, eliberarea diplomelor de absolvire în limba statului. Dată fiind perioada de opt ani de instruire, limba maghiară devenea obligatorie pentru clasele terminale VII și VIII. Prin comisari ministeriali, statul inspecta aceste instituții de învățământ. Nerespectarea legii atrăgea după sine închiderea acesteia. Examenle finale erau susținute în prezența unui delegat numit de guvern. Instituțiile de învățământ mediu aveau posibilitatea de a solicita ajutor guvernului, dacă nu se puteau susține material și financiar. Primirea ajutorului de stat însemna aplicarea planului de învățământ stabilit de minister.

ale școlilor nesuținute de stat și despre competențele învățătorilor comunali și confesionali, a fost votată și aprobată în 26 aprilie 1907²⁰⁸.

Situate între necesitatea de păstrare a caracterului național-confesional al școlilor elementare și modernizarea sistemului instructiv-educativ, augmentarea rolului instituției școlare și a reprezentantului ei învățătorul, autoritățile episcopale au purces la aplicarea normelor legislative.

²⁰⁸ *Educatorul*, Oravița, V, 1913, nr. 9-10, octombrie-noiembrie, p. 189, 193-194, 202; *Hivatalos közlöny*, Budapesta, XV, 1907, nr. 18, 9 august, p. 391, 398; *Biserica și Școala*, Arad, XXXI, 1907, nr. 8, 18 februarie/1 martie, p. 1, 6; *Istoria României. Transilvania*, vol. II, p. 224-225; Ioan Munteanu, *op. cit.*, p. 83. (Articolul de lege XXVII din 1907 stipula, în § 1, că „Învățătorii școlilor comunale și confesionale erau considerați funcționari publici, și competențele lor statorite legal li se garantează prin forurile administrative”. Conform § 32, un învățător ordinar instituit într-o școală populară „este dator a-și dovedi înaintea inspectorului regesc dreptul de cetățean ungar”. Depunea jurământ în fața inspectorului școlar regesc sau a înlocuitorului său. După depunerea jurământului era instituit în post și se putea înscrie la fondul de pensii regnicolor. Învățătorii, care erau deja în funcție și primeau ajutor de la stat, urmau a depune jurământul în termen de o lună de la intrarea în vigoare a legii. Ceilalți în decurs de un an. Cei care nu doreau să depună jurământul era supus cercetării disciplinare.

Fiecare instituție de învățământ și dascăl avea datoria, potrivit § 17, să „dezvolte și întărească în sufletul elevilor spiritul de alipire către patria maghiară și conștiința apartinerii la națiunea maghiară, precum și modul de gândire religios-moral ... în fiecare școală, fără deosebire de caracter, trebuie afișată emblema țării ungurești, atât deasupra portalului, cât și într-un loc potrivit din salele de învățământ; mai departe în salele de învățământ să fie afișate tabele de părte cu subiecte din istoria Ungariei, iar la sărbătorile naționale să se arboreze pe edifici stegul național maghiar”. De asemenea, se puteau expune stema comitatului sau comunei, inscripția cu caracterul școlii comunale sau confesionale în limba maghiară; portretele episcopilor, insemne religioase, icoane și rechizite necesare desfășurării procesului instructiv-educativ, însă să nu conțină „deducțiuni istorice și geografice străine și nu pot fi decât produse din patrie”. Învățătorii aveau obligația de a explica însemnătatea tuturor obiectelor din sala de clasă în cadrul exercițiilor intuitive sau a orelor de geografie și istorie. Nerespectarea acestor prevederi atrăgea după sine sancțiuni disciplinare, pecuniare, care pot atinge suma de 500 cor., respectiv 250 fl. Sumele obținute parveneau fondului de pensii regnicolor.

Dispozițiile §-ului 14 din articolul de lege 38 din 1868, în care limba de predare în instituțiile de învățământ cu caracter confesional urma a fi hotărâtă de autoritățile școlare confesionale, se extindeau. Dacă în acele instituții erau înscriși elevi de limbă maternă maghiară, părinții sau tutorilor lor puteau solicita instrucție în limba maternă, adică maghiară. A intrat în vigoare și §14 al proiectului Berzeviczy, conform căruia dacă în școlile elementare limba de predare a fost cea a susținătorului, iar în respectiva instituție învățau 20% sau minim 20 de elevi înscriși, vorbitori de limbă maternă maghiară, predarea se făcea și în limba statului. Cursurile de repetițiune ale tuturor școlilor elementare se desfășurau, exclusiv, în limba maghiară. De asemenea, dacă cel puțin jumătate din elevii înscriși aveau ca limbă de propunere maghiara, se impunea ca limbă de predare maghiara. Elevilor care nu o cunosc li se va preda în limba lor maternă (§18). În toate școlile, limba maghiară urma a fi studiată după un plan de învățământ și într-un anumit număr de ore stabilit de minister. Scopul era ca la finele cursului patru elevul să poate să-și exprime gândurile scris și oral (§19.)

Concesiile, care au fost nevoite să le facă, au avut ca scop menținerea instituției școlare în raza autorităților confesionale.

Ca mai toate așezările rurale, în secolul al XIX-lea, comuna Micălaca și-a ridicat edificiile școlare în apropierea biserici. Cele două mărci ale identității românilor au gestionat patrimoniul cultural și spiritual al comunității. De altfel, recensămintele, efectuate de oficialitățile maghiare, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul următorului, au marcat așezarea ca fiind una locuintă în marea ei majoritate de români. Chiar dacă, la finele veacului XIX, istoricii pomenesc despre un grup de coloniști maghiari așezați în „Micălaca Nouă”, totuși ei nu au reprezentat niciodată o majoritate²⁰⁹.

Potrivit „Raportului comitetului parohial din Micălaca” pe anul 1870, edificiul școlar, în care își desfășura activitatea învățătorul Moise Babescu, a fost construită în 1814, din material slab și acoperit cu paie de secară. Același raport consemna faptul că instituția de învățământ nu era dotată corespunzător cu materiale didactice. Dispunea, însă, de o grădină școlară cu o suprafață de 400 de stânjeni, unde se desfășurau cursurile practice de agricultură ale elevilor. Au fost recenzați 176 copii de vârstă școlară cuprinsă între 6-12 ani. Dintre ei frecventau regulat cursurile 81 de băieți și 27 de fete, iar cele de repetiții pentru copii cu vârste cuprinse între 12-15 ani de 45 de băieți și 35 de fete²¹⁰.

Lucrările la școala nouă au început abia în anul 1863. Lotul stabilit a fost situat între vechea școală și biserică, pe strada Renașterii la numărul 9. Edificiul din cărămidă, cu acoperiș din țiglă, avea două săli spațioase pentru desfășurarea cursurilor și locuință pentru învățător. Vechea școală a fost consolidată în anii 1874-1875²¹¹. Cheltuielile pentru reparații la cele două edificii școlare, precum și plata învățătorului le-am putut desprinde din numeroasele chitanțe păstrate în fondul arhivistic. Bani erau primiți de la „epitrop, pe spesele cultului și învățământului”²¹². (Tabelul 2)

²⁰⁹ Felicia Aneta Oarcea, *Structura etno-confesională a populației comitatului și orașului Arad (1867-1918)*, în „Studii de istorie a Banatului”, XXXII-XXXIII, Timișoara, 2009, p. 76; Somogyi Gyula, *Arad szabad Király város és Arad vármegye községeknek leirása*, vol. III, Arad, 1913, p. 183.

²¹⁰ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 24.

²¹¹ A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *Monografia istorică a parohiei Arad-Micălaca-Vache*, mss. f. 112.

²¹² S. J. A. N. A., *Fond Școala din Micălaca de pe lângă Biserica Ortodoxă 1873-1926* (F. Șc. M. B. O. R. .), nr. inv. 211, dos. 4/1876, f. 9-36; *Ibidem*, dos. 5/1877-1884, f. 3-30, 35.

Tabelul 2. Cheltuielile școlare pe anii 1874-1877

Nr. crt.	Suma		Destinație	Data
	Florini	Crăițari		
1	2	50	„tocmirea lemnelor de la fântâna școlii”	18 septembrie 1874
2	1	10	a primit Pelcovicu Pavel pentru curățatul fântânii	17 septembrie 1874
3	24	-	3 stânjeni de lemne, vândute pentru a se da învățătorului contravaloarea de câte 8 fl./stj.	30 septembrie 1874
4	55	-	salariul învățătorul-paroh Ioan Cioara	1 octombrie 1875
5	20	-	Valastek a pus „doi ochi ferestre la școala bătrână”	15 octombrie
6	8	19	117 snopi pentru acoperirea școlii, a fost plătit și Alecsa Avram locuitor din Micălaca	3 octombrie 1875
7	1	20	Ciganu Petru și Ioan Cioara „pentru lipitura școlii bătrâne”	12 octombrie 1875
8	10	-	salariu anual pentru curățenia școlii	22 octombrie 1875
9	18	72	pentru „competințe de acte școlare” până în 31 decembrie 1875	22 octombrie 1875
10	8	-	100 snopi paie de secară pentru acoperirea școlii bătrâne	1 noiembrie 1875
11	-	80	10 snopi de secară a câte 8 cr. – acoperirea școlii bătrâne	3 noiembrie 1875
12	11	-	acoperirea școlii bătrâne	5 noiembrie 1875
13	2	-	zăvor, țâțâni, cuie la magazia de lemne, o țâțână pentru cumpăna fântânii	9 decembrie 1875
14	2	50	pentru repararea magaziei de lemne	15 noiembrie 1875
15	250	-	salariul pe anul 1875	8 noiembrie 1875
16	5	-	pentru curățenia școlii	30 iunie 1875
17	55	-	salariul pe pătrarul III din 1875	30 iunie 1875
18	1	86	La școala bătrână la ușă un zar, la poartă zăvor; la școala nouă 2 țâțâni și „riglă” la ușă; la ușa de către biserică un mâner, la școala nouă repararea zarului de la cameră	14/26 aprilie 1875
19	5	-	Salariul pentru curățenia școlii	21 mai 1875
20	55	-	Salariul pe pătrarul al II-lea al anului 1875	11 septembrie 1875
21	15	-	Pentru scripturistica școlii	30 martie 1875
22	10	-	Pentru scripturistica școlii	30 martie 1875
23	7,5	-	Reîntregirea salariului	30 martie 1875
24	10	-	Reîntregirea salariului	1 ianuarie 1875
25	55	-	Salariul pe lunile I, II, III 1875	-
26	-	-	3 stânjeni lemne pentru reîntregirea salariului	-
27	55	-	Salariul învățătorului I. Cioara	1 ianuarie 1876
28	55	-	A doua rată din salariul învățătorului I. Cioara	1 ianuarie 1876
29	15	-	Pentru scripturistica școlii pe anul 1876	1 ianuarie 1876
30	10	-	Pentru scripturistica școlii	1 ianuarie 1876
31	10	-	1 stj. lemne pentru învăț. Ioan Cioara	5 aprilie 1876
32	10	-	1 stj. lemne pentru învăț. Ioan Cioara	5 aprilie 1876
33	20	-	Învățătorului Ioan Cioara adaos la salariul pe anul 1876	-
34	11	-	Pentru curățenia școlii	8 aprilie 1876
35	20	-	Pentru reîntregirea salariului învățătoresc	2 iulie 1876
36	6	30	Contabilul George Mucariu a primit din caseria Episcopiei	15 iulie 1876
37	5	-	Pentru curățenia la școală a primit I. Cioara	12 august 1876

38	10	-	Spese pentru diurna învățătoarească din Arad	15 august 1876
39	10	50	1 stj. Lemne cumpărate pentru școală	16 septembrie 1876
40	55	-	Salariul învățătorului I. Ciora	1 octombrie 1876
41	5	-	Pentru curățatul școlii	19 septembrie 1876
42	9	-	Un stj. Lemne pentru școală	18 octombrie 1876
43	7	-	Văruitul școlii	19 octombrie 1876
44	8	-	Facerea porții și tencuirea fântâniei	Martie 25 noiembrie
45	1	33	Un zăvor, un zăvor la ușa de la școală, 8 cuie a câte un cr., înlocuirea unui fier la fereastra de la școală	21 noiembrie 1876
46	-	50	Tencuirea unui ochi de fereastră la școală	18 iulie 1876
47	6		Venitul școlii	29 septembrie 1877
48	1		Pentru 2 ochi de fereastră	27 septembrie 1877
49	-	70	O perie de curățat	28 septembrie 1877
50	1	5	Vinderea celor trei „polavicui”	19 septembrie 1877
51	2	18	Repararea celor 7 „ochiuri de ferești” la școala comunală	14 septembrie 1877
52	3	50	Văruirea școlii bătrâne	19 septembrie 1877
53	4		Pentru vinderea celor 50 snopi de paie de secară pentru acoperirea școlii bătrâne	24 septembrie 1877
54	2		Pentru acoperirea școlii bătrâne	24 septembrie 1877
55	-	25	Pentru cercuirea unui ciubăr de stins varul la școală	18 septembrie 1877
56	6	30	Sumă trimisă la casa „Episcopiei fondurilor comune bisericești și școlare ale diecezelor g.o.rom. Aradu, Caransebeșiu prin hârtie nr. 1211/1877”	20 august 1877
57	36	66	Salariul învățătoresc din suma de 220 fl pe lunile iulie și august 1877	18 iulie 1877
58	27	50	2 ½ stânjeni de lemne a 11 fl stânjeni în competența mea de salariul de lemne	18 iulie 1877
59	1	40	Pentru curățitul școlii	31 martie 1877
60	10	-	Pentru văruirea școlii	31 martie 1877
61	-	70	Pentru măsurarea varului la școală	29 martie 1877
62	5		Pentru curățitul școlii pe anul 1877	17 martie 1877
63	55	-	În salariul învățătorului rata II/1877	17 martie 1877
64	10	-	Salariul pentru curățitul școlii (înv. Ioan Ciora)	27 februarie 1877
65	1	-	Pentru punerea celor 2 ochiuri de ferestre de la școală	28 februarie 1877
66	3	50	Pentru punerea celor 7 ochiuri de fereastră la școală	23 ianuarie 1877
67	5	-	Pentru a se trimite redacției Telegrafului Român din Sibiu pe anul 1877	16 ianuarie 1877
68	5	-	În salariul pentru curățirea școlii pe anul 1877	4 ianuarie 1877
69	59		Pentru 5 stânjeni de lemne a câte 11 fl și 80 cr.	1 ianuarie 1876
70	15		Pentru scripturistica școlii pe anul 1877 (înv. Ioan Ciora)	-
71	55		Reîntregirea salariului învățătoresc	1 ianuarie 1877
72	2	50	În salariul învățătorului pentru curățatul școlii pe luna septembrie a anului 1877 (înv. Ioan Ciora)	24 octombrie 1877
73			2 stânjeni de lemne primiți de la epitropul Petru Șirianu „în leafa mea învățătoarească”	-
74	18	32	Primiți „în leafa mea învățătoarească pe luna decembrie” (înv. Savu Bugariu)	27 noiembrie/ 9 decembrie 1877

Sursa: S. J. A. N. A. , F. Șc. conf. M. B. O. R. , nr. inv. 211, dos. 3/1875, f. 9-36; dos. 4/1876, f. 9-32; dos. 5/1877-1884, f. 3-30.

Din discursul preotului-paroh Ioan Cioara, rostit, în 1896, cu prilejul împlinirii serbărilor milenare ale Ungariei, în fața micălăcenilor, afăm că lucrările de construcție la școala nouă au fost finalizate în anul 1872, iar costurile s-au ridicat la 7000 fl. În anul 1873, în urma sedinței consistoriale ortodoxe române, s-a hotărât numirea învățătorului Ioan Ciora în stațiunea învățătorescă Micălaca, începând cu data de 19/31 august. Potrivit legislației, alegerea sa, prin concurs, a fost dovedită de protocolul publicat în foile „Lumina” (nr. 38-40) și „Albina” (nr. 52-55). De asemenea, corespundea art. 23, punctul 5 și 6 din „Statutul Organic”. Față de desemnarea sa au fost semnalate unele nemulțumiri. Alți candidați au fost Eutimiu Bugariu, care nu s-a putut înscrie în concurs pentru că nu a întrunit condițiile necesare, și Savu Popoviciu, susținut de renumitul avocat arădean Mircea V. Stănescu. Ioan Popovici Desseanu, inspectorul școlar cercual, l-a sprijinit pe Ioan Ciora. În cele din urmă, s-a decis „Alegerea lui Ioan Ciora de învățătoriu în comuna Micălaca”, hotărârea fiind făcută cunoscută Comitetului Parohial. Pentru numirea definitivă în funcție urma a achita suma de 10 fl. forului diecezan²¹³. După o activitate de patru ani ca dascăl, Ioan Cioara a fost hirotonisit ca preot în Micălaca. Funcția sa a fost preluată, prin desemnare, în 10/22 iulie 1877, de învățătorul definitiv Savu Bugariu²¹⁴. La școala veche a fost numit din 1882 până la numirea lui Savu Mihuția, în 1885²¹⁵, învățătorul Liviu Papp²¹⁶.

La organizarea concursului și numirea în post, învățătorii au cunoscut veniturile, adică „dotațiunea”. Beneficiari ai întregirii salariului în bani sau natură s-a întâmplat că au fost privați de plata la timp. Învățătorul Ioan

²¹³ *Ibidem*, dos. 1/1873, f. 1-4; *Ibidem*, dos. 9/1896-1898, f. 7-9.

²¹⁴ *Ibidem*, dos. 7/1891-1893, f. 22; dos. 10/1899-1900, f. 7; A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, f. 116 (Scurte date biografice: Învățătorul Savu Bugariu s-a născut în Micălaca, în 10 februarie 1853. A absolvit Institutul Pedagogic din Arad și a obținut diploma de calificare în 1875. Atestatul de limbă maghiară, nr. 28638, l-a dobândit, la Arad, în 5 septembrie 1882. A funcționat ca învățător în Micălaca din iulie 1877 până în anul 1921.).

²¹⁵ S. J. A. N. A., *F. Șc. M. B. O. R.*, nr. inv. 211, *Ibidem*, dos. 7/1891-1893, f. 24; dos. 13/1905-1907, f. 43; A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, f. 117. (Scurte date biografice: Învățătorul Savu Mihuția s-a născut în Micălaca, în 22 septembrie 1858. A absolvit Institutul Pedagogic la Arad în 1879, unde a obținut și examenul de calificățiune, în 22 iulie 1880. Atestatul de calificare în limba maghiară, nr. 45, l-a dobândit, la Deva, în 9 februarie 1883. A funcționat ca învățător din 1885 până în 1926.).

²¹⁶ S. J. A. N. A., *F. Șc. M. B. O. R.*, nr. inv. 211, dos. 5/1877-1884, f. 60, 61.

Ciora a cerut comitetului parohial să i se asigure salariul pe al doilea pătrar al anului 1875 din caseria bisericii²¹⁷. În urma hotărârii Comisiei administrative a comitatului Arad, nr. 158/11 decembrie 1876, de a înființa mai multe clase pentru copii obligați la școală, comitetul parohial din Micălaca a decis înaintarea cât mai repede posibil a actelor necesare. S-a cerut, de asemenea, ca învățătorii să-și declare venitul pe anul 1876 (Tabelul 3). Salariul mai includea banii de convenție (31, 40 cr.) și naturalele în bani (60 fl), așadar un total de 91fl. , 40 cr.²¹⁸.

Tabelul 3. Conspectul oral al salariului învățătorilor din Micălaca

Învățătorul-preot Ioan Ciora						
Pos. salariului	Primirea de bani	Suma		Pos. salariului	Lemne/ stj.	Suma
		Fl.	Cr.			
2	Scripturistica pe anul 1877	15	-	4	4	59
3	Salariu	55	-	16	1	12
9, 10	Pentru not. Comit.	20	-	25	1½	18
13	Salariu	55	-	30	2½	27, 50
31	Pe iulie-august salariul	36	66	76	2	24
32	În biru	12	50	-	-	140, 50
59	În biru	40	-	-	-	-
64	În biru	10	-	-	-	-
68, 69,70	În biru	30	-	-	-	-
84	În biru	4	30	-	-	-
Total	I = 278, 46 + II=140, 50 = 418, 96 cr.					
Învățătorul Savu Bugariu						
53	-	25	-	76	2	24
78	-	30	-	-	-	-
79	-	18	33	-	-	24
54	-	-	-	-	-	-
26	Crâsnic	7	50	-	-	-
29	Crâsnic	7	50	-	-	-
60	Crâsnic	7	50	-	-	-
6, 12	Curățitul școlii	5; 10	-	-	-	-
19, 63	Curățitul școlii	5; 2	50	-	-	-
79	-	25	-	-	-	-
Total	I = 73, 33 + II= 24 = 97, 33 cr. + 22, 50 + 22, 50					

Sursa: D. J. A. N. A. , F. Șc. M. B. O. R. , nr. inv. 211, dos. 4/1876, f. 4-6

²¹⁷ *Ibidem*, dos. 2/1874, f. 4.

²¹⁸ *Ibidem*, dos. 4/1876, f. 4-6.

Dotățiunii învățătorescă a fost influențată „sine qua non” de legislația vremii²¹⁹, potențialul economic al susținătorului, vechimea în muncă și

The image shows two pages of a handwritten document titled "Act de dotațiune" (Dotation Act) for the teacher Savu Bugariu. The document is dated 1893 and lists various expenses for the school, including salaries, materials, and other costs, with handwritten amounts and signatures.

Page 1 (Left):

- Original:** Dotation Act for the teacher Savu Bugariu, dated 1893.
- Act de dotațiune:** Lists expenses for the school, including salaries, materials, and other costs. Total amount: 300.
- Signature:** Savu Bugariu.

Page 2 (Right):

- Dijlevél:** A handwritten note or receipt, dated 1893, listing expenses for the school. Total amount: 300.
- Signature:** Savu Bugariu.

Actul de dotațiune al învățătorului
Savu Bugariu

amovați prin sentința consistoriului școlar districtual numai în urma neglijenței grave, a transgresiunilor morale sau pentru vreo crimă civilă”.

²¹⁹ Amintim câteva: Organizarea provisorie a invetiamentului national confesional in Mitropolia gr. ort. a Romanilor din Ungaria si din Transilvania, adoptat în ședința XIII din 15 octombrie 1870; Articolul de lege 26 din 1893, despre regularea salarelor învățătorilor și învățătoarelor aplicate la școalele elementare susținute de comunele politice și de confesiuni; Proiect de lege, din 20 octombrie 1904 a Ministrului Berzeviczy Albert; Articolul de lege 27 din 1907 despre raporturile de drept ale școlilor nesuținute de stat și despre competențele învățătorilor comunali și confesionali; Articolul de lege 16 din 1913.

²²⁰ S. J. A. N. A., F. Șc. M. B. O. R., nr. inv. 211, dos. 19/1916-1917, f. 20.

calificare. Exemplificăm prin actul de dotațiune al învățătorului Savu Bugariu²²⁰. Nu trebuie trecut cu vederea faptul că asigurarea dotațiunii învățătoresți a constituit o problemă intens dezbătută în presa vremii, de către autoritățile școlare și nu, în ultimul rând, a constituit o preocupare a celor statale.

Atât în cadrul normativ, cât și la nivelul mentalului colectiv, atribuțiile învățătorului au fost bine statuate. Legislația epocii, protocoalele sinoadelor eparhiale, circulare și numeroase norme de funcționare ale învățământului poporal românesc au prevăzut responsabilitățile, ținuta în societate, raporturile socio-profesionale. Articolul de lege 38 din 1868, §139 stipula faptul că: „Învățătorii se aleg pe viață, și de la oficiul lor pot fi

Sentințele urmau a fi aprobate de ministrul instrucțiunii publice. Potrivit reglementărilor în vigoare, dascălul avea obligația de a se ocupa de educația, instrucția, menținerea ordinii și a disciplinei în școlile populare. Avea datoria de a respecta imperios ofiul său, legislația și ordinele primite de la autoritățile superioare, de a se opune oricăror abuzuri îndreptate împotriva sa sau a instituției școlare, a supraveghea elevii, a se îngriji de creșterea moralității și spiritualității lor.

Putea fi deputat dietal, reprezentant comitatens, orășenesc, comunal și bisericesc, precum și membru al curții cu jurați, dar nu putea îndeplini alt „oficiu” în afară de cel învățătoresc. În timpul său liber putea îndeplini, cu acordul autorităților școlare superioare, „agende” din localitate. Ei puteau da ajutor la serviciul divin și înmormântări (§141)²²¹. Nu putea interveni asupra planurilor de învățământ, introduce manuale școlare noi, manuscrise sau alte mijloace de învățământ, fără aprobare consistorială. Comitetul parohial era înștiințat despre alegerea manualelor, care să răspundă necesităților fiecărei școli. Intra sub incidență disciplinară orice încercare de impunere a unor lucrări spre studiere elevilor, care nu erau compatibile cu disciplina școlară sau nu erau legate de instrucțiunea școlară.

Baza logistică a școlii a fost îngrijită și reînnoită, în funcție de posibilități. Întreținerea mobilierului, mijloacelor de învățământ, bibliotecii școlare cădeau, de asemenea, în sarcina lui. La sfârșitul anului sau în situații speciale raporta comitetului parohial starea de sănătate a pieselor din dotarea, care puteau fi uzitate doar în scop didactic. Procurarea unor aparaturi sau obiecte se putea face doar cu aprobarea prealabilă a directorului local și comitetului parohial. Dacă nu i s-ar fi dus la îndeplinire cererea, putea apela la ajutorul inspectorului școlar districtual.

Ținea o evidență strictă a situației școlare: progresul, diligența, purtarea morală a elevilor. Documentele în care făcea consemnări erau: catalogul elevilor înmatriculați și înscriși pentru clasa sa; protocolul materialului didactic parcurs în fiecare oră din fiecare obiect și protocolul absențelor²²². Acesta din urmă, ce cuprindea absențele elevilor motivate sau nemotivate,

²²¹ *Educatorul*, Oravița, V, 1913, nr. 9-10, octombrie-noiembrie, p. 179; Maria Berényi, *Învățământul confesional din Ungaria în secolele XIX-XX*, în „Simpozion”, Giula, 2006, p. 72-74.

²²² *Regulament pentru organizarea învățământului în școlile populare*, Sibiu, 1906, p. 21-25, 29.

îl prezenta, la sfârșitul săptămânii, comitetului parohial pentru admonițiune sau pedepsirea celor neglijenți sau renitenți conform legilor în vigoare. Toate documentele erau păstrate în arhiva școlii. Ele puteau fi consultate, la cerere, de către organele superioare: directorul local, delegatul comitetului parohial, inspectorul școlar.

La inspecția efectuată de către inspectorul școlar regal, învățătorul îi făcea cunoscute obiectele propuse pentru a fi studiate în conformitate cu legile în vigoare; examina elevii din obiectele prescrise; pune la dispoziție planul de învățământ și modul de repartiție al orelor, cărțile și mijloacele de învățământ, consemnarea oficială a acestora, matricola, cronica, protocolul cu absențe, și la cerere, inclusiv, certificatul de calificare. Învățătorul elibera atestate școlare, semnate de el și de directorul școlar, după formulele consistoriale²²³.

În timpul prestării serviciului militar de opt săptămâni în armata de linie sau ca apărător al patriei era considerat a fi în concediu; orice călătorie trebuia supusă aprobării Episcopiei. În situații neprevăzute – îmbolnăvire, situații excepționale – el era suplinit. Își putea cere concediu pe o zi – aprobat de directorul local, 8 zile – aprobat de inspectorul școlar confesional, iar pe o perioadă mai lungă de la Consistoriu²²⁴.

Dascălul era îndrumător cultural și moral, educator al tineretului, bun sfetnic. Era consultat de săteni în luarea unor decizii de importanță crucială, cum ar fi trimiterea unui copil la o școală mai înaltă sau chiar căsătoria fiilor lor²²⁵. Aspirația spre o pregătire temeinică reprezenta o adevărată provocare, mai ales că orașul, pentru tineri, constituia o lume dătătoare de noi valori și susținătoare a unui nou model de viață. Urbanizarea ar putea altera mentalitatea ancestrală sătească, oricum supusă schimbărilor inerente, căci s-au făcut pași spre o lume mai bună și „de moravuri”, care a dus la cunoașterea tentațiilor civilizației moderne²²⁶.

Impactul comportamentului său în comunitate, relațiile cu membrii ei, cu elevii, implicarea în nevoile lor și a acestora în programele cultural-

²²³ *Ibidem*, p. 21-25; Maria Berényi, *op. cit.*, p. 72-74.

²²⁴ *Regulament pentru organizarea învățământului în școlile populare... 1906*, p. 21-25.

²²⁵ Maria Berényi, *op. cit.*, p. 72-74.

²²⁶ Valeriu Leu, *Plecarea la școlile de la oraș sau traversarea orizontului*, în „Identitate și alteritate. Studii de imagologie”, I, Reșița, 1996, p. 136-148.

educative, înclinau balanța în favoarea creșterii numărului știutorilor de carte și în susținerea instituției școlare. Cântărea, pe lângă prestigiul profesional, și buna relație cu preotul și comitetul parohial. Nu de puține ori apăreau disensiuni între cele două autorități cu un impact negativ asupra localnicilor. Căci acolo unde implicarea învățătorului era vizibilă, relațiile erau armonioase chestiunile școlare apreciate ca fiind într-o linie ascendentă²²⁷. Popularitatea de care s-ar putea bucura un învățător nu trebuia accentuată prin participarea la excesele de băutură, pentru că „asemine popularitate efină l-ar face vinovat în fața superiorității școlare”. Învățătorul nu trebuie să fie „lingușitoriu sau măgulitoriu” față de elevi și/sau părinți, ci trebuie ca dragostea și popularitatea ce o va câștiga să fie în conformitate cu demnitatea și chemarea sa, să se poarte cuviincios, pentru a reprezenta un model de urmat²²⁸.

Deseori, în așezările unde funcționau doi sau mai mulți învățători, apăreau neînțelegeri. Spre exemplu, în 8 septembrie 1887, învățătorul Savu Bugariu a luat cu forța „o cămară de lemne”, ce aparținea învățătorului Savu Mihuția și care a fost ridicată pe cheltuiala comunei bisericești. Savu Mihuția, în această situație, a fost nevoit să ducă împreună cu elevii, de-a lungul satului, lemne pentru a încălzi școala „spre scandalizarea satului nostru și a parohienilor noștrii”. Comitetul parohial în frunte cu preotul Ioan Cioara, s-a autosesizat, în 3 ianuarie 1889, și a cerut învățătorului Savu Bugariu să o cedeze. Cu toate că, situația a fost cunoscută de Venerabilul Consistoriu Eparhial, inspectorul școlar, George Popa, care, susțineau sătenii, era prieten cu învățătorul împlicinuit, nu a luat nici o măsură. Comportamentul abuziv a intrigat și prin faptul că din 29 decembrie 1888 nu a ținut cursurile școlare, ocupându-se de actele comunale²²⁹.

Ca o primă măsură, învățătorul Savu Bugariu a fost obligat să predea cheile de la „arhiva școlii” învățătorului suplinitor, Ioan Monția, în prezența lui Savu Popoviciu, Ardelean Gavrilă, ca membrii ai comisiei școlare din partea comitetului parohial. Oficiul învățătoresc a fost realizat în baza procesului verbal încheiat în data de 3/15 mai 1889 și întărit prin Ordina-

²²⁷ Ioan Munteanu, *Banatul istoric. 1867-1918. Școala. Educația*, vol. 3, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2008, p. 386-387.

²²⁸ *Planulu de învetiamentu pentru scolele poporali in Districtulu consistoriului romanu ort. din Arad*, Tipografia lui Stefanu Gyulai, Arad, 1877, p. 9.

²²⁹ S. J. A. N. A. , *F. Șc. M. B. O. R. .* , nr. inv. 211, dos. 6/1887-1890, f. 6.

țiunea nr. 1962/889²³⁰. Conform ordinațiunii, președintele comitetului parohial Ioan Cioara a convocat, în 11/23 mai 1889, o ședință extraordinară, la care au participat membrii comitetului parohial²³¹ alături de cei doi învățători și de inspectorul școlar Moise Bocșianu.

Episcopul Ioan Mețianu a înaintat o înștiințare oficiului parohial din Micălaca în care a solicitat, în baza raportului inspectorului nr. 251 din 4/16 mai, să nu treacă la suspendarea învățătorului Savu Bugariu, pentru a nu fi sistate cursurile școlare. Dezbaterile comitetului parohial cu cei doi învățători au conchis că ambii, fără discriminare, au primit 12 stânjeni de lemne. Savu Bugariu a pretins șapte, nu șase. Acuzat de suspendarea cursurilor școlare fără avizul organelor abilitate, închiderea școlii, iar copii puși în situația de „vagabondaj”, nerespectarea regulamentului și a legilor bisericești confesionale și regnicolare, Savu Bugariu a răspuns că oricum copii nu veneau la școală din cauza frigului. El a adresat comitetului confesional o înștiințare despre această situație și despre sistarea cursurilor. Prelegerile au fost suspendate timp de 9 zile. Cu toate acestea inspectorul cercual a opinat că învățătorul trebuie pus sub cercetare disciplinară, iar cazul să fie transpus pe seama organelor consistoriale. Parohul Ioan Cioara a înștiințat inspectorul cercual despre atitudinea învățătorului suspendat Savu Bugariu și al soției sale „când trimiserăți după numitul învățător pe crâsnicul Ioan Chevereșan, soția învățătorului prin numitul crâsnic v-au trimis cele mai murdare injurii”. Savu Bugariu a continuat injuriile și în casa judeului comunal George Cosma, a notarului comunal, a lui Georgiu Mihuția și a „maiestrului de orologie” Barkoczy István. De asemenea, soția învățătorului l-a înjurat de mamă „în mod murdar” pe învățătorul Savu Mihuția, îl striga „bechier” când ieșea din școală și bătea „pruncii din școală”.

Instrumentele de gimnastică, procurate în anul școlar 1888/1889, învățătorul le-a utilizat pentru copii lui, nu pentru elevi. La cererea inspectorului regal școlar, învățătorul Savu Bugariu nu a prezentat atestatul de calificare. Dacă, în 8 zile de la înștiințare din partea oficiului parohial,

²³⁰ *Ibidem*, dos. 6/1887-1890, f. 11-12.

²³¹ George Cosma, Gavrilă Ardelean, Savu Mihalcovici, Savu Popovici, Teodor Blaju, Teodor Alexa, George Mihuția, George Miculiția, Petru Nădăban, Efta Dreucean, Petru Huțiu, Mitru Șiculan, Teodor Pecurariu, Mihaiu Floare, George Nini, Ioșob Gherman, Pavel Teodosie, Georgiu Popovici, Mitru Ambrosiu.

respectiv 28 februarie 1890, nu îl prezenta, urma a fi suspendat. Savu Bugariu a denunțat comuna bisericească autorităților politice prin susținătorul său medicul Antal Horváth. Pretura cercuală a solicitat antistiei comunale, prin actul nr. 3873, să execute o nouă ieșire la clădirea școlii, de care învățătorul nu a fost mulțumit, muncitorii fiind obligați a zidi alta. Comuna bisericească a fost supusă unor cheltuieli suplimentare. În plus, a susținut că a zugrăvit școla pe propria-i cheltuială, lucru infirmat de organele de conducerea comunale. Parohul Ioan Cioara a solicitat, în 26 mai 1890, disciplinarea învățătorului, căci „Noi numai știm până când avem de suferit șicanele acestui om care nu cunoaște nici o autoritate peste dânsul, afară de autoritatea politică”²³². Episodul tensionat din viața comunității sătești și școlare, în timp, s-a sfârșit.

Tensiunile nu au împiedicat conlucrarea în favoarea comunității școlare. Antistia Comunală a hotărât, în cadrul ședinței din data de 13/28 februarie 1884, deschiderea „fondului nostru școlariu pentru sucvenționarea școlărilor săraci cu veșminte și cărți recerute după îndrumările Antistiei noastre școlare”. Învățătorii au făcut recomandări unor elevi. Spre exemplu, Romul Liviu Popa, a primit o adeverință, în data de 16 aprilie 1884 de la Școala confesională din Micălaca, care atestă faptul că a învățat încă din 1882 și a fost primit în clasa a II-a²³³.

O responsabilitate mare o avea învățătorul în ceea ce privește frecvența școlară. Senatul școlar a emis, în 15 noiembrie 1873, „Ordinațiunea pentru umblarea pruncilor la școală”. Potrivit acestui act, învățătorii trebuiau să alcătuiască „o consemnare de frecvență”, în care erau cuprinși toți copiii cu vârste între 6-12 și 12-15 ani obligați a frecventa școala. Săptămânal, dascălii au înaintat rapoarte despre frecvența școlară antistiei comunale și inspectorilor școlari. Fiecare învățător își concepea un „diariu de frecuentatiune” după formularul de tip C, în care va nota numele elevilor și zilele în care a absentat elevul atât la școala zilnică, cât și la cea de repetiție. La sfârșitul fiecărei săptămâni, în general sâmbăta, acesta raporta comisiei școlare situația frecvenței. Raportul, conceput după formularul de tip D, va cuprinde numele elevului absentat, al părinților și zilele în care au absentat²³⁴.

²³² S. J. A. N. A., *F.Șc.M.B.O.R.*, nr. inv. 211, dos. 6/1887-1890, f. 13-14, 16, 18, 19-20, 30, 31, 38.

²³³ *Ibidem*, dos. 5/1877-1884, f. 45-47.

²³⁴ Daniel Sularea, *Școală și societate. Învățământul elementar confesional în Episcopia greco-catolică de Gherla (1867-1918)*, Presa universitară clujană, Cluj-Napoca, 2008, p. 70; Ioan

Conspectul

Supra pruncii și elevilor la școala de băieți
a la care de început de decembrie 1872 sept. c. a. 1872

Nr. școlii	Nr. școlii	Nr. școlii	Nr. școlii
Școlii	Școlii	Școlii	Școlii
1. Școala Băcârin	9	Școlii	
2. Școala Șanici	8	Școlii	
3. Școala Comănești	9	Școlii	
4. Școala Șelbeș	9	Școlii	
5. Școala Șelbeș	9	Școlii	
6. Școala Șelbeș	9	Școlii	
7. Școala Șelbeș	9	Școlii	
8. Școala Șelbeș	9	Școlii	
9. Școala Șelbeș	9	Școlii	
10. Școala Șelbeș	9	Școlii	
11. Școala Șelbeș	9	Școlii	
12. Școala Șelbeș	9	Școlii	
13. Școala Șelbeș	9	Școlii	
14. Școala Șelbeș	9	Școlii	
15. Școala Șelbeș	9	Școlii	
16. Școala Șelbeș	9	Școlii	
17. Școala Șelbeș	9	Școlii	
18. Școala Șelbeș	9	Școlii	
19. Școala Șelbeș	9	Școlii	
20. Școala Șelbeș	9	Școlii	
21. Școala Șelbeș	9	Școlii	
22. Școala Șelbeș	9	Școlii	
23. Școala Șelbeș	9	Școlii	
24. Școala Șelbeș	9	Școlii	
25. Școala Șelbeș	9	Școlii	
26. Școala Șelbeș	9	Școlii	
27. Școala Șelbeș	9	Școlii	
28. Școala Șelbeș	9	Școlii	
29. Școala Șelbeș	9	Școlii	
30. Școala Șelbeș	9	Școlii	

Conspectul frecvenței școlare

Responsabili pentru nefrecventarea cursurilor de către copii de vârstă școlară au fost considerați părinții, tutorii și patronii în cazul servitorilor. Refuzul părinților s-a soldat cu amenzi, care creșteau de la 0, 5 fl. , 1, 2 și 4 fl. Sumele strânse urmau a fi depuse în fondul școlastic, din care erau cumparate cărți și rechizite școlare pentru copii săraci. Dacă atitudinea părintelui persista, Consiliul Școlar comitatens putea înainta o cerere Senatului Școlar prin care se cerea un tutore „curator” care să susțină școlarizarea copiilor vizați²³⁵. Măsurile punitive resfrânte asupra părinților au fost stabilite de Ministerul de Culte și Învățământ, în 10 iunie 1869, Consistoriul diecezan arădean prin circularele din 10 decembrie 1872,

numărul 32, 488 prin articolele de lege 5 și 28 din 1876²³⁶.

Dacă antistia comunală nu lua nici o măsură, în acest caz directorul local prezenta situația, în a treia săptămână, judeului administrativ cercual, pentru a trage la răspundere organele de conducere locală. Însă, „Directorul, pășind în această cauză, fia la antistia comunei politice fia la pretura, va ave desclinita bagare de sema la aceea, se nu apara casi cum învetiatoriulu ar fi acuatoriu alu părințiloru cari nu-și trimitu pruncii la scola, căci

Munteanu, *op. cit.*, p. 382-383; *Organizarea provisorie a învețiammentulu național confesional în Metropolia gr. or. a Românilor din Ungaria și din Transilvania*, 1870, p. 6-7; *Regulament pentru organizarea învățământulu în școalele poporale*, 1906, p. 46-47.

²³⁵ Daniel Sularea, *op. cit.*, p. 70; Ioan Munteanu, *op. cit.*, p. 382-383; *Organizarea provisorie a învețiammentulu național confesional în Metropolia gr. or. a Românilor din Ungaria și din Transilvania*, 1870, p. 6-7; *Regulament pentru organizarea învățământulu în școalele poporale...* 1906, p. 46-47.

²³⁶ *Norme pentru administrarea invetiamentulu naționalu confesionalu în Districtulu Consistoriulu Românulu Ort. din Aradu*, Tipografia lui Ștefan Gyulai, Arad, 1876, p. 4-8.

multe recerințe de ale învețimentului pretindu ca se nu se tulbure relațiunile amicabile dintre invetiatori și părinții pruncilor”²³⁷. Pe această linie s-a înscris intervenția preotului, director de școală, Ioan Ciora. El a solicitat protopresbiterului ca cele 200 de familii, ce urmau a plăti 2 fl. pentru absențele copiilor lor, să fie scutite de pedeapsa pecuniară²³⁸.

De cele mai multe ori, autoritățile locale nu aplicau amenzi pecuniare, ci preferau să determine părinții să lucreze în folosul comunității, a instituției școlare – curățenia curții, a școlii, activități în grădina școlii. Apăreau și disensiuni între învățătorul confesional și comunitate, lucru speculat de autoritățile statale pentru a propune schimbarea caracterului școlii. Unii părinți au amenințat chiar cu schimbarea confesiunii. În această situație preoții făceau concesii, interzicând aplicarea amenzii. Sancțiunile, prevăzute de lege, nu reprezentau o soluție viabilă în dorința autorităților statale și a celor locale de a crește frecvențialitatea școlară și a reduce analfabetismul.

**Tabelul 4. Situație statistică despre frecvența școlară. 1874.
Clasa a III-a.**

Nr. crt.	Numele	Numărul zilelor absente în decursul semestrului			Nota
		Aprilie	Mai	Iunie	
1	Mitru Mihalcovici	5	5½	3	-
2	Savu Pădureanu	15	14	15	-
3	Gavrilă Drancea	6	16	4	-
4	Mitru Ninu	11	10	7	-
5	Todoru Ghereanu	1	5½	8	-
6	Vasile Crista	-	6	9½	-
7	Ioanu Monția	1	2½	-	-
8	Todoru Bugariu	14	16	6½	-

Sursa: S. J. A. N. A. , *F. Șc. M. B. O. R.* , nr. inv. 211, dos. 2/1874, f. 4.

²³⁷ *Ordinațiune pentru umblarea prunciloru la scola*, nr. 1475/345 scol. din 15 noiembrie 1873, p. 1-4.

²³⁸ S. J. A. N. A. , *F. Șc. M. B. O. R.* , nr. inv. 211, dos. 7/1891-1893, f. 32.

Tabelul 5. Frecvența școlară în școala confesională ortodoxă română din Micălaca (Arad). 1892/1893.

Școala învățătorului Savu Bugariu																	
Vârsta școlară																	
Nr. elevi	6-12				13-15				Total general				Total				
	Băieți		Fete		Băieți		Fete		Total		Băieți			Fete			
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%		Nr.	%		
Frev. șc.	78	50,98	75	49,01	153	73,55	16	29,09	39	70,9	55	26,44	94	45,19	114	54,80	208
	67	51,53	63	48,46	130	83,33	2	7,69	24	92,3	26	16,66	69	44,23	87	55,76	156
Școala învățătorului Savu Mihuța																	
Nr. elevi	6-12				13-15				Total general				Total				
	Băieți		Fete		Băieți		Fete		Total		Băieți			Fete			
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%		Nr.	%		
Frev. șc.	101	52,33	92	47,66	193	79,42	31	65,86	19	38	50	20,57	132	54,32	111	45,67	243
	92	55,75	73	44,24	165	81,68	21	56,75	16	43,24	37	18,31	113	55,94	89	44,05	202

Sursa: D. J. A. N. A. , F. Șc. M. B. O. R. . , nr. inv. 211, dos. 7/1891-1893, f. 22, 24

O situație statistică despre frecvențialitatea la școala confesională ortodoxă din Micălaca, enumeră numele elevilor clasei a III-a și absențele acumulate în lunile aprilie-iulie din anul 1874. (Tabelul 4)

Parohul Ioan Cioara din Micălaca Arad a primit din partea celor doi învățători, Savu Mihuța și Savu Bugaru, datele statistice pentru anul școlar 1892/1893, care pot fi desprinse din (Tabelul 5 a se insera pe pagină separată). Noua percepție asupra rolului femeii în societate și a necesității instruirii ei a început să dea roade. Procentual, elevele instruite s-au apropiat sau chiar au depășit pe cel al băieților, mai ales în școlile de repetiții. La această vârstă, adolescenții erau angrenați în muncile gospodărești²³⁹.

Numeroasele rapoarte despre frecvența școlară înaintate autorităților școlare și comunale vin să confirme preocuparea majoră în înlăturarea analfabetismului și găsirea unor soluții de a încuraja și susține copii în a urma cursurile școlare. Protopopul V. Beleş, în 13/28 martie 1908, a solicitat preotului, director de școală, prin intermediul oficiului parohial din Micălaca să țină cuvântări la sfânta liturghie despre importanța frecventării școlii și pedepsele care urmau a fi aplicate părinților reticenți. Conspectele absențelor urmau a fi înaintate la timp de către oficiul parohial antistiei comunale pentru a nu permite amestecul acesteia în chestiunile școlare²⁴⁰.

Evaluarea activității didactice avea loc la sfârșitul anului odată cu desfășurarea examenelor școlare din obiectele stipulate în planul de învățământ. Examinarea se efectua din toate obiectele de învățământ. Întrebările erau adresate de către învățător sau membrii comisiei, formată din preotul sau preoții din comună, membrii comitetului parohial, inspectorul districtual sau locțiitorul său. Consistorul putea trimite un delegat sau un „bărbat de școală”. Protopresbiterul numai în cazuri excepționale numea un înlocuitor. Ca reprezentant al autorității statatale participa inspectorul școlar regesc sau locțiitorul acestuia²⁴¹.

Ținuta și comportamentul dascălului imprima derularea evaluării. În timpul ei, învățătorul stătea la catedră, nu se mișca printre elevi pentru a

²³⁹ S. J. A. N. A. , *F. Șc. M. B. O. R. .* , dos. 7/1891-1893, f. 22, 24.

²⁴⁰ *Ibidem*, dos. 14/1908, f. 22, 62.

²⁴¹ *Regulament pentru organizarea învățământului în școlile populare... 1906*, p. 32-35; Ioan Munteanu, *op. cit.* , p. 443.

nu le distrage atenția. La întrebările clar formulate din materialul propus, 3-4 elevi dădeau răspunsul pentru a demonstra buna însușire a materialului didactic. Poziția elevilor în bănci trebuia să fie relaxată, dar modestă, să răspundă doar când sunt întrebați, iar răspunsurile să nu fie ezitante și însoțite de „Mă rog este!, Mă rog, da!, Mă rog, nu!”. În cele 2-3 ore cât se desfășura examenul, nu se insista pe amănunte, care puteau suprasolicita elevii și contribuia la diminuarea profesionalismului dascălului. Certitudinea asupra stăpânirii cunoștințelor dobândite conducea la creșterea prestigiului învățătorului și cointeresarea părinților în sprijinirea instituției școlare²⁴².

Situația statistică de la sfârșitul lunii iulie a anului 1873 consemna un total de 246 de copii cu vârste cuprinse între 6-12 ani, 120 erau băieți și 126 fete. Analiza cifrelor și calculul procentual ne îndrumă spre concluzia că din cei 246 de copii obligați a frecvența școala, în anul 1873-1874, ceea ce reprezintă 11, 76% din totalul populației s-au prezentat la examenul final 55, adică 22, 35% din totalul populației școlare, după cum rezultă din **Tabelul 6**. Situația s-a îmbunătățit un an mai târziu, când prezența a crecut la 42, 10%. Procesul verbal a fost semnat de Inspectorul Ioan Desianu, membrii consiliului parohial, Savu Moldovan, Savu Păcurariu, Alexa Avram, Nuțiu Pelea, George Mihuția, Cațiu Nuțu²⁴³.

Tabelul 6. Rezultatele la examenele din anii școlari 1873-1874 și 1874-1875

Micălaca	Localități aparținătoare				Nr. Instituții școlare				Nr. Învățători			
1873/1874	2				1				1			
1874/1875												
Nr. Populație	Bărbai				Femei				Total			
	1873/1874		1874/1875		1873/1874		1874/1875		1873/1874		1874/1875	
	1074		949		1017		954		2091		1903	
Copii obligați a frecvența școala	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
	120	11,17	90	9,48	126	12,38	100	10,48	246	11,76	190	9,98
Prezența la examen	47	39,16	51	5,37	8	6,34	29	29	55	22,35	80	42,10

Sursa: S. J. A. N. A. , *Fond Școala din Micălaca*, nr. inv. 211, dos. 1/1873, f. 5; *Ibidem*, dos. 2/1874, f. 5.

²⁴² *Tribuna Poporului*, Arad, II, 1898, nr. 135, 30 iunie/18 iulie, p. 661-662.

²⁴³ S. J. A. N. A. , *F.Șc.M.B.O.R.*, nr. inv. 211, dos. 1/1873, f. 5; *Ibidem*, dos. 2/1874, f. 5.

Caracterul public a asigurat prilejul participării întregii comunități. Era momentul în care se putea producea o mobilizare în vederea susținerii învățământului²⁴⁴. „Examenul e – și trebuie să fie – și pentru învățător, și pentru învățăcei, un moment festiv. Pentru învățător: fiindcă e o dare de seamă în public despre rezultatul activității sale în decursul timpului de instrucțiune; iar pentru elevi tot astfel, fiindcă le dă prilejul de a arăta – înaintea fruntașilor comunei, în deosebi și înaintea părinților, cari încă obișnuiesc a fi prezenți – rodul științei lor de carte”. Unii dascăli nu au manifestat o atitudine favorabilă, pentru că, deseori, se iscau conflicte între preot, învățător și comisarii trimiși²⁴⁵. Aceste disensiuni nu trebuiau să existe. Scopul examenelor nu era de a se scoate în evidență „cine este cel mai modern pedagog”²⁴⁶.

În urma examinării erau întocmite rapoarte: comitetul parohial raporta celui mai apropiat sinod rezultatele examenului; comisarul inspectorului, inspectorulul consistoriului eparhial. Delegatul consistorial analiza rezultatele școlare și făcea propuneri de îmbunătățire a situației școlare, acolo unde situația o impunea.

Elevii, în funcție de rezultate, primeau atestate școlare. Erau elaborate numai în limba română elevilor, care au absolvit cursul regulat de 6 ani ale școlii elementare confesionale ortodoxe, celor care se transferă la o altă școală „sau se dimit din școală cu învoirea autorităților superioare școlare”. Atestatul de dimitere din școală nu îl primeau elevii care au defecte fizice sau spirituale irecuperabile, cei care au trecut peste vârsta maximă obligatorie și despre care învățătorul a admis că nu erau capabili să mai facă progrese. În aceste acte era consemnată cauza.

Rubricatura absolutoarelor și a atestatelor de dimitere avea următorul conținut: numele complet al elevului, durata frecventării instituției școlare, calificativul pentru purtarea morală: deplin corespunzător, corespunzător, puțin corespunzător, necorespunzător; diligența: foarte diligent, diligent,

²⁴⁴ *Regulament pentru organizarea învățământului în școlile populare... 1906*, p. 32-35; *Instrucțiune și dispozițiuni pentru îmbunătățirea învățământului și a stărilor școlii populare confesionale de sub jurisdicția Consistorului roman ortodox din Arad*, Arad, 1907, p. 13.

²⁴⁵ *Instrucțiune și dispozițiuni pentru îmbunătățirea învățământului ...1907*, p. 13-14.

²⁴⁶ Soroștineanu Valeria, *Școala confesională românească din Arhiepiscopia ortodoxă a Transilvaniei (1899-1916)*, Ed. Universității Lucian Blaga din Sibiu, Sibiu, 2007, p. 53.

puțin diligent, neglijent. Calificativele obținute la examenele școlare erau: foarte bine, bine, suficient, insuficient. Rezultatele excepționale erau apreciate la sfârșit prin: eminent, foarte bine, bine, suficient, insuficient. În situația unui transfer, când elevul primea un atestat de frecvență și un atestat de cererea părinților sau tutorilor, actul cuprindea perioada de școlarizare, purtarea morală și progresul, precum și necesitatea actului. Atestatele erau scutite de timbre și taxe. Erau semnate de directorul local și învățător. În anumite comune părinții și tutorii primeau de 4 ori pe an înștiințare scrisă acasă despre comportamentul copiilor lor, care erau returnate învățătorului de către elevi cu luarea la cunoștiință a acestora. Însă, marea majoritate au fost încunoștiințați verbal²⁴⁷.

Calitățile excepționale ale dascălilor, cântatul la vioară și organizarea de coruri, dobândite în timpul studiilor preparandiale, creionează imaginea intelectualului din lumea satului, care răspunde necesităților comunității. Il putem numi chiar animatorul vieții culturale sătești, cel care arborează valorile spiritului cutumiar românesc. Corul de plugari din Micălaca Veche a luat ființă în 25 martie 1889. La început coriștii au fost instruiți de către maestrul Ioan Șuman din Chizătău. A cântat pentru prima dată de Buna Vestire, sub conducerea învățătorului Savu Mihuția²⁴⁸ până în anul 1892. În urma unor neînțelegeri, în privița fondului de bani, alcătuit din cotizațiile coriștilor, coriștii dinspre Mureș l-au ales ca dirijor pe Costa Popovici. Maestrul Ioan Șuman din Chizătău a fost chemat de către coriștii dinspre Mureș, pe cheltuiala lor, să-i instruiască și să-l pregătească drept conducător pe Costa Popovici. Stările tensionate au fost estompate, în timp. Corul bărbătesc a format împreună cu câteva femei corul mixt, cu o activitate de scurtă durată. Repertoriul corului cuprindea răspunsurile liturgice ale compozitorilor Ioan Vidu și Trifon Lugojan, cântări de înmormântare, priceasne, etc. A interpretat o mulțime de cântece populare și naționale: „Cât e țara românească”, „Arcașul lui Ștefan Vodă”, „Imnul lui Ștefan cel Mare”, „Sus opinca”, „Din șezătoare”, „Scoate capul pe fereastră”, „Uite mamă”. Merită amintit un moment important din activitatea corului. Cu prilejul vizitei generalului francez Berthelot în Arad, corul din Micălaca,

²⁴⁷ *Regulament pentru organizarea învățământului în școlile populare...1906*, p. 32-35.

²⁴⁸ *Biserica și Școala*, Arad, XIII, 1889, nr. 16, 16/28 aprilie, p. 128.

îmbrăcat în port popular a intonat câtece naționale „provocând o extraordinară impresie”²⁴⁹.

Învățământul românesc din Micălaca s-a încadrat în tiparele și evoluția celui comitatens arădean. Cu potențial economic, comunitatea micălăceană a edificat și susținut în perioada dualismului austro-ungar două școli, cu câte un învățător. Aceștia la rândul lor s-au implicat în viața cultural-educativă. Au combătut analfabetismul prin ținerea cursurilor pentru adulți, au organizat corul, au participat la diverse manifestări culturale, au contribuit la dotarea școlii. Activitatea învățătorilor s-a extins și în susținerea dezideratelor naționale românești. În 1919, numele lor le regăsim în structurile de conducere ale comunei, pe lista intelectualilor români²⁵⁰.

Activitatea instructiv-educativă a celor două școli confesionale românești a fost completată de **școala elementară poporală comunală**.

Până în anul 1894, comunitatea maghiarilor din Micălaca, formată în marea lor majoritate din meseriași și familii sărace ce se ocupau cu grădinăritul, nu a putut întemeia un edificiu școlar. Una dintre cauze a fost faptul că erau puțini și, în consecință, nu îndeplineau normele legislative. Antistia comunală era, în plus, ostilă față de întemeierea și susținerea unei noi instituții de învățământ.

În anul 1894, a fost înființată școala elementară comunală cu limba de predare maghiară. Cursurile au fost deschise, în 10 septembrie 1894, în casa fierarului Kiss Sándor de către învățătorul Lázár Pál. Cei 28 de elevi au frecventat școala din 1 octombrie același an. Pentru dotarea cu materiale didactice și asigurarea salariului învățătorului, care nu a fost plătit decât la 4-5 luni, inspectorul școlar regal a solicitat și obținut ajutor material din partea Societății culturale Kölcsey și a unor instituții financiare arădene.

Augmentarea numărului copiilor a determinat autoritățile școlare, în anul 1897, să solicite un alt spațiu pentru desfășurarea procesului instructiv-educativ. Cursurile, la care participau elevi români și maghiari, au fost continuate într-o casă închiriată de lângă primărie. Peste câțiva ani, imposibilitatea comunei de a o mai susține financiar l-a determinat pe

²⁴⁹ A. B. O. R. M. V. , preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.* , f. 120-121.

²⁵⁰ Andrei Caciora, Mircea Timbus (coord.), *Orașul și județul Arad după 1 Decembrie 1918. Din amarul lunilor de tranziție către administrația românească. Studiu și Documente*, Ed. Gutenberg, Arad, 2008, p. 110.

inspectorul școlar regal să solicite în anul 1900 transformarea ei în școală de stat. Prin hotărârea numărul 82. 059 din 19 noiembrie 1900, Ministrul de Culte și Instrucțiune Publică a dat aviz pozitiv. Din acel an au existat două cadre didactice. Reprezentanții comunei au predat cele 8, 235 arii care aparțineau școlii comunale statului. De asemenea, s-au angajat să plătească 10% din dări către stat și să întrețină edificiul școlar.

Până la construirea noii clădiri, cursurile s-au desfășurat într-o casă închiriată. Președinte al consiliului școlar a fost numit Vaja Antal, iar din 1902 Balogh Zoltán, notarul comunei Micălaca. Creșterea numărului de elevi a impus, în anul 1909, angajarea celui de-al treilea cadru didactic. Dascălii își desfășurau activitatea, în anul școlar 1909-1910, în trei săli de clasă, cu un efectiv de 322 elevi, dintre care 216 români.

Din fondurile școlare care au fost capitalizate și din împrumutul de 24. 000 cor. a fost achiziționat un teren, pe care a fost construită noua școală. Avea două săli de clasă și două locuințe pentru învățători. Ratele lunare au fost plătite din veniturile fondului școlar și din cei 10% ca impozit suplimentar. 400 cor. au fost puse la dispoziție de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice pe toată perioada rambursării creditului, pentru acoperirea cheltuielilor celor 2 locuințe ale dascălilor.

Cadrele didactice care au predat la școala de stat au fost: Szabó György, baroneasa Bedeus Zelma și Imrey Margit²⁵¹.

Ca o componenta finală a coroborării dintre structura etno-confesională, factorii fizico-geografici, economici, sociali, mentali, legislația școlară, extinderea rețelei școlare, frecvența școlară, știința de carte reprezintă un rod al eforturilor autorităților laice și ecleziastice de luminare a poporului. Intersectarea tuturor elementelor permit extrapolări analitice pertinente asupra dinamicii acestui proces. Instituția școlară a răspuns necesităților societății, devenind „un factor generator de civilizație”²⁵².

Analiza datelor furnizate de recensămintele din 1880, 1900 și 1910, în contextul apariției unor prestigioase instituții de cultură și formării unor conștiințe active în susținerea activității școlare din mediul rural și urban, conturează imaginea unei lumi moderne cu valori și mentalități în

²⁵¹ Kehrer Károly, *Aradvármegye és Arad szabad király város népoktatásügye. 1885-1910-ig*, Arad, 1910, p. 94-97.

²⁵² Ioan Munteanu, *Banatul istoric. 1867-1918. Școala. Educația*, vol. 3, op. cit., 462-463.

schimbare. Acestea s-au produs și pe fondul interesului cultivat de autoritățile austro-ungare, ca o continuare a dezideratelor luminate, de diminuare a analfabetismului. Prin „Ordinațiunea” nr. 21. 555, emisă de Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică, în 24 septembrie 1870, s-a dispus derularea cursurilor de alfabetizare pentru adulți, adică „a acelor oameni care în copilăria lor nu au cercetat deloc școala și prin urmare nu știu nici ceti, nici scrie, iară acuma trecând preste vârsta de 15 ani, nu se mai pot îndatori a umbla la școală”. În realizarea acestui proiect au fost angrenați inspectorii școlari de stat, preoțimea, Antistiile comunale, învățătorii. Ultimii urmau a fi remunerați cu 3 fl. pentru fiecare adult. Cursurile, organizate seara, s-au desfășurat între lunile noiembrie-aprilie. Pesoanele peste 15 ani, care s-au putut înscrie la acest curs au fost instruite din citire, scriere, socotit. Orele s-au derulat în incinta școlii, în condiții proprii, diferențiate pe sex. Săracii au beneficiat de material didactic, iar cei care s-au remarcat au fost răsplătiți cu diplome și cărți²⁵³.

Coodonatele analitice ale cifrelor, furnizate de statisticile maghiare, în contextul apariției unor prestigioase instituții de cultură și formării unei conștiințe active în susținerea instituțiilor școlare din mediul rural, conturează imaginea unei societăți moderne cu valori și mentalități schimbate. Numărul știutorilor de carte și apoi calcului procentual a fost posibil datorită rubricii „ir és olvas”.

Tabelul 7. Progresul științei de carte în Micălaca. 1880, 1900 și 1910

Plasa Arad	Numărul						% știutori carte			Diferența 1880/1910
	populației			Știutorilor de carte						
	An									
	1880	1900	1910	1880	1900	1910	1880	1900	1910	
Micălaca	1967	3243	4313	271	1094	2063	13,77	33,73	47,83	+ 34,06

Sursa: *Magyar Statisztikai közlemenyek*, 1900, Budapest, 1902; *Magyar Statisztikai közlemenyek*, 1910, Budapest, 1912; Traian Rotariu (coord.), *Recensământul din 1880. Transilvania*, Ed. Staff, 1997

²⁵³ Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, *Școală și comunitate în secolul al XIX-lea. Circulare școlare bănățene*, Presa universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2002, p. 36, 302; Ioan Munteanu, *Banatul istoric. 1867-1918. Școala. Educația*, vol. 3, Timișoara, 2008, 462-463. *Ibidem*, op. cit., 462-463; Angela Dumitrescu, *Implicarea corpului didactic în eliminarea analfabeismului din Banat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*. Studii de istorie a Banatului XXX-XXXI, Timișoara, 2007, 221-222.

Analiza cifrelor și procentelor din Tabelul 7 ne conduce spre concluzia că numărul știutorilor de carte, în localitatea Micălaca, a crescut în intervalul cronologic 1880-1910 de la 13, 77% la 47, 83%. Strădania autorităților școlare românești de diminuare a analfabetismului a început, timid, să-și culeagă roadele²⁵⁴.

Realizarea Statului Național Unitar Român, consfințit prin Unirea din 1918, a marcat profunde transformări în viața școlară. În cadrul conferinței profesorilor, organizată la Alba Iulia în 2 decembrie 1918, în prezența lui Pan Halipa – vicepreședintele Sfatului Țării din Basarabia și Alecu Procopovici – profesor la liceul român din Cernăuți, cei prezenți au hotărât: 1. predarea în școala primară exclusiv în limba română; 2. a. în preparandii se va preda numai în românește, sunt excluse limbile maghiară și germană, iar în cea de fete se va introduce facultativ limba franceză; în gimnaziile și școlile civile predarea se va face în limba română, maghiara rămâne facultativă pentru clasele superioare, iar germana va fi înlocuită cu franceza. Predarea în limba germană va fi redusă la câteva ore. C. în școlile comerciale se va preda dreptul privat și criminal. S-a propus elementele constituțiunii de corespondență comercială. 3. La orele de geografie se va utiliza numai nomenclatorul românesc. „Geografia Ungariei” urma a fi înlocuită cu cunoștințe geografice asupra ținuturilor locuite de români. Studiul despre geografia Ungariei noi se va limita la geografia universală. 4. Istoria Ungariei va fi înlocuită cu cea a românilor, rămânând doar elemente care sunt legate de istoria românilor și relațiile cu Ungaria în cadrul istoriei universale. 5. În locul „Constituției patriei” se va studia doar dreptul privat și criminal, pe parcurs urmând a fi îmbogățite cu studiul Constituției României. Procesul verbal al ședinței urma a fi trimis Consiliului Dirigent, care va analiza propunerile și va hotărî cadrul legal al unificării învățământului românesc²⁵⁵.

Prin Decretul pentru organizarea învățământului primar nr. 13869 din 1919, menit să asigure unitatea învățământului și salarizarea corespunzătoare a dascălilor în noul stat constituit a debutat procesul de etatizare

²⁵⁴ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul din 1880. Transilvania*, Ed. Staff, 1997, p. 27; *Magyar Statisztikai közlemenyek*, 1900, Budapeșt, 1902, p. 332-333; *Ibidem*, 1910, Budapeșt, 1912, p. 332-333.

²⁵⁵ *Românul*, Arad, VII, 1918, nr. 32, 5/18 decembrie, p. 3; *Biserica și Școala*, Arad, XLII, 1918, nr. 51, 16/29 decembrie, p. 3.

a școlilor confesionale. Legea învățământului normal primar din 1924 a stipulat durată învățământului de 7 ani, dezvoltarea rețelei de grădinițe pentru copii, organizarea cursurilor pentru adulții analfabeți. Regulamentul de aplicare a legii, emis în 1926, prevedea faptul că „învățământul primar este obligatoriu pentru copii tuturor cetățenilor români. El este gratuit în școlile statului”²⁵⁶. Pe aceste coordonate s-a plasat și învățământul din Micălaca după 1918.

După consfințirea actului unirii în vara anului 1919, prin Congresul de pace de la Versailles, autoritățile românești au înființat Inspectoratul Școlar județean. Evenimentele politice din 1918-1919 au afectat edificiul școlar și au perturbat derularea procesului instructiv-educativ. El a fost ocupat în 27 ianuarie 1919, de trupele germane, iar în 26 mai același an de către cele franceze²⁵⁷. Anul școlar, potrivit noilor normative, începea la 1 septembrie și se finaliza în 31 mai, iar luna iunie era destinată excursiilor școlare²⁵⁸.

În anul școlar 1920-1921, instituția de învățământ din Micălaca a primit denumirea de **Școala română națională**²⁵⁹.

Școala primară nr. 15

²⁵⁶ Ioan Codău, *Școala în eoană pe treptele istoriei (1756-2008)*, Ed. Fundației „Moise Nicoară”, 2008, p. 26, 29.

²⁵⁷ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 40, 42.

²⁵⁸ *Românul*, Arad, IX, 1920, nr. 9, 16 ianuarie, p. 1; Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 43.

²⁵⁹ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 43.

Din 1921, învățământul confesional a fost sistat. Școala confesională cu locuință pentru învățător a fost transformată în casa I parohială, locuită de preotul Ioan Ardelean. Sala mică de clasă a fost utilizată ca birou parohial, iar sala mare a fost destinată ședințelor consiliului parohial și repetițiilor corale. În anul 1936, Inspectoratul Școlar arădean a solicitat o sală spre închiriere pentru a înființa o grădiniță. Pentru ca preotul să nu fie deranjat i s-a zidit o intrare separată prin curtea bisericii²⁶⁰.

Școala din Micălaca o regăsim, în anul școlar 1930-1931, sub denumirea de **Școala primară nr. 15**²⁶¹, al cărei director a fost din 1924 până în 1939 a fost D. Ciobotă²⁶². În timpul directoratului lui Nicolae Tărăpoancă (1939-1949)²⁶³, la cele 4 săli de clasă existente, în anul școlar 1941-1942, au fost construite încă două. Mai dispunea de cantină școlară de care era responsabilă învățătoarea Demetra Balaban, locuință pentru director, laborator, muzeu, cabinet directoral, sală profesorală, terenuri sportive²⁶⁴.

Ostilitățile celui de-al doilea război mondial au afectat procesul instructiv-educativ al școlii. Cinci săli de clasă au fost ocupate de serviciul Inspectoratului CFR, iar în sala a șasea, neterminată, a fost depozitat mobilierul²⁶⁵.

Schimbările politice intervenite după 1948, au vizat trecerea tuturor instituțiilor de învățământ în subordinea Ministerului Învățământului. Întregul edificiu al casei parohiale I, unde a funcționat și grădinița, a fost transformat în instituție de învățământ preșcolar²⁶⁶. Învățământul elementar era din 1958 de 7 ani, iar din anul școlar 1961-1962 a fost prelungit la 8 ani. Anul școlar 1973-1974 a adus noi schimbări. Învățământ gratuit și obligatoriu era de 10 ani²⁶⁷.

Într-o dare de seamă pe anul 1955 din timpul directorului Gheorghe Jebeleanu (1949-1959) s-a menționat că localul școlii din Micălaca dispunea

²⁶⁰ A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, f. 64; Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 44.

²⁶¹ Barna Iustin, *Școala din Micălaca*, în „Cuvântul școlii”, Arad, XV, 2009, nr. 4, seria nouă, martie, p. 3-4.

²⁶² *Vezi* Almanahul cu adrese din orașul și județul Arad, Arad, 1936, p. 32.

²⁶³ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 49.

²⁶⁴ A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, f. 65; Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 49.

²⁶⁵ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 52.

²⁶⁶ A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, f. 64.

²⁶⁷ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 57.

de două clădiri. Una cu șase clase, iar în cealaltă era locuința directorului, cabinetul directoral, magazia de lemne. Edificiul școlar a beneficiat, în anul 1959, de reparații de întreținere – parchetarea a 7 săli de clasă, a sălii profesionale și a camerei pionierilor; au fost instalate 8 sobe de teracotă, a fost reparat acoperișul, a fost construit un gard de cărămidă spre stradă, pe holuri s-a turnat mozaic. Pe atunci director al școlii era Adrian Ghișă. De asemenea, a fost dat în folosință un atelier de lăcătușerie pentru băieți, care-l completa pe cel al fetelor. Lucrările la cel de-al doilea atelier pentru băieți au fost finalizate în anul 1978. Spațiul edificiului școlar din Micălaca a fost augmentat, în anul 1964, cu încă două săli de clasă.

Creșterea spectaculoasă a numărului de elevi a avut drept cauză construirea și darea în folosință a unor blocuri. Edificiile școlare de pe strada Renașterii nr. 250, cu 8 săli de clasă și a celor două școli din Micălaca Nouă de pe strada Fabius au devenit neîncăpătoare. În această situație, autoritățile școlare au hotărât, în

15 septembrie 1981, înființarea **Școlii generale nr. 12**, din strada Mioriței. Ea dispunea de 24 săli de clasă, 3 laboratoare (biologie, chimie, fizică), sală profesorală, secretariat, direcțiune, bibliotecă, sediul organizației de pionieri, cabinet medical. Director a fost desemnat Iulian Negrilă, iar din anul școlar 1982-1983 profesorul Pavel Terpe²⁶⁸. Șirul directorilor a continuat până în prezent cu Mazilu Mihai (1984-1990), Crișan Rodica (1990-2004), Bratu Alexandru (2004-2006), Cosma Stanca (2006-până în prezent)²⁶⁹.

Școala generală nr. 12

În vechea instituție de învățământ, la care s-au făcut reparații în anul școlar 1984-1985, s-au desfășurat cursurile ciclului primar până în anul

²⁶⁸ Iulian Negrilă, coord. , Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.* , p. 58-60, 80.

²⁶⁹ Cosma Stanca, *Repere istorice ale Școlii Generale nr. 12 Arad*, mss. , Arad, 2010, f. nenr. Aducem mulțumiri pentru colaborare.

2005, când a devenit, Liceul cu program sportiv Arad. Actualmente, aici a fost mutată Direcția de Dezvoltare și Asistență Comunitară.

Prin statutul lor social-educativ, cadrele didactice, din Micălaca, în intervalul cronologic 1919-1986 (**Tabelul 8**), au urmărit constant perfecționarea lor continuă, dar și implicarea elevilor în activitățile culturale.

Tabelul 8. Dinamica elevilor și a cadrelor didactice din Micălaca. 1919-1986

An școlar	Localitatea	Nr. elevi	Cadrele didactice
1919-1920	Micălaca Veche	292	I. Dârlea (director) Savu Mihuția, Savu Bugariu, Gh. Putin, Avram Nini, directorul școlii
	Micălaca Nouă	124	Phaffenhuber, I. Borza Iulian Bârză
1920-1921	Micălaca Veche	296	Traian Tabic, cls. I Savu Bugariu (cls. II a) I. Borza (cls. II b) I. Dârlea (cls. III) Avram Nini (cls. IV, V)
	Micălaca Nouă	79	Iulian Bârză
1925-1926	Micălaca Veche	181	D. Ciobotă (director) Savu Mihuția, Savu Bugariu Demetra Balaban Eugenia Ghebelețiu
	Micălaca Nouă	30	Iulian Bârză
1927-1928	Micălaca Veche	194	D. Ciobotă (director) Savu Mihuția, Savu Bugariu Demetra Balaban Eugenia Ghebelețiu
	Micălaca Nouă	73	2 învățători
1929-1930	Micălaca Veche	206	D. Ciobotă (director) Maria Cosma Ștefania Constantinescu, Teodor Stancu, Viorica Nicolin

30-1931	1941-1942		300	N. Tărăpoancă (director), Maria Crainic, Elena Gorgan, Maria Gherebențiu, Aurelia Pinteă, Traian Codreanu, Demetra Balaban, Grigore Dănescu Viorica Laurențiu
	1943-1944		328	9 cadre didactice
35-1936	1944-1945		338	N. Tărăpoancă (director), Maria Cherebețiu, Maria Punichescu, Maria Crainic, Elena Gorgan, Maria Debrețin, Gabriela Ciorogariu, Olimpia Drecin, Demetra Balaban
38-1938	1945-1946		249	N. Tărăpoancă (director), Gh. Nini, Ana Călugăru, Gh. Petrescu, Maria Crainic, Maria Debrecin, Ersilia Tomuța

1951-1952		273	*
1972-1973		502	*
1984-1985	Școala generală nr. 12	2102	*
1985-1986		3000	Pavel Terpe (director), Mihăilescu Georgeta, Țintă Ștefan, Rodica Crișan, Iulian Negrilă, Margareta Bugiu, Delia Radu, Viorica Gaspar, Cristina Costan, Florica Sandor, Elisabeta Gligor, Floare Banea, Maria Iagăr, Mirela Bunaci, Doina Artimon Trifu, Lizica Antonie, Elena Postolachi, Ana Secui, Livia Stănilă, Gertrude Gyekeny, Maria Quint, Ana Benghia, Adriana Chiper, Angelica Moisă, Rodica Teloancă, Stefania Szabo, Anuța Chiș, Botka Elisabeta, Elisabeta Ghiurcan, Teodor Horhat, Constantina Cozma, Tatiana Mureșan, Marian Doleszan, Ecaterina Cioroianu, Florica Vălălaş, Rodica Bistran, Erikö David, Monica Barlabaș, Florina Adoc, Iulia Lazăr, Stela Popescu Trifa, Doina Vâlceanu, Ileana Binchiciu, Speranța Gheorghe, Laviniu Manghera, Nicolae Markus, Valentina Crișan, Elița Pecican, Sena Guler, Avram Ardeu, cornel Serb, Aurica Curuți, Voichița Petrila, Silvia Guzan, Silvia Baltă, Elisabeta Ardelean, Aurica Gârgari, Rodica Sfercle, Steluța Morariu, Elena Popa,

Sursa: Iulian Negrilă, coord. , Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *Școala generală nr. 12 Arad. 200 de ani de existență*, Arad, 1986.

Spicuim câteva dintre acțiunile lor. Împreună cu elevii au organizat serbări școlare în 24 ianuarie 1919 cu prilejul Unirii Principatelor Române, la care au participat și soldații români, aflați în Micălaca. Maiorul Dedu a rostit un discurs în care sublinia datoria fiecărui român de a contribui la

* Nu deținem informații complete.

consolidarea statului român. Cadrele didactice au organizat, în luna mai a anului 1920 o excursie școlară pe Valea Cladovei²⁷⁰.

Învățătorii au participat la Adunarea generală a învățătorilor din județul Arad, organizată în 3-4 iunie 1921, la Palatul Cultural. Prin conferințe și dezbateri, cadrele didactice au beneficiat de o continuă perfecționare. La inițiativa directorului D. Ciobotă, au fost organizate șezători culturale, în cadrul cărora s-au desfășurat o serie de conferințe. Menționăm pe cea din 1925, ce avea ca titlu „Originea poporului român”. În anul școlar 1929-1930 au participat în cercul Aradul Nou la o ședință, în cadrul căreia directorul D. Ciobotă a fost ales vicepreședinte al cercului de învățători²⁷¹.

Tradiția șezătorilor culturale a fost continuată și în anul 1934-1935. Au fost prezentate piese de teatru, cântece naționale, interpretate de corul școlii, dirijat de învățătorul N. Tărăpoancă; dansuri populare „Ardeleana”, „Alunelu”. La acestea s-au adăugat conferințele despre „Portul național” și „Școala Ardeleană”, susținute de învățătoarea Aurelia Pagubă²⁷². În anul 1942, au fost organizate expoziții de țesături și lucruri de mână ale elevilor²⁷³. În toamna anului 1943, în plin război, câteva cadre didactice din Micălaca au participat la constituirea Asociației învățătorilor scriitori, a cărei președinte a fost desemnat învățătorul N. Cristea²⁷⁴.

Ulterior, mai ales după 1990, sistemul educativ s-a racordat la cerințele moderne ale societății. Cadrele didactice – Văsălaș Florica, Trifa Popescu Stela, Revencu Maria, Pecican Elița, Chiper Adriana, Szabo Ștefania, Trifu Doina, Dragoescu Dorina, Curuți Aurica, Donose Maria, Guler Sena, Moisă Angelica, Ardelean Elisabeta, Costan Cristina, Bugiu Margareta, Komadi Maria, Fusaru Melania, Ioja Gheorghe, Manghera Laviniu, Morar Steluța, Mișu Maria, Păiușan Simion, Cătană Valeria, Bărbosu Maria, Drăgan Minerva, Crișan Rodica, Terpe Ecaterina, Mazilu Mihai, Mazilu Maria, Mihăilescu Georgeta, Oprea Elisabeta, Vizitiu Dimitrie, Mnerie Constantin, Sferle Rodica, Panait Florentina, Terșan Iuliana, Aciocirănoaie Lucia,

²⁷⁰ *Românul*, Arad, IX, 1920, nr. 9, 16 ianuarie, p. 1; Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 43.

²⁷¹ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 43, 46-47, .

²⁷² Știrea, Arad, V, 1935, nr. 901, 17 aprilie, p. 2; Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 48.

²⁷³ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 47, 50.

²⁷⁴ *Ibidem*, p. 52.

Lodoabă Otilia, Iancik Stela, Iankai Iuliana, Bozian Florica, Endreffy Ladislau, Komadi Alexandru, Dărău Aurica – și-au adus un aport deosebit ridicarea prestigiului instituțional. Proiectele lor, așa cum sublinia Cosma Stanca, directorul școlii, au fost continuate de „alți dascăli inimoși”: **învățători:** Radu Delia, Benghia Ana, Antoneac Mariana²⁷⁵, David Erico, Vida Daniela, Ristin Ramona, Hajdu Melinda, Maghici Daniela, Boc Ramona, Morar Gabriela; **profesori:** Cosma Stanca, Kuharek Florina, Cîrlig Rodica, Barbosu Mirela, Șerban Monica, Nistor Sofia, Milaș Flavius, Tabuia Melania, Stefu Ana Maria, Nădășan Jelina, Țiu Marius, Sida-Roman Marcela, Cociuba Viorica, Ersek Iosif, Katko Anuța, Ancuța Irina, Jurjeu Veronica, Frățilă Giorgia, Szalka Cristina, Lile Andrada, Timofte Florin; Bibliotecar: Meteș Paraschiva; Secretar: Buciu Adinela – implicați în derularea de programe, proiecte și parteneriate educaționale”.

Dintre numeroasele proiecte și parteneriate menționăm: Proiectul „Școală după școală”, derulat la ciclul primar din anul școlar 2004-2005; „Ziua Porților deschise”; „Spring Day in Europe”; „Împreună să salvăm o pădure”; parteneriate cu grădinițele din cartier (PN 11, PN 18, PP 7, PP 18); cu școli din municipiul și județul Arad – Școala Generală Nr. 1, Școala Generală Nr. 5, Școala Generală Nr. 8, Școala Generală Nr. 9, Școala Generală Zădăreni, Școala Generală Șeitin, Școala Generală Mândruloc, Grupul Școlar „Gr. J. Tajovski” Nădlac; Centrul de Educație Incluzivă Arad și Șiria, Centrul Școlar”Sava Brancovici” Ineu; Școli din Cehia și Ungaria (River Side School Praga, Școala Românească Batania); Teatrul de Marionete, Biblioteca Județeană Arad, Poliția Rutieră, Poliția Comunitară, Poliția de Proximitate, Pompieri, Jandarmerie, medicul stomatolog, Media Kinder, Real, Carrefour, Edu-Soft Educațional Tg. Mureș, diverse edituri din țară; Parcul Național Lunca Mureșului. La acestea se adaugă activitățile cu caracter omagial – 1 Decembrie, 15 Ianuarie, 24 Ianuarie, 1 Iunie, 9 Mai, Ziua Eroilor, 5 Iunie; cele de colectare a deșeurilor și igienizarea împrejurimilor școlii; precum și serbări școlare.

Olimpiadele și concursurile școlare la care au participat elevii școlii însoțite de rezultate bune au încununat activitatea cadrelor didactice.

Dascălii mărinimoși au contribuit alături de elevi la apariția revistei semestriale „Tinere mlădițe”.

²⁷⁵ Aducem mulțumiri d-nei învățătoare Mariana Antoneac pentru sprijinul acordat.

Edificiul școlar a fost reabilitat. A fost construită o sală de sport modernă, sălile de clasă au fost dotate cu mobilier modern; mai funcționează laboratoare de biologie, fizică, chimie și un cabinet de informatică, conectat, în permanență, la internet²⁷⁶.

Sala de clasă Școala generală nr. 12

Fondul de carte al bibliotecii școlare a fost îmbogățit, în anul 1934-1935, cu noi volume. În anul 1942, dispunea 300 de volume, în 1950 de 423, iar în 1985-1986, Școala nr. 12 deținea 12. 580 volume. Regăsim, în bibliotecă, în anul 2010, cca 15. 000 de volume²⁷⁷.

Școala generală nr. 22 „Caius Iacob”

Alături de Școala generală nr. 12, o altă instituție de învățământ avea să-și deschidă porțile din anul școlar 1985-1986. În 15 septembrie 1987, și-a au început cursurile **Școala cu clasele I-VIII nr. 22**, din Micălaca, aflată pe stada Nucet la nr. 3, sub conducerea directorului, profesorul de matematică, Ștefan Ținta. Cei 1500 de elevi înscriși în anul școlar 1987-1988 au fost grupați în 24 de clase.

Baza materială inițială a școlii, cu timpul, a fost îmbunătățită. Instituție de învățământ dispunea și de 3 laboratoare, o bibliotecă, un atelier școlar și 2 terenuri sportive. Sala de sport, situată la etajul I, a fost dată în folosință în anul școlar 1994-1995. La parter, au fost amenajate 4 săli de clasă, 2 ateliere – unul pentru fete, altul pentru băieți – ateliere pentru mecanicul

²⁷⁶ Cosma Stanca, *Repere istorice ale Școlii Generale nr. 12 Arad*, mss., Arad, 2010, f. nenr.

²⁷⁷ Iulian Negrilă, coord., Rotaru Lucia, Iovan Mihai, *op. cit.*, p. 47, 50, 58, 88; Cosma Stanca, *Repere istorice ale Școlii Generale nr. 12 Arad*, mss., Arad, 2010, f. nenr.

Biblioteca Școlii generale nr. 22
„Caius Iacob”

Clasă de step by step a Școlii generale nr.
22 „Caius Iacob”

de întreținere și pentru tâmplar²⁷⁸. Pe lângă săli de clasă și laboratoare de fizică-chimie, biologie, mai existau o sală festivă, cabinete de limbă franceză, religie, informatică, săli de meditații și consultații, cabinet metodic pentru clasele I-IV, cabinet medical și de recuperare motorie, sala de sport pentru clasele I-IV, direcțiune, sala profesorală, secretariat. De asemenea, dispune de o bibliotecă a cărei patrimoniu bibliofil s-a ridicat la circa 15.000 de volume și o librărie.

Ca o inovație pentru orașul Arad, din anul 2002-2003, a fost înființată prima clasă de învățământ alternativ Step by step. Inițiativa a aparținut doamnei inspector Corina Uzun. În 2007 au funcționat 4 asemenea clase²⁷⁹. Elevii celor patru clase de step by step beneficiază de masă la cantina școlii²⁸⁰.

Profesorul de limba română și poetul Vasile Man, alături de colectivul școlii, a editat, în 1995, revista „Cuvântul Școlii”. Primul număr a apărut în luna martie. Colegiul de redacție de atunci a fost compus din profesori:

²⁷⁸ Barna Iustin, *Școala din Micălaca*, în „Cuvântul Școlii”, seria nouă Arad, XV, 2009, nr. 4, martie, p. 3-4; Mihai Iovan, *Școala generală nr. 22 Arad*, în „Cuvântul școlii”, Arad, VIII, nr. 25-26, mai-iunie, p. 1-2.

²⁷⁹ Bistran Rodica, Misarăș Liliana, Oprea Doina, Petrila Rodica, *Step by Step-expresia pluralismului în educație*, în „Cuvântul școlii”, Arad, XIII, 2007, nr. 1, seria nouă, septembrie, p. 9; Mihai Iovan, *Școala generală nr. 22 Arad*, p. 1-2.

²⁸⁰ Barna Iustin, *Școala din Micălaca*, p. 3-4; Mihai Iovan, *După douăzeci de ani*, în „Cuvântul Școlii”, Arad, XIII, 2007, nr. 1, seria nouă, septembrie, p. 3-4.

Vasile Man (redactor coordonator), Florica Anton (secretar de redacție), Iustin Barna, Elena Bușiu, Pavel Goldiș, Viorica Moise, Emilia Neamțu, Letiția Păltineanu (redactori) și elevi: Lucian Novac (responsabil cerc literar), Bodan Cioară, VIII F, Marcela Gdiu, VII

Cantina "colii generale nr. 22 „Caius Iacob”

H, Claudiu Crișan, V B, Oana Tica, VIII E, Carmen Cira, VIII B (membrii), părinți: ing. Emil Martin, (Președintele comitetului cetățenesc de părinți), Viorel Hanc (patron „Tepro Vest” SA Arad), Elena Iorga (bibliotecară), Florian Sărac (electromecanic BAT Arad), ec. Elena Tirlea (SC Azoma SA Arad, contabila Comitetului cetățenesc de părinți)-membrii²⁸¹.

Din 1 noiembrie 2007, instituția a primit denumirea de Școala Generală Nr. 22 „Caius Iacob”. Decizia a aparținut unei comisii formată din profesorii Mihai Iovan, Barna Iustin, Voștinar Mihaela și institutoarea Misarăș Liliana. Emblema școlii are inscripționată o carte, o făclie aprinsă, frunze de stejar și numele școlii, pe un fond albastru și roșu²⁸². Cu prilejul Zilelor cartierului Micălaca, organizate în 6-7 noiembrie 2010, va fi dezvelit bustul academicianului Caius Iacob, patronul spiritual al școlii.

Cadrelor didactice, de-a lungul timpului, s-au racordat la standardele învățământului modern. Elevii școlii îndrumați de învățători și profesori au obținut rezultate remarcabile la olimpiade, concursuri școlare și festivaluri²⁸³. De asemenea, au încheiat parteneriate cu instituții din orașul și județul Arad și au fost derulate proiecte naționale și europene (Tabelul 10).

²⁸¹ Mihai Iovan, *Școala generală nr. 22 Arad*, p. 1-2; *Cuvântul Școlii revistă pentru dascăli, elevi și părinți*, Arad, I, 1995, martie.

²⁸² Iustin Barna, *Denumirea și emblema școlii*, în „Cuvântul școlii”, Arad, XIII, 2007, nr. 1, seria nouă, septembrie, p. 8-9.

²⁸³ *Cuvântul Școlii*, Arad, XIII, 2007, nr. 1, seria nouă, septembrie, p. 14-16; Arhiva Școlii Generale nr. 22 „Caius Iacob”, *Anuar 1997. Istoric. Realizări*, mss., Arad, 1997, f. nenr.

Tabelul 8. Cadrele didactice ale Școlii Generale nr. 22 „Școala Încopă” Arșud, Iași, 2018-2019

Disciplină	Cadrul didactic		Cadrul didactic suplimentar		Total
	Profesor	Asistent	Asistent	Asistent	
1. Limba și literatura română	1	1	1	1	4
2. Matematică	1	1	1	1	4
3. Științe	1	1	1	1	4
4. Istorie	1	1	1	1	4
5. Geografie	1	1	1	1	4
6. Educație fizică	1	1	1	1	4
7. Arte plastice	1	1	1	1	4
8. Educație muzicală	1	1	1	1	4
9. Limba și literatura străină	1	1	1	1	4
10. Activități extracurriculare	1	1	1	1	4
11. Activități de învățământ individualizat	1	1	1	1	4
12. Activități de învățământ diferențiat	1	1	1	1	4
13. Activități de învățământ integrat	1	1	1	1	4
14. Activități de învățământ colaborativ	1	1	1	1	4
15. Activități de învățământ bazat pe proiecte	1	1	1	1	4
16. Activități de învățământ bazat pe probleme	1	1	1	1	4
17. Activități de învățământ bazat pe situații-problemă	1	1	1	1	4
18. Activități de învățământ bazat pe jocuri	1	1	1	1	4
19. Activități de învățământ bazat pe simulări	1	1	1	1	4
20. Activități de învățământ bazat pe roluri	1	1	1	1	4
21. Activități de învățământ bazat pe metode active	1	1	1	1	4
22. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
23. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
24. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
25. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
26. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
27. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
28. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
29. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
30. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
31. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
32. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
33. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
34. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
35. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
36. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
37. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
38. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
39. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
40. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
41. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
42. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
43. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
44. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
45. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
46. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
47. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
48. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
49. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
50. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
51. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
52. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
53. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
54. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
55. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
56. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
57. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
58. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
59. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
60. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
61. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
62. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
63. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
64. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
65. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
66. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
67. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
68. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
69. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
70. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
71. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
72. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
73. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
74. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
75. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
76. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
77. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
78. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
79. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
80. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
81. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
82. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
83. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
84. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
85. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
86. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
87. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
88. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
89. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
90. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
91. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
92. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
93. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
94. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4
95. Activități de învățământ bazat pe metode moderne	1	1	1	1	4
96. Activități de învățământ bazat pe metode tradiționale	1	1	1	1	4
97. Activități de învățământ bazat pe metode clasice	1	1	1	1	4
98. Activități de învățământ bazat pe metode vechi	1	1	1	1	4
99. Activități de învățământ bazat pe metode noi	1	1	1	1	4
100. Activități de învățământ bazat pe metode inovative	1	1	1	1	4

Tabelul 10. Proiecte și parteneriate ale Școlii Generale nr. 22 „Caius Iacob” Arad. 2008-2011* .

* Aducem mulțumiri directorului Iustin Barna și consilierului educativ Mihaela Voștinar.

27.	Proiect național Let's Do It, Romania	Asociația Progresson Arad	2010
28.	Școala părinților	Cls IA Step	2008-2012
29.	„Citește cu noi”	Șc. Gen Nr. 13 „Aron Cotruș”, Șc. Gen.Nr.18 Timișoara	2007/2010
30.	„Să ne cunoaștem istoria locală”	Unitatea Militară „Cetatea Aradului”	2010-2011
31.	Spring –Day for Europe	Proiect european	Annual
32.	„Zambet pentru zambet”	Phoenix International School Patyna India	2009/2010
33.	„Oameni de langa noi”	Fundatia „Betesda”	2009/2010
34.	„Tradiții și valori culturale prezente în școli”	Dimotiko Skolio Nr.5. Trikala Grecece	2009/2011
35.	„Lumea magică a spectacolului dramatic”	Teatrul Clasic „Ioan Slavici”	2010-2014
36.	De la școala la viața profesională spre carieră!	Grup Școlar Henri Coanda	-
37.	Proiect de prevenire a situațiilor de risc școlar „Noi suntem la fel”	DGASPC Poliția municipală	2010-2011
38.	„Copilărie, prietenie... colaborare”	CCD, DGASPC, Lic. Artă, Șc. Gen. Nr.3, Liceul Teologic, Șc. Sambateni	2010-2011

Sursa: Arhiva Școlii Generale nr. 22 „Caius Iacob” Arad.

Pe lângă cele două școli ale cartierului – Școala generală nr. 12 și Școala Generală nr. 22 „Caius Iacob” își desfășoară activitatea din secolul al XX-lea câteva instituții de învățământ preșcolar: Grădinița cu P. N. nr. 11 Arad, Grădinița P. P. nr. 18 „Căsuța Piticilor” Arad, Grădinița P. N. nr. 18 Arad, are două clădiri: una pe strada Fabius,

Grădinița cu P. N. nr. 11 Arad

cealaltă pe Calea Radnei, Grădinița cu P. N. nr. 7. Continuitatea învățământului, de-a lungul secolelor XVIII-XXI, asigurată prin existența edificiilor școlare și desfășurarea unei intense activități cultural-educative a cadrelor didactice²⁸⁴, a creat o tradiție incontestabilă a învățământului micălăcean. Instituțiile de învățământ ale cartierului au fost și sunt păstrătoarele tradiției celei mai vechi școli românești din orașul Arad.

²⁸⁴ Aducem mulțumiri pentru sprijinul acordat în încropirea istoricului Școlii Generale nr. 22 „Caius Iacob” și pentru materialul fotografico-documentar directorului Iustin Barna (profesor de matematică) și consilierului educativ, Mihaela Voștinar (profesor de biologie).

Grădinița P. P. nr. 18 „Căsuța Piticilor” Arad

Grădinița P. N. nr. 18 Arad

Grădinița cu P. N. nr. 7

CAPITOLUL VII.

Viața bisericească din Micălaca

Parohia ortodoxă Micălaca Veche²⁸⁵

Cu toate că prezența populației românești în această așezare coboară în timp spre primele atestări ale localității, informații documentare concrete despre parohia ortodoxă din Micălaca nu avem înaintea de secolul al XVIII-lea. Pentru prima oară este menționat un preot ca funcționând aici în conscripția populației din anul 1743.

Ca parohie figurează, mai întâi, în conscripția bisericilor din eparhia Aradului, întocmită de episcopului Sinesie Jivanovici (1751-1768) în anul 1755. În această conscripție, Micălaca apare, fără nici o specificație legată de anul înființării, printre cele nouă parohii ale protopopiatului Arad²⁸⁶ (Arad, Cicir, Glogovăț, Mândruloc, **Micălaca**, Păuliș, Radna, Sâmbăteni și Șoimoș).²⁸⁷ Așa cum vom vedea însă în continuare, parohia și vechea biserică din Micălaca au existat la înființarea protopopiatului Arad, de care aparține și azi.

Prima biserică din Micălaca Veche

Pe vechea vatră a așezării, în imediata vecinătate a Mureșului, încă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea a existat o veche biserică din chirpici și cărămidă, cu hramul „Sfântul Mucenic Gheorghe”.²⁸⁸

²⁸⁵ Azi, vechea parohie ortodoxă din Micălaca Veche este împărțită în trei parohii: Arad-Micălaca Veche I, Arad Micălaca Veche II și Arad Micălaca Veche III.

²⁸⁶ Protopopiatul Aradului este menționat, pentru prima dată, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în anul 1749 protopop fiind Ioan Albici.

²⁸⁷ Dragomir Silviu, *Statistici sârbești*, în F. D. , an XXIII, nr. 51-52, 21 decembrie 1908, p. 8.

Potrivit antimisului primit pentru acest lăcaș de cult de la episcopul Vichentie Ioanovici (1726-1731) al Aradului,²⁸⁹ sfințirea bisericii a avut loc în anul 1730.

Unii cercetători arădeani, între care îi menționăm pe istoricul Ștefan Lupșa și pe pr. dr. Pavel Vesa, susțin că, înainte de această biserică, în Micălaca ar fi existat o alta, din lemn, așa cum se construiau acestea în toată perioada medievală și mai ales pe Valea Mureșului. Un argument în plus, la această ipoteză este existența pădurii din Micălaca, menționată peste tot în cronicile cercetate, și vechea îndeletnicire a micălăcenilor de transportatori de materiale lemnoase, de calitate, pe râul Mureș.

Din descrierea bisericii sfințite în 1730, care figurează în inventarul din anul 1833, aflăm că acest lăcaș de cult, construit din chirpici și cărămidă, avea 9 ferestre, iar iconostasul era împodobit cu patru icoane mari, împărătești, și 30 de icoane mici²⁹⁰. Conform aceluiași inventar, biserica mai deținea 3 prapori de mătase, două sfeșnice de lemn, așezate înaintea icoanelor împărătești, un tron arhieresc, 30 de scaune bărbătești și 13 scaune femeiești. Ca obiecte de inventar sunt menționate cinci epitrahile, două brâie, două perechi de mânecute, trei feloane, un stihar și mai multe cărți bisericești, în limba română și sârbă.

Dintre cărțile românești, unele tipărite în secolul al XVIII-lea în Țara Românească, menționăm 2 evanghelii, 1 apostol, 3 liturghiere, 1 antologion, 12 minee, 5 octoice, 2 trioade, 2 penticostare, 1 psaltiră, 2 ceasloave, 1 cazanie și 1 molitvenic. Alături de acestea mai existau 1 liturghier, 1 octoih mic, 1 triod, 1 penticostar și 1 ceaslov sârbești.²⁹¹

Turnul-clopotniță, așezat alături de biserică, avea două clopote.

Bunăstarea și dărnicia credincioșilor a permis, în anul 1842, începerea lucrărilor de construcție la o nouă biserică, de dimensiuni mai mari, pe actualul loc. Construcția noii bisericii, a fost aprobată de Consistoriul din Arad, în ședința din 18 aprilie 1841, prezidată de Episcopul Gherasim Raț.

²⁸⁸ Ibidem, p. 572.

²⁸⁹ Antimisul a fost folosit peste ani în capela ortodoxă din Cetatea Aradului. Vezi Demian Tudor, *Date istorice privind așezarea Arad-Micălaca Veche și biserica „Sf. Mare Mucenic Gheorghhe”*, Arad, 1982, f. 16, în Vesa Pavel, *op. cit.*, p. 572.

²⁹⁰ Pavel Vesa, *op. cit.*, p. 573.

Actuala biserică din Micălaca Veche

Noua biserică, terminată în anul 1845, a păstrat hramul celei vechi, adică „Sf. Mare Mucenic Gheorghe”.

În inventarul bisericii pe anii anul 1844-1858, referitor la construcție, se consemnează următoarele: *„Este făcută de comunitate și s-a început zidirea ei în luna lui iunie, în 27, anul 1842 și fundamentul s-a sfințit prin domnul protoprezbiter Gheorghe Petrovici și prin parohii Constantin Iovănaș, Atanasie Stoicovici și Vasile Iovănaș, duhovnic. Epitrop a fost Arsa Drăucean iar birău Gheorghe Berțes(?). Prețul a fost de 17150 fl.”*

Suma de 17150 fl. a acoperit doar zidăria, acoperișul, turnul, bolta și tencuiala exterioară și interioară.

Lucrările au fost executate, conform contractului încheiat, de Iosif Fischer. Biserica, de 25 m în lungime și 12, 5 m în lățime și cu o înălțime de 9 m, a fost construită din cărămidă arsă. Fațadele exterioare au, fiecare, câte patru firide dreptunghiulare cu partea superioară în semicerc, late de 4, 20m, adânci de 0, 70 m și înalte de 7 m. În fiecare firidă se găsește o fereastră. Cele 8 firide sunt încadrate de 10 pilaștrii puternici. Turnul, de 30, 6 m, este cuprins în construcția bisericii, în fața dinspre apus. Are formă pătrată și se sprijină pe 4 pilaștri, 2 în zidul dinspre apus și 2 în pronaos.

În zidul fațadei dinspre apus se află două ferestre oarbe, în care au fost prinse, cu scoabe, două icoane pe tablă, reprezentându-l pe Sf. Mare Mucenic Gheorghe, patronul bisericii, și pe Sf. Mare Arhanghel Mihail²⁹².

Biserica Ortodoxă Română
Micălaca Veche, cu hramul
„Sf. Mare Mucenic Gheorghe”

²⁹¹ Inventarul se găsea în anii 1950-1955, în arhiva protopopiatului Arad

²⁹² În anul 1951 ele au fost înlocuite cu două icoane reprezentându-i pe aceiași sfinți, executate de pictorul Iulian Toader în frescă. Același pictor a realizat și fresca reprezentând evangheliștii de pe cei patru pereți ai turnului.

Biserica a fost acoperită cu țiglă solzi iar turnul cu tablă.

Lăcașul de cult a fost sfințit de Episcopul Gherasim Raț, în 11 noiembrie 1845.

Iconostasul a fost realizat, după sfințire, în perioada 1863-1869. Până atunci a fost utilizat iconostasul vechii biserici.

Noul iconostas, din lemn, a fost executat de Mihail și Lazăr Ianici din Arad, renumiți sculptori de iconostase. Conform proiectului aprobat de Consistoriu, el se sprijinea de pereții laterali și de boltă.

Iconostasul are două rânduri de câte opt coloane suprapuse, la fel ca și iconostasul de la catedrala veche din Arad, cu numeroase ornamente, reprezentând motive geometrice, florale și vegetale, care au fost acoperite cu foiță de aur.

Biserica Ortodoxă Română Micălaca
Veche. Interior

Pictura iconostasul, cea de la strane și de la tronurile (arhieresc și al Născătoarei) a fost realizată de pictorul sârb, Nicolae Alexici, între anii 1868-1870. La lucrări a fost ajutat de fiul său, Dușan Alexici, și el pictor.

Cât privește pictura murală, aceasta a fost executată, mult mai târziu, de către pictorul Iulian Toader din Arad.

Donații făcute bisericii

În timp, pe lângă cărțile din vechea biserică, actuala biserică a fost dăruită cu alte multe cărți, unele, cu litere chirilece, tipărite în tipografia de la Sibiu, în vremea Mitropolitului Andrei Șaguna, altele cu litere latine, produse mai târziu, la Arad sau București.

Alături de cărți, credincioșii, din Micălaca, dar nu numai, au înzestrat lăcașul cu toate cele necesare serviciului religios.

Astfel, în anul când a fost sfințită biserica, Mihuța Alexandru a dăruit un clopot de 670 kg, care a costat 1100 forinți.

Un alt credincios, Dimitrie Alexici,²⁹³ funcționar la primăria din Arad, rudă cu pictorul Nicolae Alexici, a donat bisericii din Micălaca un chivot, șase ripizi, o cruce, două sfeșnice din argint pe prestol, un mormânt al Domnului, o candelă mare din argint, o copie și o linguriță din argint, iar prin testament a lăsat ca, la moartea sa, biserica să primească suma de 250 fl.

În anul 1871, Petru Șirian și George Popovici a dăruit un clopot de 1100 kg, comandat la Viena.

Petru Șirian, împreună cu soția, a mai dăruit bisericii și o Evanghelie ferecată în argint.

Orologiul din turnul bisericii a fost donat de George Cosma, mult timp primar al Micălăcii.

Dochița Boaru a dăruit o perdea de catifea și o cruce de argint

Ioța Pânădan a ridicat crucea de marmură la capătul străzii Frăției.

Florea Colțau a dăruit un steag și un litier.

Ștefan Comloșan, prim-epitrop, cu soția, au donat în 1924 un acoperământ brodat și două stihare preoțești, un acoperământ de catifea pentru mormântul Domnului, un epitaf, un prapur negru cu icoana Sf. Ștefan.

Exemplele pot continua.

Reparațiile făcute bisericii

De la sfințire până în prezent, s-au făcut mai multe reparații și renovări la această biserică. Prima reparație a avut loc în anul 1869, când biserica și turnul sunt văruiți în exterior cu galben, este înlocuită tablă de pe turn, este aurită crucea din turn și se pun cetârne la streșini iar jaluzelele de la ferestrele turnului sunt vopsite cu verde.

A doua reparație, din 1896, a fost de dimensiuni mai mici. S-au făcut reparații la podul bisericii, la turn, și s-a pardosit biserica.

În anul 1913 s-au făcut din nou reparații capitale: s-a reparat acoperișul, burlanele, s-a învelit turnul cu o tablă nouă, s-a îndreptat crucea din turn, care era strâmbă, s-au văruiți pereții în exterior. Lucrările au fost executate de antreprenorul Freiburger Fülöp din Timișoara.

²⁹³ Tatăl lui Gheorghe Alexici, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Budapesta, cunoscut culegător de folclor

În anul 1927, în urma grindinii, care s-a abătut asupra Micălăcii, a fost necesară repararea acoperișului bisericii.

Noi reparații au avut loc în anul 1930 și ele s-au datorat pr. Ioan Ardelean. Cu această ocazie, sub supravegherea arhitectului A. Szabo, a fost mărit și amenajat, în forma în care este azi, locul destinat corului. Tot acum, biserica a fost pictată în interior de pictorul arădean Iulian Toader. Tot el a curățit și icoanele de pe iconostas și de la tronuri. De asemenea a fost introdus curentul electric.

Lucrările au fost terminate în toamnă iar sfințirea, făcută de episcopul Grigore Comșa a avut loc în 14 septembrie.

Următoarea reparație s-a făcut în 1950-51, când au fost executate lucrări de subzidire după planurile arhitectului Fr. Trithaler, zugrăvirea exteriorului și completarea picturii murale din interior de către Iulian Toader și Lișteveanu Lișteavă.

În anul 1966 a avut loc o reparație capitală, după documentația întocmită de arhitectul Francisk Trithaler. S-au făcut reparații importante la acoperiș, lucrări de reparație la zidărie și turn, au fost reparate toate scaunele din biserică și s-a repictat interiorul de o echipă condusă de pictorul Gheorghe Răducanu din București.

Clopoțele din curtea Bisericii Ortodoxe
Române Micălaca Veche

numărul 11, cu o suprafață de 3795 mp. , pe care s-a ridicat biserica a fost amenajată o curte și un parc.²⁹⁴ În curtea bisericii au fost amplasate vechile clopote.

În 1969, după terminarea lucrărilor de pictură interioară, același pictor Gh. Răducanu a curățat icoanele de pe iconostas și a vopsit și aurit din nou sculptura iconostasului. , a stranelor și tronurilor.

Bisericii renovată a fost sfințită de Episcopul Teoctist al Aradului la 2 noiembrie 1969.

Pe lotul din str. Renașterii

²⁹⁴ Parcul a fost amenajat în 1930 la cererea preotului Ioan Ardelean

Monumentul eroilor din fața bisericii

În fața bisericii, locuitorii comunei Micălaca au ridicat un monument din marmură albă pentru a cinste memoria celor 80 de micălăceni, care au murit în Primul Război Mondial. Monumentul a fost executat de pietrarii Mentroth și Steiner din Arad. În anul 1954 el a fost împrejmuțit cu un gard de fier forjat, așezat de un soclu pe beton.

Numele celor morți sunt scrise cu litere de aur:

Monumentul eroilor din fața bisericii

Locot. Savu Bugariu
 Subl. George Iancu
 Serg. Petru Dascăl
 Sold. Vasile Bugariu
 Iovan Nini
 Efta Drăucean
 Iovan Ardelean
 Ioan Cristea
 Pavel Cristea
 Pascu Țirca
 Manuilă Dan
 Petru Pop
 Mitru Comloșan
 Vasile Comloșan
 George Țârnea
 George Bugariu
 Ioan Tătar
 Vasile Șirian
 Savu Miculiță
 Vila Ardelean
 Teodor Ardelean
 Dimitrie Tudur

Mitru Isai
 Nuțu Ciupuligă
 Mitru Miculiță
 Teodor Murășan
 George Căptitan
 Petru Șirian
 George Nini
 George Coti
 Savu Bugariu
 Vasile Glogovicean
 Ioan Glogovicean
 George Păcurar
 Costa Zamoniceri
 George Corbaci
 Ioan Șirian
 George Oană
 Imre Corbaci
 Savu Șirian
 Mitru Isai
 Vasile Comloșan
 Avram Popovici
 Savu Urlea

Lica Todor	Ioan Muntean
Teodor Milon	Savu Tișler
Savu Huț	Ioța Sandici
Savu Pădurean	George Drecin
George Ivan	George Ciupulica
Savu Palca	Savu Botean
Vasilie Mihuția	Costa Abrudan
Mitru Sabău	Costa Isai
George Nădăban	Stava Comloșan
Mitru Ardelean	George Todor
George Isai	Pavel Păcurar
Ioța Murășan	Avram Ardelean
Vasilie Tornea	Ranko Dimitrovici
Savu Nădăban	George Șerban
Iusti Strețcu	Nuțu Dehelean
Mitru Strețcu	Costa Gercea

Celelalte edificii ale bisericii „Sf. Mare Muc. Gheorghe”

1. Casa parohială din str. Renașterii nr. 9

Funcționează din anul 1921 în fosta Școală confesională a bisericii ortodoxe române din Micălaca-Veche. Prin sistarea învățământului confesional, în acel an, clădirea școlii confesionale, aflată în proprietatea bisericii, primește o nouă destinație, fiind transformată în casă parohială, cu locuință pentru preot. Sala cea mai mică a școlii a fost transformată în birou parohial iar o sală mai mare în sală de ședințe. Pe lângă ședințele consiliului parohial aici aveau loc și repetițiile corului bisericii. În anul 1936, consiliul parohial a aprobat închirierea sălii de ședințe de către Inspectoratul școlar din Arad și transformarea ei în grădiniță, cu intrarea separată prin curtea bisericii.

Acest precedent odată creat, biserica din Micălaca pierde, în anul 1948, odată cu apariția legii ce prevedea trecerea tuturor fostelor școli confesionale la Ministerul învățământului, întreaga clădire.

Clădirea casei parohiale, în care în prezent funcționează Grădinița cu program normal nr. 11, a fost retrocedată bisericii în anul 2004, în baza Decretului 196/ 2004.

2. Casa parohială din str. Renașterii nr. 7

La data de 18 sept. 1937, Consiliul parohial și în 19 sept. Adunarea parohială votează construirea unei a doua casei parohiale, pe str. Renașterii la nr. 7, pe locul celei vechi. Ea a fost ridicată de maestru zidar Lovitz Anton din Glogovăț, după proiectul arhitectului arădean Szilaghi. Pentru ridicarea acestui edificiu biserica a primit din partea Municipiului Arad, 20. 000 bucăți de cărămizi și 2500 bucăți de țiglă. Pe lângă aceasta s-au mai folosit unele materiale din demolare iar restul s-au cumpărat.

Lucrarea a început în anul 1938 și s-a prelungit până în 1940. Finisajele de exterior și de interior au fost executate de maistorul Koloman Czister pentru suma de 37. 000 lei. Casa se compunea din trei încăperi din care una a fost folosită ca bibliotecă, arhivă și sală de ședință a Consiliului parohial. Curtea și grădina acestei casei parohiale are o întindere de 1680 mp

3. Casa Culturală

În 14 iunie 1925, corporațiunile parohiale votează construirea unei Case culturale a bisericii ortodoxe din Micălaca Veche pe terenul intravilan deținut de biserică pe str. Voinicilor. Planul construcției realizat de arhitectul Ludovic Novac din Arad, și devizul de cheltuieli, în valoare de 308. 650, au fost aprobate de Comitetul parohial în ședința din 11 iulie 1925. Construcția a început la 15 iulie 1925 și a fost terminată în opt săptămâni.

Edificiul era compus dintr-o sală mare, lungă de 14 m și lată de 8 m, care avea zidită în interior o scenă, cu un metru mai înaltă față de dușumea. În fața scenei, puțin mai jos decât pavimentul era amenajat un loc pentru muzică iar de o parte și de alta a scenei, două încăperi pentru cei care urcau pe scenă. În această casă culturală s-au ținut, până în 1949, când a fost naționalizată de stat, toate concertele religioase, organizate la marile sărbători de peste an, și jocul duminical pentru tineret.

Preoții bisericii din Micălaca-Veche

De-a lungul vremii la biserica din Micălaca Veche au servit următorii preoți: Toader (1743), Ioan Popovici (1755), Ștefan Baterschi (1767), Mihail Popovici (1767), Ștefan (1771), Mihail (1771), Gheorghe Versits (1776, 1786), Gheorghe Popovici (înainte de 1791 și la 1810)²⁹⁵, Ioan Ioanovici (1791,

²⁹⁵ În anul 1810, preotul Gheorghe Popovici fiind bătrân, îl cere ca și capelan pe fiul său Gheorghe. Vezi Vesa Pavel, *op. cit.*, p. 573.

1793), Ioan Tomuța (înainte de anul 1810)²⁹⁶, Vasile Pavlovici (1802-1819), Vasile Pasc (1802), Gheorghe Petrovici (1802-1831)²⁹⁷, Vasile Iovănaș (1819-1843), Petru Gheorghevici (1826-1837)²⁹⁸, Constantin-Costan Iovănaș (1823-1843)²⁹⁹, Atanasie Stancovici (1839, 1849, 1855)³⁰⁰, Eftimie Novac (1845-1849)³⁰¹, Leonte

²⁹⁶ După ce a rămas văduv, preotul Tomuța se retrage la o mănăstire, cf. Gheorghe Căvășdan, op. cit., fila 102.

²⁹⁷ Gheorghe Petrovici s-a născut în Micălaca în anul 1794 și a fost hirononit preot în anul 1815 de către episcopul Pavel Avacumovici. În anul 1831 este numit protopop al Aradului. Cf. A. E. O. R. Arad, doc. 47/1831, f. 6v-7, vezi Vesa Pavel, op. cit. p. 573.

²⁹⁸ Petru Gheorghevici s-a născut la Felna în anul 1800 și a fost hirononit preot de către episcopul Iosif Putnic. A absolvit Preparandia din Arad și vorbea bine limbile română și sârbă. Cf. *ibidem*.

²⁹⁹ Constantin-Costan Iovănaș este fiul lui Vasile Iovănaș, din anul 1823 funcționând ca și capelan pe lângă tatăl său. Moare în anul 1843.

³⁰⁰ Atanasie Stancovici (Stan) este nepotul unui negustor stabilit, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea la Ghiroac. Unul dintre fiii săi, Petru, este tatăl preotului Atanasie. Acesta a absolvit cursurile Liceului de Stat din Arad și Teologia la Carloviț. A mai studiat Dreptul la Kesmark, după care a fost hirononit preot. A mai funcționat ca preot și la Milova. La 11 februarie 1873, la doar 60 de ani, trece la cele veșnice. Este tatăl lui Mircea V. Stănescu, marele avocat, om de cultură și om politic din Arad, cf. Octavian Lupaș, Figuri arădene: Mircea V. Stănescu (1841-1888), Arad, 1936, pp. 8-9.

³⁰¹ Eftimie Novac a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1839. Se implică total în Revoluția de la 1848 din Arad, fiind menționat de Atanasie Șandor (vezi Memorialistica revoluției de la 1848 în Transilvania, p. 90) în lucrarea sa memorialistică, amintind că preotul din Micălaca – nu îi dă numele – a fost prins și palmuit de către husarii care „umblau pe ulițe ca niște sălbatici”. Preotul Eftimie Novac se alătură revoluționarilor încă de la început. În memoriile sale, maiorul Kolai Kovacs Emeric îl laudă pe preotul Eftimie Novac pentru merite deosebite în ceea ce privește asediul Cetății Aradului, semn că preotul micălăcean a participat efectiv la lupte. Mai mult, preotul Novac îi cere vicecomitelui Aradului, Veres Antal, să intervină pe lângă episcopul Gherasim Raț, pentru ca acesta din urmă să-i dea dezlegare să meargă, alături de alți revoluționari arădeni, în tabăra de la Secskerek, pentru a lua contact cu conducătorii revoluționarilor de acolo și pentru a lupta împreună. Vicecomitele îndeplinește solicitarea preotului din Micălaca, ba mai mult, solicită ca pe toată perioada când preotul Novac este plecat la luptă, parohia să-i fie reținută în bună stare, iar soției sale să-i fie asigurată subzistența. Episcopul Gherasim Raț refuză să aprobe plecarea la luptă a preotului Eftimie Novac. Un an mai târziu, numele preotului Eftimie Novac apare pe o scrisoare de garanție, prin care solicita eliberarea unui enoriaș din Micălaca, arestat de către autorități în urma unui denunț fals. În urma scrisorii, enoriașul este eliberat, semn că preotul Novac se bucura de credibilitate în fața autorităților. În anul 1863 ajunge în conflict cu credincioșii din Micălaca, iar protopopul Ioan Raț al Aradului este însărcinat cu anchetarea cazului. Se pare că micălăcenii aveau dreptate, deoarece din acel an preotul Eftimie Novac este mutat în parohia din Șomoșcheș. (Vezi Protocolul ședinței consistoriale din anul 1863).

Gherga (1853-1873)³⁰², Ioan Monția (1863-1887)³⁰³, Moise Babescu (1869)³⁰⁴, Ioan Cioara (1877-1888)³⁰⁵, Iustin Dascăl (1888-1924)³⁰⁶, Ioan Morariu (1897-1918)³⁰⁷, Mihai Lucuța (1895-1902), Ioan Marșieu (1918-1940),³⁰⁸ Ioan Ardelean (1920-1949), Gheorghe Căvășdan(1949-1974), Damian Tudor (1974-1995), Iacob Bupte din 1979, Pavel Galiș din 1993, Emil Roman(-2010) și Mircea Bupte din 2010.

Singurul diacon cunoscut la Micălaca a fost Chiril Popovici, care a funcționat pe la 1777, fiind și învățător la școala confesională din sat.

*

Din rândul acestor preoți, care au servit în Micălaca, s-au remarcat câteva personalități.

1. Preotul Ioan Ardelean (1883-1949)

Preotul Ioan Ardelean este unul dintre optanții care, în 1920, și-a părăsit satul natal, Chitighaz, din Ungaria de azi, și a decis să trăiască în

³⁰² Leonte Gherga a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1833. Nu cunoaștem unde a funcționat până în anul 1853, când este numit în Micălaca. Păstorește vreme de două decenii credincioșii din Micălaca. Moare în anul 1873 și este înmormântat în cimitirul din parohia Micălaca.

³⁰³ Ioan Monția s-a născut la Șicula și a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1858. În anul 1862 este hirotonit preot de către episcopul Procopie Ivașcovici. Moare în anul 1887, fiind înmormântat în cimitirul parohiei Micălaca. (ANDJ Arad, FPOR Arad, dosar 63, f. 88.)

³⁰⁴ Moise Babescu s-a născut la Lipova și a absolvit Institutul Teologic Arad în anul 1869. La 3 aprilie 1873 este numit ca preot în Micălaca, dar funcționează aici doar câteva luni, deoarece este transferat la parohia din Felnac.

³⁰⁵ Ioan Cioara s-a născut la Ciუმeghiu (Bihor) în anul 1851. În anul 1871 a absolvit Institutul Teologic din Arad. La 21 august 1871 este numit ca învățător la Școala din Micălaca, iar în anul 1877 este hirotonit preot la Biserica din Micălaca, de către episcopul Ioan Mețianu. Funcționează ca preot în Micălaca până în anul 1888, când trece la cele veșnice, fiind înmormântat în cimitirul din Micălaca. (ANDJA, fond POR Arad, dos. 63/1884, fila 88.)

³⁰⁶ Iustin Dascăl s-a născut la Comlăuș, în anul 1861. În anul 1880 a absolvit cursurile Institutului Teologic din Arad, iar la 20 august 1884 este hirotonit preot de către episcopul Ioan Mețianu. A funcționat ca preot în Micălaca până în anul 1924, când, la 2 februarie trece la cele veșnice, fiind înmormântat în cimitirul parohial de aici. (Ibidem, dos. 116, fila 26.)

³⁰⁷ Ioan Morariu s-a născut la Cermei în anul 1875 și a absolvit Institutul Teologic Arad în anul 1897. Moare la 3 decembrie 1918 și este înmormântat în cimitirul parohial din Micălaca.

³⁰⁸ Ioan Marșieu s-a născut la 19 iunie 1892 la Socodor. Școala primară o face în satul natal, iar liceul la Brad și la Năsăud. În anul 1915 a absolvit Institutul Teologic din Arad, iar la 14 noiembrie 1918 se căsătorește cu Minodora, fiica preotului Gheorghe Ardelean din Pădureni, în același an fiind hirotonit preot la Biserica din Micălaca. Funcționează aici până în anul 1940, când este numit protopop al Lipovei. Moare în anul 1953 și este înmormântat la cimitirul Eternitatea din Arad. (Gheorghe Căvășdan, op. cit. , pp. 106-107).

România și să se pună în slujba neamului său. Și într-adevăr, biografia sa reprezintă o mărturie a dăruirii pe care a arătat-o de-a lungul vieții, micălăcenilor care l-au primit în comuna lor.

S-a născut la 4 ianuarie 1883 în Chitighaz (azi localitate în Ungaria) într-o familie care a dat 7 generații de preoți. Tatăl său, preotul Iosif Ardelean, parohul bisericii din Chitighaz, autor al unei monografii³⁰⁹ și a altor scrieri, a fost o pildă de cărturar pentru copii săi.³¹⁰

Ioan Ardelean face școala primară în sat apoi urmează liceul din Szarvas. Examenul de maturitate îl dă la Budapesta, după care se înscrie la Institutul Teologic din Arad, pe care îl termină în anul 1903. Se căsătorește cu Felicia Mihulin, fiica preotului Augustin Mihulin din Sebiș, cu care va avea 3 copii, și este numit preot la Ineu însă după o vreme se mută în satul său. În timpul primului război mondial a fost confesor militar și a însoțit armata pe diferite fronturi. Întors de pe front, în 1920 se pune problema să opteze și se refugiază cu familia în România. Aduce cu el o carte (Adunarea Cazaniilor, Viena, 1792) și o icoană împărătească (Isus Pantocrator), care a aparținut iconostasului bisericii din Chitighaz³¹¹. Se stabilește în Micălaca unde va fi capelan al părintelui Iustin Dascăl și confesor militar al garnizoanei din cetatea Aradului. După moartea părintelui Iustin Dascăl rămâne preot paroh în Micălaca Veche până la moartea sa, din 18 martie 1949.

De numele lui se leagă o mulțime de realizări. În 1925 deschide „Casa culturală a bisericii ortodoxe române din Micălaca”, în 1930 face o reparație exterioară și interioară la biserică, amenajează parcul din jurul bisericii și zidește casa parohială. De asemenea, a reușit să câștige pe seama bisericii două intravilane, pe Calea Armatei Roșii nr. 214 și 216.

În sfârșit, asemeni tatălui său a scris și el o Cronică a parohiei Micălaca Veche, de 17 file, rămasă, la moartea sa, în manuscris la parohie.

În afara parohiei a activat vreme de 15 ani ca și consilier eparhial la Secția economică, apoi a fost conferențiar la Școala de meserii și la

³⁰⁹ Iosif Ioan Ardelean, *Monografia comunei Chitighaz*, Arad, 1893

³¹⁰ Preotul Iosif Ardelean din Chitighaz a avut patru copii, pe Ioan Iosif, Aurelia, Nicolae și Minerva.

³¹¹ Elena Rodica Colta, *Date și documente noi despre preotul Iosif Ioan Ardelean din Chitighaz*, în Simpozion, Giula, 2004, p. 114-129

Atelierele CFR Arad. O activitate importantă a desfășurat și în plan politic. Încă în 1920 a fost numit deputat în primul parlament al României întregite. A doua oară a fost ales deputat în parlamentul țării în perioada 1933-38. Ca deputat, mai ales în a doua legislatură, s-a luptat pentru interesele micălăcenilor și a arădenilor în general. Reamintim de scutirea micălăcenilor de impozite după inundația din 1932 și de obținerea banilor de răscumpărare a pășunilor expropriate de CFR, de ajutoarele bănești obținute pentru construirea bisericii din Grădiște.

Nu i-a uitat nici pe românii refugiați din Ungaria, intervenind pentru colonizarea celor din Giula și Chitighaz pe moșia Utviniș și Iratoș.

Pentru meritele sale a primit recunoașterea bisericii și a statului român. În timpul războiului i s-a conferit „Crucea pentru Merite” iar pentru activitatea parlamentară Semnul onorific „Vulturul României”.

Ca preot a fost distins în 1930 cu brâu roșu, iar în anii următori cu „Răsplata muncii pentru biserică” clasa I.

2. Preotul iconom-stavrofor Gheorghe Căvășdan (1920-1991)³¹²

Unul dintre preoții de mir arădeni, care s-a remarcat în mod deosebit prin activitatea pastorală și administrativă din perioada imediat următoare terminării celui de-al doilea război mondial, a fost preotul iconom-stavrofor Gheorghe Căvășdan din Arad.³¹³

S-a născut la 19 aprilie 1920 la Gepiu (jud. Bihor), fiind fiul cel mai mare, din cei trei copii ai soților Nicolae și Iuliana (născută Bărdaș). După absolvirea școlii primare în satul natal (1926-1932), a urmat cursurile Școlii Normale din Oradea (1932-1940). La terminarea celor opt clase de la Școala Normală, și-a luat diploma de capacitate pentru învățători, fiind clasat al cincilea pe centru, din cei 146 prezenți la examen. După Dictatul de la Viena, la 10 octombrie 1940, s-a refugiat la Arad, și s-a înscris la Academia Teologică, pe care a absolvit-o în anul 1944.³¹⁴ La 12 iunie 1944 a susținut

³¹² Pavel Vesa, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008, pp. 487-490.

³¹³ Pentru întregirea datelor biografice, părintele dr. Pavel Vesa, al cărui articol din lucrarea mai sus citată îl preluăm integral, s-a orientat după *Monografia istorică a Parohiei Arad-Micălaca Veche*, scrisă chiar de preotul Gheorghe Căvășdan, din Necrolog „A. B.”, anul II (41), NR. 1. 3, 1992, P. 115, iar alte informații au fost preluate de către autor de la preoteasa Cornelia Căvășdan și de la ing. Gheorghe Valentin Căvășdan.

³¹⁴ La sfârșitul anului școlar 1943/1944 au absolvit un număr de 9 teologi, dintre care amintim pe Ioan Cosma din Măderat, Tiberiu Dârlea din Galșa și Gheorghe Popa, din Felchriu,

examenul de capacitate preoțească, obținând calificativul „Foarte bine”, în urma căruia i s-a dat dreptul de a ocupa parohii de clasa I-a. În perioada studenției, tânărul teolog Gheorghe Căvășdan a condus corul *Societății de lectură Episcopul Grigorie* a studenților teologi arădeni.³¹⁵ În anul 1956 și-a susținut licența în Teologie la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, cu un subiect de istorie bisericească, Monografia istorică a Parohiei Arad-Micălaca Veche, susținut la catedra de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, condusă de către preotul prof. dr. Ștefan Lupșa, un alt bihorean. Cu părinții nu s-a întâlnit timp de patru ani. În vacanțele studențești a fost nevoit să se întrețină singur, desfășurând anumite munci la Academia Teologică sau dând meditații. Cu aprobarea rectorului dr. Nicolae Popovici, împreună cu un alt teolog din Bihor, primește aprobarea de a locui în internatul Academiei Teologice. Tot în această perioadă continuă tradiția corală³¹⁶, în calitate de dirijor la biserica din parohia Arad-Gai, ocazie cu care o cunoaște pe viitoarea soție, Cornelia Gligorescu, fiica lui Dumitru³¹⁷ și Ecaterina Gligorescu din Arad-Gai. Cununia celor doi a avut loc la 22 august 1943, nași fiindu-le preotul profesor dr. Simion Șiclovan cu soția. Gheorghe și Ecaterina Căvășdan au avut un fiu, pe Gheorghe Valentin Cantemir, născut la 30 iulie 1944. După căsătorie, la 14 iulie 1944, tânărul Gheorghe Căvășdan a fost hirotonit diacon, iar la 15 iulie preot pentru parohia Arad-Ceala, de episcopul Andrei Magieru al Aradului (1936-1960). Nu ocupă parohia imediat, deoarece este încorporat în cadrul Școlii de ofițeri în rezervă Lipova, până în anul 1945. Cu data de 1 noiembrie 1945 este trimis de episcopul Andrei la parohia Arad-Micălaca Veche, în postul rămas vacant prin transferul preotului Traian Popovici la parohia Oradea Velența. În primăvara anului 1946 s-a organizat concurs pentru postul din Micălaca, însă Consiliul eparhial nu a acceptat prezentarea la concurs și a preotului Gheorghe Căvășdan pe motiv că nu avea „îndeplinit un stagiul rural”. În această situație, pentru a-și putea întreține familia, din primăvara anului

jud. Bihor (cf. Săsăujan Mihai, *Academia de teologie ortodoxă din Arad în perioada interbelică*, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2004, p. 198).

³¹⁵ Ibidem, p. 170.

³¹⁶ Corul parohiei a fost înființat în anul 1933, la inițiativa lui Petru Mladin, în timpul preotului Nicolae Ionescu (1920-1940). Pentru amănunte vezi Înființarea unui cor la Gai, în Știrea, anul III, nr. 325, din 5 aprilie 1933, p. 3.

³¹⁷ Dumitru Gligorescu era episcop al bisericii din Arad-Gai.

1946, până în luna iunie 1947, s-a angajat ca funcționar la Fabrica de vagoane „Astra” din Arad. Abia la 1 iunie 1947 a fost numit preot la parohia Mișca din protopopiatul Chișineu-Criș, unde a funcționat până la 31 octombrie 1949 când, prin concurs, este numit la parohia Arad-Micălaca Veche, de care va rămâne legat timp de peste două decenii și jumătate, până la 1 iunie 1974. În parohia Micălaca Veche a desfășurat o bogată activitate pastorală și gospodărească, fiind apreciat și iubit de credincioși. Împreună cu preotul Pavel Dabu, a inițiat un ciclu de predici, pe care le rosteau alternativ, la deniile de miercuri și vineri seara, în timpul posturilor de peste an. Dintre activitățile gospodărești amintim: reparații interioare și exterioare la biserică, construcția clădirii din curtea bisericii, îngrădirea cimitirului și repictarea bisericii, în anii 1951 și 1967-1974. În timp, a îndeplinit și diferite funcții administrative, în cadrul Centrului eparhial: inspector bisericesc (1 iulie 1965 – 30 iunie 1967) și vicar administrativ (1967-1974), sub episcopul Teoctist Arăpașu, viitorul Patriarh. După venirea la Arad a noului episcop, Visarion Aștileanu (1973-1984), preotul Gheorghe Căvășdan a fost transferat la Catedrala-Parohia Arad-Centru. La fel ca și la vechea parohie, și la cea nouă a depus o susținută activitate pastorală și gospodărească.

Ca preot la biserica catedrală, ani de-a rândul a îndrumat pe tinerii teologi hirotoniți în perioada practicii liturgice

De asemenea, s-a îngrijit în mod deosebit de cele două lăcașuri de cult ale parohiei³¹⁸, de reparații interioare și exterioare, de dotarea celor două biserici cu mobilier nou. La inițiativa sa, spre sfârșitul activității sale, pictorul Gheorghe Răducanu din București, a realizat cele trei icoane mozaic de pe frontispiciul bisericii episcopale.³¹⁹ Din păcate, datorită plecării sale prea timpurii dintre cei vii, preotul Gh. Căvășdan nu a mai avut posibilitatea să le vadă aplicate.

Atât la Micălaca Veche, cât și la Arad-Centru, preotul Gheorghe Căvășdan a avut un merit deosebit în organizarea bibliotecilor și arhivelor

³¹⁸ Este vorba despre biserica episcopală și de cea de pe strada Eminescu, cunoscută și sub numele de „Bisericuță”.

³¹⁹ Din păcate, atunci când pictorul Gheorghe Răducanu a venit cu mozaicurile pentru a le așeza în nișele pregătite în acest scop, părintele Gheorghe Căvășdan fiind trecut la cele veșnice, au existat unele voci care s-au opus instalării icoanelor, aceasta numai pentru a-i pune grija memoria celui care a avut inițiativa.

celor două parohii. Era poate o urmare a legăturilor pe care le-a avut cu preotul prof. dr. Ștefan Lupșa, înțelegând foarte bine ce reprezintă arhivele și bibliotecile pentru cunoașterea trecutului poporului român și a vieții sale ecleziastice. Numai pentru că a înțeles ce rol îl au arhivele și pentru cunoașterea istoriei unei comunități, a putut scrie, o valoroasă Monografie istorică a parohiei Arad-Micălaca Veche (Sibiu, 1956), despre care am amintit.³²⁰

Pentru meritele pe care le-a avut în timpul activității, a fost distins cu rangul de iconom-stavrofor și crucea patriarhală.

După o activitate clericală de 46 de ani, la vârsta de 70 de ani, începând cu data de 1 septembrie 1990, preotul Gheorghe Căvășdan s-a pensionat. S-a stins din viață, în Ajun de Bobotează (5 ianuarie), în anul 1991, după o boală necruțătoare și a fost înmormântat în cimitirul „Pomenirea” din Arad. A rămas în amintirea celor care l-am cunoscut ca un preot blând și smerit cu inima, plin de înțelepciune, bun duhovnic și slujitor bisericesc, de un comportament ireproșabil în relațiile cu membrii comunității, cu enoriașii.

3. Preotul iconom stavrofor Demian Tudor (1912-2001)³²¹

La un înalt grad bisericesc a ajuns, prin meritele sale, și părintele Demian Tudor, un micălăcean get-beget. S-a născut în Micălaca, la 9 aprilie 1912, din părinți săraci dar credincioși. Tatăl său, Arsa Tudor, a fost crâșnic, cântăreț și membru în corul bisericesc al parohiei Micălaca Veche. Crescut pe lângă biserică, Damian Tudor, după ce a făcut școala primară în Micălaca – Veche și studiile liceale la actualul Colegiu „Moise Nicoară”, se înscrie la Academia Teologică din Arad, fiind unul dintre cei mai buni studenți. După patru ani(1930-1934) se înscrie la Facultatea de Teologie din București, unde în 1937 își dă licența cu lucrarea „*Monografia sectară a județului Arad*” obținând calificativul „*Magna cum laudae*”.

Nefiind casatorit, își începe cariera nu ca preot ci ca prefect de studii la Academia Teologică din Arad. Un an mai târziu este numit profesor suplinitor la catedra de Patrologie și Patristică.

După căsătoria cu Lucreția Popovici, care are loc în anul 1939 este hirotonit de episcopul Andrei Mager și instalat preot la parohia Arad-Șega.

³²⁰ Lucrarea a putut fi consultată de noi prin bunăvoința familiei, căreia îi mulțumesc și pe această cale.

³²¹ Pavel Vesa, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008, p. 457-464.

Funcționează aici până în 1942 când este transferat la parohia Arad – Centru, unde activează până în 1958. În acest interval au loc ambele arestări. Prima oară este arestat de comuniști în anul 1949 și este închis vreme de 10 luni sub acuzația de uneltire împotriva orânduirii sociale. Revenit acasă continuă să activeze la parohia Arad Centru până în septembrie 1958 când este din nou arestat și condamnat la 20 de ani muncă silnică și 8 ani degradare civică. Aste închis la Gherla, apoi la Aiud, după care în 1961 este trimis la Ostrov, secția Salcia. Este eliberat în 1964 prin Decretul lege 411/1964.

Întors acasă nu i se mai permite să servească la parohia Arad Centru ci este numit la parohia Pecica unde activează ca preot până în 1975.

În 1974, noul episcop Visarion Aștileanu îi aprobă mutarea la parohia Micălaca Veche, unde servește până în 1995.

Din 1991, odată cu reînființarea Facultății de Teologie din Arad, preotul Tudor Damian a fost numit în postul de duhovnic, pe care îl onorează până în 1994.

Pe lângă activitatea preoțească și cea didactică părintele Tudor Damian a desfășurat o bogată activitate publicistică, fiind autorul a numeroase studii și articole apărute în revistele Biserica și Școala, Școala vremii, Tribuna română, etc.

Munca sa închinată bisericii și curajul cu care a suportat calvarul pușcăriilor comuniste, unde a fost închis pe nedrept, îl transformă într-un motiv de mândrie pentru micălăceni.

Cântăreții bisericii din Micălaca Veche

Din numeroșii cântăreți, care s-au perindat în ani, la cele două stranele bisericii, mulți s-au remarcat prin glasul lor.

Totuși doi dintre ei, au rămas în amintirea comunității religioase, ca „cei mai buni” și anume la Dimitrie Ciubotă și Traian Pănădan. Ambii au ajuns cantori oficiali ai bisericii și s-au implicat cu multă dăruire în viața parohiei.

Dimitrie Ciubotă, originar din Șimand, a urmat Preparandia din Arad, obținând în 1904 diploma de învățător și pe aceea de cântăreț bisericesc. Din anul 1921, când a fost numit învățător la școala de stat din Micălaca, funcționează și ca prim cântăreț la biserica de aici.

Traian Pănădan, cu toate că nu a avut diplomă cunoștea notele muzicale și a acumulat o îndelungată practică de strană.

Cântăreții de strană³²²

Strana dr.	Rediș.....
Alexa Avram	Sinaci Maria
Păcurar Ioan	Mișcoi Florin cu soția
Pănădan Traian	Strană stg.
Buzeșan Ilie	Stana Teodor
Stoian Lica	Huț Onică
Cologovician Teodor	Zaslău Pavel
Popovici Ghiga	Munteanu Laia
Mihuța Dumitru	Savu Boar (Drumaru)
Dirijor. Ciobota Dimitrie	Gherman Teodor
Mihuța Ghiorghică	Urlea Stana
Canta Dumitru	Urlea Nicolae
Gabor Conta	Isai Dumitru
Tomuța Petru †	Bugar Dumitru <u>Doța</u>
Isai Nicolae	Pantoș Gheorghe
Tornea Dumitru	Radosav Dumitru
Tudoran Gheorghe	Munteanu a lu Lupu
Lelea Petru	Făgăraș Ioan
Bercea Dumitru	Ardelean Nuțu
Nincu Octavian	Ardelean Ioan
Lupu Marcus	Radosav Teodor
Roșu Lucian	Lelea Oancea
Salvețiu Dragoș	Dobre Pavel
	Bugaru Pavel

„Ghieci”³²³

„În perioada anilor claselor primare, 1935-1942, am participat la biserică la Sf. Liturghie ca „ghiac” și eram 5, 7 sau 8 ghieci. Aveam obiecte de cult: steagul corului, crucea, 2 sfesnice, 2 sau 4 ripizi.

Deci eram 5 ghieci 7 sau 8, în funcție de prezența noastră la biserică sau de sărbătoarea Praznicului.

³²² Listă întocmită de Tornea Dumitru, cântăreț al Bisericii Ortodoxe Române Micălaca Veche.

³²³ Diecii; Cântărețul de strană Tornea Dumitru relatează despre comportamentul ritual al diecilor în biserică și despre sarcinile lor

Ritualul era următorul:

Cel ce era la cruce urmărea și conducea ritualul și toți erau atenți la desfășurarea Sf. Liturghii.

Înainte de a se deschide ușile Împărătești, cel de la cruce îi atenționa pe ceilalți ghieci și în primul rând pe cel de la sfeșnice, pentru aprinderea lumânărilor sfeșnicelor, fără a gesticula.

După ce s-au aprins lumânările sfeșnicelor și s-au deschis ușile Împărătești la altar, în acest moment ne închinam cu aceste obiecte de cult.

După această închinare în fața altarului, mergeam în fața amvonului, în aliniament cu fața spre altar.

În momentul când preotul deschidea ușile Împărătești, noi „ghieci” ne închinam cu obiectele de cult spre altar, după care fiecare luam locul inițial, anume:

-cel de la steag și cruce lângă ușile Împărătești

-cei de la Sfeșnice, în fața sfeșnicelor unde erau lumânările aprinse în biserică în timpul sfinte Liturghii și stingeam lumânările.

Un alt moment deosebit era la „Heruvic,” când preotul ieșea din altar pe ușa din dreapta cu darurile sfinte, iar noi după ce am făcut toate cele arătate înainte și eram iarăși în fața amvonului, ne închinam și treceam în întâmpinarea preotului, după care îl urmam doi câte doi până în fața amvonului, unde pe urmă ne aliniam cu fața spre altar. După ce se închideau ușile Împărătești ne închinam și luam iarăși locurile inițiale.

În perioada când am fost „ghieci” am fost conduși de Dl. Director Ciobotă Dimitrie, directorul Școlii primare, care ne-a învățat să citim și Apostolul. De asemeni participam și la înmormântări ca „ghieci”, unde eram invitați și ziceam rugăciunile începătoare a Prohodului, Sfinte Dumnezeule... , Mărire Tatălui... , Prea Sfântă Treime... , D-ne Miluiește-ne... , Mărire Tatălui și Fiului... Tatăl Nostru... etc.

Pe parcurs de la casă până la cimitir cântam cântări:

D-ne miluiește-ne... În veci pomenirea... , Cu sfinții odihnește... Fericită e calea... , Omul e ca iarba... , Sfinte D-zeule... etc.

Am participat ca „ghieci” și la înmormântarea dirijorului de cor bărbătesc Costa Popovici, care a condus corul 49 ani și a decedat la 31 decembrie 1941.

La înmormântare a participat și Înalt Prea Sfințitul Episcop Dr. Andrei Mageru al Aradului și Hunedoarei din acea vreme.

De asemeni umblam și la sfințirea caselor de Bobotează ca „ghieci” cu părintele Ioan Ardelean, în perioada anilor școlii primare 1935-1942.

Tornea Dumitru, cântăreț”

Vechea activitate corală

1. Corul țărănesc

Primul cor bisericesc din Micălaca Veche a luat ființă în anul 1889 și el a fost condus de învățătorul Savu Mihuța. Pentru instruirea coriștilor a fost angajat Ioan Suman din Chizătău. În anul 1892, corul se rupe în două, o parte din coriști și anume cei de la Mureș alegându-și drept conducător pe țăranul Costa Popovici. Succesul acestui cor face ca în timp neînțelegerile să fie uitate și corul să se reîntregească.

Pentru o scurtă perioadă, a funcționat ca și cor mixt, alături de bărbați fiind acceptate și femei cu voci buna. Dar în acesta formă nu a rezistat prea mult, încât corul a redevenit bărbătesc, așa cum este și astăzi.

Din anul 1927 a funcționat într-o formă organizată, cu statut, comitet de conducere și adunare generală.

În anul 1929 a fost confecționat pentru cor un steag din mătase, pe care a fost scris cu fir de aur „*Corul bisericii ort. rom. din Micălaca. 1889-1929*”.

Steagul corului Bisericii Ortodoxe Române
Micălaca Veche

Tradiția era ca, la toate parastasele pentru membrii corului, steagul să fie îmbrăcat cu negru.

Dintre evenimentele mai importante din existența acestui cor unul a avut loc în anul 1919, când, în prezența Comisiei de fixare a frontierelor, în frunte cu generalul francez Berthelot, cei 80 de membri ai corului, îmbrăcați în șube, au cântat mai multe cântece naționale.

În 19 februarie 1930 corul a serbat jubileul de 50 de ani. Manifestarea a cuprins serviciul religios, la care a participat Episcopul Aradului Andrei Magieru, un spectacol la Casa culturală și o masă. Cu această ocazie, oaspeții au semnat în Condica de procese verbale a corului.

Repertoriul corului a fost, de-a lungul vremii, unul foarte bogat. A cântat răspunsurile la Sf. Liturghie de Ioan Vidu, Trifon Lugojan și Gh. Dima, priceasne, tropare și condace armonizate pentru cor.

La aceste cântece interpretate în biserică sau la înmormântări, s-a adăugat repertoriul de cântece naționale și populare, cântate la sărbători, pe scenă, precum: „Cât e țara românească”, „Pe a țării noastre zare”, „Arcașul lui Ștefan cel Mare”, „Unirea principatelor”, „Adio la Carpați”, „Imnul lui Ștefan cel Mare”, „Sus opincă”, „Din șezătoare”, „Stăncuța”, „Taci bărbate”, „Scoate capul pe fereastră”, „Foaie verde bob mărunt”, „Uite mamă”, etc.

2. Corul tineretului

A luat ființă în anul 1947 și a fost compus din 50 de membrii, meseriași și intelectuali locali. A fost condus de Teodor Boaru, micălăcean, absolvent al Academiei Teologice din Arad. Corul tineretului a cântat în biserică alternativ cu corul țărănesc.

În repertoriul corului, alături de cântările religioase, au figurat și 15 colinde și cântece populare.

Biserica Parohiei Arad Micălaca Veche II

Datorită densității populației din Micălaca, zona 500, a fost necesară construirea unei noi biserici, începând cu anul 1992. Biserica a fost proiectată de S. C. Renovatio Arad, executant fiind S. C. Total Construct, având ca diriginte de șantier pe ing. Ioan Ardelean (1993). Paraclisul, în forma actuală, a fost construit de către S. C. ICIM Arad, iar fundația bisericii, construită de CONAR Arad, sub îndrumarea părintelui Pavel Goldiș. Terenul pe care se construiește în continuare noua biserică a fost cumpărat de la Consiliul Municipal Arad, iar construcția propriu-zisă a bisericii a început în anul 1994, cu ridicarea unuia Paraclis, azi Capela cu hramul „Sfinților Împărați Constantin și Elena”. În ceea ce privește construcția bisericii propriu-zise, cu hramul „Nașterea Domnului”, aceasta nu s-a putut finaliza, necesitând numeroase demersuri pentru obținerea de avize, eliberarea

Biserica Parohiei Arad Micălaca Veche II

de cupru, iar cele trei clopote, acordate electronic, au fost turnate la Innsbruck (Austria). Iconostasul, Tronul Arhieresc, Tronul Maicii Domnului și scaunele sunt din lemn de stejar și sunt executate de către sculptorul I. Peiu, din Moldova. Odoarele au fost donate de credincioșii din afara parohiei, la străruința d-nei Jeni Gana, iar candelabrele și obiectele de cult au fost achiziționate din Grecia. Prin amploarea construcției, și valoarea proiectului, la finalizare, biserica Micălaca Veche II va fi, ca mărime, a doua biserică ortodoxă, după Catedrala Aradului.

Activitatea corală de la Parohia Micălaca II

În anul 1992, la inițiativa părintelui Iacob Bupte, s-a înființat și un cor bisericesc de elevi, pe lângă Școala Genrurală nr. 22 „Caius Iacob” din cartier. Mulți dintre copii, care îl compun, provin din familiile vechilor coriști din Micălaca. Corul, condus de către prof. Lodi Magdalena, dă răspunsurile liturgice și participă la toate manifestările specifice. De pildă, la 29 octombrie 1995, corul de copii a dat răspunsurile la Sfânta Liturghie săvârșită la Mănăstirea Prislop, iar la 26 noiembrie 1995 a participat la slujba de la biserica din Brad.

Corul a obținut Premiul I la festivalul de muzică sacră „*Cu noi este Dumnezeu*”, desfășurat în perioada 9-10 decembrie 1995 la Orăștie, iar, în 1997, Premiul III, la același concurs. Tot din acest an, corul își ia denumirea de „*Eufonia*”.

În anul 2000, tot la inițiativa părintelui Iacob Bupte, s-a înființat și corul mixt al Bisericii Ortodoxe Micălaca Veche II, având un număr de 40 de

documentației tehnice, aprobări, autorizări, finanțări etc. De la 1 iulie 2004, până în prezent, s-a realizat ceea ce se vede de la pământ în sus, inclusiv clopotnița, ajungând să se slujească la demisolul bisericii, care în Ajunul Crăciunului din anul 2004 a fost sfințit de către Arhiepiscopul Aradului, dr. Timotei Sevcicu. Acoperișul bisericii va fi executat de tablă

membri. Conducerea corului a fost preluată de prof. Lodi Magdalena. De corul de copii „Eufonia” a început să se ocupe, din 2006, prof. Roșu Laura, de la Școala Generală 22 „Caius Iacob”. La scurtă vreme, corul mixt a cunoscut o evoluție spectaculoasă. Membrilor fondatori ai corului li s-au alăturat, cu discreție și cu multă dăruire, Elena Sbârcea, de la Filarmonica de Stat Arad, Mirela Ianc (Dan), profesor de muzică, Ovidiu Căpitan, absolvent al Facultății de Teologie, Roșu Laura, profesor de muzică, Ana Vasile Andrei, elev la Liceul de Artă „Sabin Drăgoi” din Arad, contribuind la profesionalizarea „Corului din câmp” din Micălaca Veche II, denumit așa de pe vremea când cânta la Paraclis, în aer liber, iar biserica nu era ridicată.

În anul 2008, corul a obținut Premiul I la Festivalul de colinde de la Macea, iar în februarie 2009 a concertat la Biserica Ortodoxă din Knitelfeld (Austria), unde a impresionat atât prin răspunsurile liturgice, cât și prin frumusețea costumelor populare românești, în care au fost îmbrăcați coriștii.

Parohia ortodoxă română din Micălaca Nouă

Ca așezare, Micalaca Nouă a apărut și s-a dezvoltat în perioada interbelică, fiind o prelungire spre vest a cartierului Micălaca de azi. Până în 1925 comunitatea ortodoxă din Micălaca Nouă a funcționat ca filie la Micălaca Veche, însă locuitorii acestei noi așezări au dorit să aibă propria lor parohie și au început să facă demersuri în acest sens. Astfel, 10 mai 1925, ei intervin la forurile superioare bisericesti pentru înființarea unei parohii ortodoxe separate. Ministerul Cultelor și Artelor, cu o adresă din 18 septembrie 1925, acceptă înființarea parohiei, care număra atunci 408 credincioși. Primele slujbe religioase au fost oficiate într-o sală de curs a școlii primare de pe strada Fabius iar primul preot și organizator al noii parohii a fost părintele consilier Caius Turicu (1925-1927)³²⁴. Lui i-au urmat ca preoți la această parohie Cornel Mureșan (1927-1928), Romulus Furdui (1928-1939), Ioan Buțiu (1939-1956), Dumitru Gornic (1956-1959), Aurel Jiva (1959-1973), Victor Biliboacă (suplinitor) și Terentie Mihiț (1973), Nicolae Marcu (de la 1 ianuarie 1974 și până în prezent), Miron Iercan (1979-2003), Gheorghe Oprea (1997-2003). Din 2004, slujește și Adrian Bara, parohul Parohiei Arad Pasaj-Polivalentă-Podgoria, precum și diaconul Marcel Marcu, profesor de religie la Liceul Forestier.

³²⁴ Pavel Vesa, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Ed. Gutemberg, Arad, 2008, p. 404-408.

Biserica ortodoxă română din Micălaca Nouă

Construcția bisericii din Micălaca Nouă, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” și a casei parohiale a început în anul 1930, în vremea

Biserica Ortodoxă Română
Micălaca Nouă, cu hramul
„Sfinții Arhangheli Mihail și
Gavril”

preotului Romulus Furdui. Lucrările au durat patru ani (1930-1934) și au fost efectuate după planurile arhitecților Silvestru Rafiroiu și Buzăși, care au și supravegheat lucrările. Bani pentru construcție au fost primiți de la orașul Arad și de la credincioși.

Edificiul este așezat pe un soclu înalt, din piatră de codru, cioplită și are zidurile din cărămidă iar acoperișul din tablă. Lungimea sa este de 17, 50 m, iar lățimea de 8 m. Interiorul bisericii are o capacitate de 350 de credincioși.

Este construită pe un plan triconc, cu două turle octogonale, una pe naos și cealaltă pe pronaos. Absida altarului și absidele laterale sunt ridicate pe cinci laturi ale unui poligon. În interior, absidele sunt semicirculare. Pronaosul este supralărgit (4x8m). În dreptul lui, în exterior, a fost

plasată o construcție specială care adăpostește scara de urcare în balcoanele pronaosului. La nivelul balcoanelor a fost construit un cafas amplu, sprijinit pe stâlpi puternici.

În exterior, fațadele sunt împărțite în două de un brâu median. Registrul inferior este decorat cu panouri dreptunghiulare de tencuială, marcate de muluri cu profil semicircular. Registrul superior este prevăzut cu arcaturi oarbe, animate în interior cu cercuri realizate în mulură cu aceeași secțiune semicirculară. Pe fațada de vest a bisericii, în două nișe, în anul 2004, pictorul arădean Corneliu Artimon a realizat portretele Arhanghelilor Mihail și Gavril.

Pictura murală, în stil neo-bizantin, a fost executată, în anii 1943-1944, de pictorul Cornel Cenan din Cluj, pe vremea preotului Ioan Buțiu. Tot acum a fost tencuită și casa parohială. Bani pentru aceste lucrări au fost adunați de la credincioși.

Activitatea corală

Tot preotului Ioan Buțiu i se datorează înființarea la Parohia Micălaca Nouă a unui cor bisericesc mixt.

Biserica ortodoxă „Sf. Apostol Andrei”

Biserica ortodoxă „Sf. Apostol Andrei” din Micălaca Nouă Zona 300, a fost sfințită în anul 2003. Preot este Gheorghe Oprea.

Biserica Ortodoxă Română „Sf. Apostol Andrei”

Biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului”

Parohia romano-catolică cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din Micălaca s-a înființat ca biserică prin 1900. Odată cu creșterea numărului de credincioși, în anul 1929, a fost ridicat edificiul ecleziastic, având hramul „Adormirea Maicii Domnului”³²⁵. În anul 1940, erau amintite Micălaca Nouă și Micălaca Veche ca filii ale parohiei Glogovăț /Vladimirescu s. n. /. Erau, în acel an, 938 credincioșii catolici, în Micalaca Nouă și 43 în Micalaca Veche³²⁶. Abia în anul 1967 a fost ridicată la rangul de parohie³²⁷.

Biserica Romano-Catolică „Adormirea Maicii Domnului”

Parohii și administratorii parohiali care au slujit în Biserica romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului” din Micălaca au fost:

³²⁵ Schematismus Cleri Dioecesis Timisoarensis pro Anno Domini 2005-2006, Typis Typographiae „Mirton”, Timișoara, 2005, p. 47.

³²⁶ Schematismus Cleri Dioecesis Timisoarensis pro Anno Domini 1940, Typis Typographiae „Victoria”, Timișoara, 1940, p. 43-44.

³²⁷ Schematismus Cleri Dioecesis Timisoarensis pro Anno Domini 2005-2006, p. 47.

Biserica Romano-Catolică
„Adormirea Maicii Domnului”.
Interior

Biserica Romano-Catolică
„Adormirea Maicii Domnului”.
Placa de marmură de la intrare

Pr. Kóbor György (1967–aug. 1969), actualmente paroh pensionar de Ciacova, director al „Caritas”- Ciacova, prepozit minor emerit al Capitulului Catedral de Timișoara.

Pr. Kovács István, capelan de Arad-Gai (august - octombrie 1969) a asigurat administrarea parohiei în perioada de interimat. A decedat în 01. 05. 2003 în Timișoara-Ghiroda.

Pr. Mészáros Antal (oct. 1969 - 1970) - preot al diecezei de Oradea, anterior paroh de Crasna, jud. Bihor.

P. Való Ferenc OSChP 1970 - ian. 1972 călugăr piarist, † 15. 10. 2005, Timișoara.

Pr. Ebenspanger Ferenc (ian. 1972–dec. 1976), este paroh pensionar și administrează comunitatea filială de la Dognecea, jud. Caraș-Severin.

P. Benócs Zoltán OFMConv. (ian. 1977–1981) - călugăr franciscan minorit, † 08. 04. 1988.

Pr. Heinrich József 1981 – paroh interimar, din 1980 fiind prezent și în calitate de capelan în această parohie (actualmente paroh de Otelec, jud. Timiș, fost director al Liceului Teologic Romano-Catolic „Gerhardinum” din Timișoara).

Pr. Sánta István (nov. 1981 – sept. 1984) (preot al arhidiecezei de Alba Iulia, † 28. 09. 1987)

P. Godó Mihály SJ oct. 1984 – mai 1985 (călugăr iezuit, deținut în temnițele comuniste, renumit pentru atitudinea sa

anticomunistă, pentru activitatea pastorală deosebit de curajoasă în perioada dictaturii, experiența vieții sale fiind publicată într-o autobiografie publicată după Revoluția din 1989. **A decedat la 23. 09. 1996, fiind înmormântat la Dorobanți, localitatea sa natală).**

Pr. Szabó Péter (mai 1985 – mart. 1987) – actualmente canonic alexandrin al Capitulului Catedral de Timișoara, paroh de Zimandul Nou, jud. Arad, fost director al Liceului Teologic Romano-Catolic „Gerhardinum” din Timișoara)

Pr. Balogh László (mart. 1987–până în prezent) - din vara lui 2009 este administrată de către parohul din Arad-Micălaca și Parohia din Glogovăț (Vladimirescu)³²⁸.

Biserica Creștină Baptistă „Renașterea” din Micălaca

Mișcarea confesională baptistă și-a făcut simțită prezența, în județul și orașul Arad, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Prima biserică din municipiul Arad a fost înființată, în anul 1897, în Micălaca³²⁹. Cu prilejul împlinirii a 110 ani de la înființare, credincioșii au editat un pliant „110 ani De mărturie baptistă, de umblare cu Dumnezeu și de har”³³⁰, în care au prezentat principalele momente din activitatea ei. Primii membri ai comunității baptiste din Micălaca, botezați în 9 octombrie 1898, au fost Teodor Drăucean, Petru Cameniță, Savu Popovici, Mitru Bugariu și Maxa Gabor.

Biserica Creștină Baptistă
„Renașterea” din Micălaca. 1960

³²⁸ Claudiu Călin, *Cronologia preoților parohi și administratorilor parohiali ai Parohiei Romano-Catolice Arad-Micălaca*, mss. Timișoara, 2010, f. nenr.

³²⁹ *Arad. Monografia orașului*, Arad, 1999, p. 248.

³³⁰ Aducem mulțumiri pentru sprijinul acordat Angelicăi Balaj, membră a Bisericii Creștine Baptiste „Renașterea” din Micălaca.

Biserica Creștină Baptistă
„Renașterea” din Micălața. 2010

Din anul 1919, comunitatea a hotărât să cumpere un teren, pe care să fie construit edificiul bisericesc. Proiectul s-a materializat în 1921, iar ridicarea clădirii a fost finalizată abia în 1926. Odată cu augmentarea numărului bapțiștilor, ei au format primul cor în anul 1911, prima orchestră în anul 1947 și prima fanfară în anul următor. Pastorii, care au slujit de-a lungul timpului, au fost: Ioan

Truța (1929-1932), Teodor Iov (1944-1951, 1952-1955), Pavel Popa (1951), Dumitru Inoveanu (1952-1959), Pavel Chiu (1955-1962), Mihai Chiu (1962-1970, 1982-1985); Teodor Vereș (1970-1981), Petru Bozian (1985-1997), Lazăr Magu (1995), Ovidiu Drăgan (2000).

În perioadele 1938-1939, 1942-1944, biserica a fost închisă³³¹.

De-a lungul vremii, vechea biserică a fost consolidată și renovată.

Azi, comunitatea dispune și de grădinița „Peștișorul”, inaugurată în anul 1999.

Biserica Baptistă Maranata

Piatra de temelie a Biserici Baptiste Maranata a fost pusă în 3 februarie 1990, în urma ședinței celor 136 de membri ai adunării generale, desfășurată în edificiul bisericii Șega din Arad. Ea urma a fi ridicată pe bulevardul N. Titulescu, nr. 1. Cu finanțarea din afară a „fraților din Irlanda de Nord” și cu sprijinul consiliului de conducere al primăriei Arad, din structurile căruia făcea parte pastorul Dorel Popa. Membrii comunității, în tot acest timp, și-au desfășurat serviciul religios în Biserica Baptistă „Șega”³³².

Grație postului de radio Europa Liberă și Colegiului Chester din Anglia, Dorel Popa a fost invitat de pastori din S.U.A., Anglia, după 1990, să expună

³³¹ *110 ani De mărturie baptistă, de umblare cu Dumnezeu și de har*, (Pliant), Arad, 2008, f. nener.

³³² Nelu Roșca, *Biserica Creștină Baptistă Maranata-Arad. Aniversare-20 ani*, Arad, 2010, p. 13-14.

necesitățile financiare și evoluția spirituală a credincioșilor. Din pricina unui incident nefericit, construcția bisericii a fost întreruptă, în octombrie 1993, de către I. C. I. M. Brașov, care executa lucrările. Cu sprijinul financiar al lui Bob Van Kampan, în vara

Biserica Baptistă Maranata. 2010

anului 1994, lucrările au fost reluate. Pe toată perioada construcției, biserica a beneficiat de sprijin din străinătate pentru asigurarea dotărilor: 1000 de scaune (Anglia, septembrie 1991); sistem de sonorizare și televiziune interioară, orgă cu sintetizator (Anglia, iulie 1995). În 6 august 1995, edificiul a fost finalizat. La inaugurare au luat parte reprezentanții tuturor cultelor din Arad, oficialități din ministerul cultelor, precum și Bob Van Kampan³³³.

În intervalul 1990-1995, membrii bisericii au desfășurat servicii religioase, conferințe, s-au implicat în acte caritabile. În anul 1991 a fost înființat primul orfelinat creștin la Păuliș, care adăpostea șase copii. Cu sprijinul pastorului Dorel Popa, consilier al primăriei arădene, biserica a primit clădirea din str. Bușteni, nr. 22, spre a ocroti șase copii abandonați și proveniți din familii sărace. Pe strada Goga, nr. 41, a fost deschis, în 5 mai 1992, primul cabinet medical creștin³³⁴.

Numărul membrilor a crescut. În intervalul 1990-1994 erau 149 de persoane, la care s-au adăugat, în perioada 1995-2010, încă 474; un total de 623 persoane³³⁵.

Pastorii bisericii au fost: Dorel Popa, Nicu Brânda, Nicu Atnagea, Cristian Barbosu, Daniel Cojiță³³⁶.

Biserica a avut și are un cor mixt, care a vizitat biserici din țară și străinătate. În anul 1993, pastorul Nelu Aliman a înființat un cor bărbătesc, care, în 2001, a fost reorganizat. De asemenea, în 1998, a organizat un

³³³ Ibidem, p. 19, 21, 26.

³³⁴ Ibidem, p. 25.

³³⁵ Ibidem, p. 26, 29.

³³⁶ Ibidem, p. 25, 30-31.

grup coral de femei. În 1999, Cristian Precup a înființat Grupul Impact, iar Dorel Bâc a format un cor de copii. Un membru al bisericii, Stoica Gel a pus bazele corului „fraților” vârsnici „Eben Ezer”, care și-a desfășurat activitatea până în anul 2005. Sub conducerea lui Câmpan Gheorghe, corul, în anul 2009, și-a reluat activitatea. În anul 2009, Daniel Nicoară a înființat grupul „El Shaddai”. Din 2001, sub îndrumarea pastorului Nelu Aliman, a apărut foaia misionarilor „Bordul de misiune-Candele Aprinse”³³⁷.

Biserica Creștină Penticostală Micălaca

Sub influența Mișcării Penticostale și Carismatice Mondiale, credincioșii din Micălaca și-au înființat, în anul 1923, o biserică³³⁸. Ei s-au întrunit, la început, în casa văduvei Danciu Sofia, de pe strada Renașterii nr. 84. Potrivit pastorului Cornel Borlovan, care a activat ca membru din anul 1935, primii convertiți au fost familia „*văduvei Danciu Sofia, compusă din fiica Marica cu soțul Gheorghe Tișler, fiica Ecaterina, fiul Pascu Danciu, Nuțu Ardelean și alții a căror nume nu le rețin. La scurt timp la acest grup s-au alăturat mai multe persoane, printre care și părinții mei: Borlovan Solomon și Florița*”³³⁹.

Conducător al comunității a fost, din 1923 până în 1928, Tișler Gheorghe. Primul pastor penticostal, care a preluat, în mod oficial această funcție, a fost, din anul 1928 până în 1953, Urlea Gheorghe³⁴⁰. Actele bisericești, în perioada 1923-1929, au fost întocmite de către Bradin Gheorghe din Păuliș și Olariu Mihai din Lipova. Între 1953-1955, funcția de pastor a fost indeplinită de către Borlovan Cornel. În anul 1955 a fost ordonat de către comunitatea penticostală pastorul Ilie Stănuș³⁴¹. După o scurtă perioadă, Borlovan Cornel, a fost desemnat din nou pastor al bisericii.

Urlea Gheorghe, „bun cântăreț și cunoscător al notelor muzicale” a înființat, în 1935, primul cor mixt, o orchestră de mandoline, în 1936, la care cântau copii. Din ea a făcut parte și pastorul Cornel Borlovan împreună

³³⁷ Ibidem, p. 30, 32-33.

³³⁸ *Arad. Monografia orașului*, Arad, 1999, p. 250.

³³⁹ Cornel Borlovan, *Scurt Istoric al Bisericii Crestine Penticostale Micalaca*, mss., Arad, 2010, f. nenr.

³⁴⁰ În anul 1928, Ecaterina, fiica văduvei Danciu Sofia s-a căsătorit Urlea Gheorghe, originar din localitatea Măderat, Arad. (Cf. Cornel Borlovan, *op. cit.*, f. nenr.)

³⁴¹ A. B. O. R. M. V., preot Gheorghe Căvășdan, *op. cit.*, f. 70.

cu o soră mai mare. Corul și-a desfășurat activitate și în anul 1954.

Corul Bisericii Creștine Pentecostale
Micălaca. 1954

Biserica a fost salvată de inundațiile din primăvara lui 1932, „*O minune însă a fost faptul că a rămas în picioare casa de pe strada Renașterii nr. 84, unde funcționa Biserica Pentecostala. Toate casele din jur s-au năruit, însă această casă*

este și astăzi în picioare”, însă schimbările politice din perioada interbelică, dar și instaurarea comunismului au afectat pulsul comunității. Împotriva credincioșilor bisericilor neoprotestante au început anchete, amenințări, arestări. Ei au fost nevoiți să se întâlnească pe timpul nopții pentru a-și desfășura serviciile religioase³⁴².

Cu toate acestea, în 20 mai 1945, a fost organizată la Arad o conferință care avea ca scop organizarea Mișcării Pentecostale din România. Din structurile de conducere au făcut parte: Gheorghe Bradin – președinte; Olariu Mihai – vicepreședinte, Sandru Trandafir – secretar general, Urlea Gheorghe – casier central³⁴³.

Comunitatea pentecostală, în anul 1946, a fost nevoită să-și schimbe locația. A funcționat, pentru o scurtă perioadă, într-o casă mai spațioasă, pe strada Renașterii, nr. 29. Autoritățile arădene au solicitat cedarea localului pentru a deschide un magazin alimentar, oferind, în schimb, casa din str. Renașterii, nr. 2A. Amenajarea spațiului s-a finalizat în anul 1948. Aici, s-au desfășurat serviciile religioase până în anul 2008, sub conducerea pastorelui Cornel Borlovan. Conducerea a înaintat,

Biserica Creștină Pentecostală Micălaca
până în 2008

³⁴² Cornel Borlovan, *op. cit.*, f. nenr.

³⁴³ *Arad. Monografia orașului*, p. 250.

Biserica Creștină Penticostală Micălaca. 2010

de-a lungul timpului, numeroase solicitări autorităților arădene pentru a construi pe terenul de pe Calea Radnei, nr. 248 A, un nou edificiu bisericesc. Demersul s-a materializat, în 22 aprilie 2003, când Primăria Municipiului Arad a concesionat terenul menționat, de 1817 m², de pe Calea Radnei, cu intrare de pe strada Renașterii nr. 2 B.

Construcția bisericii a început în anul 2004 și a fost finalizată în 16 august 2008.

Noua casă de rugăciune a fost inaugurată duminică, 17 august. La eveniment au participat peste 1000 persoane, între care oaspeți de peste hotare, oficialități, reprezentanți ai cultelor. După momentul solemn din curtea bisericii și tăierea panglicii, sala și holul spațios de la intrare s-au umplut până la refuz. Programul a fost condus de David Margaian, pastorul bisericii. Acesta a început cu un scurt istoric al bisericii penticostale din Micălaca citit de pastorul Borlovan Cornel. Apoi au luat cuvântul, pe rând, arh. Gh. Seculici (cel care a realizat proiectul edificiului), ing. C. Crașovan, reprezentanții bisericilor baptiste și adventiste, pastorii Niky Pop și Galiș din diaspora, Moise Ardelean, președintele comunității penticostalilor din județul Arad. Predica și rugăciunea de consacrare au fost rostite de președintele Cultului Penticostal din România, dr. Riviș Tipei Pavel.

Din 20 ianuarie 2008, biserica îl are ca pastor pe David Mărgăian³⁴⁴.

Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea Micălaca Arad

Comunitatea adventistă s-a constituit în anii 1899-1900, când a fost convertit primul membru, prin acțiunea de evanghelizare a pastorului Hunedergardt. În casa lui Gheman Mitru, și-au desfășurat serviciul religios creștinii adventiști până în anul 1929, când a fost cumpărat un teren.

³⁴⁴ Cornel Borlovan, *op. cit.*, mss., f. nenr.

³⁴⁵ *Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea Micălaca Arad*, 31 mai 2003, pliant, f. nenr.; *Arad. Monografia orașului*, Arad, 1999, p. 252.

Comunitatea a ridicat o Casă de Rugăciune, pe strada Renașterii, nr. 63, care a fost distrusă de inundațiile din 1932³⁴⁵. După trecerea dezastrului au edificat o alta, în care și-au desfășurat serviciul religios până în anul 2000.

La 4 noiembrie 1997, a fost cumpărat terenul de pe strada Voinicilor nr. 29. Lucrările au început în 12 mai 1998. Proiectul clădirii a fost executat de firma S. C. Proiect S. A. Arad prin arhitecții Gh. Seculici, Elisabeta Cosma și Monica Cuznețov. Primul serviciu religios a avut loc în anul 2000, însă abia în 31 mai 2003, a fost inaugurată biserica.

Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea Micălaca Arad

Pastorii care au slujit, de-a lungul timpului, au fost: Manchen, Herman, Reit, Cazan, Tolici, Roibescu, Popescu, Cionca, Pavel Crișan, Șamotă Constantin, Ioan Bastoreală, Gligor Deac, Ilie Ofițeru, Petru Secui, Ștefan Fur, Ioan Ban, Dimitrie Jigău, Ioan Sturz, Gabriel Dragoș, Pavel Memete, Valentin Rusu, Vasile Varcuș³⁴⁶.

În 2009 din inițiativa tinerilor, pe lângă biserica adventistă de ziua a șaptea a luat ființă Asociația „Youth and Family” Micălaca-Arad, care desfășoară diverse activități de voluntariat.

*

Scurta incursiunea în istoria bisericească din Micălaca ne permite să apreciem, pe de-o parte loialitatea față de credința creștin ortodoxă, dat fiind faptul că populația era majoritar românească, iar, pe de altă parte, afilierea la noile curente religioase. Fiecare, prin specificul programelor religioase și implicarea în viața socială și-a adus aportul la asigurarea mozaicului religios.

³⁴⁶ Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea Micălaca Arad, 31 mai 2003, pliant, f. nenr. ; Aducem mulțumiri familiei dr. Teodor Cameniță.

CAPITOLUL VIII.

Mișcarea sportivă din Micălaca³⁴⁷

Clubul sportiv „Olimpia” a fost fondat în anul 1920. La început a avut numai o secție de fotbal și a reprezentat cartierul Micălaca.

În anul 1931 a ocupat locul al II-lea în Campionatul regional, la egalitate de puncte cu prima clasată. Din această echipă a cartierului Micălaca s-au ridicat jucători de fotbal renumiți, mulți dintre ei ajungând și la performanțe internaționale: Barbu I, Barbu II, Kiss I. , Lupaș, Cuedan, frații Variassy, Seprenyi, Marksteiner (cunoscutul Marcu al Ripensiei, renumit prin forța și precizia extraordinară a șuturilor sale). Lupșa Coriolan a fost ani îndelungați director sportiv al Clubului „Olimpia” din Micălaca, avându-l ca secretar pe Caran Teodor, de la Banca „Victoria” din Arad. Baza sportivă a Clubului „Olimpia” se găsește și astăzi în cartier, după pod, între șoseaua principală și calea ferată Arad-Timișoara. Terenul era înconjurat cu gard și avea și o tribună acoperită. Gazonul, natural, mai era cunoscut și pentru smocurile de iarbă care deviau uneori traiectoria mingii. Tot aici au funcționat și Clubul de Gimnastică din Micălaca, înființat în anul 1919, precum și Clubul Sportiv PTT, înființat în anul 1931, care, apoi, a fuzionat cu „Olimpia”.³⁴⁸

Menționăm sportivii cu rezultate remarcabile:

Barbu Ștefan II³⁴⁹ s-a născut în anul 1908 în Micălaca. Încă din primele clase de școală îndrăgește sportul, dar mai ales fotbalul. Începe să joace la

³⁴⁷ Țiganu Tiberiu, *O istorie ilustrată a fotbalului arădean*, vol. I, Editura Astra Sport, Arad, 2009, p. 44.

³⁴⁸ Ibidem, p. 43.

³⁴⁹ Ibidem, p. 118.

„Olimpia” din Micălaca, după care se transferă la Gloria CFR Arad, pentru ca mai apoi să fie selecționat în echipa națională de fotbal a României. El devine astfel singurul arădean care este imbarcat pe celebrul vas de croazieră italian „Conte Verde”, care duce echipa națională de fotbal a României la primul Campionat Mondial din Uruguay, alături de o pleiadă de mari fotbaliști, ca Tanczer, Czako, Kovaly, Steiner etc. Altfel spus, micălăceanul Barbu II este singurul arădean care joacă la primul Campionat Mondial de fotbal din lume. După revenirea în țară se transferă la Rapid București, iar ca antrenor va conduce echipele Gloria Arad și CA Pecica.

Buzasi Victor³⁵⁰ s-a născut în anul 1902, iar din 1912 intră în echipa de juniori a clubului de gimnastică „Olimpia” din Micălaca. Joacă aici până în anul 1920, având la activ peste 180 de meciuri cu echipele de juniori și seniori. După retragerea din activitatea sportivă a făcut parte din conducerea acestui club sportiv din Micălaca.

Cioară Nicolae³⁵¹ s-a născut la Petroșani, în anul 1891. Joacă fotbal la Minerul din localitate, iar din anul 1927 se transferă la Gloria Arad. Din anul 1930 funcționează ca antrenor al echipelor de copii și juniori la Clubul Sportiv „Olimpia” din Micălaca.

Cuedan Alexandru³⁵² s-a născut în anul 1910, iar din 1922 se legitimează la echipa de fotbal „Olimpia” din Micălaca. Din anul 1930 se transferă la IAR Brașov, iar în anul 1933 este luat de echipa de fotbal CFR Rapid București, cu care câștigă de trei ori Cupa României, în anii 1935, 1937 și 1938. A jucat de patru ori în echipa națională a României și a participat și la turneul Campionatului Mondial de fotbal din Italia, în anul 1934.

Kiss Ioan³⁵³ s-a născut în anul 1904. Se legitimează ca fotbalist la echipa „Olimpia” din Micălaca, unde rămâne ca portar – cu un scurt transfer la Clubul Sportiv „Vulcan”, între 1927-1931 – până la sfârșitul carierei. A fost unul dintre cei mai titrați portari de fotbal din România interbelică, jucând 640 de meciuri, dintre care 12 sub culorile echipei naționale.

³⁵⁰ Ibidem, p. 122.

³⁵¹ Idem.

³⁵² Ibidem, p. 123.

³⁵³ Ibidem, p. 128.

Kiss Iosif³⁵⁴ s-a născut în anul 1901 în Micălaca. Debutează ca fotbalist în anul 1914, la Clubul de Gimnastică din Micălaca Nouă, după care se transferă, în anul 1931, la Clubul Sportiv „Olimpia” din Micălaca. A jucat un număr de 130 de meciuri, iar după încheierea activității sportive devine antrenor la centrul de copii și juniori de la „Olimpia” Micălaca.

Lupșa Coriolan³⁵⁵ s-a născut în anul 1896. Între anii 1927-1931 a fost directorul sportiv al Clubului Sportiv Gloria CFR Arad, iar din anul 1932 devine directorul general al Clubului Sportiv „Olimpia” din Micălaca, unde reușește să realizeze o echipă foarte puternică în care joacă Barbu II, Dobra și Kiss, componenți ai lotului național al României.

Lupaș Ioan³⁵⁶ s-a născut în anul 1918, iar din anul 1928 se legitimează la Clubul Sportiv „Olimpia” din Micălaca. Pleacă apoi la București, unde își ia licența în drept și științe economice, din anul 1939 evoluând la echipa de fotbal „Venus” din București, cu care câștigă și un titlu de campion național.

³⁵⁴ Ibidem, p. 129.

³⁵⁵ Ibidem, p. 130.

³⁵⁶ Idem, p. 130.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE. Cartierul Micălaca azi

Ambițioasele proiecte de sistematizare urbanistică ale orașului Arad din anii '80 ai secolului XX au cuprins și zonele cunoscute azi sub numele de Pasaj Micălaca, Micălaca I Sud, Micălaca Zona IV și V. Din deceniul nouă al secolului XX, ele au asfixiat farmecul Micălăcii de altă dată. Blocurile înalte, țesute într-un labirint de beton, aveau să adăpostească numeroase familii de muncitori, funcționari și intelectuali.

Până la introducerea tramvaiului, singurul mijloc de transport au fost autobuzele care asigurau legătura cu orașul și celelalte cartiere. Pentru mărirea rețelei de transport, în anul 1978, a fost dată în folosință o nouă linie de tramvai tronsonul Piața Podgoria-Vama Micălaca, iar în 1983 acesta a fost prelungit până la Combinatul chimic³⁵⁷.

După 1989 și mai ales, după accesarea numeroaselor proiecte europene, în cartierul Micălaca au fost reasfaltate străzile, a fost refăcut pasajul de trecere Micălaca-Voinicilor, rețeaua de transporturi a fost modernizată.

În ultimul deceniu al secolului XX și în primul

Centru de Diagnostic și Imagistică medicală
Euromedic Arad Romania

³⁵⁷ *Arad. Monografia orașului*, p. 196-198, 221.

Spitalul clinic, SC Genesys Medical SRL

Universitatea „Aurel Vlaicu”,
corp A, B, C – Complex Micălaca

deceniu al secolului XXI, realizările au fost notabile. Pe vechile terenuri ale micălăcenilor, au fost amenajate hipermarket-turile – Selgros, Billa, Real, Profi, Penny Market, au fost construite blocuri ANL. Primele au fost date în folosință în 4 august 2003. Firme private au ridicat alte complexe rezidențiale. Au fost amenajate spații de joacă pentru copii. Locul vechilor garaje a început să fie luat de parcări amenajate. Sistemul sanitar s-a extins. În anul 2002 a fost inaugurat Centru de Diagnostic și Imagistică Medicală Euro-medice Arad Romania; în 2008-2009 a fost inaugurat Spitalul clinic, SC Genesys Medical SRL.

Universitatea „Aurel Vlaicu”, s-a extins în ultimii ani, construind în Micălaca o modernă clădire, cunoscută drept Corp A, B, C – Complex Micălaca.

ANEXE

Tabelul 1. Conscripția de pe Valea Mureșului din anul 1715

Nr. crt.	Localitatea	Iobagi	Jeleri	Maghiari	Germani	Români
1	Arad, opid	102	10	33	65	14
2	Bârzava	23		2	-	21
3	Cicir v. Odvoș				-	
4	Govoșdia	26		3	-	23
5	Groși	15		1	-	14
6	Giulița	29	4		-	33
7	Ilteu	37	2	2	-	37
8	Căpruța	44	10	4	-	50
9	Cladova	24	1		-	25
10	Conop	20	1		-	21
11	Covăsânt	46	4	8	-	42
12	Cuvin	38			-	38
13	Lupești	17	6	4	-	19
14	Miniș	43	1	18	-	26
15	Micălaca	62	-	-	-	62
16	Odvoș și Cicir	16	-	-	-	16
17	Pârnești	5	-	-	-	5
18	Petriș	50	13	5	-	58
19	Radna, opid	107	9	12	-	104
20	Roșia	27	6	2	-	31
21	Soborșin	28	1		-	29
22	Săliște	34	8	3	-	39
23	Temeșești	13	-	13	-	13
24	Toc	28	-	2	-	26
25	Totvaradia, opid	50	4	-	-	54
26	Vinești	16	1			17

Sursa: Ciuhandu Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Editura Diecezana, Arad, 1940, p. 28.

Tabelul 2. Conscripția de pe Valea Mureșului din anul 1720

Nr. crt.	Localitatea	Iobagi	Jeleri	Maghiari	Germani	Români
1	Arad, opid-cetățeni-160		9	30	94	45
2	Bârzava	5	-			5
3	Cicir	4	-			4
4	Dumbrăvița	13	1			14
5	Govoșdia	9	-			9
6	Groși	5	1			6
7	Giulița	9	-			9
8	Ilteu	15	1			16
9	Căpruța	-	-			
10	Cladova	21	2			23
11	Conop	8	-	1		7
12	Covăsânț	33	-			33
13	Cuvin	21	2			23
14	Lupești	6	-			6
15	Miniș	10	1			11
16	Micălaca	54	-			54
17	Odvoș	-	-			-
18	Pârnești	2	-			2
19	Petriș	19	-	2		17
20	Radna, opid	97	10	7		100
21	Roșia	6	-			6
22	Soborșin	6	1			7
23	Săliște	5	-			5
24	Temeșești	4	-			4
25	Toc	8	-			8
26	Totvaradia, opid	16	1			17
27	Vinești	8	-			8

Sursa: Ciuhandu Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Editura Diecezana, Arad, 1940, p. 29.

Tabelul 3. *Conscriptia* din anul 1743 – Micălaca

1. Judex: **Lukas Iovan**, fiu de iobag sub 16 ani. Avea 4 boi, 3 vaci, 4 junci, 1 cal, 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu de 8 cubule³⁵⁸, orz, 2 cubule, porumb, 1 cubul.
2. Jur. **Mugur Nicula**, iobag, avea un fiu sub 16 ani și 2 boi, 2 vaci, 1 junincă, 2 cai, 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu de 3 cubule, orz, 1 cubul, porumb, 1 cubul.
3. Incolae: **Mihai Petru**, iobag, Avea 2 boi, 2 vaci, 2 junci, 2 cai, 5 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 6 cubule, orz, 1 cubul, porumb, 1 cubul.
4. **Todgyer Ioan**³⁵⁹, iobag, avea 2 vaci, 2 junci, 2 cai și 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule, porumb, 1 cubul.
5. **Todgyer Lupp**³⁶⁰, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 4 junci, 2 cai. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule, porumb, 1 cubul.
6. **Csucsan Joon**³⁶¹, iobag, avea 2 boi, 1 cal, 15 oi, 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule, porumb 1/2 cubul și 5 stupi.
7. **Draucsan Pall**³⁶², iobag, avea 4 boi, 3 vaci, 1 junincă, 2 cai și 6 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 8 cubule, orz, 1 cubul, ovăz, 3 cubule și porumb, 1 cubul.
8. **Floka Gyorgy**³⁶³, iobag, avea 4 boi, 2 vaci, 1 junincă, 2 cai, 20 oi și 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 2 cubule, ovăz, 3 cubule și porumb, 1 cubul.
9. **Sivan Nedelks**, iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 1 junincă, 1 cal și 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
10. **Radovan Svetko**, iobag, avea un copil sub 16 ani, 4 boi, 2 vaci, 2 juninci, 1 cal și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 6 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
11. **Bai Dumiter**³⁶⁴, iobag, avea 2 vaci, 2 cai. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și porumb, 1 cubul.
12. **Osztoj Misks**, iobag, avea 2 boi, 2 cai și 1 vacă. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1/2 cubul.
13. **Bugarin Mility**, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 2 junci, 2 cai și 3 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
14. **Nicola Stojan**³⁶⁵, iobag, avea 4 boi, 2 vaci, 2 juninci și 2 cai. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 1 cubul, ovăz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
15. **Dehelyan Joon**³⁶⁶, iobag, avea 2 vaci, 1 junincă și 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
16. **Szubota Iaksin**, iobag, avea 1 vacă, 2 junci, 2 cai și 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și 1/2 cubul porumb. Mai aveați 1/4 moară.³⁶⁷

³⁵⁸ Un cubul este aproximativ un jugăr cadastral.

³⁵⁹ Toader Ioan.

³⁶⁰ Toader Lup.

³⁶¹ Ciucean Ioan. (Ciuci, Vârfuri)

³⁶² Dreucean Pavel.

³⁶³ Floca Gheorghe.

³⁶⁴ Bai Dumitru.

³⁶⁵ Stoian Nicolae.

³⁶⁶ Dehelean Ioan.

³⁶⁷ Dispunea de un sfert dintr-o moară.

17. **Mayer Luka**, iobag.³⁶⁸
18. **Radivoi Svejn**, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 1 junincă, 1 cal și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule, ovăz, 2 cubule și porumb, 1 cubul.
19. **Morodan Iovan**, iobag. Avea un frate³⁶⁹. Poseda 2 boi, 1 vacă și 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și porumb, 1 cubul.
20. **Kapral Todgyer**³⁷⁰, iobag, avea 1 vacă și 1/2 cubul pământ pentru semănătură.
21. **Georgy Nedelko**³⁷¹, iobag, avea 1 vacă. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul și porumb, 1/2 cubul.
22. **Stojan Kaidacs**, iobag, avea 1 vacă, 1 junincă și 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule.
23. **Sokacs Georgy**³⁷², iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 1 cal și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule, orz, 2 cubule și porumb, 1 cubul.
24. **Pan Radivi**, iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 1 junincă și 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 3 cubule și 1 cubul cu porumb.
25. **Protta Todgyer**³⁷³, iobag. Avea 1 servitor.³⁷⁴ Dispunea de 2 vaci și 1 cal.
26. **Hara Pascul**, iobag, avea 1 vacă și un sfert de cubul de pământ semănat cu porumb.
27. **Selontan Thoma**, iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 1 junincă, 1 cal și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul și o jumătate de cubul semănat cu porumb.
28. **Dehelyan Martin**, iobag, avea 1 vacă, 1 junincă și 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul și un sfert de cubul semănat cu porumb.
29. **Dan Jacob**, iobag, avea 2 cai și o jumătate de cubul semănat cu porumb.
30. **Bugar Ieremie**³⁷⁵, iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 1 junincă, 1 cal și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 3 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
31. **Boer Petru**, iobag, avea 2 boi și 1 vacă. Pământ pentru semănat cu grâu, 1 cubul și 2 măsuri, 2 măsuri orz și 1/2 cubul cu porumb.
32. **Michucza Joon**, iobag, avea 1 vacă. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 măsuri și un sfert de cubul cu porumb.
33. **Radovan Mirko**, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 3 juninci, 2 cai. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 2 cubule, porumb, 1/2 cubul.
34. **Ciordar Stoja**, iobag, avea 4 boi, 1 vacă, 2 cai și 15 oi. Pământ pentru semănătură cu grâu, 3 cubule și 1 cubul cu porumb.
35. **Torno Stephan**, iobag, avea 2 boi, 2 vaci și 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 3 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
36. **Baba Istvan**, iobag, avea 2 boi, 1 vacă și 3 junci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.

³⁶⁸ Nu apare menționat cu proprietăți.

³⁶⁹ Cu siguranță că fratele acestuia locuia în aceeași gospodărie, altfel nu era menționat.

³⁷⁰ Căprar Gheorghe.

³⁷¹ Gheorghe Nedelcu.

³⁷² Socaciu Gheorghe.

³⁷³ Protta este de fapt, Protopopol (cf. Ciuhandu, op. cit.). Deci, este vorba despre preotul din Micălaca.

³⁷⁴ Servitorul trebuie înțeles ca și angajat pentru nevoile gospodărești sau bisericești.

³⁷⁵ Bugariu Ieremia.

37. **Hocz Joon**³⁷⁶, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 3 junci, 2 cai și 7 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și 2 măsuri, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
38. **Szfetko Kukkovics**, iobag, avea 4 boi, 2 vaci, 2 cai, 16 oi, 4 capre și 5 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 6 cubule și 2 măsuri, orz, 1 cubul, ovăz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
39. **Szokacs Mihajko**³⁷⁷, iobag, avea 4 boi, 2 vaci, 2 juninci, 2 cai și 10 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 10 cubule, orz, 2 cubule, ovăz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
40. **Illia Petko**, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 1 junincă și 2 cai. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul.
41. **Pava Luppul**, iobag, avea 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul și o jumătate de cubul semănat cu porumb.
42. **Urss Petru**, iobag, avea 2 vaci, 1 junincă și 2 cai. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și porumb, 1 cubul.
43. **Gligor Joon**, iobag, avea 4 boi, 3 vaci, 2 junci, 2 cai, 20 oi și 7 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 5 cubule, orz, 1 cubul, ovăz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
44. **Arygelan Stan**³⁷⁸, iobag, avea 1 vacă și 1 porc. Pământ pentru semănătură, " cubul.
45. **Paja Misko**, iobag, avea 1 calți 1/2 cubul semănat cu porumb.
46. **Blotor Onye**, iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 8 junci și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 3 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
47. **Raczko Tatar**, iobag, avea 1 vacă, 1 cal și un sfert de cubul de pământ semănat cu porumb.
48. **Duca Stephan**³⁷⁹, iobag, avea 2 boi, 1 vacă și 1 junincă. Pământ pentru semănătură cu grâu, 4 cubule, orz, 1 cubul și porumb, 1 cubul.
49. **Mihucza Iacob**³⁸⁰, iobag, avea 2 boi, 1 vacă, 2 cai și 2 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 3 cubule și porumb, 1 cubul.
50. **Bortika Adam**, iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 1 junincă, 1 cal și 1 porc. Pământ pentru semănătură cu grâu, 1 cubul și 1/2 cubul semănat cu porumb. Este de meserie pescar.
51. **Raja Bugar**, iobag, avea 1 cal și un sfert de cubul de pământ semănat cu porumb. Este de meserie pescar.
52. **Neda Gyak**³⁸¹, iobag, avea un sfert de cubul de pământ semănat cu porumb.
53. **Szokas Petru**³⁸², iobag, avea 2 boi, 2 vaci, 1 junincă, 2 cai, 1 mână și 6 porci. Pământ pentru semănătură cu grâu, 5 cubule, orz, 1 cubul, porumb, 1 cubul.
54. **Vertacs Markus**³⁸³, iobag, avea 2 cai. Pământ pentru semănat cu grâu, 1 cubul și o jumătate de cubul semănat cu porumb. Era de meserie pescar.

³⁷⁶ Hoț Ioan.

³⁷⁷ Socaci Mihai.

³⁷⁸ Ardelean Stan.

³⁷⁹ Duca Ștefan.

³⁸⁰ Mihuța Iacob.

³⁸¹ Ciuhandu Gheorghe este de părere (op. cit.) că este vorba despre diacul Neda, deci slujitor al bisericii.

³⁸² Socaci Petru.

³⁸³ Vărtaci Marcu.

55. **Gyura Magarezovics**, iobag, avea 1 cal. Pământ pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și o jumătate de cubul cu porumb. Era de meserie pescar.
56. **Draucsan Urss**³⁸⁴, iobag, avea 1 porc și o jumătate de cubul de pământ semănat cu porumb.
57. **Thoma Kracsun**³⁸⁵, iobag, avea 1 cal, un cubul de pământ arabil semănat cu grâu și un sfert de cubul semănat cu porumb.
58. **Veliesko Marko**, iobag, avea 2 boi și 4 porci. Pământ arabil pentru semănătură cu grâu, 2 cubule și o jumătate de cubul semănat cu porumb.
59. **Maijer Todgyer**³⁸⁶, iobag, avea 2 cai și 10 oi. 1 cubul de pământ semănat cu porumb.
60. **Argyelan Joon**³⁸⁷, iobag, avea 2 cai și o jumătate de cubul de pământ semănat cu porumb.

Sursa: Gheorghe Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Editura Diecezana, Arad, 1940, p. 23-25, Anexe.

³⁸⁴ Drăucean Ursu.

³⁸⁵ Toma Crăciun.

³⁸⁶ Maier Toader.

³⁸⁷ Ardelean Ioan.

Tabelul 4. Conscripția din anul 1771 – Micălaca

Iobagi				
Fără sesii iobăgești, doar cu case de locuit			Cu case de locuit și sesii	Fără case de locuit și fără pământ
1. Ninko Gyuratz	40. Arszo Popa	79. Mosz Adam	1. Mia Szeretzko	1. Pavel Mihelki
2. Sztepan Marko	41. Mitru Peskan	80. Sztevereszko On	2. Bogar Szekula	2. Todor Mihelki
3. Timar P. Peter	42. Joczsa Peskan	81. Menesan Ioan	3. Bogar Janko	3. Petru Mihelki
4. Rotar Maxa	43. Dehelan Mihaly	82. Glogovetsan Matyi	4. Bogar Milete	4. Nikula Szeretyko
5. Rotar Pavel	44. Szocs Pera	83. Montyan Ieremie	5. Bogar Krestz	5. Szava Nini
6. Boar Iovan	45. Csizmas Todor	84. Csimpojos Toger	6. Bogar Szav	6. Nortany Andras
7. Pavel Kledovatz	46. Glogovacsan Mihutz	85. Argyelan Iuon	7. Mia Milan	7. Vaszilie Dancs
8. Bugar Sztोजan	47. Todor Mihaly	86. Kliszo Petru	8. Mutz Lazar	8. Danillo Jencs
9. Bugar Stojan	48. Pakurar Petru	87. Lukacs Ioan	9. Gabor Rankul	9. Gligor Ioan
10. Nădăban Gyorgy	49. Groz Petru	88. Mihutzi Ioan	10. Szabo Rankul	10. Bugar Arszo
11. Bozgon On	50. Buzeszan Toma	89. Dehelan Lazar	11. Kapitany Pera	11. Bugar Stefan
12. Lupo Flore	51. Argyelan Vaszilie	90. Onu Igni	12. Szetyko Necza	12. Szava Pevacz
13. Puszta Marion	52. Vilagosan Mihaly	91. Meracs Kaskuk	13. Toma Kracsun	13. Dehelan Szav
14. Argyelean Sztan	53. Toma Ianos	92. Glogovetsan Ianos	14. Gligor Petru	14. Puszta Andrei
15. Mitru Morar	54. Sandik Mikora	93. Dancs Thoma	15. Radivoi Nubovoin	15. Drautsan Atiytm
16. Bolti Simion	55. Argyelan Petru	94. Pavel Igni	16. Drautsin Gyurko	16. Drautsan Roman
17. Tornya Marion	56. Katana Marku	95. Tornyc Iova	17. Nana Stoianov	17. Szabo Sztója
18. Komlosan Iovan	57. Czizmas Jovu	96. Bolondutz On	18. Marko Mihaly	18. Szabo Anton
19. Huti Flore	58. Sekats Mihaly	97. Boar Andrei	19. Boksa Fulop	19. Lupp Togyer
20. Szveja Kotzle	59. Sekats Gyorgy	98. Bondrek Simion	20. Dehelean Mihaly	20. Argyelan Gyorgy
21. Palinkas Sztोian	60. Sekats Lup	99. Hutz Szav	21. Csatoia Misko	21. Ianos Ian
22. Mitter Kis Biro	61. Szurdutz Togyer	100. Tornyc Ursz	22. Necza Bugariu	22. Kapitan Gyorgy
23. Vesza Nadi	62. Dehelan Pera	101. Onul Opri	23. Bugar Voia	23. Katona Iuon
24. Argyelan Ioan	63. Csordar Szteja	102. Bujdosan Petru	24. Radivoi Peneszko	24. Csardar Arszintye
25. Mia Vortacs	64. Kresznik Jova	103. Mihutza Iova	25. Ivan Rodin	25. Bujdesan Toma
26. Rotar Toder	65. Morar Togyer	104. Nika Nilova	26. Szota Mihaly	26. Boksa Gligor
27. Rotar Todor	66. Kencza Gyorgy	105. Sztोजe Sabi	27. Todor Vantsa	27. Marta Markul
28. Sika Goba	67. Kuku Morodan	106. Palinkas Toma	28. Milan Todor	
29. Morar Vaszilie	68. Morodan Iuon	107. Dons Avram	29. Oltian Mihaly	
30. Argyelan Onu	69. Kretz Gyorgy	108. Gyurka Alexi	30. Nădăban Lazar	
31. Xinic Graetus	70. Kikulitza Gyorgy	109. Berczek Urs	31. Argyelean Ioan	
32. Szabani Janko	71. Mikulitza Petru	110. Berczek Petru	32. Argyelean Markul	
33. Sater Thoma	72. Suba Ioan	111. Sles Mark	33. Todor Iuon	
34. Argyelan Marton	73. Cserdar Ianos	112. Berczek Mark		
35. Marko Iovan	74. Brutsan Ioan	113. Todor Petru		
36. Gyergye Rankul	75. Suba Lupp	114. Diak Petru		
37. Onișan Toma	76. Lukats Stefan	115. Ungul Ianos		
38. Rotar Gyorgye	77. Dehelan Opere	116. Popa Stefan		
39. Kresznik Onye	78. Toma Jencs	117. Popa Mihaly		

Sigiliile satului și comunei Micălaca

Sigiliul satului Micălaca³⁸⁸

Sigiliul satului Micălaca este rotund, lucrat în incizie. În câmpul sigilar se găsește un cuțit și un brăzdar de plug, ambele obiecte având lamele opuse. În partea stângă a câmpului sigilar se află o ramură de măslin, iar în partea dreaptă se află un spic de grâu, care se unesc în partea inferioară a câmpului sigilar. În exerga formată din două cercuri lineare se află inscripționată legenda, scrisă în limba maghiară, cu litere majuscule: *MIKALAKA HELYSEG PECSETJE. 1837. În traducere: SIGILIUL SATULUI MICĂLACA. 1837. Începutul și sfârșitul legendei sunt marcate de o steluță. Semnificația sigiliului satului Micălaca este agricultura, lucratul pământului³⁸⁹.

Sigiliul comunei Micălaca

Tiparul sigilar al comunei Micălaca este de formă ovală (30 mm/20 mm), confecționat din alamă, gravat în incizie. Înălțimea totală a tiparului sigilar este de 55 mm. În câmpul sigilar, într-un scut oval (sub formă de inimă), pe o terasă, un fier și un brăzdar de plug. Deasupra scutului care este înconjurat de două ramuri, soarele cu raze. În exerga formată din două cercuri ovoidale, unul liniar în interior și altul, perlat, în exterior, s-a scris legenda cu litere majuscule, în limba română: SIGILIUL COMUNEI MICĂLACA 1864. Începutul și sfârșitul legendei sunt delimitate de un punct³⁹⁰.

³⁸⁸ Mureșan Augustin, Popovici Ioan, *Sigilii sătești și comunale din comitatul Arad și împrejurimi (secolele XVII-XIX)*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2009, pp. 90-91.

³⁸⁹ D. A. N. I. C. , fond Comisia Consultativă Heraldică, dosar 7, fila 58. Cf. Marki Sandor, *Aradvamergy e s Arad szabad kiralyi varos tortenete*, II, 1895, p. 839 (desen). Ana Felicia Diaconu, *Sigilii sătești și comunale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, în „Hrisovul”, IX, (Serie nouă), 2003, p. 180.

³⁹⁰ D. J. A. A. N. , *colecția de sigilii*, nr. 10.

Raport privind navigația pe Mureș³⁹¹

Onorată Primărie,

Ca urmare a distinselor ordine din 20 iulie 1857, cu nr. 6489 și din 31 iulie a. c. cu nr. 6943/1857 privitoare la navigația pe Mureș, respectuos raportez:

1. Proprietarii localnici de corăbii sunt în număr de 21, iar de plute, 22.
2. Proprietarii amintiți mai sus dețin 270 corăbii și 476 plute.
3. Sortimentele de produse și cantitățile transportate în amonte și aval sunt următoarele:

- grâu 400. 000-500. 000 măji³⁹²
- cereale amestecate 100. 000-120. 000 măji
- secară 90. 000-100. 000 măji
- porumb 120. 000-150. 000 măji
- rapiță 80. 000-100. 000 măji
- mei 40. 000-100. 000 măji
- gogoși de ristic 35. 000-40. 000 chintale³⁹³
- articole de băcănie 20. 000 chintale
- articole din fier 25. 000 chintale
- spirt 40. 000-50. 000 vedre³⁹⁴
- șliboviță 7. 000-8. 000 vedre
- oxizi pentru baie 2. 000-2. 500 chintale
- lână 3. 000-3. 500 chintale
- vin 30. 000-40. 000 vedre
- rachiu de tescovină 2. 000-3. 000 vedre

³⁹¹ Arhivele Statului Arad, *fond Prefectura județului Arad, seria actelor împuternicitului cezaro-crăiesc, doc. 4517/1857, fila 10*. Traducere din limba germană.

³⁹² O măjă varia între 50 și 100 kg. , în funcție de zonă.

³⁹³ Gogoșile de ristic se formează pe frunzele de stejar, prin înțepătura unor insecte și erau folosite pentru fabricarea cernelurilor și, mai ales, la tăbăcărie.

³⁹⁴ 1 vadră varia între 12, 88 l și 15, 2 l, în funcție de zonă.

- hamei 1. 000-1. 500 chintale
- sare 500. 000 chintale
- făină 12. 000-15. 000 chintale
- mături 8. 000-10. 000 bucăți
- lemne de foc 26. 000-30. 000 stânjeni³⁹⁵
- piatră 3. 000-3. 500 stânjeni la cub
- tutun 15. 000-20. 000 chintale

Cu privire la cele 476 plute amintite mai sus, trebuie remarcat că ele sunt ansamblate din bușteni de brad, în Transilvania, și plutesc în aval, aducând sare, scânduri, lemne de foc și piatră de pavaj, iar după descărcarea produselor, aici sau la Szeged, sunt demontate și vândute, nemaifiind niciodată duse înapoi în amonte și deci nemaifiind folosite în nici un alt transport.

4. Corăbiile străine, în număr de aproximativ 350, plutesc doar în josul curentului, din Transilvania prin Arad spre Szeged, ducând sare, lemne de foc, piatră, iar din Arad și din alte stații portuare la Mureș transportă cereale, spirt, vin gogoși de ristic, lână făină și fontă brută. În ceea ce privește produsele și cantitățile transportate de corăbiile străine, acestea nu pot fi apreciate separat cu precizie, ele fiind deja incluse în situația de la punctul 3. Plutele străine traversează fără încărcătură orașul Arad.

Arad, la 31 iulie 1858 m. p. Demeter Ebesfalvay, consilier orășenesc

³⁹⁵ 1 stângen varia între 1, 96 mc și 2, 23 mc, în funcție de zonă.

Contractul pentru execuția iconostasului, semnat între credincioșii din Micălaca și sculptorii Mihai și Lazăr Ianits, la data de 2 iunie 1861³⁹⁶

CONTRACTU, prin care de o parte Antistia comunală și bisericească din comuna Micălaca, iară de altă parte locuitorii din Arad și scobitorii de cipuri

Mihaliu Ianits și nepotul său Lazăr Ianits, la următoarele condițiuni aspru se oblighează.

1. Noi Mihaliu Ianits și Lazăr Ianits, locuitori din Aradu și scobitori de cipuri bisericești in solidum, sub responsabilitatea amândorura, primim pe noi, facerea templei bisericești din comuna Micălaca după planul Antistiiloru alese și aicea alăturatu – întron terminu de la subscrierea și ratificarea contractului, de unu anu și jumătate și gata.

2. Ne obligăm cum că în interesulu planului susu memoratu, afară de icoana Sfintei Treimi, icoanele de sub tractulu al doilea, ce nu se află în forma ovală, în ovalu să se prefacă și cu cirede să se înfrumusețeze și periferielnicul Templei, după periferiul Templei Bisericești Episcopoești din Temeșoara are a fi scobită, mai departe Templu susu memorată are a fi toată buturită și nu pe scândură lipită și cu strănile în biserică aflătoare are a fi împreunată. Afară de acestea ne obligăm pe seama Sfintei Biserici a face și anume: două sfeșnice mari înaintea altarului, două în Biserica mulierească, unu pentru litieri, unu pentru sfințirea apei la boteziu și o masă în optu colțuri cu fiecare pentru boteziu și 4 sfeșnice pe prestol.

3. În prețul Templei acesteia și a memoratelor obiecte se oblighează Antistia comunală și bisericească din comuna Micălaca, pe seama maiștriloru Ianits Mihail și Lazăr, 2. 500 fl. v. c. zicu două mii cinci sute fl. v. c. în trei următoare rate a plăti și anume:

a) Plata de 833 fl 331/3Kv v. c. îndată după subscrierea și ratificarea contractului va fi a se plăti.

³⁹⁶ Contractul figurează în Monografia părintelui Gheorghe Căvășdan, la paginile 64-66, de unde l-am preluat integral.

b) Plata iarăși de 833 fl 331/3 Kv v. c. a se plăti când numiții maiștri Templa o va găta până la icoana Sfintei Treimi – înțelegându trecutulu întiu și al doilea, iară.

c) Restulu iarăși de 833 fl. 331/3 kv v. c. va avea de o plăti cându toată Templa și obiectele prescrisă, înțelesulu contractului și planului memoratu fără erore gata se va preda și în Biserică se va afla, însemnându totu odată ca Templa și toate obiectele aici memorate din Aradu pe cheltuiala și speșele Antistiei Comunei va fi a se duce.

4. Noi Ianits Mihailu și Lazăr înțelegându punctele contractului acestuia din cuvânt în cuvânt le primim și îndată după subscrierea și ratificarea contractului pe asigurarea Antistiilor comunali și bisericești din comuna Micălaca ne antabulămu Hypoteca asigurată de focu și alte elemente, de una mie fl. v. c. – zicu 1. 000 fl. v. c. a preda.

5. Totu odată în prețiu de Hypoteca de una mie fl. v. c. mă învoiescu și anume eu Mihailu Ianits casa și fundul din Aradu subur. Serkad strada Penariloru de sub N-rul 11 a preda, învoindu-mă și declarându sărbătorește totu odată că în suma de Hypotecă aici aduse, acestu contractu pe numitul fundu și casa în partea Antistiilor comunali din comuna Micălaca pe a mea cheltuială să se antabileze și însemneze în protocolu funduariu.

Acestu contractu în două părți făcându-se după subscrierea amânduroru părților cu sigiliul Onor. Consistoriu Arădane are a fi întăritu.

Datu în Micălaca 2 Iunie 1861.

Prin Ioanne Petrariu, notariu comunalu, naintea noastră Ioan Ratz, Protopopul Aradului, Constantin Comloșanu, martoru Mihailu Ianits, sculptoru, Lazăr Ianits sculptoru, Vasiliu Szasz, jude, Savu Nădăbanu, Nuțu Nădăbanu, Mihailovitz Szavu, Georgiu Dreutsan, Avram Aleksza, locuitori din Micălaca.

Lista persoanelor intervievate

Emilia Barna, n. 28. 08. 1948, studii superioare

Cătălin Barna, n. 7 decembrie 1973, studii superioare

Viorica Bugari, n. 31. 03. 1931, șapte clase

Mărioara Bugari, n. 12. 08. 1924, șapte clase

Maria Puterity, n. 1. 04. 1956, studii postliceale

Bibliografie

BIBLIOGRAFIE

A. Fonduri arhivistice

Arhiva Bisericii Ortodoxe Române Micălaca Veche

Gheorghe Căvășdan, *Monografia istorică a parohiei Micălaca Veche*, mss., Sibiu, 1956

Arhiva Școlii Generale nr. 22 „Caius Iacob”

Anuar 1997. Istoric. Realizări, mss., Arad

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Arad

Fondul Prefectura Județului Arad

Fond Școala din Micălaca de pe lângă Biserica Ortodoxă 1873-1926

Complexul Muzeal Arad

Colecția de istorie, Fond Muzeu Oraș

B. Periodice

Biserica și Școala, Arad, 1889, 1907, 1918, 1930

Cuvântul Școlii, Arad, 2007

Educatorul, Oravița, 1913

Hivatalos közlöny, Budapest, 1907

Românul, Arad, 1918, 1920

Tribuna, Arad, 1904

Tribuna Poporului, Arad, 1898

Știrea, Arad, 1932, 1933, 1935

C. Lucrări generale, speciale, statistici

***, *Almanahul orașului Arad*, Arad, 1931

***, *Almanahul cu adrese din orașul și județul Arad*, Arad, 1936

***, *Arad. Monografia orașului*, Ed. Nigredo, Arad, 1999

***, *Aradul, permanență în istoria patriei*, Arad, 1978

Ardelean, Iosif Ioan, *Monografia comunei Chitighaz*, Arad, 1893

Barbu, Mircea, Augustin Mureșan, *Noi descoperiri dacice de la Arad-Micălaca*, în „Ziridava”, XV-XVI, 1987

Barbu, Mircea, Mircea Zdroba, *Așezarea dacică de la Vărădia de Mureș*, în „Ziridava”, X, 1978

Barbu, Mircea, *Așezarea dacică de la Săvârșin*, în „Ziridava”, XII, 1980

Barbu, Mircea, G.P.Hurezan, *Cercetările arheologice de la Săvârșin*, în „Ziridava”, XIV, 1982

Barbu, Mircea, Peter Hügel, *Monede romane imperiale descoperite în zona arădeană*, în “Ziridava”, XVIII, 1993

Barna, Iustin *Denumirea și emblema școlii*, în “Cuvântul școlii”, Arad, XIII, 2007

Barna, Iustin, *Școala din Micălaca*, în “Cuvântul școlii”, Arad, XV, 2009

Berényi, Maria, *Învățământul confesional din Ungaria în secolele XIX-XX*, în „Simpozion”, Giula, 2006

Biserica Creștină Adventistă de Ziua a Șaptea Micălaca Arad, mss., Arad, 2003

110 ani De mărturie baptistă, de umblare cu Dumnezeu și de har, mss., Arad, 2008

Bistran, Rodica, Misarăș Liliana, Oprea Doina, Petrila Rodica, *Step by Step-expresia pluralismului în educație*, în “Cuvântul școlii”, Arad, XIII, 2007

Bocșan, Nicolae, Valeriu Leu, *Școală și comunitate în secolul al XIX-lea. Circulare școlare bănățene*, Presa universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2002

Bogdan, Doru, *Preparandia din Arad și Școala Ardeleană în conștiința intelectualității românești*, în *90 de ani de administrație românească în Arad*, coord. Doru Sinaci și Emil Arbonie, Vasile Goldiș University Press, Arad, 2010

Bolovan, Ioan, *Asociația națională arădeană pentru cultura poporului român 1863-1918. Contribuții monografice*, Cluj-Napoca, 1994

Bolovan, Ioan, *Transilvania între revoluția de la 1848 și unirea din 1918. Contribuții demografice*, Ed. Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 2000

Bolovan, Sorina Paula, *Familia în satul românesc din Transilvania*, Ed. Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 1999

Borlovan, Cornel, *Scurt Istoric al Bisericii Crestine Pentecostale Micalaca*, mss., Arad, 2010

Boroneanț, Vasile, *Considerații preliminare asupra cercetărilor de la Cladova (com.Păuliș, jud.Arad)*, în „Ziridava”, X, 1978

Caciora, Andrei, Glük Eugen, *Evoluția demografică a comitatului Arad în secolul al XVIII-lea*, în „Revista Arhivelor”, nr.2, București, 1973

Caciora, Andrei, Timbus, Mircea (coord.), *Orașul și județul Arad după 1 Decembrie 1918. Din amarul lunilor de tranziție către administrația românească. Studiu și Documente*, Ed. Gutenberg, Arad, 2008

Călin, Claudiu, *Cronologia preoților parohi și administratorilor parohiali ai Parohiei Romano-Catolice Arad-Micălaca*, mss. Timișoara, 2010

Ciuhandu, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, Editura Diecezana, 1940

Csallány, D., *Archäologische Denkmäler der Gepiden im Mitteldonaubecken*, Budapest, 1961

Codău, Ioan, *Școala în eoană pe treptele istoriei (1756-2008)*, Ed. Fundației „Moise Nicoară”, 2008

Colta, Elena Rodica, *Date și documente noi despre preotul Iosif Ioan Ardelean din Chitighaz*, în Simpozion, Giula, 2004

Cornea, Corneliu, *Luptători și martiri ai rezistenței anticomuniste din județul Arad 1945-1989*, Ed. Multimedia, Arad, 2007

Cosma, Stanca, *Repere istorice ale Școlii Generale nr. 12 Arad*, mss., Arad, 2010

Crișan, I. H., *Ceramica daco-getică cu specială privire la Transilvania*, Ed. Științifică, București, 1969

Crișan, I.H., *Continuitatea dacică în Câmpia Aradului*, în VII/1, Arheologie-istorie-etnografie, 1968

Decretul Regal Nr. 247, din 9 decembrie 1929, publicat în Monitorul Oficial din 1 ianuarie 1930

Diaconu, Ana Felicia, *Sigilii sătești și comunale de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, în „Hrisovul”, IX, (Serie nouă), 2003

Diaconu, Gheorghe, Dörner, Egon, *Zwei ostgotische Fibulen in Arader Museum*, în Dacia, N.S. XI, 1967

Dörner, Egon, *Cercetări și săpături arheologice în județul Arad*, în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. IX, Ed. Academiei, București, 1970

Dragomir, Silviu, *Statistici sârbești*, în „Foaia Diecezană”, Timișoara, 1908

Dumitrașcu, Sever, *Dacia Apuseană*, Ed. Cogito, Oradea, 1993

Dumitrescu, Angela *Implicarea corpului didactic în eliminarea analfabeismului din Banat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*. Studii de istorie a Banatului XXX-XXXI, Timișoara, 2007

Glük Eugen, *Unele informații provenite din cronicile medievale referitoare la zona Aradului, sec. VIII-X*, „Ziridava”, VI, Arad, 1976

Instrucțiune și dispozițiuni pentru îmbunătățirea învățământului și a stărilor școlii populare confesionale de sub jurisdicția Consistorului roman ortodox din Arad, Arad, 1907

Iovan, Mihai, *Școala generală nr. 22 Arad*, în „Cuvântul școlii”, Arad, 2002

Iovan, Mihai, *După douăzeci de ani*, în “Cuvântul Școlii”, Arad, XIII, 2007

Istoria României. Transilvania, vol. II, Ed. „George Barițiu”, Cluj-Napoca, 1997

Kehrer Károly, *Aradvármegye és Arad szabad király város népoktatásügye. 1885-1910-ig*, Arad, 1910

Kovách Géza, *Date cu privire la transportul sării pe Mureș în secolele X-XIII*, „Ziridava”, XII, Arad, 1980

Kovách, Géza, *Dezvoltarea agriculturii în comitatul Arad după reglementarea urbarială din 1771/1772*, în „Studii, Revista de istorie”, nr. 4, 1960

Kovách Géza, *Conscripția satelor arădene în 1828*, Ziridava, XV-XVI, Arad, 1987

Lakatos Ottó, *Arad története*, Arad, 1881

Leu, Valeriu *Plecarea la școlile de la oraș sau traversarea orizontului*, în “Identitate și alteritate. Studii de imagologie”, I, Reșița, 1996

Lupaș, Octavian, *Figuri arădene: Mircea V. Stănescu (1841-1888)*, Arad, 1936

Magyar Statisztikai közlemenyek, 1900, Budapest, 1902

Magyar Statisztikai közlemenyek, 1910, Budapest, 1912

Magyarország nepsége a Pragmatica sanctio korában, 1720-1721, vol. XII, Budapesta, 1896

Maior, Liviu, *Habsburgi și români. De la loialitate dinastică la identitate națională*, Ed. Enciclopedică, București, 2006

Márki, Sándor, *Aradvármegye és Arad szabad királyi város története*, II, 1895

Martinovici, C., Istrati N., *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Ed. Ardealul, Cluj, 1922

Mărghitan, Liviu, *Considerații referitoare la drumul comercial român de pe Valea Mureșului Inferior*, Ziridava, IX, Arad, 1978

Melentie, Nica, *Vladimirescu Glogovăț. File de Monografie*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008

Munteanu, Ioan, *Banatul istoric. 1867-1918. Școală. Educație*, Ed. Excelsior Art, Timișoara, 2008

Mureșan, Augustin, *Noi dovezi arheologice*, în “Flacăra Roșie” (Arad), din 27 noiembrie 1982

Mureșan, Augustin, Popovici Ioan, *Sigilii sătești și comunale din comitatul Arad și împrejurimi (secolele XVII-XIX)*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2009

- Nagy Sándor, K., *A Jobbágyság története Magyarországon XXXVII*, Nagy Becskerek, 1891
- Negrilă, Iulian, (coord.), Rotaru, Lucia, Iovan, Mihai, *Școala generală nr. 12 Arad. 200 de ani de existență*, Inspectoratul Școlar al județului Arad, Casa Corpului Didactic, Arad, 1986
- Norme pentru administrarea învățământului național confesional în Districtulu Consistoriului Român Ort. din Aradu*, Tipografia lui Ștefan Gyulai, Arad, 1876
- Oarcea, Felicia Aneta, *Aradul sub ape*, mss., Arad, 2007
- Oarcea, Felicia Aneta, *Structura etno-confesională a populației comitatului și orașului Arad (1867-1918)*, în „Studii de istorie a Banatului”, XXXII-XXXIII, Timișoara, 2009
- Ordinațiune pentru umblarea prunciloru la scola*, nr. 1475/345 scol. din 15 noiembrie 1873
- Organizarea provisorie a învățământului național confesional în Metropolia gr. or. a Românilor din Ungaria și din Transilvania*, 1870
- Păcală, V., *Învățământul normal din Transilvania*, în „Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928”, vol. II, 1929
- Pădurenu, Eugen, *Contribuții la repertoriul arheologic de pe Valea Mureșului Inferior și a Crișului Alb*, în “Crisia,” XV, 1985
- Petraș, Lucian, *Politică și demers național în comitatul Arad (1895-1916)*, Editura Brumar, Timișoara, 2008
- Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Vulpe, Alexandru, *Istoria Românilor*, vol. I, Edit. Enciclopedică, București, 2001
- Planulu de învățamentu pentru scolele poporali in Districtulu consistoriului romanu ort. din Arad*, Tipografia lui Stefanu Gyulai, Arad, 1877
- Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan, (coord.), *Istoria României, Compendiu*, Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca, 2004
- Popeangă, Vasile, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Comitetul de Cultură și educație socialistă, Arad, 1974
- Popeangă, Vasile, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea. 1821-1867*, Arad, 1979
- Regulament pentru organizarea învățământului în școalele populare*, Sibiu, 1906
- ***, *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior, județul Arad*, Edit. Orizonturi Universitare, Timișoara 1999
- Richard Marsina, *Codex Diplomaticus et Epistolaris Slovaciae*, Bratislava, 1971
- Roșca, P. *Învățământul primar ardelean*, în „Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918-1928”, vol. II, București, 1929
- Roșca, Nelu, *Biserica Creștină Baptistă Maranata-Arad. Aniversare-20 ani*, Arad, 2010

- Rotariu, Teodor (coord.), *Recensământul din 1900. Transilvania*, Editura Staff, Cluj - Napoca, 1999,
- Rotariu, Teodor (coord.), *Recensământul din 1910. Transilvania*. Editura Staff, Cluj- Napoca, 1999
- Roz, Alexandru, Kovács, Géza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, 1997
- Săsăujan, Mihai, *Academia de teologie ortodoxă din Arad în perioada interbelică*, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2004
- Schematismus Cleri Dioecesis Timisoarensis pro Anno Domini 1940, Typis Typographiae “Victoria”, Timișoara, 1940
- Schematismus Cleri Dioecesis Timisoarensis pro Anno Domini 2005-2006, Typis Tipographiae „Mirton”, Timișoara, 2005
- Sinaci, Doru, *Tribuna Poporului și tribunismul arădean*, în „Aradul și Marea Unire”. Culegere de studii, coord. Grec Marius și Boia Stelean Ioan, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2008
- Somogy, Gyula, *Arad szab. kir. város és Arad vármegye községeknek leirása*, Arad, 1913
- Soroștineanu, Valeria, *Școala confesională românească din Arhiepiscopia ortodoxă a Transilvaniei (1899-1916)*, Ed. Universității Lucian Blaga din Sibiu, Sibiu, 2007
- Suciu, I. D., Constantinescu, Radu, Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol. I, Timișoara, 1980
- Sularea, Daniel, *Școală și societate. Învățământul elementar confesional în Episcopia greco-catolică de Gherla (1867-1918)*, Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2008
- Taylor, A.J.P., *Monarhia Habsburgică 1808-1918*, ALLFA , București, 2000
- Tudor, Damian, *Date istorice privind așezarea Arad-Micălaca Veche și biserica „Sf. Mare Mucenic Gheorghe”*, Arad, 1982
- Țiganu, Tiberiu, *O istorie ilustrată a fotbalului arădean*, vol. I, Editura Astra Sport, Arad, 2009
- Vesa, Pavel, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1701-1918)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006
- Vesa, Pavel, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008
- Vovell, Michel (coord.), *Omul Luminilor*, Polirom, Iași, 2000
- Zdroba, Mircea, Barbu, Mircea, *Săpăturile arheologice de la Felnac și Vladimirescu*, în *Ziridava*, VI, Arad, 1976

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	5
CAPITOLUL I. Cadrul natural	7
CAPITOLUL II. Micălaca de-a lungul veacurilor	11
CAPITOLUL III. Populația	55
CAPITOLUL IV. Economia	59
CAPITOLUL V. Viața tradițională în Micălaca Veche	70
CAPITOLUL VI. Tradiția școlară micălăceană	96
CAPITOLUL VII. Viața bisericească din Micălaca	145
CAPITOLUL VIII. Mișcarea sportivă din Micălaca	178
ÎN LOC DE ÎNCHEIERE. Cartierul Micălaca azi	181
ANEXE	183
BIBLIOGRAFIE	196